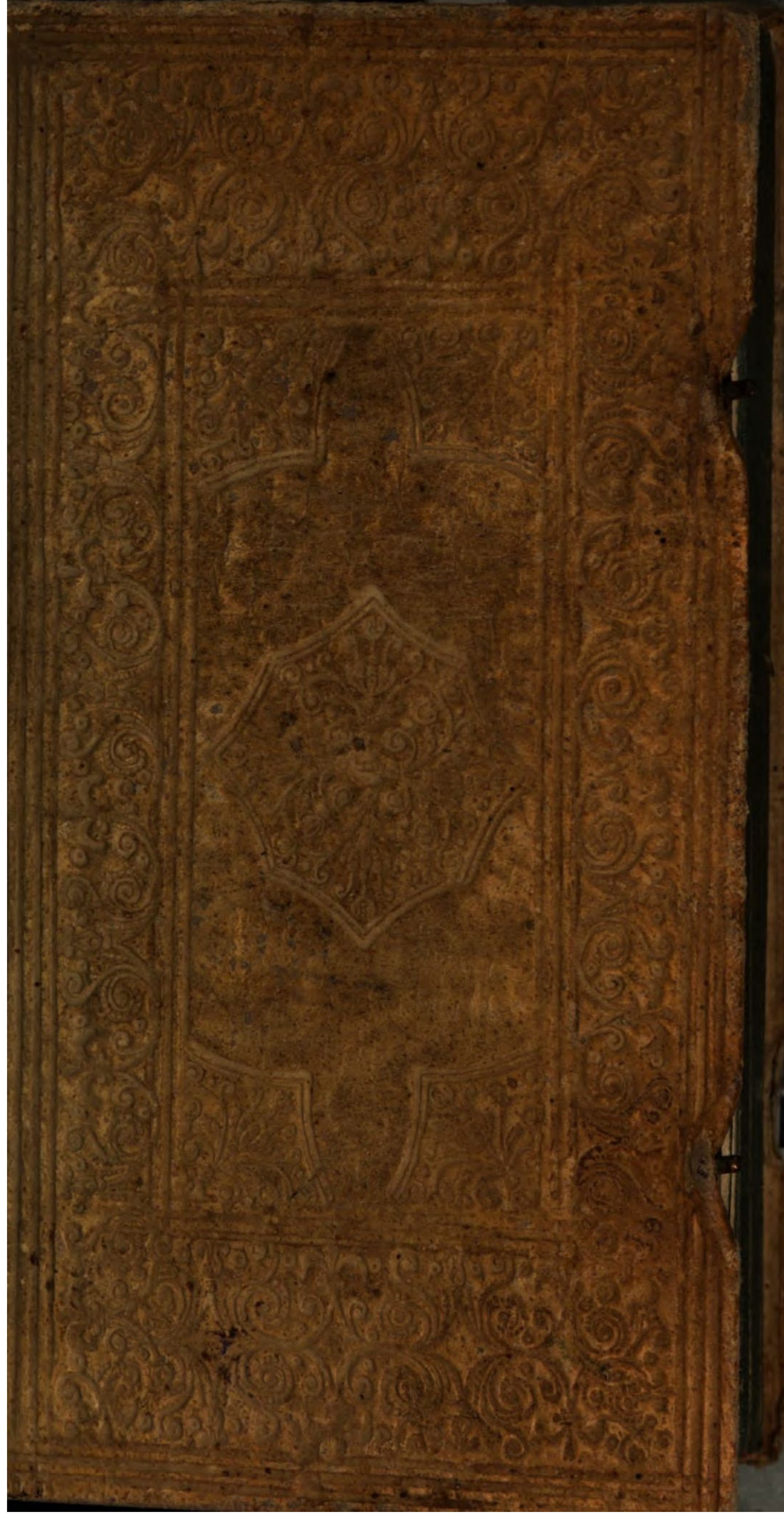

Ad usum
~~P. H. G. van der~~
~~Don. Felices Springer~~
 Civ. Brem. S. Augusti

~~Herrn: Tobias Heringer~~
~~Cir: Brem: S. Aug: ni~~

7210

TRIBUNAL
CONFESSARIORUM,
ET

ORDINANDORUM,
Eximii P. M. WIGANDT, Ord. Præd.

COMPENDIATUM,

SIVE

EPITOME

Ejusdem THEOLOGICÆ moralis,

In qua

Usitatiores materiæ tractantur, Ca-
susque principales resolvuntur, adjun-
ctis decidendi rationibus;

Traditurque facilis Methodus ad Quæstiones
morales in Examine pro cura animarum, & insimul
ad Quæstiones in Examine ordinandorum oc-
currentes expedite respondendi:

CUM

INDICIBUS NECESSARIIS,
*Tam Capitulorum & Paragraphorum, quam
etiam Rerum & Verborum in ea contentorum.*

Compiletore

P. F. LUDOVICO FLIEGEN,
Ord. Præd. SS. Theologiæ Lectore, ac in Ge-
nerali studio Coloniensi Baccalaurio.

SECUNDA EDITIO

Ab ipso Compiletore correctæ & auctæ.

COLONIÆ AGRIPPINÆ,
Sumptib. OTTONIS JOSEPHI STEINHAUS,

Bibliopole unter Gessen Hennen. 1723.

Cum Privilegio Sacrae Casareae Majestatis ex speciali gratia.

Bayerische
Staatsbibliothek
München

Perillustri ac Gratioſo Domino

**D. RHABANO LUDO-
VICO ERNESTO**

LIBERO BARONI

DE

CLODTH,

**Hæreditario in Imperiali & Liberâ
Dynastiâ**

**Lanscron, Hennen, Grimberg, Mill,
& Tomberg,**

**Celfiffimi ac Reverendiſſimi S. R. I.
PRINCIPIS ET ABBATIS FULDENSIS**

**Conſiliario intimo, ac Supremo Aulae
Mareſchallo,**

**Domino meo ac Mecœnati
jugi obſervantiâ colendiſſimo, &c.**

**Perilluſtris ac Gratioſe
Domine, &c.**

EIdè Historicâ proditum eſt me-
moræ, Romanis olim in more fuiſſe
poſitum **AQUILAM** volucrum Reginam,

D E D I C A T I O.

fastigio hastæ subnixam, quasi exercitus **Du-**
cem in potentia ac Majestatis symbolum cir-
cumferre. Equidem Genti Romanæ tam belli-
cosæ, quàm palmis gloriosæ avitam **Laudem**
non invideo; quin potius vestigiis inhærendo
adstipulor, dum Eximii Patris **WIGANDT**
Compendii Theologiæ Moralis,
operâ meâ aliquot ab hinc annis elaborati,
Secunda Editio, priore multò locupletior, au-
ctiorque prælo excusa in Lucem quasi in
campum prodire nititur, **AQUILAM**
eligendo in fidelem Operis seu aciei benè
ordinatæ Ducem, ut Lucem tutius cum uber-
rimo, ut sperem, Lectorum fructu ac emo-
lumento possit intueri. Neque mihi sanè
AQUILARUM copia difficilem fecit optio-
nem, dum Tuam, Perillustris Domine
Patrone, in avito agalmate **AQUILAM**
spectavi **BICIPITEM**, cui mille capitibus me
obæratum profiteor, adeò, ut corpus extra
centrum collocasse viderer hallucinans Phi-
losophus, aut Phaëtontis, habenas solis impe-
ritè tractantis casum meruisse, **AQUILAM**
nisi tuam præ millibus unam (quæ hanc exhi-
bet Epigraphen: **SUB UMBRA ALARUM**
TUARUM) nihil animi dubius elegissem, quæ
quidem Epigraphæ alas mihi animumque ad-
didit,

DEDICATIO.

didit, ut ego quantumvis exilis Musca ex
Tuguriolo meo Agrippinensi FULDAM ad
tuum usque atrium audacter advolare præ-
sumpserim. Neque verò potui, neque debui
Gratiosam præterire Familiam hoc ani-
mi grati quale quale præsentando specimen,
ac Litterarium erigendo monumentum, nisi
Annæi Senecæ, *Nihil homine terra pejus in-
grato tulit*, vellem incurrere; cujus profecta
in me immerentem benefacta omninò gratio-
sa magis admirari & venerari licet, quàm Ma-
thesis recensere calculo, aut pro condigno de-
mereri. Præ primis hinc recurrit animo viva
Species (memoria cujus ad cineres usque gra-
ta non intercidet) Reverendissimi ac
Perillustri Domini Fratris Germani
STEPHANI DE CLODTH, incly-
tæ Fuldenfis Ecclesiæ Capitularis,
Præpositi ad S. Michaëlem & mayo-
ris recepturæ Provincialis Præsidis,
&c. Cui annis ab hinc paucis Francofordiæ
existens positiones Theologicas de Poenitentia
& Matrimonio; Inde Perillustri ac Gra-
tiosi Domini L. Baronis DE WETZEL,
in Imperiali Civitate Francofurtanâ

* 3

ad

D E D I C A T I O.

ad Mœnum Cæsarei Residentis ac
Supremi postarum Magistri (quem
pró dolor! fata nuper ad astra tulerunt) pro-
prioris vinculo affinitatis tibi arctiùs colligati ,
cui pariter ceu tutelari Deo Theses itidem
Theologicas de Jure & Justitia ante annos ferè
quinque nuncupavi, quorum excelsa in gradu
tanto comitas & munificentia me tam cumula-
tè impensis ornavit & quasi oneravit beneficiis,
ut, licet animam iis debere me fatear, nomini-
bus tamen contractis impar sim dissolvendis.
Patietur itaque, confido, Tua, Perillustris
Domine Patrone, innata mihi que probè
explorata comitas & discreta facilitas, ut isthoc
præfens Compendium tibi quàm virtutum
excelsarum Compendio atque Epitome ex
asse consecratur, ut SUB UMBRA ALA-
RUM TUARUM publicam lucem mutuetur,
ac quasi AQUILA provocans ad volandum
pullos suos, eosque explorans ad Solis radios
doceat Lectores viam AQUILÆ, ac factos
indè meliores deducat ad Solem justitiæ Chri-
stum Deum nostrum. Suscipe itaque benignâ
manu ac fronte serenâ tenue isthoc ac exile mu-
nus in aliquali grati animi holocaustoma, in
demississimæ devotionis Anathema, æternum-
que obsequii mei Mnemolynon, & patere, ut
fron-

DEDICATIO.

frontem hujus Opellæ meæ Perillustri No-
mine Tuo, veluti Gorgonio *Palladis* scuto, seu
potius impenetrabili (quam tuo in Agalmate
præfers) galeâ contra quoscunque Zoilos ac
minùs æquos rerum æstimatores communiam.
Interim Divinum ego Numen identidem in-
terpellabo, ut Te unâ cum amantissimâ Con-
thorali tua in utriusque Perillustri Familiae
florem, ornamentum, ac perennaturam pro-
pagationem Saturnia sæcula, & longævus astro-
rum circulos vivere faciat, donec magnum
Platonis annum, & terrestrem egressus hori-
zontem, cœlestem Zodiacum, qui teste *Boetio*
est interminabilis vitæ tota simul & perfecta
possessio, ingrediaris, quod, dum ex intimis ani-
mi medullis voveo, me ipsum totaliter devo-
veo, ac æternaliter perenno

Perillustri ac Gratiolæ
Dominationis Tuæ

Servus humillimus

F. LUDOVICUS FLIEGEN,
Ordinis Prædicatorum,

PRIVILEGIUM CÆSAREUM.

CAROLUS SEXTUS Divinâ favente
 Clementiâ Electus Romanorum Imperator
 semper Augustus, ac Germaniæ Hispania-
 rum, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiae,
 Sclavoniæ &c. Rex, Archidux Austriæ, Dux Bur-
 gundiæ, Styriæ, Carinthiæ, Carniolæ, & Wir-
 tembergæ, Comes Tyrolis &c. Agnoscimus & no-
 tum facimus tenore præsentium Universis, quòd
 cum Nobis Noster Sacrique Romani Imperii fide-
 lis dilectus OTTO JOSEPHUS STEINHAUSS
 Bibliopola Colonienfis humillimè exponi curarit,
 quem in modum PATRIS MARTINI WI-
 GANDT *Ordinis Fratrum Prædicatorum Theo-
 logiam moralem in quarto & ejusdem Compendium*
 COMPILATORE LUDOVICO FLIEGEN *eiusdem*
Ordinis in 8vo, cujus est Titulus *Tribunal Con-
 fessoriorum & Ordinandorum*, prælo committere
 resolverit, vereatur autem, ne æmulatorum invi-
 dia hanc editionem imitantium impendii & labo-
 ris sui fructu frustretur: idèoque nobis demissè
 supplicarit, quatenus ejus indemnitati Privilegio
 Nostro Cæsareo succurrere clementissimè dignare-
 mur, Nos submissæ pariter ac æquæ ejus petiti-
 onis annuendum censuerimus, ac proinde autho-
 ritate Nostra Cæsarea omnibus & singulis Biblio-
 polis, Bibliopegis, Typogravis, & aliis quibus-
 cunque rem Librariam seu Negotiationem exer-
 centibus, firmiter inhibemus, vetamus, & interdi-
 cimus, ne quis suprâ nominatam Theologiam mo-
 ralem seu Compendium ex toto vel in parte sub
 hac

):(o):(

hac, aliave forma aut titulo per decem annorum
spatium ab hodierno die computandum, intra Sa-
cri Romani Imperii & Regnorum Ditionumque
Nostrarum Hæreditariarum fines recudere, vel aliis
recudendam dare, aliorumve impressam apporta-
re, aut distrahere, citra præfati impetrantis, ejus-
que hæredum ac successorum voluntatem & assen-
sum in scriptis obtentum ausit vel præsumat. Si quis
verò secus faciendo Privilegium hoc Nostrum seu
interdictum violare, contemnereque præsumpse-
rit, eum non solum ejusmodi Exemplaribus ubi-
cunque locorum repertis perperam quippe recusis,
seu apportatis (quæ dictus OTTO JOSEPH
STEINHAUSS sive propria autoritate, sive
Magistratûs illius loci auxilio, sibi vindicare po-
terit) de facto privandum, sed & decem Marca-
rum auri puri pœna ærario seu Fisco Nostro Cæsa-
reo & parti læsæ ex æquo pendenda, omni spe ve-
niæ sublata, mulctandum decernimus, dummo-
do tenor hujus Nostri Privilegii in fronte libri im-
pressus reperiat. Mandamus itaque omnibus &
singulis Nostris & Sacri Romani Imperii Regno-
rumque & Dominiorum Nostrorum Hæreditario-
rum subditis & fidelibus dilectis tam Ecclesiasti-
cis, quàm sæcularibus, cujuscunque statûs, gra-
dûs, dignitatis aut ordinis, præsertim verò iis,
qui in Magistratu existentes, vel suo, vel Superio-
rum suorum loco Jus & Justitiam administrant, ne
quemquam Privilegium hoc Nostrum Cæsareum
violare, spernere, aut transgredi patiantur: sed si
quos contumaces compererint, constitutâ à Nobis
mulctâ eos puniri, & quibuscunque modis idoneis

):(o):(

coereri curent, quatenus & ipsi gravissimam No-
stram indignationem, prædictamque poenam evi-
tare voluerint. Harum testimonio literarum manu
Nostra subscriptarum & Sigili Nostri Cæsarei ap-
pressionem munitarum, quæ dabantur in Civitate
Nostra Viennæ vigesima octava Aprilis, Anno
Millesimo, septingentesimo, vigesimo primo, Reg-
norum Nostrorum Romani decimo, Hispanico-
rum decimo octavo, Hungarici & Bohemici verò
undecimo.

CAROLUS m.pp.

Vid. Frid. Carl. Com. de Schönborn.
m. pp.

*Ad Mandatum Sacræ Cæsareæ
Majestatis proprium*

J. S. Hayeck de Waldstätten. m. pp.

FACUL:

FACULTAS ET

PRIVILEGIUM CÆSAREUM.

Fr. CANDIDUS GIESEKE , Ord. Præd.
SS. Theologiæ Præsentatus , & per Provin-
ciam Teutoniæ Prior Provincialis , omni-
bus has visuris & lecturis salutem , &c.

CUM Sacræ Cæsareæ Majestatis decreto Viennæ
15. Maji , Anno 1666. dato , omnibus & sin-
gulis Typographis & Bibliopolis , aliisque qui-
buscunque librariam negotiationem exercentibus ,
sub gravi mulcta seriò prohibeatur , ne quisquam
Libros ab Ordinis Prædicatorum Patribus editos ,
aut deinceps edendos , intra Sacri Romani Imperii,
Regnorumque ac Dominiorum suæ Cæsareæ Ma-
jestatis hæreditariorum fines simili vel alio Cha-
racteris genere aut formâ , sive in toto , sive in par-
te recudere , vel aliò recudendos mittere , aut alibi
impressos adducere , vendere , aut distrahere clâm
seu palâm citrà testimonium aut consensum suprâ
dictorum Patrum audeat seu præsumat.

Ego Fr. CANDIDUS GIESEKE , SS. Theolo-
giæ Præsentatus , & per Teutoniam Prior Provin-
cialis , harum ferie , & officii mei autoritate con-
cedo ornatissimo Domino OTTONI JOSEPHO
STEINHAUSEN , ejusque hæredibus , & potesta-
tem facio , ut librum , cui titulus : *TRIBUNAL
CONFESSARIORUM ET ORDINANDO-
RUM* , Eximii P. M. Wigandt compendiatum , si-
ve Epitomæ ejusdem Theologiæ moralis , Compilatore
P. F.

P. F. LUDOVICO FLIEGEN, *Ord. Præd. SS.*
Theologiae Lectore, ac in *Generali Studio Coloniensi*
Baccalario, legitime censum & probatum, unâ
cum Appendice casuum Conscientiæ, pro bono
publico typis evulgare possit. In fidem his officii
mei Sigillo munitis propriâ manu subscripsi.
Actum Coloniæ in Conventu S. Crucis Fratrum
Prædicatorum, die 25. Martii, Anno 1721.

(L. S.)

F. CANDIDUS GIESKE
Provincialis Teutoniæ. mppria.

Fr. ANGELUS GULIELMUS MOLUS,
Sacrae Theologiae Professor, ac totius Ordi-
nis Prædicatorum humilis Vicarius & Pro-
curator Generalis ac Servus.

TEnore præsentium, nostrique autoritate offi-
cii facultatem impertimur, ut Tribunal nostri
Patris Magistri Wigandt compendiatum, five E-
pitome ejusdem Theologiae moralis, à Reverendo
Patre Lectore Fratre **LUDOVICO FLIEGEN**,
Provinciae nostrae Teutoniæ studii Generalis Colo-
niensis Baccalarii, pro majori communitate exa-
minandorum conscripta, postquam à duobus Or-
dinis nostri peritis Scholasticis, à Superiore ejus-
dem Provinciae deputandis, debitè revisa & appro-
bata fuerit, servatis reliquis de jure servandis, ty-
pis mandetur. In quorum fidem his manu pro-
priâ subscriptis Sigillum Officii nostri apponi jussi-
mus

mus. Romæ in Conventu nostro sanctæ Mariæ
super Minervam, 14. Decemb. 1720.

(L. S.)

*F. Gulielmus Molus ,
Vicarius & Procurator
Ordinis.*

Registratâ Litterâ F.
pag. 120.

*F. Thomas Brabant ,
Magister & socius
mpp.*

C O M M I S S I O

A. R. P. P R O V I N C I A L I S.

Cū Reverendissimus Pater Vicarius & Procurator Generalis Ordinis nostri Compendium Theologia moralis, olim ab Ex. P. Magistro Wiggandt editæ, dummodò à duobus Ordinis nostri peritis Scholasticis, à Superiore Provinciæ deputandis, revisum & approbatum fuerit, typis mandari concesserit; Ego infrâ scriptus tanquam Superior Provinciæ in hunc finem A. R. & Eximium P. SS. Theologiæ Magistrum, F. Adamum Eschenbrender, & A. R. P. Præsentatum, modernum Regentem studii Generalis Coloniensis, F. Adolphum Schleipen, nomino, ac deputo, ut dictum Compendium revideant, & si ita videatur, debitè revisum approbent.

Heidelbergæ 11. Januarii

1721.

F. CANDIDUS GIESEKE,
Ord. Præd. Provincialis Teutoniæ
mppria. A P.

A P P R O B A T I O.

Ex speciali commissione admodum Reverendi & Dignissimi Patris Provincialis CANDIDI GIESEKE, librum intitulatum: TRIBUNAL CONFESSARIORUM ET ORDINANDORUM; Eximii P. M. Wigandt, Ord. Præd. compendiatum, sive Epitome ejusdem Theologiæ moralis &c. à Reverendo Patre F. LUDOVICO FLIEGEN, Ord. Præd. in Generali studio Coloniensi Baccalaurio, compositum, legimus, & cum voluptate perlegimus; In quo cum nihil non solum bonis moribus, sed neque doctrinæ Angelicæ dissonum, quin potius ad mores reformandos quævis opportuna, menti & sæpè litteræ sanctissimi nostri Præceptoris omnia consona & conformia invenerimus; Casus & dubia difficilia juxta Sacros Canones, rationes & fundamenta Angelica doctè resoluta animadverterimus, meritò Compilatorem ejusdem Præceptoris discipulum fidelem agnoscimus. Et quia multis ad curam animarum aspirantibus utilissimum comperimus, ut beneficio typi in publicum prodeat, dignum censemus. Datum Coloniæ in Conventu S. Crucis Ord. Præd. die 31. Martii, 1721.

Fr. Adamus Eschenbrender, Ordinis Prædicatorum, SS. Theologiæ Magister, ejusdemque in Universitate Coloniensi Doctor & Professor publicus, mppr.

Fr. Adolphus Schleipen, Ordinis Prædicatorum, in Universitate Coloniensi SS. Theologiæ Licentiatus, & generalis studii Regens mppr.

TRI-

Tribunal Confessariorum Admodum Reverendi & Eximii P. Magistri Wigandt, Ord. Praedicatorum, ab Admodum Reverendo & pererudito Patre LUDOVICO FLIEGEN, ejusdem Ordinis in Conventu Colonienſi Baccalaurio, & SS. Theologiae Lectore Ordinario, omiſſâ omni ſuperfluitate, per quam ſuccinctâ brevitate compendiatum, accuratè pervolvens, & examinans, reperi in hoc compendio haberi omnia, quæ ſollicitam animarum curam concernunt; Hujus itaque Compendii præcepta, & Angelicæ Doctrinæ Sanctiſſimi Patris & Doctoris Thomæ Aquinatis fundamenta conſerva animarum amator zelose: *Liga ea in corde tuo jugiter, & circumda gutturi tuo. Cùm ambulaveris, gradientur tecum: Cùm dormieris, custodiant te, & evigilans loquere cum iis Prov. 6. v. 21.* Profectò experienciâ duce fateberis magnum animarum lucrum cum Dei adjutorio te feciſſe. Ne igitur hoc tam neceſſario & utili compendio per omnia tum Sacrae Scripturae & Sanctis patribus, tum Sanctionibus Canoniciſ, ac rectæ rationi conſentaneo, bonis moribus etiam informandis aptiſſimo priveris, en prodit in lucem publicam typi, ut tibi, omnibuſque curæ tuæ commiſſis, aut committendis proſit. Ita ex corde opto, & dignum judico hac decima Aprilis, Anno mil-leſimo ſeptingenteſimo vig-eſimo primo.

*F. Henricus Hargardt, SS. Theologiae
Doctor & profeſſor ordinarius ac
publibus, Examiner Synodaliſ
Auguſtinianus, mppria.*

CENSURA ORDINARII.

Tribunal Confessariorum & ordinandorum Ex-
imii P. M. Wigandt, Ord. Præd. per Admo-
dum Reverendum P. F. LUDOVICUM FLIE-
GEN, Ord. Præd. SS. Theologiæ Lectorem, ac
in generali studio Coloniensi, Baccalaurio doctè
compendiatum, ad Sacros Ordines provehendis
non minùs ac animarum curatoribus perutile, typo
publico iisdem communicandum censeo. Datum
Coloniæ 5. Aprilis, 1721.

*Jo. Georg. Molitoris, SS. Theol. Doctor,
Proton. Apost. Perillustris Ecclesiæ
S. Gereonis Canonicus, Serenissimæ
Principis Electoris Colon. Consilia-
rius, ac librorum Censor ordina-
rius, mpp.*

PRAEFATIO

Ad Lectorem, &c.

ANte complures annos in lucem prodiit liber intitulatus ; TRIBUNAL CONFESSARIORUM, &c. *operâ & studio P. Martini Wigandt, Ord. Præd. SS. Theologiae Magistri, &c.* qui quidem liber ob styli brevitatem, claras ac firmas sententias, dilucidas variorum casuum practitorum resolutiones & decidendi rationes, [quashodiedum in uno vix Authore Moralista ita cumulativè reperiesset] omnium ferè manibus teritur ac oculis usurpatur, veluti absolutum quoddam universæ moralis Theologiae Compendium; nihilominus præfatum isthunc librum ad quorundam instantiam, pro majori examinandorum commoditate, in contractionem placuit Epitomen redigere, eandemque privatis primùm usibus destinatam publici juris facere. Observa tamen, quòd Quæstiones quædam speculativæ hinc & inde tribunali insertæ, V.G. quodnam sit constitutivum peccati, &c. de industria sint prætermissæ, eò quòd ad praxin parùm aut nihil conducere videantur. Nota insuper, quòd me per omnia & in omnibus menti Authoris

* *

non

non accommodaverim, quasdam enim ille tenet sententias, quarum oppositæ meæ nedum perexiguo, quin etiam majori & meliori aliorum judicio visæ sunt probabiliores, ut legenti per decursum videre licebit. Cæterum principales ejusdem quæstiones casusque conscientia cum brevibus eorum decisionibus ac decidendi rationibus ex eodem desumptis adducere placuit, ut examinandus sui rationem sciti expedite exactèque reddere valeat, adjectis hinc inde immixtisque per brevibus casuum quorundam sat intricatorum resolutionibus. Adduxi insuper in famosioribus difficilioribusque controversiis præter rationes probatos quosdam Authores, ut Lector curiosior, meo fortè stylo acquiescere nolens, in iisdem oculos & intellectum ad satietatem pascere valeat & oblectare.

Utere itaque, amice Lector, hoc temporis ac laboris Compendio, quod otiosum nihil, dictionis quidem parum, at sententiæ multum (præcipue ex Angelico Præceptore meo, cujus mentem & persæpè litteram mihi præ cæteris arridentem aff qui conatus sum) comprehendit, quodque ex omnibus aliquid, ex toto non omnino nihil continere sine ullo doctrinæ dispendio, quin & cum maximo fructu tuo experieris. Fave interim & vale, &c.

INDEX

INDEX CAPITUM

ET

PARAGRAPHORUM.

CAPUT I. Prooëmiale.

Pag.

De Requisitis in Confessario.

I

CAPUT II.

De Conscientia.

8

§. I. De quidditate & divisione conscientiae, & in specie de conscientia scrupulosa & probabili.

ibid.

§. II. De conscientia dubia & erronea.

16

CAPUT III.

De Legibus.

19

§. I. De essentia, divisione & obligatione legis.

ibid.

§. II. De consuetudine, cessatione & dispensatione legis.

26

§. III. De jejuniis & pertinentibus ad illud.

30

CAPUT IV.

De Actibus humanis.

35

§. I. De voluntario, & involuntario, ejusque causis.

ibid.

* * *

§. II.

INDEX CAPITUM

- §. II. De circumstantiis actuum humano-
rum. 43
§. III. De moralitate actuum humano-
rum. 50

CAPUT V.

- De vitiis & peccatis. 54
§. I. De divisione ac distinctione nume-
rica & specifica peccatorum. ibid.
§. II. De peccatis capitalibus. 62

CAPUT VI.

- De virtutibus Theologicis 72
§. I. De Fide & vitiis ei oppositis, scil.
superstitione, idololatria, magia,
divinatione, hæresi, &c. ibid.
§. II. De Spe, & vitiis ei oppositis. 80
§. III. De Charitate, & vitiis illi oppo-
sitis, præsertim duello, scanda-
lo, &c. 82

CAPUT VII.

- De Religione, ejusque actibus. Item
de voto, juramento, eorumque
relaxatione, &c. 87
§. I. De Horis Canonicis, quinam ad
eas teneantur & quando. 96
§. II. De celebratione festorum. 105
§. III. De vitiis religioni oppositis, scilicet
sacrilegio & simonia. 113

ET PARAGRAPHORUM

C A P U T VIII.

De Jure & Justitia. 121

§. I. De justitia in genere & specie. ibid.

§. II. De dominio, usu, usufructu, emphiteusi, feudo, superficie, servitute, possessione. 125

§. III. De subjectis domini, speciatim de dominio filiorum, uxorum, religiosorum & Clericorum, 128

§. IV. De variis modis acquirendi dominium in res inventas, thesauros, &c. 139

§. V. De variis modis transferendi dominium, scilicet de præscriptione, donatione, testamento, sponsione, &c. 143

C A P U T IX.

De Restitutione. Ejus radices, modi injustæ acceptionis, &c. 152

§. I. De restitutione bonorum animæ & corporis, ac injuriæ toto illatæ. ibid.

§. II. De restitutione in bonis famæ & honoris. 159

§. III. De restitutione in bonis fortunæ. 164

APPENDIX quorundam casuum circa materiam restitutionis. 176

§. IV. De vitiis justitiæ oppositis, scilicet de acceptione personarum, homicidio, furto, rapina, injustitia ju-

di-

INDEX CAPITUM

dicis , accusatoris, rei, testis , advo-
cati , &c.

191

§. V. De fraudibus , qui eveniunt in con-
tractu emptionis & venditionis.

Item de monopolio.

217

§. VI De usura. Item an licita sit emptio
census realis & personalis. Item
de contractu Hispanico Mohatra
dicto.

225

§. VII. De monte pietatis, cambio, con-
tractu societatis, locatione, con-
ductione, pignore, hypotheca,
fidejussione, transactione, manda-
to, deposito, commodato, precario.

234

CAPUT X.

De Sacramentis in genere, & in specie de
Baptismo, Confirmatione & Eucha-
ristia.

247

CAPUT XI.

De Sacramento Pœnitentiæ, Contri-
tione, &c.

269

§. I. De Confessione, ejus qualitate, &c.

273

§. II. De sigillo & satisfactione.

286

§. III. De Censuris in genere, & in specie
de excommunicatione, suspensione,
irregularitate, &c.

298

§. IV. De casibus reservatis in genere. Item
quæ & quor sint excommunica-
tiones reservatæ Papæ. Item de

cas.

ET PARAGRAPHORUM.

casibus reservatis in Archi-Diœcesi
Colonienſi.

312

• V. De indulgentiis.

323

C A P U T XII.

De Sacramento Extremæ Uctionis.

328

C A P U T XIII.

De Sacramento Ordinis

§. I. De Ordine in genere

332

§. II. De Ordinibus minoribus

345

§. III. De Ordinibus majoribus ſcilicet de
ſubdiaconatu, diaconatu, & presby-
teratu.

351

§. IV. De Sacrificio Miſſæ.

361

C A P U T XIV.

De Matrimonio.

376

§. I De ſponſalibus, eorum effecti-
bus, &c.

ibid.

§. II. Resolutiones quorundam caſuum cir-
ca ſponſalia.

381

§. III. De matrimonio, ejus materia, for-
ma & miniſtro. Item de proclama-
tionibus.

389

§. IV. De conſenſu matrimonii, an ſuffici-
at conſenſus conditionatus. Item de
bonis matrimonii.

390

§. V. De indiſſolubilitate matrimonii, li-
bello repudii, divortiis, ejusque
cauſis.

402

C A P U T XV.

De impedimentis matrimonii, & in

ſpe-

INDEX CAP. ET PARAGR.
specie de impredientibus. Item quo
modo revalidandum sit matrimo-
nium irritum.

- §. I. De impedimentis dirimentibus in
specie, quæ sunt Error, conditio,
votum, cognatio, crimen. 417
- §. II. Cultus disparitas, vis, Ordo, liga-
men, honestas. 428
- §. III. Ætas, affinis, si fortè coire ne-
quibis. 438
- §. IV. Si parochi & duplicis desit præsen-
tia testis,
Raptave sit mulier, nec parti reddita
tuta. 440
- §. V. & ultimus. An matrimonia in locis
Germaniæ & aliorum regnorum aut
provinciarum, in quibus viget pax
religionum, non obstante publi-
cato Concilii Trid. decreto, sine
proprio Parocho Catholico celebra-
ta coram Ministris acatholicis, sint
valida? 446

APPENDIX

Casuum Conscientiæ Miscellaneo-
rum.

CASUS I.

Titius suscepto à tribus diebus religionis habitu in gravissimam incidit infirmitatem, proindeque cum consensu Conventûs pro consolatione suæ animæ solemniter proficitur, sed inde ad dies aliquot ad sanitatem reversus, ut melius convalesceret, in Patriam fuit missus in domum matris, ubi nullum erat prope Ordinis Monasterium.

Q. 1. An illa professio fuerit valida. 2. An probationis annum extra religionem de licentiâ Prælatorum absque aliâ probatione complere sufficiat?

QUOD ad primum attinet, S. Pius V. constitutionem quandam edidit, quæ incipit: *Summi Sacerdotii cura &c. Sub dato Romæ die 23. Aug. Anno M. D. LXX.* Pontificatûs sui anno quinto ad instantiam monialium Ordinis S. Dominici, in quâ concessit illis, ut quando & quoties aliqua novitia de alicujus medici consilio ab hoc sæculo transitura conspiciatur, possit professionem pro consolatione animæ suæ ante annum probationis emit-tere, dummodò tamen in legitima ætate consti-tuta sit, ita ut sic decedens indulgentiam & alias

gratias, quas aliæ verè professæ morientes consequuntur, assequi possit; elargiturque illi sic professæ plenariam peccatorum suorum indulgentiam & remissionem in formâ Jubilæi. Ex qua constitutione, licet monialibus sit speciatim concessa, quia mendicantes in eodem privilegio communicant, videtur apertè colligi posse Novitios habentes legitimam ætatem in articulo mortis constitutos professionem facere, etiam non finito anno probationis.

Sed totus difficultatis cardo vertitur in hoc, an hæc professio sic emissa, si iste Novitius non moriatur, sit vera & valida? ad quod

R. Hunc Novitium sic profitentem & ad sanitatem postea redactum, debere novam emittere professionem, proindeque primam non sufficere, ut verè & solemniter professus dicatur.

Ratio est tum, quia illa *Pii V.* constitutio & concessio solùm fuit ad effectum consolandi novitios in illo statu mortis, & sic ad effectum duntaxat spirituales lucrandi gratias & indulgentias, si moriantur, ut patet ex verbis dictæ concessionis ibi: *Carent merito celesti, quo dicti Ordinis professæ &c.* & ibi: *Pro consolatione animæ suæ &c.* & infra: *Novitiæ sic decedentes indulgentias & alias gratias, quas moniales verè professæ &c.* Ex quibus satis constat istam concessionem habere solum locum in foro conscientiæ & ad utilitatem duntaxat animæ, & non in foro exteriori, nec ad alios effectus. Tum etiam, quia juxtà *Trid. ss. 25. c. 15.* professio facta ante integrum annum est nulla: nullamque inducit obligationem ad alicujus regulæ observationem,

tionem, aut ad alios quoscunque effectus. Neque in isto Decreto *Pius V.* dispensavit, nisi quantum ad hoc, ut Novitius in extremis laborans profiteri possit ad lucrandas indulgentias. Ex quo sequitur dictum Concilii Decretum quo ad alios effectus suo in robore manere. Ita *Emman. Roder. in reg. q. tom. 3. q. 15. a. 6.*

Ad 2. &. Negative. Ratio est, quia ad faciendam professionem necessario, & essentialiter prærequiritur annus integer & solidus, quo ordo mores & vitam professuri comprobavit, ipseque Ordinis Austeritates pariter sit expertus, ac regulam constitutionesque ad amussim observavit in domo Regularis Observantiæ Novitiorum institutioni destinata secundum *Clementis VIII & Urbani VIII. Decreta*; Sed ordo non potest dici probasse mores & vitam Titii, utpote, qui per tempus potissimum fuit ordini incognitus, ut patet, nec ipse consequenter ordinis Austeritates regulamque observasse in domo Regularis observantiæ, in quâ non extitit, ergo. Nec juvat dicere illum vixisse sub obedientiâ prælati, derulisse habitum Ordinis &c. Illa enim debent fieri non qualitercunque, sed in domo Regulari cum austeritatum probâ &c. adeo, ut verè & realiter dicatur fuisse novitius, quod in præsentis non accidit, ut liquidò satis patet.

C A S U S II.

Sempronius Religiosus possidet de licentiâ Sedis Apostolicæ quosdam Ecclesiasticos redditus ultra eos, quos publice legendo ex propriâ industriâ acquirit,
a a quique

quique de licentiâ superiorum sui ordinis sunt usus suo concessi, & de utrisque liberè donat maximè parentibus pauperibus.

Q. an tutâ conscientiâ id facere possit?

R. Ad 1. Affirmativè, scilicet quo ad illos redditus, quos possidet facultate Sedis Apostolicæ. *Ratio est.* Tum, quia quo ad illos redditus religiosus iste habetur tanquam exemptus à potestate Prælati, cum ab eo nequeant per Prælatum amoveri neque revocari, sed subsit immediatè Sedi Apostolicæ, ut singulariter determinat *Panorm. in c. nisi de præb. & c. edoceri de rescript. tum etiam, quia Card. in Clement. 2. de vitâ & honest. Cler.* affirmat religiosum tam latè posse disponere de fructibus sui beneficii regularis, quàm Clericus sæcularis de fructibus sui beneficii sæcularis, maximè, quando religioso concessa est à Papa expendendi facultas in suos usus. *Navar. de reddit. Eccl. c. 1. monito 33.* sequutus Innocentium in cap. cum olim de privil. & communem in cap. in presentiâ de probationibus.

Quod ad 2. An nempè Religiosus de acquisitis propriâ industriâ, & superiorum licentiâ ad suum usum concessis possit liberè donare?

R. Non posse sine licentiâ saltem tacitâ sui superioris, & virtuali ad minùs consensu Conventûs. *Ratio est,* tum, quia omne acquisitum à religioso acquiritur ordini & monasterio: ita ut nequeat quidquam impendere etiam in pias causas absque Prælati consensu secundum Glossam in *Clement. 2. §. sed & tales de vit. & honest. Cler.* & docet expressè *D. Th. 2. 2. q. 32. a. 8. ad 2.* Tum etiam, quia reli-

religiosus per solemnem professionem tam se, quàm sua omnia monasterio & religioni tradidit, & sic omnis opera sua est debita suo ordini. *cap. in presentia de probat. & authent. ingressi Cod. de Sacros. Euch.*

Quod, si hæc, quæ religiosus acquirit, conceduntur sibi à Prælato & Conventu ad proprium usum, potest tunc omne id, quod parcè vivendo sibi detrahit, parentibus & aliis in Eleemosynam vel alio pio fine liberè donare.

Ratio est tum quia habens peculium sibi justè concessum, potest impendere de eo omnia illa, quæ recta ratio administrandi peculii requirit, nam concessio aliquo conceduntur insimul ea, sine quibus id nequit expediri. *cap. præterea de offic. deleg. & cap. ex iis §. porro de verb. signif. Lib. 6. Tum etiam* quia talis religiosus posset ea convertere in usus corporis, ergò multò magis in usus animæ, quæ est pretiosior corpore. *cap. præcipimus. l. q. 1.*

C A S U S III.

Sempronio tutori relicta est quedam pecuniarum summa, in pupillarum utilitatem convertenda, & cum res quedam fructifera à Titio vendenda exponeretur, fidemque illi in scriptis dedisset de eâ emendâ, interim, dum de pretio agunt, offertur Sempronio res alia venalis multò pupillis utilior, quæ reddit ad sex pro centenario, cum illa prior vix reddat ad quatuor.

Q *An tutor debeat utilitati pupillorum cum iacturâ sui honoris, aut alio damno proprio prospicere.*

R. Negativè, si nempè pro huiusmodi tutelæ officio nullam mercedem habet. *Ratio est*, tum, quia nullus Tutor, qui sit vir cordatus, intendit se obligare ad habendam maiorem curam pupillorum, quàm sui, nec reperiretur, qui vellet cum tanto onere suscipere munus tutelæ. *Tum etiam*, quia nulla extat lex, quæ obliget ad hoc tutores. Neque par est ratio in illis officialibus, qui mercede ad id conducuntur, ut sunt iudices, prætores & alii, quibus stipendium datur pro munere suo obeundo, & ideo isti tenentur ex justitiâ commutativâ restituere damnum, cui non obstant ex levi etiam culpâ, illi autem qui nullâ mercede conducuntur, sed vel ab aliis eliguntur, vel ipsi mer suscipiunt illud officium ex liberalitate & pietate absque pretio & mercede non tenentur rigore tanto ad obviandum alienis malis, nec ad restituendum obligantur, nisi quando dolosè & culpâ latâ noluerunt damna aliena impedire, ut ait Sylvester v. restitutio 3. §. 5. & Salon in 22. q. 62. a. 7. tit. de iis, qui tenentur ex officio ob stare concl. 2. & 6.

C A S U S IV.

Andreas contractis sponsalibus cum Marthâ rêque habitâ cum illâ istam à Patre promissorum, sed non stupri conscio in uxorem postulat, quo renuente & filia persuadente, ut promissa relaxet, alteri sponsa Andreas fidem juratam præbet, nondum tamen contracto Matrimonio, interim Martha apparet gravida
de

de Andrea, & Pater instat, ut nunc illam in uxorem ducat, minando utrique mortem.

Q. Quam ex his Andreas possit & teneatur ducere?

R. Teneri Andream servare prima sponsalia, & in uxorem ducere Martham, & non alteram, nec posse, si id non faciat, à Confessore absolvi. *Ratio est*, quia sponsalia contracta cum Marthâ subsequutâ copulâ, erant antè Concilium Trid. Matrimonium præsumptum, ita ut dissolverent subsequutum Matrimonium in facie Ecclesiæ cum alia contractum, ut patet *ex cap. is qui fidei, de sponsal.* & quia Pater Marthæ ignorabat hanc copulam, noluit eam dare in uxorem Andream, persuasitque filiæ, ut sponsalia relaxaret, quod neutiquam fecisset Pater, si copulæ sequutæ fuisset conscius, ut supponitur, ac ideo cum illa relaxatio non fuerit voluntaria tam ex parte Patris, qui de copula nihil sciebat, quàm ex parte Marthæ, quæ coacta à Patre, talis copulæ inscio consentit, non potest Andreas virtute talis consensus & relaxationis involuntariæ, alteram ducere: potest enim consensus renovari, quando nova & rationabilis causa emergit, quæ, si à principio fuisset scita, consensum impedivisset, *argu. cap. quemadmodum de jurejurando, & cap. quinta vallis eod.*

C A S U S V.

Paulus & Antonia contraxerunt sponsalia, Antonia mutato deinde proposito significat Paulo se velle cum alio nubere, Paulus indignatus minatur illi graviter, si tale quid faciat: Antonia, ut se ab eo liberet, à quo metuebat, dat illi aureos viginti.

Q. An Paulus tutâ conscientiâ possit aureos illos retinere ?

R. Quod si Paulus hujusmodi pecunias accipiat ob recompensationem alicujus damni evenientis sibi ex dissolutione sponsalium, ut ob famæ detrimentum, quod fortasse erat passurus, eo quod Antonia illum repudiabat nubendo alteri: vel ex eo, quod aliquas jam Paulus expensas fecerat, solitas fieri à sponsis, quas non fecisset aliàs, vel ex alio justo damno sibi emergente ob voluntariè & injustè ab Antonia fractam fidem: nec peccavit 20. illos aureos accipiendo, nec ulli obnoxius est restitutioni.

Ratio est, quia cùm Paulus non teneatur relaxare promissionem sibi ab Antonia factam cum notabili suo detrimento, & ad Antoniam, ejusque res habeat Paulus jûs aliquod ratione dictæ promissionis sponsalitæ, non est quod peccet si quid justum accipiat ob vexationis damnum. *Arg. c. dilectus 2. de sim.* & clarum est Antoniam damnum inferre Paulo, quia is damnum facere dicitur, qui id facit, quod facere jus non habet. *arg. ff. de ratione in l. nemo.* Accedit, quod Antonia liberè & voluntariè dederit istos aureos, adeoque non est Paulus coarctandus ad accepti restitutionem, ut colligitur ex *Navar. in Man. c. 17. num. 34.*

C A S U S VI.

Petronius in testamento reliquit, ut certa panis quantitas pro animâ suâ in die exequiarum pauperibus daretur, quod Legatum, quamvis de jure & facto

facto adimpleri ab heredibus possit, ut tamen Parochialis Ecclesie necessitati & utilitati consulerent, illud de Episcopi licentia in aliud melius opus, fabrica & ornamenti Parochia converterunt.

Q. An talis commutatio per Episcopum facta subsistat?

R. Affirmativè. Ratio est: Tum, quia hæc commutatio est in materia favorabili, ut quæ redundat in utilitatem animæ defuncti: & ideò potest in ea latè mens testatoris legantis interpretari, cap. Cum dilectus de donat. Undè potest ab Episcopo verisimiliter præsumi, quod defunctus, si causam commutationis scivisset, nequaquam contradixisset, ac ideò ex voluntate Legantis probabiliter præsumptâ fit ab Episcopo talis commutatio. Tum etiam, quia Episcopi sunt piarum dispositionum, si vè à vivis, si vè à mortuis fiant, executores, ut dicitur In Trid ss. 22. c. 8. idoque legatum relictum ad pium usum, quia hoc reliquit defunctus ad utilitatem animæ suæ, potest Episcopus, si illi videatur, proficere magis, vel ex æquo eidem animæ convertere legatum in alium pium usum, nam, qui melius facit, non aliud, sed idem facit, cap. pervenit 2. de jure jur. & cap. Scriptura de vot. & regula plus semper de reg. jur. l. 6. Sententiam hanc sequitur Sylvester verbo: Legatum. 4. q. 12. S. Anton. 3. p. tit. 11. cap. 2. §. 7. Angelus verbo Legatum num. 22. Tabiena Legatum. 2. num. 11. Armilla eodem loco, aliique complures.

CASUS VII.

Titio relicta est ab Avunculo quedam hereditas, si unam ex duabus filiabus Elisabethæ in uxorem duceret, qui proinde petit filiam natu minorem sibi dari, sed denegat hanc mater, illique vult obtrudere natu majorem, quam Titius acceptare in conjugem noluit, aliâ extraneâ in uxorem ductâ.

Q. An tutâ conscientia possit obtinere Legatum?

R. Affirmativè. Ratio est: Tùm, quia conditio apposita non obligat Titium de necessitate ad contrahendum cum hac determinatè, sed disjunctivè cum una vel alia, & in alternativis debitoris est electio, & sufficit alterum impleri, de reg. jur. in 6. cap. in alternativis. Tùm etiam, quia, si electio spectaret ad matrem, ità ut cogendus esset Titius ad ducendam uxorem secundùm arbitrium Elisabethæ: Talis conditio apposita Legato esset injusta, & haberetur pro non adjecta. L. filia sua ff. de cond. & demonst. Angel. verb. Legatum. 1. num. 54. Sylvest. eo. q. 3. in fin. & alii Summistæ omnes, qui unanimi consensu affirmant, Legatum relictum alicui, ut nubat secundùm arbitrium Sempronii valere, etiamsi non nubat, quia perinde est, ac si non sit adjecta conditio, ut quæ cogeret ad contrahendum cum illa, quæ nullo modo placeret, & libertatem matrimonii aliquo modo impediret.

CASUS

CASUS VIII.

In Confraternitate cuiusdam Sancti, qua multis
varusq; Indulgentius ac Privilegiis a S. Pontificibus
est ornata, statutum extat, ut si quis in eam ingredi
voluerit, solvat pro ingressu certam pecunia quotam,
& singulis etiam annis aliam.

Q. An præfatum statutum sit simoniacum?

R. Negativè. Ratio est: Tum, quia illa Confraternitas non est religio, sed quædam potius Congregatio hominum sæcularium ad benè faciendum. Tum etiam, quia si pro ingressu monasterii indigentis detur vel recipiatur aliquid ex pacto, nulla est simonia, undè pro ingressu monialium, si ex pacto petantur & dentur expensæ necessariae, & tempore professionis pro dote dentur mille aurei, non est peccatum, cum hæc non pro ingressu absolute, sed magis pro sustentatione Monasterii pauperis exigantur, ut inquit Cojet. 22. q. 100. a. 3. Adeoque etiam huiusmodi Confraternitatum statuta licita sunt, si per ea excludi pietas receptionis non intenditur, sed vel Confraternitatis expensis vel pauperum eleemosynis provideri. Ut colligitur ex cap. si quis despiciat, dist. 42. estque hæc expressa sententia S. Antonini, 2. p. tit. 1. c. 1. §. 19. in fine. Sylvestri verb. Confraternitas, q. 2. & verb. simonia q. 15. num. 7. Armilla verb. societas nu. 28. Tabiena verb. Confraternitas num. 1. Idipsum etiam videtur sentire Navarrus in Man. 32. num. 100. §. quarto.

Ad omnem verò ambiguitatem in hoc casu tollendam consulunt DD. prædicti tutissimum esse,
ut

ut hujusmodi statuta fiant sub forma affirmativa : Videlicet, si quis dederit tantum, recipiatur in confratrem : & non per verba negativa, quia per hoc præcluderetur via ad hujusmodi Confraternitatem, haberetque speciem exactionis : illud autem primum habet solum rationem voluntariæ recognitionis & speciem gratuitæ retributionis, ut colligitur ex doctrina *D. Th. 2. 2. q. 100. a. 3.*

C A S U S IX.

Ambrosio impositum est pro salutari Pœnitentia, ut certo quodam die, nempe feriâ sextâ jejunaret, quo tamen die non jejunavit, sed jejunavit feriâ quartâ vel Sabbatho?

Q. An satisfecerit suæ obligationi?

R. Eundem suæ satisfecisse obligationi, nec ad alia jejunia teneri, idemque de orationibus seu eleemosynis, aut aliis operibus à Confessore loco satisfactionis injunctis dicendum existimo. *Ratio* est, tum, quia jejunia, orationes & eleemosynæ factæ tribus aliis diebus æquipollent eisdemmet pœnitentiis, si fierent sextis feriis, cum sint ejusdem quantitatis & qualitatis quo ad ipsum opus satisfactorium, & regula juris est, nihil omnino referre, quid de æquipollentibus fiat, *cap. Licet ex quadam de testibus, & leg. fin. ff. mandati.* Tum etiam, quia id, quod primò & principaliter intenditur, à Confessore est, ut opus satisfactorium adimpleatur: & tempus præfinit, non ad obligationem finiendam, sed ad dilatandam debitam solutionem, ne pœnitentia in longius protrahatur: non enim

hæc

hæc imponitur tanquam onus annexum diei, quod transit transacto die; ut jejunia, horæ Canonicae, solemnitates festivæ, & alia hujusmodi ab Ecclesia præcepta; istorum enim obligatio post præfixum diem non durat: secus est de obligatione injunctæ poenitentia, quæ durat etiam post transactos dies, ad illam exequendam præfixos, neque obligatio ista post tempus præfixum cessat, imò vigorosior efficitur, ut in simili notant *DD. in cap. Cum dilecti, de dolo & doli contumaciâ*. Cum ergo in hisce poenitentiis tempus se habeat tanquam accessorium, & accidentale, sequitur huic obligationi satisfacere, qui poenitentiam quanto citius adimplet: Semper enim attenditur ad id, quod est principale & per se, quamvis omittatur, quod est accessorium, & quasi per accidens.

C A S U S X.

Matthia quadragesimales cibi plurimum nocent, & ideo dispensatur cum eo, cui tamen unica in die comestio sufficeret, imò easdem carnes dat filiis, quorum tamen nullus decimum quintum annum attingit.

Q. An tam cœnando, quàm cibos vetitos filiis dando peccet mortiferè?

R. In utroque peccare mortaliter, & imprimis, quod cœnando peccatum incurrat lethale, probatur, Tum quia, quando aliquod præceptum continet multas partes & diversas, si quis ob justam causam non potest adimplere unam, manet adhuc obligatus ad servandas alias, ut patet in præcepto de celebrandis diebus festivis, in quibus non potens audi-

audire Missam, tenetur nihilominus non laborare.
 Et est textus in cap. *Cum dilecti*, de dolo & contumacia, §. *præterea*. Tum etiam, quia dispensatio, cum sit stricti juris, non extenditur ad dissimilia & diversa, in quibus eadem non reperitur ratio, arg. c. 1. & ibi gloss de offic. deleg. Undè, licet dispensatus ob virium debilitatem, ut carnes in die jejunii comedat, possit etiam cœnare, quia reparatio virium & roboris, quæ est causa dispensationis in carnibus, reperitur etiam in cœna, non hæc reperitur in dispensato ob id solùm, quia pisces nocent, cum abstinere à duplici comestione non noceat. Ita Medina in Cod. de jejun. q. 5. & q. 11. Navarrus in Manuali c. 21. num 25. Angel. in sua summa tract. de jejun q. 9. de abstinentia à cibo,

R. ad 2. Eum pariter peccare mortiferè dando cibos vetitos filiis, quos ætas juvenilis à jejunio excusat, præsertim, si filii rationis usum jam habent, quod in septennio ferè semper contingit. Ratio est, quia, etsi Ecclesia non obliget ad jejunandum juvenes ante vigesimum primum annum, ne augmentum quantitatis debitæ, quod trino ut plurimùm indiget septennio, impediatur: obligat tamen omnes, qui usum rationis habent, ut in diebus, quibus alii jejunant, abstineant ipsi à cibis prohibitis, & consuetudo inter Christianos recepta hoc ipsum interpretatur.

C A S U S X I.

Titius in gravissimo & quasi extremo rerum suarum discrimine positus, ad orationem confugiens, Deum his verbis est deprecatus: Domine, si ab hoc
 peri-

periculo eripias, serviam tibi, luxuriam fugiam, & continens semper ero. Verum à periculo liberatus, voluntate mutata ad vomitum revertis est, ac sponsalia de futuro contraxit.

Q. An Titius per illa verba sit astrictus voto castitatis, quod matrimonium impedias?

R. Negativè. Ratio est, tum, quia ad votum non sufficit voluntas seu propositum, quantumvis deliberatum & firmum aliquid faciendi, sed ulterius requiritur promissio cum animo se obligandi, ut tradit D. Tb. 2. 2. q. 88. a. 1. & Panormitanus communiter receptus in cap. Litteraturam de voto. Ubi hoc videtur expressè decisa de quodam, qui dixerat: Si convaluero, non hic morabor, intendendo ingredi religionem, & statuitur non esse votum. Tum etiam, quia verba illa: Serviam tibi, luxuriam fugiam, &c. non significant de rigore sermonis promissionem: Et aliud est velle illa facere, aliud promittere illa facere: sicut aliud est ascendere in arborem, aliud velle ascendere, ut ait Glossa in L. vendentis, Cod. de contrahenda empt. & vendit.

C A S U S XII.

In oppido N. duo tantùm sunt approbati Sacerdotes soliti alterutrum confiteri, qui demonis impulsu sese mutuò percusserunt in multorum præsentia, & auctoritate jubilei jam publicati alter alterum ab incurisa excommunicatione absolvit, & uterque celebravit.

Q. An validè & licitè?

R. Hosce Presbyteros, se se mutuò, ut proponitur, percutientes, si non habeant alium, cui possint confiteri, non impediri per excommunicationem, quin unus valeat alium absolvere, si necessitas vel celebrandi vel Sacramentum aliud administrandi urgeat, quæ differri sine scandalo nequeat.

Ratio est: Tum, quia necessitas non habet legem, & pia Mater Ecclesia, quæ sollicita est de salute fidelium, non intendit eos privare medio possibili, quando extrema quasi necessitas illos urget, & probabiliter credi potest, quod nec tollat, nec suspendat jurisdictionem quo ad talis articuli tempus, quæ videtur propria ratio, ob quam Concilium Trid. ss. 14, cap. 7 decrevit, quemlibet Sacerdotem, etiamsi sit excommunicatus, interdictus vel suspensus, etiam denunciatus posse in mortis articulo sacramentaliter absolvere, ut notat *Navarr. in Man. cap. 26. num. 26. & cap. 27. num. 272.* potest item baptizare, *arg. cap. prater 33. dist.* Ergò à fortiori poterit absolvere ab excommunicatione, cujus absolutio ex sui natura non est sacramentalis. *Tum etiam,* quia irregularis ad evitandum scandalum & periculum potest celebrare, ut tenet *Navarr. in Man. c. 27. n. 279.* & quantum ad inhabilitatem administrandi Sacramentum quodcunque pari passu occurrunt quo ad culpam mortalem excommunicatus & irregularis.

CASUS XIII.

Sempronius Tempore Paschali communicat in Ecclesia Mendicantium.

Q.

Q. An Communionem Paschalem possint Mendicantes in Ecclesiis non suis administrare fidelibus absque Parochi licentia?

R. Quod non : Etsi enim Communionem illam, quæ voluntariè & ex devotione à fidelibus suscipitur, possint tam in propriis, quàm in alienis Ecclesiis administrare per Privilegium Nicolai V. & Sixti IV. & declaratione ac extensione Leonis X. pro ut habetur in dicto Compendio Privilegiorum verbo Communicare; attamen ad Communionem, quæ est de præcepto, dandam limitarunt semper, ut id fieret in propriis Religiosorum Ecclesiis, & ideo, qui extra Monasterium in aliena Ecclesia susciperet à Religioso Communionem in die Paschatis, nequaquam satisfaceret præcepto, & dictus Religiosus incideret in excommunicationem raram à Clemente V. in cap. Religiosi de Privilegiis.

Petes an Presbyteri seculares in Ecclesiis Mendicantium celebrantes possint de licentia Fratrum Eucharistia Sacramentum fidelibus ministrare in Communione etiam Paschali & in die Paschatis?

R. Quod possunt; idque ex Privilegio Julii II. qui concessit Fratribus Ordinis minimorum, ut in Ecclesiis suis, quoties opus fuerit, possint ministrare & ministrari facere Sacramentum Eucharistiæ quibuscunque personis, ut habetur in dicto Compendio verb. Communicare, & ita asserunt Medina in sua Instructione Confessorum, l. 1. c. 11. §. 3. & Henric. tom. 2. de Euch. lib. 7. cap. 55. quod tamen intelligendum est, si ex devotione peratur.

Petes denique, utrum Religiosi Communionem
b *possint*

possint fidelibus administrare, quæ est de præcepto in articulo mortis; ita, quod, si quis habeat propè Orationarium, in quo Missa dicatur, possit tunc Religiosus Missam celebrare, & Communionem huic infirmo præbere absque Parochi licentia, adeo, ut sic communicans satisfaciat præcepto Divino affirmativo de Communionem sumendâ in articulo mortis?

R. Quod Religiosi non possint in tali articulo Sacramentum Eucharistiæ per modum Viatici in articulo mortis administrare, & administrantes peccant, ac in excommunicationem incidunt latam in Clement. Religiosi de privilegiis, nec suscipientes dictam Communionem à Religiosis absque Parochi licentia satisfaciunt præcepto. Ratio est, tum, quia Religiosi nullum habent privilegium de Communionem per modum Viatici fidelibus administrandâ, ut videre est in Compend. privil. Tum etiam, quia in privilegiis non fit extensio de causa ad aliam etiam ex identitate rationis. c. privilegium, de reg. jur. in 6. notatur in Clement. 1. de cens. Bartolus & alii in l. 1. ff. de const.

C A S U S XIV.

Princeps in suo secreto Consilio proponit N. ad quandam dignitatem sive sæcularem, sive Ecclesiasticam, ad quam putat illum esse dignum, sed Consilarii sciunt alium esse digniorem, cujus forsan Princeps non recordatur: imò norunt aliquos defectus in persona proposita, qui obstant tali dignitati.

Q. Quid sit dicendum?

R. I. Quod etiam utile sit Reip. & egregium boni Consilarii opus, quando commodè fieri potest,
revo-

revocare in memoriam Principi personam aptiorem & digniorem, quando illa in propositu est, ut per se patet, suo tamen satisfacit officio, si illum, quem Princeps nominat, & non est indignus, suo suffragio approbet. *Ratio* est, quia dignitas personæ non est metienda simpliciter, sed in ordine ad dignitatem seu officium, in qua re sunt multæ circumstantiæ perpendendæ, de quibus non est facile judicare, ut docet *D. Th. 2.2. q. 63. a. 2.* & ideo satis erit, quod à Principe judicetur quis dignior, quamvis à Consiliario ferente votum non videatur nisi dignus, *cap. Metropolitano dist. 63.* quæ dignitas, cum sit moralis, potest etiam regulari per id, quod secundum prudentiam proponentis sperat futurum, ut ait *Sotus lib. 4. de just. & jur. q. 6. a. 2.* Non negarem tamen, quod si Consiliarius crederet, & speraret suâ authoritate posse facile Principem ad id, quod optimum est, inducere, non satis tunc illi esse bonum, quod proponitur, comprobare, nisi melius quod novit, consulat & suadeat: ageret, siquidem contra propriam conscientiam, si æquali facilitate posset id, quod melius est, obtinere, hoc relicto ex propria negligentia minus bonum præeligeret, ut notat Augustinus de Ancona de potest. *Eccles. 9. 3. a. 4.*

R. 2. Sive defectus sit notorius notoreitate juris seu facti, sive occultus, potest & tenetur Consiliarius vi officii illum manifestare: ne defectuosus & indignus assumatur ad dignitatem. *Ratio* est, cum, quia, sicut licitum, imò debitum est Principi inquirere specialiter de persona promovenda, *cap. Cum dilectus extrav. de elect.* Ità licitum & onus

erit consulentis , dum ab eo de qualitate alicujus personæ inquiritur, veritatem propalare , & defectus manifestare. *D. Th. 2. 2. q. 69. a. 2. Palud. in 4. dist. 19. q. ultim. Bar. ff. ad L. 7. nl. de adul. post gloss. §. Si publico extrav. cap. ad reprimendum.* Tum etiam , quia in manifestatione defectuum, quoties non intenditur condemnatio aut poena inquisiti, sed evitatio erroris aut damni, quod fit Ecclesiæ electione aut confirmatione indigni, licitum & debitum est tales defectus manifestare, & maxime illi , cui ex officio incumbit bono communi Reip. prospicere. *Sot. de ratione tegendi secreti, memb. 2. q. 6. concl. 3. colligiturq; ex cap. qualiter & quando de accus.*

C A S U S XV.

Gregorius & Martinus societatem quandam inierunt datis ab uno mille imperialibus , adhibita ab alio diligentia & industria; non minoris pretii quam essent pecunia: eo pacto, ut tam lucra, quam damna ex aequo dividerentur, semper tamen pars aliqua lucri in augmentum societatis accresceret: cumq; post aliquot annos capitale fieret magnum, accedit tandem, ut nave mercibus onusta ferè totum submergeretur, nec aliud remanserit, quam mille imperiales, quibus societas initium sumpsit.

Q. Quid hic sit dicendum?

R. Capitale integrum, si remaneat salvum, & totum lucrum pereat, pertinere ad eum, qui illud apposuit, nec teneri ex eo aliquid conferre apponenti operas, nec ad aliquam compensationem damni, quod est passus in amissione sui laboris & in-

industriæ. Hanc opinionem amplectitur Cajetanus in sua *Summa verb. societas*. Sylv. *Societas* 1. q. 6. Tabiena *Usura* num. 4. Angelus *Societas* 1. nu. 17. Navarr. in *Man. cap.* 17. num. 251. Sotus *Lib.* 6. de *justit.* q. 6. a. 1. & alii Theologi communiter, cui ex Jurisperitis adhærent Bart. & Bald. in *leg.* 1. *Cod. pro socio.* & Ferrus de Perusio in *tract. de duob. fratribus* 3. p. q. 2. & part. 5. q. 17. Et

Ratio est, tùm, quia Capitale, cum sit res permanens, possitque manere sine lucro, debet eo ipso, quod manet, manere domino suo, qui illud apposit: sicut si periisset, ipsi periisset, non enim per contractum societatis amisit, qui illud contulit, verum ipsius dominium: & res quælibet, si perit, domino perit, & si manet, domino manet. At opera & industria, cùm sint res quædam successivæ, in fluxu consistentes: non possunt esse sine lucro, quàm pereant, & ideò debent solùm perire apponenti illis tanquam eorum domino, quia huic periculo & damno se ipsum exposuit vi hujus contractus. *Tùm etiam*, quia societas non ordinatur ad acquisitionem, & divisionem pecuniarum, quæ in capitale fuerunt initio appositæ, sed ad solam acquisitionem, & divisionem lucri, ut satis patet, & ideo, si nullum contingat lucrum, nihil debet ex ea recipere aliquis socius, sed uterque frustratur suo usu, pecuniarum emolumento is, qui contulit, operarum utilitate is, qui laboravit: ut notat egregiè *Gloss. in leg.*

societatem, Cod. pro socio.

b 3

CASUS

CASUS XVI.

Guilielmus censum in quodam Molendino emit, solvendum in certa frumenti quantitate, sed post aliquot annos adveniente maximâ frumenti penuriâ, ita ut frumentum plurius admodum nunc valeat, quam tempore constituti census, non vult Petrus, qui censum vendidit, solvere illum nisi numeratâ pecuniâ ad rationem octo pro centenario juxta consuetudinem patriæ & aliorum censuum. Item, quia Molendinum temporis injuriâ cecidit omnino, ex eadem tamen materia de novo constructum à Petro, non vult in futurum solvere censum Guilielmo.

Q. An teneatur tempore penuriæ solvere censum in frumento, & ad ipsum obligetur in conscientia reparato molendino?

R. ad 1. Quod, uti Principis & Reip. Lege non est statutum contrarium, solvendus sit census fructuarius in ea fructuum quantitate, in qua fuit à principio constitutus: sive pretium illius fructus progressu temporis auctum seu diminutum fuerit: dummodo à principio sub justo pretio creatus extiterit, ut supponitur. Ita Navarr. in *Commentario de usuris*, ubi explicat motum Pii V. q. 30. & Salon. part. 2. de justit. titul. de censibus, *Controversia 2. a. 2.*

Ratio est, quia in omni genere mercium justum illarum pretium, ac justa emptio & venditio non regulatur ex tempore futuro, sed ex præsentē, attenditur enim æqualitas inter rem & pretium eo tempore

pore & loco, in quo res venditur, *juxta L. pretia rerum, ff. ad Leg. Falcid.* Confirmatur ex leg. *Sanctimus, Cod. de ami. tuto. leg. qui furere, ff. de test. leg. si quis alicui, ff. de acquir. rer. hered.* ex quibus colligit Covarruvias *lib. 3. var. resol. cap. 6. n. 8.* id, quod semel legitime factum est, non debere retractari ex iis, quæ decursu temporis postea evenerint.

R. ad 2. Quod post extravagantem Pii V. de Censibus, ubi illa est publicata & recepta, non teneatur venditor destructâ re censui subjectâ, dummodo id absque dolo & fraude sua contingat, ad solvendum amplius jam censum, etiamsi in loco eodem & ex materia eadem novum molendinum erigat & reædificet.

Ratio patet ex verbis ejusdem extravagantis, ubi dicitur, quod illâ re fructiferâ, cui census impositus est, pereunte in totum vel in partem, seu infructiferâ & inutili redditâ, tantundem etiam pereat census illius, & ideò, cum fuerit destructum molendinum suppositum censui, necessario etiam census, qui illi adhæserat, destructus remanet, sicut destructo subjecto jam non remanent accidentia eadem, quæ illi inierant, & destructo fundamento corrui ædificium, *cap. Cum Paulus 5. q. 1.*

Confirmatur: quia ille census, cum sit realis & in re certis finibus designatâ positus, non transit rei ejusdem limites, virtualemque includit contrahentium intentionem non ad aliud se obligare, quam ad censum annexum rei, & ideò illa pereunte censum pereire.

CASUS XVII.

Nicolaus à multis annis litem moverat Francisco de quodam Legato ducentorum aureorum sibi relicto, & tandem data est à iudice sententia, ut Franciscus legatum solvat. & interim censum annuum in re aliqua sua fructifera constituat, donec integrò satisfaciatur. Inde ad aliquod tempus rogatus ab amico Nicolaus censum hunc vendit pro ducentis & decem aureis, inscio prorsus Francisco.

Q. 1. An iudex idipsum facere potuerit? 2. An Nicolaus licitè vendere potuerit pluris censuale jus, quàm emerat?

R. ad 1. Constitutum per sententiam iudicis censum, aut in pœnam contumaciæ, dummodò contumacia sit vera & non ficta, id est, quod debitor nolit solvere, cum absque suo magno damno possit, aut ob interesse verum lucri cessantis, quod creditor ob solutionis moram patitur, esse in foro conscientiae licitum, ita ut creditor absque ullo scrupulo possit illum censum exigere toto illo tempore, quo principale debitum non solvitur.

Ratio est: Tum, quia pœna etiam à mutuantem, bona fide & moderatè imposita, ut per illam mutuatarius ad servandam fidem cogatur, & promissio die solvat, nec est iniustitia, nec reddit contractum usurarium; ut docet Sylvest. verb. usura 3. §. 1. Ergò multò minùs erit iniustitia, si eodem respectu imponatur à iudice. Tum etiam, quia iudici est licitum pœnam adhibere ad coercendam debitoris negligentiam, & ut creditor melius suum recipiat:

&

& ideo cum obligatio ad solvendum censum hoc fine sit à iudice injuncta, profectò in utroque foro licita erit, ut est casus expressus *in cap. suam de pœnis* & *in Cap. dilecti. de arbitr.*

R. Ad 2. Nicolaum nec usuram, nec injustitiam committere, sive vendat majori, sive ematur minori pretio. *Ratio est*, Tum, quia justum pretium censuum non consistit in indivisibili, ubi Lege Principis non est taxatum, sed habet latitudinem infimi, medii & rigorosi pretii, veluti merces aliæ, ac proindè licitum est in foro conscientia intra illam justii pretii latitudinem vendere aut emere illum pluri vel minoris. *Tum etiam*, quia multitudo venditorum & paucitas emptorum vel contra pretia rerum alterat & variat, ut DD. omnes fatentur, & ideo, cum census sit res vendibilis, ut constat, potest minus valere, quandò multi sunt, qui vendant, & pauci, qui emant, & è converso plus valebit, si pauci sint venditores, & multi emptores.

C A S U S XVIII.

Dominicus centum Scuta habet destinata ad dotem puerulae Neptis, illaque dat mercatori ad negotiandum eo pacto, ut tempore, quo neptis nupserit, non modo centum illa integra restituantur, sed etiam lucrum singulis annis accrescat capitali, & ita post 12. annos, quando neptem matrimonio conjungit, ex capitali & lucro & auctuario petit scuta ferè trecenta. Mercator autem, cui in negotiando ex voto non successit, nec summam tantam reddere nunc potest absque bonorum suorum jacturâ, & ex alterâ parte, si dos hæc statim non solvatur, matrimonii contractus non salvabitur, idque cum gravissimo puella damno.

- Q* 1. *An contractus ille cum mercatore sit illicitus?*
 2. *An Dominicus teneatur potius damno suo
 providere, quam maximo puella?*

R. Ad 1. Contractum illum licitum esse, *Ratio est*, quia æquipollenter & virtualiter tres hic contractus interveniunt: primus societatis, in quo dantur pecuniæ dotales mercatori ad negociandum. Secundus affecurationis, sortis hujus principalis, tertius affecurationis lucri certi: relictâ aliquâ parte lucri incerti probabilis pro utraque affecuratione, quos tres contractus cum eodem Mercatore insimul ac eodem tempore tacitè ac virtualiter intendi, & celebrari posse, non aliter, quàm cum diversis personis disjunctim variis temporibus ac formaliter & explicitè affirmat. *Angelus* & *Sylvester* in suis summis verb. *Societas*, & probat latissimè *Navarrus* in man. cap. 17. num. 252. & in Comment. de usur. in cap. 1mm 14. q. 3. num. 64. Undè in multis Italiæ partibus etiam Romæ antè Papæ oculos in diversis erectis montibus hoc servatur, ut homines dent suas pecunias mercatoribus cum certo lucro quot annis, id quod aperta esset usura, nisi intentio contrahentium esset hos tres insimul inire tacitè contractus societatis & affecurationis capitalis ac lucti.

Ad 2. Quod petebatur, an debitor solvere teneatur cum proprio damno, ne creditor illud magis patiatur, *R.* Teneri. *Ratio est*, quia statim ac res, cujus sum Dominus, est mihi necessaria, & in contractu non est contrarium expressum, non est jus alteri eam retinendi me invito. *Est communis DD.*
 CA.

CASUS XIX.

Vitellius raro oculos figit in mulierem pulchram, quin sensualitatis motus in eum etiam nolentem & resistentem insurgant, & quamvis posset aliquando oculos ad alia divertere: ex proposito tamen in pulchritudine illâ visendâ persistat, ut cum his carnibus insultibus pugnando, eisque resistendo meritum apud Deum acquirat, sed vincitur in hoc certamine sæpius, quàm vincat.

Q. 1. Num in illis sensualitatis motibus semper sit peccatum, 2. Quomodo dignosci possint mortales à venialibus?

R. Ad 1. Illos sensualitatis motus solùm esse peccata, quæ de malo sunt objecto, & in facultate nostra consistunt: alios verò, quibus altera harum conditionum deest, nequaquam. Ratio primi est, quia hos tenetur voluntas reprimere, nec sibi complacere in eis licet, unde Apostolus ad Rom 7. eos vocat peccatum & malum inquiens: quod odi malum, hoc facio. Ratio secundi est, quia hi naturales insultus sæpè numero omnem rationem præveniunt, nobisque etiam nolentibus aliquando accidunt; in iis autem, quæ à natura sunt, non reperitur culpa, neque virtus. Ita D. Th. 1. 2. q. 74. a. 3. ad 2. & Bartholomæus Medina ibidem.

Ad 2. R. Duplicem statuendam esse regulam. Prima eaque universalis est in his carnis illecebris, ut aliquod sit peccatum, necesse omnino esse, ut advertentia aliqua præcesserit, & cogitatio expressa, quæ dicitur actualis, quod sint malæ moraliter vel peri-

periculosa, aut saltem expressa aliqua dubitatio, aut scrupulus ad minus in genere interveniat, quod appetitus ille sit malus, vel mali periculum habeat. *Ratio est*, quia id, de quo nulla est consultatio, non potest esse volitum, neque liberum ac spontaneum, & ideo neque peccatum. Jam autem, ut de aliqua re possit quis consultare, oportet, ut illi occurrat aliqua naturalis cogitatio vel dubitatio circa ipsum actum, siquidem absque advertentiâ non est actus humanus, teste Philosopho 2. *Etic. cap. 1. S. Anton. 2. p. tit. 5. cap. 1. §. 5. Angel. verb. cogitatio n. 2. Sylvest. verb. delectatio. q. 1. Armill. ibidem. Cajet. 1. 2. q. 6. n. 8.*

Alia regula ita se habet: quoties consideratio seu advertentia est imperfecta, & semiplena, ut quia intellectus aliò trahitur, nec plenè & totaliter advertit, quod illa appetentia sit mala, aut mali periculum includat, tunc est peccatum veniale: quando autem plenè & totaliter advertit, nec resistit, culpa est mortalis.

Ratio primi est, quia perfectum peccatum, quale est lethale, perfectam completamque considerationem requirit, neque enim de divina misericordiâ credendum est, quod velit hominem ex quacunque imperfecta consideratione in culpam labentem tam graviter punire. *Ratio secundi est* tum quia non cohibere, cum possis & debeas, est interpretativè consentire: dat enim tunc homo operam peccato mortali, quantum est de se, cum sciat voluntatem esse occupatam in re mala, nec tamen reprimat, seu refugit. *Tum etiam*, quia admittens plena deliberatione hasce pravas concupiscentias expo-

exponit se periculo peccandi mortaliter per consensum. Immo, etiamsi voluntatem habeat deliberatam delectandi se de actu, qui est culpa lethalis, peccat mortaliter. *Arg. cap. 1. §. ponderosus, 49. dist. D. Th. 1. 2. q. 71. a. 6. Bartholomæus Medina ibidem.*

C A S U S XX.

Christiani apud Turcas captivi & in eorum triremibus ad remigandum catenis vincti quibusdam religiosis, ad eos pro redemptione solita faciendâ venientibus sunt sacramentaliter confessi, & inter alia peccata, de hoc uno maxime dolebant, quod contra Christianos in dictis triremibus remigare fuerint coacti timore certo mortis aut durissima percussione.

Q. An in excommunicationem aliquam sic remigantes incidant, possintque non desistentes ob metum certæ mortis absolvi?

R. Præfatos Christianos peccare mortaliter sic remigando, nec excusari metu mortis, aut coactione verborum, excommunicationem tamen aliquam non incurrunt.

Primùm, quod peccent mortiferè, probatur, quia contraveniunt præcepto decalogi de non occidendo relato in Can. quid in omnibus 32. q. 7. quo præcepto non solùm comprehenduntur, qui occidunt, vel occidere & injustè pugnare volunt: sed etiam, qui occidenti vel injustè pugnanti vel id facere volenti aliquo modo auxiliantur, consulunt, vel consentiunt. cap. sicut dignum de homicid. cap. notum. 2. q. 1. leg. is, qui opem ff. de fur. jam autem
Turcæ

Turcæ aggrediuntur Christianos irremisibilibus, ut eos occidant, seu injustè debellant, & remisibiles auxilium præstant remisibendo, ut satis constat.

Quod verò mortis timor, catenarum coactio, & verberum acerrima afflictio illos non excuset, probatur *tum quia* oportet omnia mala pati potius, quàm malo culpæ consentire. *cap. itané 32. q. 5. Et cap. sacris de his quæ vi, Et leg. palam §. non est ignoscendum ff. de rit. nupt. leg. isti quidem. ff. quod metus causa.* Tum *quia* Christus Dominus docuit non esse timendos eos, qui occidunt corpus, ubi periculum imminet occidendæ animæ. *Matth. 10.*

Quod autem non incurrant aliquam excommunicationem, probatur *ex eo, quia* non est credendum plam matrem Ecclesiam intendere excommunicatione ligare eos, qui mortis timore, cadente in constantem virum adducti seu vinculis & verberibus coacti & quasi nolentes auxilium præstant infidelibus contra Christianos: dedecet enim Clementem Matrem obligare ad observantiam suorum præceptorum dilectos filios; & ideo, sicut timor mortis excusat à jejuniis, ab audiendâ Missâ & ab aliis Ecclesiasticis præceptis, ita etiam à censuris.

Tandem, quod hujusmodi Christiani nequeant absolvi, si non proponant firmiter mori potius, quàm remigare amplius contra Christianos, patet manifestè, *quia* non habent firmum propositum desistendi à peccato, ac proindè neque sufficientem contritionem, ad hoc ut absolvantur. *cap. quod quidam de pœnit. Et remiss. cap. peccati. de reg. jur. in 6.* Ubi dicitur, *quod peccati venia non datur nisi correcto.*

CASUS XXI.

Paulinus publicato jubileo se disposuit ad illud lucrandum, & cum hoc proposito est confessus, & in quibusdam votis auctoritate jubilai à confessore dispensatus, postea tamen à demone tentatus in peccata aliqua incidit, neque omnia in jubileo præcepta est executus.

Q. An hac votorum dispensatio fuerit valida jubileo non assecuto?

R. Negativè. Ratio est tum, quia etsi absolutio sacramentalis à peccatis sit actus legitimus, qui non admittit modum nec conditionem, sed plenè habeat suum effectum, simul atque verba absolutionis à confessore super debitâ materiâ proferuntur. Arg. leg. actus legitimi ff. de reg. jur. attamen actus, qui fiunt sub conditione saltem tacitâ ex virtuali, non sortiuntur effectum conditione non adimpletâ, ut satis patet: jam autem dispensatio in voto est actus revocabilis, nec ex sui naturâ sacramentalis, & ideo fieri potest sub conditione, & sub hac fit tacitè à confessore, quatenus non dispensat nisi in virtute Jubilæi lucrandi, ac proinde eo non lucrato dispensatio redditur invalida. Tum etiam quia facta contra formam, præsertim ab homine factam, sunt ipso jure nullæ. Cap. cum dilecti. de rescript. & cap. pisanis de restit. spoliat. Cum ergo forma Jubilæi det auctoritatem dispensandi, eâ conditione, ut fiant, quæ in Jubilæo ordinantur, sequitur quod deficiente hujus conditionis effectu dispensatio fuerit invalida. Pro quo facit Glossa com-

communiter recepta præsertim à Felino in cap. ex parte. coll. 4. de constit. & Clementina prima verbo inhibentes de jure Patronatus.

C A S U S XXII.

Petrus die festo manè ludit pilâ, ideoque sacrum omittit.

Q. An lethaliter deliquerit non solum omittendo Missam, sed etiam die festo ludendo pilâ, ita ut distinctè utrumque confiteri teneatur?

R. Negativè. Ratio est tum, quia iste ludus non est ex iis, qui continent laborem servilem, sed liberalem. Tum etiam, quia hæc circumstantia, quæ est omittere Missam propter ludum pilæ, non mutat speciem peccati, quia similis ludus non est ex se malus, neque speciali aliquo præcepto prohibitus, ut constat: sed neque etiam aggravat, eum nec multiplicet rationem peccati, nec augeat difformitatem proveniente ex alia circumstantia, ut docet, D. Th. 1. 2. q. 72. a. 3. ergo &c.

C A S U S XXIII.

Jacobus ob homicidium in carcerem compactus negat delictum semi-probatum, ideoque à confessore absolvi nequit.

Q. An si illum inducat ad delictum fatendum in judicio irregularitatem incurrat?

R. Debere confessorem suadere reo, ne in judicio mentiatur, sed veritatem dicat, & quod alias non possit illum absolvere, & quamvis ob id dam-
nandus

nandus sit ad suspendium, neutiquam irregularitatem incurrere. *Ratio est* tum quia suadere reo juridicè interrogato, ut veritatem fateatur, est actio licita, quia inducitur reus ad peccatum non committendum: hæc autem licita suasio non est ex sui naturâ causativa mortis seu deformationis; neque enim ex hoc solo, quod rei veritatem, de quâ juridicè interrogantur, manifestant, sequitur per se & infallibiliter moraliter, quod interficiantur seu deformentur, ut satis constat: nec enim ista actio ex intentione confessoris ordinatur ad mortem, sed solùm ad reddendum ipsum reum pœnitentem contritum, & ad tollendum obicem peccati, in quo perseverat negando in iudicio veritatem. *Tum etiam*, quia ad incurrendam irregularitatem ex opere licito non sufficit, quod illud sit causa remota deformationis, sed oportet ut sit propinqua. *arg. cap. de occidendis 33. q. 5. & Gloss. in cap. de cetero de homicidio.* Cum verò hic dicimus causam propinquam, quæ vel suapte naturâ vel ex intentione operantis dirigitur sufficienter, & speciatim in deformationem ex ea sequutam, ut cum aliis docet Navarrus *in man. cap. 27. tit. de irregularitate ex homicidio iusto num. 210.*

C A S U S XXIV.

Margaritha publica meretrix est Parocho confessa, ast non absoluta, quia emendati animi signum dare nolebat, multique videntes eam detineri plurimum ad pedes confessoris, petunt à Parocho, an illam absolverit, qui ad obviandum suscepto scandalo respondit, eam quidem fuisse confessam, ast non absolutam?

C

Q.

Q. An confessionem revelaverit

R. Affirmativè. *Ratio est* tum, quia hæc verba: non absolvi istum, generant quantum est ex se in animo audientis suspicionem de pœnitere, quod vel non fuerit contritus, vel aliquam censuram reservatam incurrerit, ob quam non fuit absolutus, cum ut plurimum ob ista & similia denegetur absolutio. *Tum etiam*, quia si confessor causam subjungeret hujus non absolutionis dicendo: non absolvi, quia non vult emendari, apertissimè esset confessionis revelatio, ergo dicendo solùm: non absolvi, revelat implicitè idipsum. Ita docet S. Anton. 3. p. tit. 17. cap. 22. §. 2. Sotus in 4. sent. dist. 18. q. 4. a. 5. Navarrus in manuali cap. 8. num. 14. & in cap. Sacerdos de pœnit. dist. 6. num. 66.

C A S U S XXV.

Banniti, ut Parochum interficiant, vocari faciunt eum de nocte per Philippum, qui fingit matrem in extremis laborare, & confessionem instanter petere, quod credens Parochus comitatur Philippum, qui, cum propè essent à loco, in quo insidia parabantur, timens etiam de nece suâ, Parochus inter alia peccata suam fictionem à bannitis suasam confitetur, quâ auditâ statim Parochus fugam arripit, remanente Philippo, quem captum interfecerunt.

Q. 1. An per illam fugam confessionem revelaverit.

2. An ex homicidio inde secuto incurrerit irregularitatem?

R. Affirmativè quo ad utrumque. *Ratio primi est*, quia fuga illa non aliundè est orta, quàm ex pec-

peccato per confessionem Philippi audito: nec ab his, qui viderunt Philippum confitentem, potest in aliam causam reduci, quàm in machinatum Parochi necem per confessionem revelatam, & ita ex illa celeri fugâ immediatè post confessum peccatum secutâ adducti sunt banniti, ut cognoscerent Philippum confessum esse peccatum fictionis & doli: Jam autem confessionis revelator is dicitur, qui verbo aut signo, aut alio quovis modo declarat eum, qui confessus est, sibi manifestasse peccata mortalia, in genere, vel venialia in specie, ut tradunt *DD. in cap. omnis de pœnit. & remiss.*

Ratio secundi est, quia hæc fuga non solùm fuit illicita, ut ostensum est, sed etiam causam sufficientem dedit homicidio Philippi, nam boni viri iudicio credendum satis erat, bannitos visâ fugâ Parochi ortâ ex confessione Philippi, debuisse vindictam de ipso Philippo, conspiracyonis propalatore, sumere, & cum non potuerint occidere parochum fugientem, ut volebant, occisuros Philippum solùm derelictum per ea, quæ docet *Anchar. & Fran. in Gloss. pen. cap. fin. de homicidio lib. 6.*

C A S U S XXVI.

Jacobus in navi versus Hispaniam constitutus ingruente tempestate confitetur Sacerdoti non approbato, à quo etiam absolvitur.

Q. An validè?

R. Affirmativè. Ita inter alios sentit Paludan. in 4. dist. 17. q. 2. Adrianus de confess. q. 3. Sylvest. absolutio primo num. 8. Navarr. in man. cap. 2. n. 9. & cap. 33. num. 272.

Ratio est, tum quia in periculo etiam probabili mortis præceptum confessionis obligat jure divino, ut communiter asserunt *DD. in 4. dist. 17. q. 2. & tradit Sotus dist. 18. q. 1. a. 4. concl. 6. in fine.* Jam autem Ecclesiam non limitasse jurisdictionem Sacerdotibus quo ad tempus, quo confessio de jure divino obligat, quale est tempus necessitatis præsentaneæ vel instantis, tenent Richardus *in 4. dist. 20. q. 5.* Durandus *ibi dist. 24. q. 1.* Abulensis *2. p. de confess. cap. 62.* Navarrus *in cap. placuit de poenit. dist. 6. num. 52.* Tum etiam, quia istud privilegium, cum sit in beneficium animarum & nulli præjudicium inferens, debet latissimè interpretari per Legem *beneficium ff. de constit. princ.* Accedit, quod articulus mortis & periculum mortis quo ad absolvendum à peccatis etiam reservatis æquiparantur in jure, *ut patet in cap. eos de sent. excomm. lib. 16.* Undè, sicut baptismus in necessitate à quocunque potest ministrari *cap. quicunque & cap. mulier de consecrat. dist. 4.* ita & Sacramentum poenitentiae à quolibet Sacerdote &c. *Eandem ob causam* captivi apud Turcas, si non habeant copiam confessoris approbati, nec probabiliter sint habituri, quamdiu in captivitate detinentur, possunt tunc simplici Sacerdoti confiteri, hæc enim captivitas apud Turcas æquiparatur morti, unde sicut constituti in articulo mortis possunt absolvi à quocunque Sacerdote, ita & hic.

C A S U S XXVII.

Nicolaus Clericus confitetur se quandoque divinum omittere officium ob quod à confessore non alia

imponitur pœnitentia, quàm quod divini officii recitationem nunquam omittat, & rosarium B.V. quod bis in hebdomadâ ex voto recitat, loco pœnitentiae diligenter oret.

Q. An hac vel alia ex præcepto necessaria possint pro pœnitentiâ injungi?

R. Affirmativè. Ita D. Th. in 4. sent. dist. 15. & Sotus dist. 19. q. 2. a. 1. Adrianus de satisfactione q. penult. Medina Cod. de satisfactione. Cajetan. in opusc. tom. 1. tract. 6. q. 1. de satisfactione. S. Anton. 3. p. tit. 14. cap. 20. Navarrus in man. c. 3. n. 4. item Concil. Trid. ss. 14. cap. 9. & can. 13. Et

Ratio est, Tum, quia opus, quantò magis meritorium, tantò est magis satisfactorium, quod enim valet ad remittendam culpam, & augendam gratiam, valebit etiam ad condonandam pœnam: jam autem per adimplerionem mandatorum nos mereri patet, ac ideo satisfacere. Tum etiam quia unum & idem opus à vario procedens principio varium sortitur effectum, & diversarum virtutum fit actus, ut jejunium, quatenus times, ne plus satis comedas, abstinencia est: idem, si eo utimur, ut libidinem reprimamus, castitas. Si autem, ut Deo te hostiam exhibeas, erit religio: si verò, ut pro peccato Deo satisfacias, erit pœnitentia: ergo.

Nota tamen, quod ista opera alias debita non sint ordinariè in pœnitentiam danda, sed rarò & ex causa, & ideo, cum imponitur à confessore Elemosyna vel jejunium, si nihil aliud clarè explicetur, intelligi debet de iis, quæ aliàs præcepto non sunt debita. Quod fit, ut qui confitetur in quadragesimâ,

si imponantur ei aliqua jejunia, per annum tene-
tur ea facere post pascha, quia nomine pœnitentiæ
absolutè intelligitur opus supererogationis, quam-
vis permissivè esse quandoque possit opus præcepti.

C A S U S XXVIII.

*Quidam Gallus in itinere constitutus instante
tempore paschali confitetur Gallico idiomate, cum
aliud nesciat, sed confessor linguæ illius ignarus,
quantumvis pro eo intelligendo plurimum laborave-
rit, ex omnibus tamen peccatis unum duntaxat in-
tellexit.*

Q. An possit eum absolvere?

R. Negativè, sed remittendum omnino esse ad
aliquem confessorem linguæ suæ peritum. Ita S.
Anton. p. 3. tit. 17. cap. 15. §. 3. & cap. 21. §. 3.
Navarr. in man. cap. 9. §. 14.

*Ratio est, tum quia, etsi justam ob causam possit
quandoque confessio non esse integra. arg. cap. 1. §.
census de pœnit. ea tamen non adest in casu isto, in
quo ad alium linguæ peritum facilis est accessus.
Tum etiam, quia confessor, cum sit judex ad ligan-
dum, & absolvendum, non potest rectum ferre ju-
dicium, nec pœnitentiam debitam imponere, si
nescit, quæ sunt ipsius confessi peccata: semper
enim cognitio causæ præcedere debet punitionem.
Leg. de quâ re ff. de judic.*

C A S U S XXIX.

*Bernardus ob Clerici percussione excommuni-
catione irretitus, ad confessorem accedit, & ante
cetera*

cetera peccata se de illo accusat, absolviturque ab omnibus peccatis, & quò ad excommunicationem iungitur ei, ut ad superiorem recurrat.

Q. 1. An confessor benè fecerit illius excommunicati confessionem audiens? 2. An absolutio à peccatis data excommunicato valeat?

*R. Ad 1. Affirmativè. Ratio est tum, quia, etsi pœnitens excommunicatus, manifestando peccata sua confessori, nequeat durante illo ligamine absolvi: potest tamen eodem per superiorem sublato, & ideo dum dicit peccata sua inferiori, non frustratoriè ea dicit, nec decipitur, quia iste inferior confessor illa audit, ut revera absolvat sublato impedimento: & ut de modo tollendi impedimentum pœnitenti opportunum offerat remedium, cui, si obtemperet, ac ligamen, quod impediēbat, sublatum sit, absolvere tunc poterit. Tum etiam, quia excommunicatus, etsi usu tam activo quàm passivo Sacramentorum sit exclusus: quoties tamen pro consilio petendo ad salutem animæ suæ & cum intentione liberandi se ab excommunicatione cum aliis in Sacramentis communicat, non peccat; cum ergo in isto casu sic accadat, ideo non est de confitendis peccatis arcendus. *Arg. cap. intelleximus. de iudic. & notat Gloss. cap. cum desideras de sent. excomm.**

R. Ad 2. Illicitum non tantum esse & grave Sacrilgium pœnitentem excommunicatum quâvis excommunicatione maiore sive minore absolvere scienter à peccatis, & non ab excommunicatione: sed etiam invalidum esse Sacramentum.

Ratio primi est, Tum quia ministrat Sacramentum illi, qui ab ejus participatione est semotus, id quod Sacrilegium esse testatur *D. Th 22. q. 99. a. 3.* Constat autem, quod omni excommunicationi commune sit excludere à passiva Sacramentorum participatione. *cap. si celeb. de Cler. excomm. minist.* Tum etiam, quia absolutio, cum sit actus jurisdictionis, non exercetur nisi in subditum: jam autem Ecclesia per excommunicationem arceat hominem tanquam rebellem ab hujusmodi subjectione, ut satis patet, ergò. In hanc sententiam inclinant communiter DD. inter quos est Paludanus *14. dist. 17. q. 5. Sot. dist. 22. q. 1. a. 1. S. Anton. 3. p. tit. 14. Sylv. verb. confessor 3. q. 12. & alii.* Ex quibus sequitur ratio secundi, absolutio enim & sententia judicialis in non subditum in omnium sententia nedum illicita, sed & invalida esto.

Colliges 1. Quod si pœnitens excommunicationis vinculo irretitus ignorans invincibiliter aut factum, videlicet esse excommunicatum: aut ipse ipsum, nempe excommunicato non licere ad Sacramentum accedere, & tamen accedit, & à peccatis absolutus fuit: non solum tunc verum receperit Sacramentum, sed etiam effectum scilicet gratiam. *Ratio est* tum, quia alias nemo esset tutus, an verè sit absolutus, cum nemo sciat certò se non esse aliqua excommunicatione irretitum. Tum etiam, quia, etsi excommunicatus celebrans incurrat irregularitatem, si tamen invincibiliter ignorans celebret, eam non incurrit, quia excusatur à culpa, & rein, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit *cap. 2. de constit. cap. sine culpâ de reg jur lib. 6.* ergò etiam.

Colliges 2. Quod, si quis sciens se excommunicatum, quando ad Confessionem accedit, obliviscitur omninò hujuscè excommunicationis, & idè à peccatis absolvitur, antequam ab illa verè est absolutus, neque teneretur confessionem reiterare, sed satis est, quod recordatus postea excommunicationis, ab ea absolvatur, præcipuè ab eodem Confessario. *Ratio est*, tùm, quia excommunicatus, qui ob justam ignorantiam Divina celebrat, excusatur *in cap. Apostolica de Cler. excomm. ministr.* Tùm, quia impetratio beneficii ab eo, qui se probabiliter ignorat excommunicatum, valida est, ut asserit Gloss. communiter recepta *in d. c. Apost.*

Colliges 3. Quod, qui sciebat se excommunicationis vinculo innodatum, & insimul sciebat, aut scire debebat secundùm qualitatem suam, non posse à Confessore absolvi à peccatis, priusquam ab excommunicatione, & tamen absolvitur, talis absolutio sit omninò invalida, & teneatur Confessionem reiterare, & ex eo, quòd data sit excommunicato, & quia Confessio non fuit integra, aut si est integra, sit ab impœnitente non habente propositum desistendi à tali peccato: quoniam si tacet illud peccatum, quod est velle absolvi & participem fieri Sacramenti, cujus est incapax ob excommunicationem, Confessio non est integra: si autem illud confitetur, & tamen vult absolvi, est impœnitens, quia non habet propositum cavendi à tali peccato, & ità absolutio ei data est nulla, ut declarat latius Navarrus *in cap. Fratres de pœnit. dist. 5. num. 48.* & *in Man. cap. 9. num. 10.*

Colliges 4. Quod, qui confitetur alicui Confessori

fori habenti auctoritatem ratione Bullæ, Jubilæi, aut alterius facultatis, & per oblivionem, seu inadvertentiam, aut inscitiam, quâ nesciebat aliquid esse peccatum reservatum, non est illud confessus : & à Confessore absolutus fuit ab omnibus sacramentaliter, hæc absolutio adeò sit valida & perfecta, ut etiam ad illud peccatum reservatum, oblitum seu ignoratum se extenderit, adeò, ut cum postea occurreret memoriæ, vel cognoverit fuisse censurâ innotatum, tenetur quidem illud confiteri non tanquam reservatum, & censurâ illaqueatum, sed velut simplex mortale peccatum, à quo potest per quemcunque approbatum Confessorem absolvi, ut declarat Paludan. in 4. dist. 18. q. 5. & Gabriel. dist. 17. q. 1. Summistæ omnes. Et Ratio est, quia intentio præfati Confessoris habentis præfatam auctoritatem est uti eâ in ordine ad omnia reservata & censuras, quibus pœnitens est irretitus, id quod declarant tum verba, quæ præmitti usu jam universali Confessorum omnium solent antè absolutionem à peccatis, scilicet : *Ego absolvo te à vinculo excommunicationis, in quantum possum & tu indiges.* Tum etiam, quia etiam si solùm diceret : *Absolvo te*, recta intentio virtualis saltem Confessorum est, per hæc verba absolvere ab omnibus necessariis, in quantum possunt, ut inquit Joannes Gerson in 2. p. sub cap. Confess. & expressiùs sub cap. excommunicationum.

Notandum est tandem diligenter, quod omnes Religiosi, etiam ab Episcopo approbati, præsumentes absolvere excommunicatos à Canone, alio modo & ratione, quàm in casibus tantùm à jure concessis, vel ex licentia Papæ, aut etiam præsumentes ab-

absolvere excommunicatos à sententiis per statuta Provincialia vel Synodalia, incurrant ipso facto excommunicationem, à qua nequeunt absolvi, nisi per S. Pontificem: ut dicitur in *Clementina de privilegiis, cap. Religiosi*. S. Anton. 3. p. tit. 24. c. 54. Quod si Presbyteri sæculares absolvant ab istis, non erunt excommunicati, nisi absolvant à reservatis in Bulla Cœnæ Domini: quia dicta *Clementina cap. Religiosi* non comprehendit nisi Regulares: qui tamen Regulares, si absolvant ab excommunicatione lata ab homine, non incidunt in excommunicationem, sed peccant mortaliter, & absolutio est nulla.

CASUS XXX.

Praëlatus è civitate discedens concessit cuidam Confessori facultatem, ut à casibus illi reservatis absolveret quoscunque suos subditos, eâ tamen conditione, ut rursus peccatum reservatum, in quod incidissent, confiterentur eidem Praelato, quando reverteretur. Nunc verò Antonius eâ conditione absolutus renuit adire Praelatum, putans se non teneri ad idem scelus denuò clavibus subjiciendum.

Q. An hujusmodi conditio sit illicita, Et si Antonius nolit ulterius Superiorem adire, possit de illa inobedientia à quocunque absolvi?

Tria in præsentī casu quærantur. Primò, an hæc conditio à Praelato apposita sit licita. Secundò, an absolutio à Confessore dari possit sub tali conditione, vel potius danda sit absolutè; Tertiò, an subditus confessus acceptans, sed non adimplens illam

lam conditionem reincidat in eundem casum reservatum.

R. ad 1. affirmativè. *Ratio est*: Tùm, quia Præ-
latus potest licitè authoritatem suam elargiri sub ea
conditione, ut occurrente tali vel tali peccato ta-
lem aut tantam pœnitentiam injungat, ergo etiam
potest eam dare sub hoc onere, ut pœnitens denuò
se præsentet. Undè etiam Ecclesia concedit hanc
authoritatem cuilibet Sacerdoti, ut nempè in articu-
lo mortis à quibuscunque reservatis absolvere va-
leat, eâ tamen conditione, ut si absolutus è tali pe-
riculo evaserit, se mox S. Pontifici præsentet, alias
in excommunicationem relapsurus, *cap. à nobis*, &
cap. eos de sent. excomm. Tùm etiam, quia talis
conditio habet bonum finem, ut scilicet pœnitens
magis de suo peccato erubescat: erubescencia au-
tem partem habet remissionis, *cap. quem pœnitet*,
dist. 1.

R. ad 2. Absolutionem dandam esse simpliciter,
& non sub conditione, imò ea, quæ fieret sub con-
ditione de futuro, ut *Absolve te, si feceris*, omninò
invalida esset. *Ratio est*, tùm conditio de futuro
suspendit actum usque ad adventum ejus, ac per
consequens tempore, quo advenit conditio, jam
forma absolutionis non est, ergo non poterit opera-
ri remissionem culpæ, *cap. præterea secundo de appell.*
& *cap. si pro te de rescript. lib. 6.* Tùm etiam, quia
verba illa: *Ego te absolvo*, significant illud, quod
efficiunt, quare, sicut significant de præsentì, ita ab-
solutionem & remissionem peccatorum efficiunt de
præsentì: undè, si talis effectus posset sub conditio-
ne suspendi, prædicta verba significarent falsum,
cùm

cum reverà Confessor eo casu non absolvat, quando ea profert. *Cajetan. in summa verb. Confessio §. num. 9. Navarr. in Man. cap. 26. num. 12.*

Conditio nihilominus de præsenti vel etiam de præterito, quamvis apponi non debeat, si tamen adjiciatur absolutioni, eam non invalidat. *Ratio est*, quia talis conditio non suspendit actum, & ideo non habet propriè rationem conditionis, *Leg. cum ad præsens, ff. si cert. petat. & notatur à Panormit. in cap. 2. de Baptism.*

In Casu igitur præsente debet Confessor hanc conditionem pœnitenti manifestare ante absolutionem, & si pœnitens eam non acceptat, non potest tunc illum absolvere, cum careat jurisdictione, quæ sibi data est conditionaliter, & ita non potest agere ultra limites in conditione præfixos, ut *est textus cum gloss. in cap. si cui de elect. in 6. & docet Panormit. in cap. finali de restit. spoliat.* Quod, si Confessor prius absolvit pœnitentem, & postea declaravit conditionem præsentandi se, & pœnitens non vult dictæ conditioni assentiri, adeò valida est data absolutio, ut quamvis pœnitens denuò sese Præla- to non præsentet, non sit propterea revocata aut facta invalida, etsi fortè pœnitens peccet Confessori non parendo, quia, cum eo tempore, quo data est absolutio, pœnitens sit ritè confessus, & nullum habeat impedimentum ad gratiam consequendam, efficit tunc absolutio suum effectum, qui non impeditur per id, quod in futurum subsequitur.

R2. ad 3. Illum non reincidere, sed peccare tamen mortaliter non implendo id, quod sibi fuit impositum & ab ipso acceptatum, quod peccatum,

et si non sit reservatum, quo usque tamen in eo perseverat, absolvi non potest.

Ratio primi est, quia peccatum semel per Sacramentum poenitentiae deletum redire non potest, ut habet communis. Insuper Deus non remittit peccata sub hac conditione in futurum, si poenitentia adimpleatur, vel si poenitens non relabatur, aliàs absolutio esset imperfecta, nec efficeret id, quod de præsenti significat, & sic per hoc Sacramentum non fieret reconciliatio cum Deo: quod dicere est hæresis, ut est in *Trid. ss. 14. cap. 3.*

Ratio secundi, nempe, quod, licet non reincidat, non possit tamen absolvi, quousque Prælato se præsenteret, inde manifestè colligitur, tùm, quia accipiendo dictam conditionem obligavit se ad illam implendam: Undè, quousque persistit in proposito non adimplendi, est impoenitens, ac per consequens inhabilis ad absolutionem, *arg. Gloss. cap. Dictum. 81. dist. Felinus in cap. irrefragabili de offic. ordin.* Tùm etiam, quia illa poenitentia, ut iterùm se debeat Prælato præsentrare, non potest per alium Confessorem inferiorem immutari, qui ab eo peccato reservato, ob quod illa imposita fuit, non poterat absolvere: *Sylvester verb. Confessio. q. 2. Rosell eo §. 11. Moral. in Summa de poenit. § An possit imponi à non proprio Sacerdote. Navarrus in manu. cap. 26. num. 22.*

C A S U S XXXI.

Blasius pollicetur cuidam Presbytero se effecturum, ut ei quidam conferatur Decanatus, in quo certam habet pensionem: dummodo intra duos annos
illam

illam redimat, & statim det ante ingressum centum aureos. Quopacto inito & Decanatu obtento permutavit inde ad annum dictus Presbyter cum quadam Ecclesia curata equalis redditus, accipiens aliquid pluris ratione dignitatis, qua est Decanatus.

Q. 1. An pensionem vendere sit Simonia. 2. An Decanatus acquisitio sub pacto redimenda pensionis, donandique pro parte pretii ita sit simoniaca, ut poenas juris inducat. 3. Utrum ratione Decanatus seu alterius dignitatis possit plus exigi. Et demum in his, quid sit Confessor faciendum?

R. ad 1. Ut probabilius affirmativè. Ita Joannes Major in 4. dist. 25. q. 5. & Navarrus in Man. cap. 23. num. 111. & in Comment. cap. Si de simonia.

Ratio est: Tum, quia secundum doctrinam *Gloss cap. 2. Ne Prælati vices suas.* Prælati jurisdictionem temporalem vendens, si eam habet ab Ecclesia, simoniam committit, eò quòd talis jurisdictio judicetur spiritualis dependenter, id est respectu S. Pontificis, à quo habet dependentiam, ut notat S. Anton. p. 2. tit. 1. cap. 5. §. 14. Et Concilium Calced. 1. q. 1. can. *Si quis Episcopus* judicet simoniacos esse etiam procuratores rerum Ecclesiasticarum & defensores, si per pecuniam instituantur. Cum ergo pensio habeat dependentiam à S. Pontifice, à quo solo potest institui, & sit annexa beneficio præsupponente deputationem ad divina ministeria per Ecclesiasticam potestatem, multò minus

minus sub emptionis contractum cadet, quàm temporalis jurisdictio. *Tum etiam*, quia decimæ, etsi vendi possint, jus tamen percipiendi eas est invendibile, eò quòd Clericus propter cultum Divinum debeatur. Et aliud est fructus vendere propter Ecclesiæ necessitatem, id quod licet, aliud jus percipiendi tales decimas, quod vendi nequaquam potest, *cap. Altare, q. 3. Richard. in 4. dist. 25. a. 3. q. 3. & D. Th. q. 100. ab omnibus receptus*. Ergo à simili, quamvis fructus pensionis sint vendibiles, ipsum tamen jus, quod habet pensionarius in beneficio Ecclesiastico, vendi non poterit, *arg. de locat. & conduct. cap. vestra*.

Non tamen hujusmodi emptio seu venditio ipso jure excommunicationem inducit, quia *extrav. 2. de sim.* quæ excommunicationis sententia ferit simoniacos, comprehendit eos solùm, qui in ordine aut beneficio simoniam committunt: Jam autem pensio, cum neque sit ordo neque beneficium, ut patet, & pœnæ sint potiùs restringendæ quàm ampliandæ, sequitur ad simoniam in pensione factam non extendi, sicut nec ad eam, quæ fieret in jure patronatûs aut sepulturæ, & aliis beneficio annexis.

ad 2. affirmativè. Ratio est: Tum, quia quotiescunque collatio beneficii fundatur in aliquo pacto non gratuito, est simonia, ut docet *D. Th. 2. 2. q. 38. a. 2.* *Tum etiam*, quia in casu proposito completur promissum totaliter à Blasio, cujus operà est beneficium seu Decanatus Presbytero collatus, & id etiam quod Presbyter spondit, partim adimpletur, ut qui statim dedit centum aureos, reliquos soluturus intra duos annos, ergo uterque simo-

simoniâ reali infectus esto, adeoque subjacent pœ-
nis à jure statutis. Cajet. *in summa verb. Simonia* §
22. q. 100. a. 6. Sylv. *verb. Simonia* q. 22. & Sotus
L. 9. *de just. & jur.* q. 6. & alii.

Et ad 3. Etiam affirmativè. *Ratio est* : Tùm,
quia illa dignitas est res quædam spiritualis, ut sa-
tis constat, ac proinde, si quid pro ea exigitur tan-
quam pretium, simonia est. Tùm etiam, quia in
cap. quæsitum de rerum permutatione, inhibetur ex-
pressè, ne permisceatur dignitatum permutatio cum
fructuum compensatione: sed per se simpliciter Sa-
cerdotium pro Sacerdotio, & dignitas pro dignita-
te commutetur absque alia superadditione pecuniæ.
Quod, si fructus extiterint minores, quàm sint fru-
ctus alterius, eo casu ad æqualitatem per solutionem
pecuniarum redigi possint. De quo vide Sotum
de just. & jur. lib. 9. q. 7. a. 2.

Confessoris igitur partes in hoc casu erunt, de-
clarare gravitatem peccati, & Pontificiæ excommu-
nicationis pœnam dicto Presbytero, ipsumque re-
neri ad renuntiandum Decanatum simoniacè acce-
ptum, & Ecclesiam curatam eodem vitio acquisi-
tam: cum omnis præsentatio, electio, collatio, &
quævis alia dispositio beneficiaria per realem simo-
niam ipso jure sit nulla, ut patet *cap. si quis Episco-*
po, & cap. Presbyterum, 1. q. 1. & *cap. de hoc* §
audivimus de simonia. Et in *extrav. Martini*, Eu-
genii & Pauli II. & ideo debere modo id, quod
quæsitum, & comparatum est simoniacè, relinque-
re, sed & fructus omnes restituere, etiam ante judi-
cis sententiam. Quia, cum non fecerit tale benefi-
cium suum, utpote per simoniam obtentum, jus na-
turale

turale astringit, ut quisque aliena & nullo titulo comparata relinquat. *cap. Si res. 14. q. 6. § de rest. spol. cap. gravis.* Restituet autem ipsi Ecclesiæ, deductis tamen expensis gratiâ fructuum, & in utilitatem Ecclesiæ factis. *Sylv. verb. simonea. 13. §. 8.* Nec ad dictum beneficium suscipiendum poterit alius cum præfato Presbytero dispensare, quàm S. Pontifex secundùm Panorm. & Joan Andr. *in cap. de simonia eodem tit.* quamvis, si spontè renuntiet, per Episcopum dispensari posse, ut habeat beneficium etiam curatum in alia Ecclesia, teneat Armilla *verb. Simonia num. 82. & Tab. eodem num. 67. & alii.*

C A S U S XXXII.

Ludovicus sua bona legavit cuidam Ecclesiæ eo pacto, ut singulis diebus ibi Missa celebraretur, & nunquam dicta bona alienari possint, sub pœna devolutionis eorundem bonorum ad proximiorum sibi consanguineum. Nunc constat Parocho illius Ecclesiæ conditiones hujus donationis non fuisse per suos Antecessores observatas.

Q. An etiam ante iudicis sententiam talibus bonis debeat renuntiare?

R. Affirmativè. Ratio est, quia, quando aliquis quidpiam legavit sub conditione, huiusmodi conditio nequaquam est lex pœnalis, quia defunctus, cùm sit persona privata, non poterat legem condere: cùm lex sit jurisdictionis ac potestatis, ergo est conditionale pactum, scilicet do, ut facias. Et ideò, si tu conditionem non impleas, teneris mihi meum restituere, cùm non transferam dominium, nisi executâ conditione. Quare, cùm Franciscus sua bona

bona Ecclesiæ donaverit sub conditione , ut pro anima ipsius quotidie Missa celebraretur , & dicta bona nunquam alienarentur , & exprefferit animum suum de devolutione eorundem bonorum ad proximiorum sibi consanguineum , sequitur , quod non observatis conditionibus res non est facta ipsius Ecclesiæ , sed propinquorum defuncti , & ideo Parochum , cui id nunc constat , teneri ad relinquenda dicta bona tanquam aliena , & si nolit , non debere absolvi , ut qui contrà voluntatem testatoris ea retineat. Ita Cajetan. *in summa verb. pœna* , & ante ipsum Panormit. *in cap. Raynaldus de testa.* Sylv. *verb. Legatum l. q. 5.* & Navarr. *in manuali cap. 23. num. 67. versu potius est legatum conditionale quàm pœna.*

C A S U S XXXIII.

Francisca vidua & pauper domi suæ per unam noctem volens & sciens Petronium fratrem suum bannitum detinuit dans ei cœnam.

Q. An illa inciderit in excommunicationem Bullæ Gregorii III. in qua receptatores Bannitorum excommunicationis fulmine feriuntur ?

R. Negativè. Ratio est, tum, quia in jure receptator dicitur, qui latenter aliquem recipit, & ideo celat, ut conservatus manus judicis evadat, ff. de recept. l. 1. de offic. Præsi. l. congruit, cap. de eo, qui lat. occul. l. ult. Et receptator, loquendo propriè, est verbum frequentativum à recipiendo frequenter & pluries, quare cum Francisca sinè fraude & dolo, quæ in latenti receptatione ob malum finem includuntur,

duntur, nec sæpè, sed semel tantùm receperit fratrem, non est, cur in pœnam contra receptatores bannitorum latam inciderit.

Tum etiam, quia ex verbis & intentione Bullæ nequaquam hæc mulier nec similes comprehenduntur; sed solùm dantes eis receptaculum in favorem sui criminis. Neque enim dicitur auxiliari, recipere aut favorem præstare bannitis, nisi ille, qui hæc eis præstat eo respectu, quo sunt banniti & delinquentes, sicut non appellatur defensor aut receptator hæretici, nisi qui recipit hæreticum, quatenus hæreticus est, *argl. in delictis*, §. *Si de tract. ff. de noxa*. Imò bannito extremè egenti, qui non subveniret, peccaret mortaliter, *arg. cap. pasce 76*. Et si extremè non egeat, licitum adhuc est illi succurrere, quatenus est proximus, *arg. cap. duo ista nomina 23. q. 4 ibi*, quia peccator est, corripe, quia homo, miserere. Et *ibi*. Nulli homini claudenda est misericordia, sicut nulli peccatori impunitas relaxanda. Nec ullus est Canon, quo probeatur, illum qui favet criminoso non ut tali, sed ut proximo, excommunicationem incurrere in foro conscientiae, in quo sola veritas inspicitur, *cap. tua. de sponsal.*

C A S U S XXXIV.

Joannes novit Bannitum esse in domo cujusdam amici sui: atque Pontificiæ Bullæ de bannitis obediat, pergīt ad Ecclesiam, inventoque curato precatur eundem, ut campanam sonet ad convocandos homines, à quibus dein captus ad paucos dies suspenditur.

Q. An

Q. *An huiusmodi Presbyter & alii, qui huic capiendō operam dederunt, incurrerint irregularitatem?*

R. Affirmativè. Ratio est tūm, quia omnes isti fuerunt causa propinqua deformationis, & desiderarunt saltem interpretativā voluntate huius mortem. Tūm etiam, quia in confesso est apud Theologos, eos qui capiunt aut judicant furem vel reum, ut à iudice puniatur, fieri irregulares, ut habetur c. prelat. de homicid lib. 6. S. Anton. 3. p. tit. 28. cap. 2. Navarr. in Man. cap. 27. num. 27. Quantumvis igitur Presbyter peræquē ac alii obedientiam præstiterint Bullæ Gregorii XIII. plurimumque apud Deum amore publicæ exercendæ justitiæ promeruerint, ubi tamen Bannitus sic captus sententiā capitis feritur, nisi expressā proestimatione apud iudicem se munierint, irregulares fiunt, sicut à pari iudex sententiam justam mortis adversus reum proferendo præstantissimæ virtutis actum exercet, & tamen irregularis efficitur.

C A S U S XXXV.

Sacrista, cui res Ecclesiæ sunt concredite, videns latronem illas surripientem, cum nec clamando, nec alio medio posset furtum impedire, clavibus, quas in manu habebat, ita atrociter illum percussit, ut è vulnere accepto inde ad paucos dies moreretur.

Q. 1. *An ad tuendas divitias & alia temporalia liceat præcipuè Clerico latronem occidere?*

2. *An irregularitatem incurrerit?*

R. ad 1. Affirmativè. Ratio est: tūm, quia, cum

bona temporalia sint tam laico, quàm Clerico media necessaria & ordinata ad vitam tuendam, si licet absque peccato pro vita propria tuenda vim repellere, licebit etiam bona temporalia vi à latrone invasa vi defendere, quibus enim viis licitum est intendere in finem, erit licitum etiam intendere in media. *Tum etiam*, quia veritas hæc videtur tam jure civili, quàm Canonico expressa. Nam *leg. furem*, ff. *ad L. Corneliam de sicariis* dicitur, furem nocturnum, si quis occidet, impunè feret, si parcere ei sine suo periculo non potuit, id est sine suo damno. Et ff. *ad Legem Aquil. lib. 4.* idem asseritur. Et in jure Canonico *cap. interfecisti de homicidio* habetur: si sine odii meditatione te tuaque liberando hujusmodi membra diaboli interfecisti, si jejunare volueris, bonum est tibi, id est, si volueris, bonum erit, ast non teneris. Hanc etiam sententiam docet S. Th. 22. q. 64. a. 7. in resp. ad 2. Cajetan. ibidem. Sylv. verb. *excommunicatio*. 6. q. 4. casu nono. Sotus lib. 5. de just. & jur. q. 1. a. 8. & S. Anton. 2. p. tit. 7. cap. 8. §. 1.

R. ad 2. Affirmativè. Ratio est: Tum, quia in pœnis standum est juri positivo; jam autem in jure imponitur irregularitas contra omnes voluntarias occisiones, etiam justas, exceptâ eâ solâ, quæ fit in defensionem propriæ vitæ, ut patet in *Clement. unica de homicid.* & dist. 45. cap. *Episcopum*, & dist. 51. cap. *aliquantos*, & cap. 1. & 2. extrav. de homicidio, & ita communiter asserunt tam Theologi, quàm Jurisperiti. *Tum etiam*, quia irregularitas, quæ contrahitur ex homicidio, non trahitur ex eo, quod tale homicidium sit culpa, sed ex eo, quod sit
voli-

volitum, aut in se, aut in causa, aut in effectu, & quod sufficit velle homicidium ad incurrendam irregularitatem habetur *in cap. Presbyterum*, & *cap. continebatur de homicidio*, & patet de Judice & aliis Officialibus, ergo, quamvis occisio sit sine culpa, ut in nostro casu, imò quamvis sit ex officio & præcepto, ut in iudice, incurritur irregularitas, quia est voluntaria & in jure non excepta. Contraria tamen sententia non caret sua probabilitate, ut videre est apud la Crois. l. 7. n. 521.

Sed quid si latro bona non actu invadebat, sed cum illis fugebat? possetne dominus vel custos illorum latronem sic fugientem occidere?

R. Quòd, si alia non sit via recuperandi dicta bona, cum quibus latro fugam arripit, quàm eundem percutiendo & occidendo, non peccabit lethalliter sic occidens. *Ratio est*, quia defensio non solum durat, quando latro actu, & per vim rapit, sed etiam, quando secum bona rapta defert: toto siquidem illo tempore est in flagranti delicto, & vim rebus infert, quatenus fugiendo per vim prohibet, ne recuperet dominus rem suam. Si tamen ille latro cessavit à fuga & in aliquo loco tuto se recepit cum bonis suis, nequaquam est licitum jam illum occidere, sed aliis viis & mediis oportet uti ad recuperanda illa bona. *Ratio est*, quia jam tunc non est invasor, sed iniquus detentor, nec infert vim in flagranti, sed cum mora & spatio: & ideò, cum cesset aggressionis actus, non dicitur defensio vera & propria, sed vindicta, Sorus lib. 5. de just. & jur. q. 1. a. 8. Richard, in 3. sent. dist. 37.

Sed quid, si dominus aut custos bonorum novit latronem, & speret posse juridicè postea recuperare sua, potestne nihilominus illum occidere?

R. Quod si hæc spes est certa certitudine morali, quod absque dubio sit recuperaturus juridicè bona sua, tunc occidendo latronem peccabit mortaliter. *Ratio* est tùm, quia jam tunc non est inculpara tutela. *Tùm*, quia in tali casu cessat extrema defensionis necessitas, cum aliâ viâ defendi possint bona invasa, quàm morte invasoris. Quod, si spes sit incerta & dubia, tunc non peccat occidendo. *Ratio* est, tùm, quia in dubiis cuilibet licitum est uti jure suo. *Tùm etiam*, quia in his potior est ratio patientis injuriam, quàm inferentis.

Sed quis dispensabit in incurfa irregularitate?

R. Hanc irregularitatem esse dispensabilem, & super ea dispensare posse Summum Pœnitentiarium, & omnes habentes ad id auctoritatem à S. Pontifice: quia hæc non est ex sui natura indispensabilis, nec continetur in illa, quæ dicitur homicidii voluntarii, de qua loquitur *Concil. Trid. ss. 24. c. 6.* nam per homicidium voluntarium ibi intelligitur homicidium illicitum intentum seu volitum in se saltem æquipollenter, ut latè probat Navarrus in *Man. cap. 27. n. 240.* Jam autem in casu præsentis, ille, qui invasorem occidit pro defensione rerum, non commisit illicitum homicidium, nec illud voluit & intendit in se, sed solum in effectu, & quasi per accidens, quatenus nihil aliud voluit aut intendit, quàm tueri, & fur, qui noluit desistere ab invasione, se ipsum interemit.

CASUS XXXVI.

Ambrosius Laxioris conscientia juvenis die Cinerum & proximo die jovis sequente liberè carnibus vescitur, dictitans primum illud quatrimum post Bacchanalia non esse annumerandum quadragesima. Præterea, cum die jovis convivio interesset usque ad mediam noctem, audito primæ horæ duodecimæ ictu farcimen apprehendit, & medium devoravit ante 12. horæ sonantis ictum, alterum quoque dimidium postea statim deglutivit: reprehensus à sociis respondit: parum pro nihilo reputari, nec Deum tam rigidum esse, ut medium farcimen æternis puniat suppliciis. Rursus in feriis rogationum à carnibus non abstinere contra receptam aliorum consuetudinem.

Q. 1. Quando incipiat quadragesima? 2. Quando incipiat obligatio abstinendi à carnibus die veneris? 3. Num sit obligatio abstinendi à carnibus in feriis rogationum?

1. Ad 1. Quadragesimam incipere in die cinerum ex receptâ hodie consuetudine, nec sunt 40. dies perfecti jejunii in quadragesimâ, nisi addatur quatrimum illud Dominicam primam præcedens, incipit ergo horâ duodecimâ noctis, quæ præcedit feriam quartam Cinerum, & desinit horâ duodecimâ noctis, quæ præcedit Dominicam resurrectionis. Ita Fagn. cap. 6. num. 11. ex commun. & complures alii. Ambrosius igitur die cinerum carnibus vescens violat jejunium quadragesimale.

2. Ad 2. Obligationem abstinendi à carnibus die veneris incipere cum primo pulsu horæ duodecimæ

cimæ noctis. Ita *Fagn. cap. 10. num. 3. Sanch. lib. 2. de matrim. d. 41. num. 40.* Ratio est, quia audito primo pulsu est hora duodecima mathematicè finita, & per accidens est, quod uno pulsu nequeat indicari hora duodecima, sicut potest hōra prima. Ambrosius itaque peccat, tam primam, quàm posteriorem partem farciminis devorando. Nec parùm reputari debet, quod Legibus Ecclesiasticis tam seriò prohibetur. Nec Deus puniet farcimen, sed malitiosum farciminis devoratore, certè unicum pomum contra divinam prohibitionem malè contrectatum, Adamum protoparentem nostrum justo Dei iudicio in exilium eiecit, ad æterna insuper supplicia damnandum, nisi respuisset & pœnitentiam egisset. Et nos infelices posterius unicum illum pomi prohibiti æsum hodieque luimus post tanta temporum intervalla.

℞. Ad 3. In feriis rogationum abstinere à carnibus consilium esse & multorum devotionem, nullum verò præceptum vel obligationem, unde passim multi quidem abstinent consuetudine devotionis, ast non obligationis. Ita *Laym. Theologia moralis Lib. 4. Tract. 1. cap. 2. num. 8. Fagn. cap. 6. num. 8. Fill. Tom. 2. Tract. 23 cap. 5. num. 102. excommuni.* Observat tamen Wigandus noster & bene, illam abstinenciam in pluribus locis (non dicit in omnibus) non esse de præcepto. In quibusdam verò ut in bello esse de præcepto: proinde consuetudo cujuslibet loci examinanda & pensanda est.

C A S U S XXXVII.

Theodorus innocentis vitæ adolescens videt subinde domi sue opera servilia exerceri diebus Sabbathinis & Sanctorum Vigiliis usque in multam noctem; deinde sæpè advertit ancillas diebus Festis in reficiendis vestibus suis occupari. Denique mortuo parente videt totis diebus festis à sarratoribus pro luctu vestes confici, omnesque liberos domi contineri, nec ad sacrum audiendum dimitti. In quibus omnibus non parùm scandalizatur.

Q. An sit justum scandalum?

*R. Materialiter injustum videri & acceptum, non datum Theodori scandalum. Certè enim consuetudo illa, quâ non pauci diebus sabbathinis ex devotione abstinent, obligationem non habet, sed per se licitum est laborare usque ad mediam noctem, Ratio est, quia festa non à vespérâ, sed à media nocte inchoantur, recepta per totam Europam consuetudine. Ita *Fag. cap. 6. num. 2. Fill. cap. 11. num. 207. Suar. tom. 2. de relig. tract. 4. lib. 4. cap. 31. num. 3. Laym. cap. 2. num. 1.* Si tamen alicubi consuetudo vigeret observandi festa à vespéra ad vesperam, idque ex obligatione & non tantum ex libera devotione [qualem devotionem multi habent diebus sabbathinis & vigiliis Sanctorum] ea omnino observanda esset, licet communiter omnia festa universalia & particularia durent integro die naturali, quædam tamen diocesana alicubi medio tantum die observantur. *Fill. cap. 6. num. 100. Suar. cap. 11, num. 11.* Deinde ancillæ pauperes,*

peres, quales pleræque sunt, excusantur vel consuetudine vel necessitate, si sua reficiant & sibi laborent, cum alias communiter tempus non habeant. Denique excusantur sartores vestes pro luctu conficientes diebus festis, quæ plerumque debent citò confici, nec diebus profestis possunt absolvi. Similiter viduæ & liberi post mortem parentis à publico tantisper abstinentes, & sacrum non audientes excusantur in multis locis ob receptam consuetudinem. Ita *Suar. Laym. Fill. & alii*. Cæterùm, tamen si prædicata omnia per se non sint illicita, quia tamen habent aliquam speciem peccati, idcirco diligenter curandum est, ut nulla præbeatur scandali etiam passivi & accepti occasio, quantum commodè fieri potest, quod rectè passim monent aucthores.

C A S U S XXXVIII.

Reinerus Scholasticus puer decem annorum, dum sacro diebus festis interest, sæpè nugatur & garrit, subinde sero venit post Evangelium, alias sacrum valde invitus accedit, neglecturus certo, nisi pœnam à præceptore instigendam timeret. Præterea in festo Nativitatis Domini unum tantùm Sacrum audit, & ultimo triduo hebdomada sanctæ illud omnino negligit.

Q. 1. An peccet graviter 1. Tempore sacri garriendo, vel serò ad sacrum accedendo, illudque invitus audiendo? 2. Ultimo hebdomada majoris triduo sacrum negligendo, & die nativitatis Domini unum tantùm audiendo?

R. Ad 1. Quod Theodorus, si per tempus notabile garriat vel nugetur [quamvis huiusmodi parvuli

vuli frequenter puerili quadam incuria abrepti hæc alia inanimadvertenter faciant, ac proinde à peccato excusentur, accedente non rarò ignorantia suæ obligationis] aut nimis seroveniat v. g. ad Sanctus, graviter peccet, mapeatque obligatus ad compensandum defectum audiendo aliud Sacrum, qua in re Pædagogi potiùs & alii, qui puerorum curam habent, attendere deberent, & monere de Missa devotè & integrè audienda, puerosque nimis serò venientes subindè statim dimittere ad aliud sacrum, si commodè fieri possit, vel certè post sacrum monere, ut aliud audiant. Deindè, si Theodorus hunc formalem actum elicit: non audirem sacrum, nisi timerem pœnam, graviter peccat, secùs, si illum actum non eliciat. Ita *Fag. Suar. Sanch. & alii.*

R. Ad 2. Nullam esse obligationem audiendi sacrum tribus ultimis feriis hebdomadæ sanctæ. Ita *Azor. Tom. 1. Lib. 7. num. 13. Suar. sect. 5. §. sed hinc, & Tom. 1. de relig. L. 2. c. 5. n. 16.* Ubi monet, consuetudinem, qua passim illis diebus assistitur divinis officiis & abstinetur ab operibus servilibus, devotionis esse, non obligationis, quamvis habenda sit ratio scandali & publicè non facilè laborandum. Neque ulla est obligatio in nativitate Domini plena sacra quàm unum audiendi. Ita *Fag. cap. 3. num. 1. ex comm.*

C A S U S XXXIX.

Joannes Canonicus totum Breviarium eo die, quo febris tertianâ cum notabili capitis dolore laboravit, semel neglexit, id quod confitetur, confessor autem eum graviter reprehendit, simulque injunxit restitutionem

tionem trium florenorum faciendam orphanotrophis. Joannes noluit acceptare poenitentiam, opponens se habuisse sufficientem causam non recitandi Breviarium, aut si vel maxime facienda sit restitutio, non videre se, cur tanta & certis pauperibus in orphanotrophio sit facienda.

Q. 1. An peccaverit mortaliter Breviarium non recitando? 2. An & quantam, & cui obligatus sit facere restitutionem? 3. An febris vel capitis dolor excuset à recitatione horarum?

R. Ad 1. Si Joannes sensit graviores capitis dolores ac debilitatem, & bona fide processit, excusari potest à peccato, ferè tamen in hujusmodi febribus dolores non ita continuantur, quin ante vel post prandium satis commodè & absque notabili valetudinis læsione recitari possit Breviarium. Ita communis.

R. Ad 2. Quod Joannes vel nullam vel certè non tantam obligatus sit facere restitutionem, nisi pinguisimum beneficium habeat, nullumque aliud annexum onus, neque tenetur certis aut determinatis pauperibus applicare restitutionem. Ita communis, & habetur expressè in decretis Pontificum, præsertim Pii V. in quo hæc habentur: Liberum verò est restitutionem facere vel fabricæ beneficii, vel pauperibus, quibus maluerit beneficiatus, nulli enim determinatè obligatur, nec refert, utrùm sint pauperes proprii vel alieni loci, si beneficiatus pauper sit, potest restitutionem sibi ipsi applicare, præsertim cum consilio Confessarii. Potest item applicari

plicari restitutio Missis recitandis pro animabus in purgatorio, nec est necesse, ut applicentur Ecclesiae beneficii, sed possunt applicari ad utilitatem domûs beneficiati &c.

R. Ad 3. Quod febris vel capitis dolores communiter non excusent ab horarum recitatione, nisi vires corporis valde debilitent, & diutius durent, ut tota die naturali seu 24. horarum spatio horæ absque notabili læsione recitari nequeant, quod admodum rarò contingit. Ita ex *commun. Tanner. hic num. 172. Fillinc. cap. 9. num. 293.* Ubi recte monent in dubio, num adsit sufficiens excusatio ex morbo, standum esse iudicio prudentis medici vel superioris.

CASUS XC.

Titius apud honestos homines improvise obrutus potu, Cajum nobilis generis debitorem suum absentem appellavit einen Vocker oder Bindmacher / quod verbum juxta idioma patrium designat hominem tenuioris fortune, qui tamen vult magnus videri, & insuper vel non potest vel non vult creditoribus suis solvere.

Q. An Titius calore iracundiae & astu vini ad talia verba proferenda commotus, si ante litem contestatam super ignorantia aut ebrietate querulatus, ad solennem recantationem aut Palinodiam teneatur, an verò sufficiat, si emendam civilem ceteris paribus, quatenus scilicet probatum, praestet, aut honestè deprecetur.

Ante resolutionem *Subpono* 1. Communem esse distinctionem tam DD. Civilium, quam Canonistarum,

starum, sicut & Theologorum, quod magnum sit discrimen inter verba, quæ injuriam videntur inferre, nam alia honorem & famam strictè acceptam tangunt, alia autem tangunt & versantur circa bona tantùm extrinseca v. g. divitias, earundemque copiam vel inopiam.

Subpono 2. Quod honoris strictè dicti per injuriam arrosi deficiente læsione deficiat quoque actio Palinodiæ, prout inter tales convitii qualitates distinguit *Cajetanus 22. q. 73. a. 2.* *David Maficus in comment. ad jus Lubecense lib. 4. tit. 4. a. 16.* & famosus *Doëtor Lauterbachius Professor Academiae Turingensis in diss. de actione recantatoriâ* concludens, quod si convitium non ledat honorem, nec scelus contineat, actioni ad Palinodiam locus non sit.

Subpono 3. Quod Palinodia injurianti injungi aut ab eo præstari non possit in ordinariâ formâ, quin apud vulgum ejus honor & existimatio lædatur, etiamsi in sententiâ addatur, citra læsionem ipsius honoris; cum enim talis actus ex sui naturâ sit famosus, & inter DD. controversatur, an talis actio sit criminalis, sic quilibet de populo talem clausulam non intelligit, aut non vult intelligere. His præsuppositis

R. Titium non ad formalem Palinodiam, sed ad alias pœnas v. g. ad emendam civilem, aut honestam deprecationem condemnari posse.

Ratio desumitur ex allatis subpositionum doctrinis. Pœna delicto, ejusque effectui debet commensurari, sed hoc non fieret, si Titius ad formalem Palinodiam teneretur, siquidem *Cajus* fuit tantùm læsus in bonis purè extrinsecis, ideoque in fa-
ma

mâ latè sumpta, ut patet ex subpositione tertia: quare, ut æquitas serveretur, Titius nonnisi ad honestam deprecationem cogi valebit. Sic enim Cajo extrinseca existimatio tribuitur, qualis modus *Oldendorpio in tract. de præscript.* placere videtur, dum ait, *longè præstare in materiâ injuriarum ferre Legem oblivionis, quàm Judiciarie persequutionis.* Cum itaque varii sint modi injuriato satisfaciendi aut famam restituendi v. g. per revocationem, deprecationem, laudationem æquipollentem, aut compensationem pecuniariam; in pœnalibus id, quod minimum est sequendum *L. Odia de reg. jur. in 6. § Leg. 42. ff. de pœnis*: non autem maxima pœna, qualis est Palinodia, eligenda, maximè in hoc passu, in quo injuriato nullum crimen aut scelus objectum est. Suffragari videtur *Cardinalis de Lugo Tom. de jur. & just. disp. 15. sect. 2. num. 32.* ubi tradit, quod justitia ita non tendat ad æqualitatem, ut omnino idem reddatur, sed ut æquipollens, quod in ordine ad usus humanos censeatur idem: Unde, si in hoc casu dehonorus rursus honoretur per verba restitutoria, justitiæ & præcepto restituendi, satisfactiva censi debet ac potest. Ita resolvit noster *P. Magister Hilden in suis manuscriptis.*

C A S U S XLI.

Anno 1444. Titius fundavit de suis bonis Capellam, ut ad placitum illius certus Sacerdos pro se & suis domesticis in pomario arcis ibidem celebraret.

Sacrum. Factum est autem? ut post mortem Titii arx illius cum omnibus appertinentiis & jure in prædictam Capellam venditum fuerit Sejo heretico, qui mox dictum abrogavit Ecclesiasticum, ac Capellæ redditus pro se recepit. Circa annum 1612. quidam Ecclesiastici idipsum detulerunt ad Episcopum loci, rogantes, ut quia dicta Capella per bellicos tumultus ac modo præfato destructa esset, nec Sacra legerentur, ut eis alibi Sacra legere liceret, & Episcopus deturbaret Sejum possessorem reddituum, applicaretque illos dictis Ecclesiasticis. Sicut petatum, ita placitum fuit. Sejo redditus sunt ablati, applicati verò istis Ecclesiasticis, qui postea de super, uti refertur, confirmationem à S. Sede Apostolicâ acceperunt. Seji filius & ipse hereticus, ex post anno 1669. Vendidit iterum dictam arcem cum appertinentiis, & adjuncto jure in dictam Capellam Mavio Catholico, is venit ex postlimio, & repetit jus antiquum, petitque rursus redditus illos applicari Ecclesiastico cuidam, qui statis diebus pro se suisque domesticis juxta primævam foundationem Sacrum celebret in arce vel Capellâ iterum in eodem loco ab ipso readificandâ.

Q. An intentio Mavii fundata sit, & quid statuendum?

Ante resolutionem suppono primò ex dispositione juris, quod tribus modis acquiratur jus Patronatûs, primò quidem ex fundatione, quâ quis Ecclesiam fundavit, dando scilicet fundum, agrum vel domum, ut Ecclesia exstruatur, can. pie mentis 16.

16. q. 7. Deindè ob ædificationem, quia Ecclesiam construxit, *per cit. can. & c. nobis 25. de jure Patronatûs*. Denique propter dotationem, quia eandem dotavit eidem assignando annuos proventus, qui dotes Ecclesiarum *cap. decretum 3. 10. q. 1.* Rectè dicuntur, & quando quis Ecclesiam fundavit ex suo patrimonio, vel habet jus ab eo, qui eam de Patrimonio & bonis Patrimonialibus construxit, est jus Patronatûs Laicum, *Gloss. in cap. cum dilectus de jure-Patr. v. Laicus & Clement. 2. eod. v. presentare. Abbas in cap. eam te, & cap. illud de jure-Patro.* Patronus verò Ecclesiasticus dicitur, quoties ex Ecclesiæ bonis, id est bonis beneficiorum Ecclesia construitur vel dotatur, aut ratione Ecclesiæ, vel Ecclesiæ dignitatis competit alicui. *Thomas Sanchez l. 2. consiliorum moralium cap. 3. dub. 53. num. 1. & 2. citans complures alios.*

Subpono secundò, quòd ad acquirendum Jus Patronatûs non requiratur, quòd simul concurrant fundatio, ædificatio & dotatio: sed vel unus solus ex illis tribus titulis sufficiat, ut liquet ex *cit. can. Pie mentis*, quod meminit solius foundationis, & *cit. can. Nobis*, qui facit mentionem solius constructionis, & *cap. Quicumque*, quod meminit tantùm ejus, quod collatum. *Nec ratio deest*, nam jus illud permittitur ob gratiam beneficii Ecclesiæ præstiti, quod non tantùm fit conjunctim, sed & divisim, aut solùm fundando, aut extruendo tantùm, aut etiam duntaxat dotando. *Azor. part. 2. L. 6. cap. 19.* his subpositis.

¶. Quod Mævii intentio sit fundata circa repetitionem

titionem prædicti juris patronatus. *Ratio est*, nam
 illud jus patronatûs, de quo controversitur, non
 fuit extinctum, sed tantùm sopitum ac vacans, seu
 quasi dormiens, ergò dum Mævius emendo acqui-
 rit arcem, cui dictum jus adhæret, & hoc eidem de-
 betur. *Antecedentis prima pars patet*, quia ad ex-
 tinctionem requiritur authoritas superioris, qualis
 illa hic non intervenit, ut patebit tùm ex solutione
 oppositarum rationum, tùm vel maximè ex petiti-
 one illorum Ecclesiasticorum positâ in casu, adeoque
 licet capella fuerit destructa, non tamen jus patro-
 natûs arci annexum extinctum fuit: longè quippe
 differunt destructio Ecclesiæ, & extinctio juris ad
 illam, ut ex terminis clarescit. *Antecedentis ejus-
 dem altera pars declaratur*. Tunc enim jus Eccle-
 siæ dicitur vacans, quandò caret ministris legitimis,
 ut ait *Gloss. super cap. pastoralis 42. v. revertaris. 7.*
q. 1. Prout in præsentiarum contingit, nam, ut
 subponit casus, Sejus hæreticus Ecclesiasticum Ca-
 pellæ deservientem abrogavit, redditusque sibi ap-
 plicavit. Undè fit, quod prædictum jus-patrona-
 tûs tantisper *quasi dormierit*, ut disertè ait *Masso-
 brius S. officii consultor in praxi habendi concursum,*
Prelud. 2. num. 2. Tum tempore hostilitatis,
 tum occupationis per hæreticum possessorem, quod
 ex parte excitarunt prænominati Ecclesiastici per
 suam apud Episcopum intercessionem, quod tan-
 dem plenè excitavit Mævius emendo castrum cum
 appertinentiis & consequenter jure-patronatûs.
 Quare, cum jus patronatûs saltem ut ortum ex
 fundatione & dotatione [licet non ædificatione, eo
 quod

quod nulla hujus mentio fiat in casu] etiamnum perseveret, ut annexum empto castro, nihil videtur obstare, quin debeatur diligentia Mævii excitantis quasi dormiens dictum jus-patronatûs, & id- ipsum sit ei juridicè adjudicandum, ad eundem- que debeat redire: non secus ac homines liberi redeunt ad pristinam libertatem, licet nuper fuerint violenter in servitutem redacti, ut ait *Gloss. in cit. c. pastoralis.*

Neque obstat primò, quod prædicti Ecclesiastici obtinuerint ab ordinario sub onere annuos fundatæ Capellæ proventus, & talis concessio à S. Pontifice fuerit confirmata. *Non obstat*, inquam, *Tùm quia* Episcopus per privilegium nequit concedere jus-patronatûs illi, qui Ecclesiam nec fundavit, nec extruxit, nec dotavit, ut benè probat ex *Tridentino citatus Azorius in quæsito finali benè concludens*. Tùm etiam, *quia*, licet Papa possit derogare cuique juri patronatûs, cum tantùm sit de jure Canonico; nunquam tamen præsumitur velle derogare juri-patronatûs Laicorum, ut patet *ex regulâ Cancellaria 41.* nisi factâ expressâ mentione illorum, neque usque modo talis concessio cum derogatoriis clausulis exhibita fuerit; per suam verò concessionem videtur solùm consuluisse saluti fundatoris, consulere tantisper concedendo usum-fructum provenientem ex jure-patronatus sub onerosa Missarum lectione, non autem legentibus attribuendo ipsum jus, quod non erat extinctum, sed ob malitiam hæretici possessoris quasi dormiebat.

Minus obstat secundò, quod dicti Ecclesiastici ab

anno 1612. per annos ferè sexaginta possederint dictos redditus. *Minus, inquam obstat, Tùm quia Trid. ss. 14. c. 12. de reform.* nulli Jus patronatûs imposterùm competere vult, quàm ex fundatione aut dotatione, quibus titulis carent dicti Ecclesiastici. *Tùm etiam* quia, si quis aliquo bono titulo, ut pro emptore, pro donato &c. qui recensentur Lib. 14. ff. habeat rem, quàm scit esse alterius, talis nullo unquam tempore præscribit, cum sit possessor malæ fidei. Quare dictis Ecclesiasticis Jus ad illos redditus in futurum nullo modo competit: eo quod Mævius per emptionem redemerit dictam Capellam, dum emit castrum, cui saltem ex fundatoris dotatione annexum erat jus - patronatûs.

Denique nec efficit, quod extinguatur Jus - patronatus, si Ecclesia quomodolibet pereat, eo quod nullius entis nullæ sint qualitates: nam hoc tantùm est verum, si oriatur dictum Jus ex sola constructione, quia patrono nullum manet amplius Jus in rem non existentem; si tamen idem Jus patronatûs insuper nascatur ex titulis foundationis vel dotationis, non perit, licet pereat Ecclesia, ut patet ex subpositione secunda, sic autem res se habet in nostro casu, ergo. *Ita decidit noster magister Hilden in suis manuscriptis.*

C A S U S XLII.

Titius, Cajus, & Sempronius possident castrum quoddam nobile in Ducatu Juliacensi: eoque nomine gaudent fure - patronatûs Laici respectu certi cujusdam

dam Pastoratûs. Titius & Caius ab aliquo tempore inter se convenientes, diversas Sempronio lites moverunt; quâ occasione factum, ut de mortuo pastore Titius & Caius tertiâ iam vice cum exclusione Sempronii sub pretextu pluralitatis votorum persona cui-dam qualificata de vacante pastore providebant.

Q. 1. An Titius & Caius idipsum cum exclusione Sempronii de jure facere potuerint; præsertim, cum Sempronius tertiâ provisioni nedum contradixerit, sed alteri etiam personæ habili sub pretextu ordinis ad se jam devoluti de pastore tertiâ vice vacante providebat?

Q. 2. An durante inter partes controversiâ Titius & Caius cum exclusione Sempronii toties, quoties Pastorum vacare contingat, sub pretextu pluralitatis votorum soli provisionem facere? an verò Sempronius de jure pretendere possit, postquam à Titio & Cajobinis vicibus provisio facta, tertio ordine jussu patronatûs & provisionem ad se privativè pertinere?

Q. 3. An & qualis actio hoc nomine competat Sempronio? item si quæ ei competat, ubi & coram quo illa sit instituenda?

Resolutio.

Cum reliquorum quæstionum decisio pendeat à declaratione primi: pro ejus expositione subpono ex Sylvestro v. jussu patronatûs § undecimo. Queritur, utrum contemptus alicujus patroni impediat institutionem alicujus presentati ab aliis? & dando duas

notabiles doctrinas, responderet hisce: *Dicit primò:* Tribus modis spernitur patronus: vel quia non vocatur, cum expectari & vocari commodè potest; vel si adest, sed repellitur: vel non admittitur ad consilium.

Dicit secundò, si Patroni habent præsentare ut collegium, contemptus alicujus patroni impedit institutionem præsentati ab aliis, sicut & in electionibus, *cap. cum in Ecclesiis 33. de præbend in 6.* Ratio est: quia non singuli ut singuli, sed ut corpus habent præsentare: & consequenter necesse est vocari existentes de corpore, & ita servatur. Si verò præsentent ut singuli, dato quòd alii præsentationem suam faciant, aliis non vocatis, tenet: & illis non vetatur, quin possent eundem vel alium præsentare; & tunc in institutione servabitur, quod dicitur *in can. quoniam 3. de jure Patron.* ut scilicet instituatur habens plures voces, si est idoneus. Ita ille. Quibus suppositis.

R. Ad 1. Quæsitum, quòd talis præsentatio per Titium & Cajum facta fuerit valida. Ratio est, nam talis præsentatio pertinet ad patronos ut singulos, non verò ut universos, ex doctrinâ *Abbatis hic in c. quoniam 3. num. 13.* Ergò, nisi vigore statuti aut alicujus consuetudinis patroni debeant simul convenire, talis præsentatio valebit. *Accedit,* quod Jus-patronatus resideat in solidum penes quemlibet ex pluribus patronis, & illius exercitium accrescat præsentanti, dum alii non præsentant. *Rota apud Cælium Bicchium decisione 264. num. 13.* Et consequenter præsentatio facta à pluribus patronis dum;

(dummodò præsentent ut singuli) licet non ab omnibus, æqualis est ponderis, ac si omnes eundem à pluribus nominatum præsentassent.

Nec obstat primò, quòd Sempronius tertiæ provi-
sioni nedùm contradixerit, sed & personam ha-
bilem nominaverit; *Non obstat, inquam*, quia ut
constat *ex argumento* & *ipso cit. can. quoniam*, si
Patroni in præsentando discordant, præfertur præ-
sentatus à majori parte: & consequenter ille, qui
à duobus. Patronus, illi, qui solùm ab uno. Ut do-
cet *Sylvester num. cit.*

Nec obstat secundò, quod ubi sunt plures Patroni,
debeant omnes vocari, aut saltem simul convenire,
alias major pars Patronorum posset negligere mino-
rem: quæ, si fuisset præsens, potuisset inducere
aliam ad consensum alterius, ut non nullis videtur;
Non obstat, inquam, quia hoc verum est in casu,
quem ponit ipse *Abbas in cit. can. quoniam num. 13.*
dùm scilicet quatuor sunt Patroni, duo præsentant
unum, tertius alium, & quartus alium; tunc enim,
si Patroni solùm convenirent, posset fieri talis in-
ductio: Verùm in hoc casu, dum sunt tres duntaxat
Patroni, & duo inter se conveniunt, moventque
tertio divisas lites, cessat hæc ratio, eò quòd nulla
possit vel quidem præsumi talis inductio [vel, voto-
rum mutatio. Ex hac resolutione

*Patet responsio ad secundum, tertium & quartum
quæsitum*, quod scilicet Sempronio nulla competat
actio, eò quòd non possit præsentatio ad unum Pa-
tronum spectare privativè, quando pertinet ad
plures cumulativè, ut hic: quia omnes habent
æquale jus. Quod autem duo Patroni conveniant,

sicque in jure præsentandi prævaleant, & Sempronius nihil obtineat, nihil facit ad rem. *Tum quia* utuntur jure suo, quod cuique liberum esto. *Tum etiam*, quia Patronus ex jure sui patronatus nullam habet præferentiam, nisi dum concurrat cum idoneitate personæ pluralitas vocum, ut satis patet ex præallegatis. Undè consultius satiusque foret Sempronio, si pro evitatione sumptuum judicialium se cum Com-patronis componeret taliter: ut scilicet successive Titio, Cajo & sibi competere præsentatio, nam stante hâc duorum Com-patronorum amicitia & consensu nunquam in sua vita evincet jus præsentationis, eò quòd habeat tantum unicū votum; licet fors posset obtinere judiciale decretum pro habenda Patronorum insimul conventionione, dum esset casus præsentationis, idque ob auctoritatem Bartoli, qui in *L. omnes populi, ff. de j. & j.* dicit, quod sive à Collegio consensus sit explicandus, sive à pluribus ut singulis, debeant semper esse simul. *Vid. Abbas in cap. 3. de jure - Patron.* Sed quid in casu talis conventionis cum unico suo voto efficiet, si alii duo semper amicè conspirent? parum sanè aut nihil. *Ita P. Ma-*

gister Hilden in suis manu-
scriptis.

CASUS ULTIMUS

Benè notandus.

Titius ritu Calvinistico contracturus matrimonium cum Titia, sic intendit expresse (quamvis intentione mente reservatâ , ut solent reformati Doctiores) contrahere & non aliter NB. quàm sub ea conditione , ut si Titia sibi fidem servaverit, velit hanc esse suam, & se vinculo matrimonii teneri. Quod, si fidem non servaverit , neque Titius velit teneri contractu matrimoniali. Titia postmodum non servat fidem, cujus, ubi convicta fuit, Titius communi Calvinistici Consistorii calculo declaratur liber à contractu matrimoniali: daturq; facultas ad secunda vota pro more Reformatorum transeundi.

Q. An Titius possit transire ad secunda vota?

Suppono 1. Præsentis casus resolutionem pendere potissimum ex hujus decisione quæstionis: *An contractus vel quasi matrimonialis verè initus sub conditione repugnante insolubilitati matrimonii ex prevalente intentione sit validus?*

Suppono 2. Tanquam indubitatum Titium & Titiam, aliosque hæreticos reformatos, putà Calvinistas & Zvinglianos, mixtosq; ex illis materiales putare & tenere, tanquam certum fidei suæ dogma, (agimus de materialibus) quod liceat ex jure divino in causa adulterii dare libellam repudii, seu rescindere totaliter prius quale quale matrimonium, ita

ita quidem, ut uterque conjugum, non jam conjugum, possit ad altera vota transire, servatis in sua secta servandis, puta juxta legitimam Consistorii aut legitimi Superioris juxta sua principia judicantis decisionem, quod quidem jus divinum deducunt ex illo Christi apud Matth. 5. 32. *Omnis, qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eum mœcham, & qui dimissam duxerit, adulterat.*

Suppono 3. Ab unoquoque homine præsente prudenter præsumi non tantum posse, sed & debere, quod, nisi aliundè constet aliud, quisque homo prudens se velit conformare moribus gentis suæ honestis, suæque sectæ, ac doctrinæ in ea propositæ, quam putat invincibiliter veram. Ex quo principio præsumimus meritò reformatum absque scrupulo conscientia die Veneris carnem comesturum. Pari ergò jure quisque prudens præsumere debet, si duæ sectæ habeant diversa principia circa contractum matrimonii, quod utriusque sectatores velint illum inire juxta sua principia propria. Ex quo sequitur, quod

Suppono 4. Titium & Titiam sic constitutos prout in supposito secundo declaratum est, non magis teneri probare in foro externo, quod habuerint expressam intentionem contrahendi dissolubiliter in causa fornicationis, quàm Cajus & Cajo Catholici benè instructi & in facie Ecclesiæ Catholicæ contrahentes teneantur probare, quod habuerint intentionem mente reservatam contrahendi indissolubiliter, quod, si putetur Titius ad probandum juramento alio vè modo hanc intentionem, ostendatur

tur quæso vel unica apparens ratio, quæ majorem necessitatem hoc probandi inducat in Acatholicum, quàm in Catholicum, si ex utraque parte aliundè hoc non constet: sicuti verè in contingentia facti aliundè ne vestigium est alterius intentionis in Titio. His suppositis

R. Affirmativè, quod scilicet Titius possit transire ad alia vota.

Probatur primò: Quia nihil obstat, non prius matrimonium, quia hoc ab initio fuit nullum, aut, si fuit aliquod, per quas causas fuit aliquod, & quomodo fuit: per easdem desit esse. *Hac secunda pars* modò non indiget ulteriori probatione. *Priorem partem*, quod matrimonium Titii ab initio fuerit nullum, hoc irrefragabili Syllogismo evinco.

Quicumque contrahit matrimonium sub conditione pugnante cùm substantia matrimonii, acceptatâ ab altera contrahentium parte ex intentione efficaci ac prævalente, ille contrahit invalidè matrimonium in facie Ecclesiæ Romano-Catholicæ, sed Titius sic contraxit, ergò invalidè. Major adhibitis istis limitationibus est Theologorum & Canonistarum ad unum omnium, expressè decisa *Can. Si conditiones de condit. appos. Minorem* æquè evidenter probo per partes. *Primò:* Titius contraxit sub conditione pugnante cum substantia matrimonii, quod sic probatur: Contrahens sub conditione dissolubilitatis ob causam fornicationis, contrahit sub conditione pugnante cum substantia matrimonii, sed Titius contraxit sub conditione dissolubilitatis, ergo &c. *Major* est omnium Theologorum, loquen-

loquentium de matrimonio in facie Ecclesiæ Romano - Catholicæ inito. *Minor* patet ex terminis Casûs propositi. *Deindè* conditio hæc fuit acceptata ab altera contrahentium parte, quamvis juxta probabiliorem & veriore Theologorum sententiam, non requiratur acceptatio partis alterius in hac materia, uti contra *Fagnanum*, *Covarruv.* & Canonistas aliquos tenent Theologi unanimiter post *Petrum Ledesmam de matrim. q. 47.* *Pontium lib. 3. c. 12. num. 8.* *Martinum Peretz disput. 16. de matrim.* *Hurtado de matrim. disp. 7. difficult. 8. nu. 30.* *Dicastillo tract. 10. de matrim. disp. 5. dub. 11. num. 148.* Probatur assumptum: uterque contrahentium non solum voluit se alteri obligare more in sua religione usitato, sed etiam similem alterius obligationem acceptavit, quam credidit ex suæ religionis instituto ex jure divino non esse absolute perpetuam, sed tantum conditionatè: ergo & uterque acceptavit conditionem. *Antecedens* est certum ex Supposito 1. 2. & 3. Consequentia est lumine naturæ nota. Acceptans enim obligationem conditionatè perpetuam ex more suæ sectæ, necessariò debet acceptare conditionem & illius appositionem.

Ulterius. Contractus ille essentialiter conditionatus fuit ex intentione efficaci & prævalente. Nam Titius vel habuit duas intentiones unam V. G. universalem. Volo sic contrahere, sicut debeo in vera Christi Ecclesia, & alteram: Volo contrahere dissolubiliter in casibus mihi juxta principia sectæ meæ licitis: vel habuit tantum unam, contrahendi, scilicet posteriori modo? Quidquid dicetur, voluit inten-

intentione absoluta & efficaci contrahere sub conditione pugnante contra substantiam, puta indissolubilitatem matrimonii, ergo. *Minor*, quo ad posteriorem partem patet ex terminis. Quo ad priorem *probat*ur. Inter duas intentiones contrarias illa est pro nunc efficacior, quæ essentialiter est exclusiva alterius; sed inter dictas intentiones, uti ex casu poni debent, posterior est exclusiva prioris, ergo. *Major* est certa. *Minor* patet, quia excludit de facto priorem, cum expressè, *Non aliter*, velit contrahere, nisi sub conditione repugnante, ergo. Ex quibus

Sequitur, Contractum Titii fuisse nullum in facie Ecclesiæ Romano-Catholicæ: ergo etiam illa dissolutione non indiget. Contractus tamen fuit aliquis in facie Ecclesiæ suæ Reformatorum, si apud illos validus, benè quidem, sed secundum ipsos dissolubilis, & non tantum secundum ipsos, sed & per ipsos. *Ratio* est, quia per quas causas crevit, per easdem deficere potest, ut communi constat experientia Reformatorum in Anglia, Batavia, Palatinatu, Helvetia, &c.

Si dicatur, hoc argumento nimium adeoque nihil probari, sequeretur enim omnia Reformatorum sic contrahentium matrimonia esse invalida.

R. Quod, si Reformati cum omnibus istis circumstantiis contrahant, certum est exposito argumento nullum ipsorum matrimonium esse validum in facie veræ Ecclesiæ, quod ipsi suis phantasticis deliriis imputent, non Theologis. Neque enim ad Ecclesiam aut Theologiam pertinet abscondere hæreticorum consequentias defendere, aut ad communem

nem doctrinam obliquè reducere. *Quid enim mihi de iis, qui foris sunt?*

Probatur secundo authoritate *Can. cit. Si conditiones*, Doctorumque omnium eundem exponendum (uno alterovè excepto) qui singuli in terminis docent, quod, si apponatur conditio repugnans insolubilitati matrimonii, hoc ipso ita vitiari contractum, ut de facto nullus sit, qui ut minimùm in iis circumstantiis intelligendi sunt, in quibus nos argumentum & Titius se ipsum posuit. Tot ergo Doctores nostræ suffragantur sententiæ, quot dictum Canonem admittunt, hoc est, ad unum omnes boni Catholici. Unde sic Conclusio

Probatur tertio: Catholicus magis sinè dubio censetur velle sic contrahere matrimonialiter, sicut vult vera Ecclesia, quàm hæreticus: quo non obstante, si velit contrahere Catholicus verè cum conditione pugnante cum indissolubilitate, idque appretiative, verè vitiat contractum, & matrimonium illius est, habeturque nullum: ergò multò magis hæreticus. *Antecedens* est certum, & ideò omnium *ad dictum Canonem*, quem pro solis Catholicis decretum esse vel inde constat, quod sæculo duodecimo hæc Quæstio de matrimonio Hæreticorum sub dissolubili, ventilata non fuerit. Videatur ibidem *Barbosa, Fagn. & alii*. Consequentia tenet ob paritatem in causa principali omnimodam, quæ roborari potest ex *Basilio Poncio in Append. ad tract. de matrim. cap. 9. §. 2. nu. 11*. Ubi quærens, si Hæreticus in eo sit errore, ut existimet matrimonium esse ex causa dissolubile, &
licere

licere libellum repudii, ut olim in Lege ante Christum, quid fiet? Respondet: Si verò *expressè ita velit contrahere, & non aliter*, prout in Casu refertur, *sivè eum animum explicet, sive mente retineat, nullum est matrimonium.* Quid clarius?

Arg. 1. Matrimonium, saltem consummatum, jure divino est indissolubile, ut videntur tenere omnes DD. Romano-Catholici; sed Titii matrimonium est consummatum, ut fortè probabit eventus, ergò.

R. Non omne matrimonium, etiam consummatum, esse jure divino indissolubile, sed illud, quod juxta Leges naturæ & institutionem Dei est initum, quale non fuit matrimonium Titii: licet ipse putaverit invincibiliter esse juxta Leges Dei. Pater in conjugio infidelium: de quo videantur probabiles Doctorum sententiæ.

Contra. Titius vel voluit contractum matrimoniale secundum substantiam vel non? Si prius, voluit implicite Sacramentum, vel saltem contractum indissolubilem: Si posterius, ergo nequidem voluit matrimonium, quod est contra terminos casus.

R. Quod Titius voluerit contractum matrimoniale secundum substantiam, non quomodo-cunque consideratam, sed præcisè ut respicientem ritum Reformatorum sub dissolubili contrahentium, & tale tantum fuit matrimonium.

Contrà: Titius voluit & intendit matrimonium validum: ergò potius voluit valorem, quàm repugnantem valori conditionem.

82. Titium voluisse & intendisse matrimonium validum, sed valore respiciente conditionem dissolubilitatis efficaciter appositam contractui, ut patet ex terminis casûs: & hunc talem valorem, cum voluit, pariter voluit conditionem repugnantem valori matrimonii, in Dei Ecclesia usitati.

Arg. 2. Titius præsumitur ita animo comparatus, ut, si esset sibi certum per evidentem credibilitatem, quod contractus matrimonialis esset à Christo elevatus ad rationem Sacramenti, foret hoc ipsum crediturus, & contracturus conformiter voluntati & institutioni Christi; sed hæc generalis animi comparatio, dispositio, & intentio, debet prævalere privato errori, ut passim DD. ratiocinantur, ergo.

82. Multa hic congeri ex vulgari modo loquendi: sed non probari. Demus Titium sic esse animo comparatum; sed quomodo probabis hanc animi comparisonem de facto prævalere privato errori? esto, sit comparatus Titius, ut sit depositurus errorem, si aliud ei fiat evidenter credibile: ergo de facto deponit errorem, quem invincibiliter credit esse, ut minimùm evidenter credibiliorem opposito.

Negatur consequentia. Deinde addunt talem esse comparisonem, ut, si evidenter foret credibile oppositum, foret non tantùm crediturus, sed etiam contracturus matrimonium indissolubile, cujus complexi partem posteriorem solùm divinant adversarii. Certè modò multi Catholici ideò fugiunt matrimonium, quia timent se perpetuò alligandos uxori

uxori rixosæ & forsan adulteræ ; cur id etiam non timeat Reformatus , si ipsi fiat evidenter credibile , quod matrimonium sit indissolubile institutum. Hæc igitur comparatio nihil prodest. *Addunt tertio* intentionem : sed quæro , qualem de facto habet Titius , vel qualem habiturus est ? quam de facto habet , pugnat cum matrimonio Catholicorum : quam habiturus est , tantundem juvat ad matrimonium præsens , quam Antichristus nasciturus.

Contra. Ex animi comparatione prudenter præsumitur , quòd Titius illud velit facere , quod facit Ecclesia ; sed Ecclesia vult indissolubilem contractum , ergo & Titius saltem implicite.

R. Distinguendo maiorem , prudenter præsumitur , quòd Titius illud velit facere , quod facit Ecclesia juxta judicium suum invincibiliter erroneum vera & verior appositâ , *Concedo maiorem.* Quòd velit illud facere , quod facit vera in se Ecclesia Catholica. *Negatur major.* Nam ex illa comparatione solùm sequitur , quod essent facturi , quod facit Ecclesia , si fieret oppositum evidenter credibile , non quod de facto velint appetiatiivè. *Ratio est,* quod appetiatio actualis sit actualis prælatio ; illud autem actualiter præfertur , quod actualiter creditur , & illud solùm præferetur , quod postea priùs credetur. Sic sentit Basilius, Pontius, Card. Lugo *disput. 8. sect. 8.* Dicastillo *de matrim. disput. 2. dub. 4.* Ubi dicit, eo ipso, quod in omnium Patriæ aut gentis consuetudine receptum sit repudium , & repudiandi facultas , videtur eo ipso in communi

modo contrahendi ita fieri, etsi nihil cogitet expresse de tali repudio, quia censetur contrahere more aliorum. Imò Didacus de Avendanno *in addit. ad append. p. 1. §. 2. num 480. & 81.* dicit; *Quod, si hæretici moderni absolute negent matrimonium esse Sacramentum, merito præsumi potest, quod non contrahent eo modo, ut velint facere, quod facit Ecclesia: sed videtur potius communi persuasione, & Ecclesia ipsius concessione firmatum, conjugia prædicta ut civiles contractus sustineri. Quid clarius?*

Contra. Hæretici habent generalem intentionem eo modo faciendi contractum, quo Christus instituit, sed hæc intentio sufficit ad Sacramentum matrimonii, ergo.

R. Ex dictis Hæreticos reformatos habere generalem intentionem eo modo contrahendi, quo Christus juxta ipsorum apprehensionem instituit: vel quo instituit juxta principia suæ sectæ, quæ intentio nullo modo sufficit ad matrimonium, ut supra.

Arg. 3. Conditio impossibilis vel turpis habetur in contractibus matrimonii, & ultimis voluntatibus pro non adjecta, ut clarè patet ex sæpius cit. *can. Si conditiones*; sed conditio, quæ est contra substantiam matrimonii, est turpis, cum sine peccato impleri non possit, ergò.

R. Quod solutio continetur in ipso Canone, qui excipit conditiones etiam turpes contra substantiam matrimonii. Quomodo verò hujus Canonis nodus Durando & aliis insolubilis, videatur Haunold. *Tract. 8. de contract. in genere cap. 4. contr. ov. 8. nn. 275. & seqq.*

Contra. Conditio mente retenta nihil operatur in contractibus *L. cum in plures 60. §. locator ff. locati.* Ubi benè addit Glossa: *quis enim est tam stupidus, qui putet tacitam contrahentis cum aliquo voluntatem in contractibus spectandum esse?*

Adde, quod conditio hæc ex errore speculativo adjecta ad valorem vel non valorem actûs perindè se habeat, quasi adjecta non fuisset, ergo &c.

R. Distinguendum hic esse inter forum internum & externum, Lex enim agit de foro externo: nam de foro interno certum est apud omnes, conditionem mente retentam, quæ fit contra substantiam matrimonii, vitare contractum. *Mart. Perez disp. 16 sect. 8. n. 1. § 3.*

Quod addunt aliqui de errore speculativo, nullius prorsus est momenti, quia error Titii valdè practicus fuit, dirigens ipsam rationem contractus.

Contra: præsumptio fori externi stat contra Titium, quod id solum judicabit, quod forinsecus demonstravit; sed Titius foris declaravit matrimonium: ergò censebitur voluisse matrimonium contrahere secundùm suam naturam, quæ verè est insolubilis, donec sufficienter illum defectum suæ intentionis probaverit, quod juramento vix fieri poterit, cum in propria causa non admittatur juramentum, ergò.

R. Quod præsumptio fori externi stet pro Titio juxta suppositionem 2. 3. & 4. quas meo quidem judicio à nemine non laborante partium studio negandas putem; juxta quas Titius sic publicè demonstravit,

stravit, se more in suâ sectâ usitato contraxisse, ut nullus nec Ecclesiasticus, nec civilis Judex sit aliter judicaturus, quàm quod voluerit contractum matrimonii inire talem, qualis ex principiis sectæ suæ statuentis in causa adulterii solubile esse matrimonium, celebrandus erat, nec aliam naturam matrimonii voluit, quare superflue ad probationem per juramentum confugitur.

Arg. 4. Ex contraria sententia sequetur matrimonia hæreticorum passim esse dissolubilia cum maxima confusione Christianitatis: item proles esse spurias & illegitimas, ergo &c.

R. Nos de solis reformatorum matrimoniis agere, ut supra tactum est. *Quod additur de spuriis & illegitimis prolibus, dico hoc ipsum immerito timeri*, nam omnes ferè gentes contrahebant sub dissolubili, ut Romani, Ægyptii, Græci, Assyrii, nec tamen ullus hos omnes dixerit spurios. *Ratio* horum est. Spurius enim non censetur, qui ex tolerato civiliter matrimonio nascitur; sed reformati, etsi nati ex dissolubili, proveniunt tamen ex tolerato civiliter matrimonio: ergo. *Minor* omninò est manifesta; præterquam etiam, quod passim in Imperio & regnis adjacentibus ad hæreditates etiam Catholicorum admittantur jam conversi, imò nequidem arceantur à beneficiis Ecclesiasticis, ut habet communis praxis, idque absque dispensatione, aut ulla legitimatione, *adde*, quod passim teneant DD. prolem natam ex matrimonio bona fide suscepto esse legitimam. Vide *Sancti. l. 8. disp. 34. num. 36. Covarruv. 2. p. de matrim. c. 8. n. 1. & 2.*

Con-

Contra : Sequentur itidem multa inconvenientia , fient iniquissima divortia , Polygamia inducetur , hæreticæ mulieres horrebunt conjugia , ergò.

R. Quod adversarii tutò possint tales deponere timores. Undè enim sequentur , & apud quos ? si apud reformatos , ex hoc , quod dissolubilia sint ; hoc imprimis imputent suis erroneis principiis. *Deinde* nunquid tantùm sunt dissolubilia in casibus apud illos licitis ? qua igitur ratione ex sola dissolubilitate orietur iniquitas & injustitia ? Polygamiam pariter non est , quod timeant : quia desinente per legitimam judicis sententiam uno matrimonio , & secundo solo superveniente non erit polygamia magis , quàm modò sit in Catholico successive tres ducente uxores. *Denique* invenient Hollandi , Angli , Galli , Helveti , Palatini reformati conjuges absque Paranymphis Theologis , quia reformatæ mulieres non ad castitatem , sed ad carnis opera sunt prædestinatæ : quærent ipsæ ex prædestinatione sibi maritos , cum impossibile sit illis vel sic præcepta servare.

Ita resolvendum duxi cum prælaudato Ex. M. Hilden , salvo tamen meliùs sentientis judicio , salvâque Authoritate Ecclesiæ Romano-Catholicæ , cui me meaque omnia isthæc scriptitata cum submississimo respectu subjecta pervelim.

F I N I S.

CAPUT I. Prooëmiale.

De

Requisitis in Confessario.

Quid est cura animarum?

R. **E**st obligatio prædicandi ac docendi ea, quæ ad salutem sunt necessaria, ac tollendi morbos animæ administrando Sacramenta.

Et hæc cura duplex est, una ordinaria, quæ competit vi officii V. G. Parochis & suprâ ; altera delegata, quæ competit Religiosis.

Quid est Confessio?

R. Est legitima & Sacramentalis accusatio de peccatis propriis post Baptismum commissis, ad eorum veniam virtute clavium obtinendam, coram Sacerdote facta.

Quid est Confessarius?

R. Est Sacerdos habens potestatem clavium.

Quid est potestas clavium?

R. Est potestas ligandi & solvendi, quâ Judex Ecclesiasticus dignos recipere, indignos excludere debet à regno. Ita S. D. in Supple. 3. p. q. 17. a. 1.

A

Addit

Addit ibidem S. D. quòd SS. Trinitas seu DEUS habeat claves authoritatis, Christus claves excellentiæ, Ecclesia, seu ministri ejus, claves ministerii.

Porro potestas clavium, alia ordinis, alia jurisdictionis: Prior est quid physicum, & cuivis datur Sacerdoti in ordinatione; posterior verò est quid morale, daturque tunc, quando quis in confessarium deputatur, eique subditi assignantur.

*Sed quare in plurali vocantur claves,
cùm sit una clavis, quæ aperit,
& quæ claudit?*

Dico cum Angel Doctore cit. q. 17. a. 3. in Corp. vocari in plurali claves ex comparatione ad diversos actus, quorum unus est judicium discretionis de idoneitate confitentis, ob quam potest solvi & ad regnum recipi, vel de inidoneitate, ob quam ligatur & à regno Dei excluditur; alter actus est ipsa actualis absolutio seu receptio ad regnum, vel exclusio ab illo.

Quid est approbatio?

R. Est authenticum testimonium idoneitatis in ordine ad excipiendas confessiones. Hæc approbatio datur religiosis ab Ordinario, jurisdictio verò à Papa, utraque aliis sacerdotibus ab ordinario, quippe, cui immediatè subjiciuntur.

*Approbatuſ pro una Diœceſi, poteſtne excipere
confeſſiones in alia?*

R. Non poceſt. Ratio, quia in illa non eſt approba-

DE REQUISITIS IN CONFESSARIO. 3

probatus. Potest tamen Parochus ubivis locorum audire suos. *Ratio*, quia isthæc jurisdictio non est contentiosa, nec exigit strepitum judiciale. Ita Fagn. in 5. ad cap. Ne pro. de pœnit. n. 29. & 56. Pias. prax. Episcop. p. 2. c. 1. a. 2. n. 5. Barb. in Trid. ss. 23. c. 15. n. 20. plures allegans & aliū communiter, contra quosdam Recent. specialiter Augustinum Matthæux in sua caucela l. 1. c. 9. prop. 13. Alexand. VII. n. 4.

Religiosus Episcopo præsentatus & injustè reprobatus absolvitne validè?

R. Nequaquam. *Ratio*, quia talis reverà non est approbatus. Unde extat propositio damnata ab Alexandro VII. n. 14. *Satisfacit præcepto annuæ confessionis, qui confitetur Regulari Episcopo præsentato, sed ab eo injustè reprobo.* Semel verò legitimè & illimitatè approbatus, sine justa causa ad examen revocari nequit. Patet ex Bulla Pij V. quæ incipit: *Romani Pontificis*. Et *Ratio* est, quia talis Regularis per authenticum testimonium idoneitatis est in possessione sui juris, ex qua nemo sine justa causa est deturbandus.

Quodnam est officium Confessarij?

R. Est pœnitentem audire ac disponere, & dispositum, injunctâ salutari pœnitentiâ, absolvere.

Quotuplex est ejus officium?

R. Est Triplex, scil. Judicis, Doctoris, & Medici. Ut *Judex* debet discernere inter lepram & lepram

lepram , id est , inter species peccatorum , eorumque circumstantias, numerum ac peccata reservata , denique sententiam ferre. *Ut Doctor* debet pœnitentem docere necessaria necessitate medii & præcepti, aliaque ad Sacramentum Pœnitentiæ & Eucharistiæ necessaria. *Ut Medicus* debet pœniten- ti præscribere salutarem medicinam , & antidota dare peccatorum.

Cæterum præter hæc adhuc tria in Confessore desiderantur , scilicet *Puritas mentis* , ne, dum alios mundat , ipse sordescat , *Scientia & Prudentia*. *Ratio* , quia sine his triplex officium antè mentionatum debitè nequit administrare. Præterea implorare debet assistentiam Spiritus S. *Ratio* patet ex arduitate & sanctitate hujus functionis.

Confessarius sine requisita scientia fungens officio , peccatne mortaliter?

Affirmo cum 5. Th. opusc. 65. Ubi ex sententia Salvatoris adducit illud : *Si cæcus cæcum præsumat ducere secum , in foveam ductor primus cadit , inde secutor.* Ex quo *Ratio* patet , quia se & pœnitentem exponit periculo lapsus in foveam damnationis perpetuæ. Sicut ergo Confessarius stupidus confessiones audire nequit, ita nec potest aliquis eidem confiteri cognito ut tali. *Ratio* , quia peccato illius cooperaretur.

Sed si quis dubitet de sua capacitate?

Dico , potest stare iudicio examinatorum , qui
eum

DE REQUISITIS IN CONFESSARIO.

eum censuerunt idoneum, seu approbârunt. Ita communiter DD.

*Tenetur ne Confessarius semper in individuo
judicare, hoc vel illud est mortale
vel veniale?*

Dico, non tenetur. *Ratio*, quia illud est moraliter impossibile; contingit enim, quod viri etiam doctissimi vix interdum possint tam exactum ferre iudicium; sufficit ergo, si sciat, illud esse tale ex suo genere. Neque opus est angi Confessarium, si eo momento, quo pœnitentiam injungere vult & absolvere, sine sua culpa non habeat distinctam singulorum peccatorum memoriam. *Ratio*, quia hoc in confessione longa, V. G. generali, præsertim per aliquas horas protracta, videtur impossibile. Hinc sufficit, quod recordetur majoris partis peccatorum, & cognoscat statum pœnitentis. Unde si pœnitens confiteatur peccata mortalia, quæ nec ipse nec confessor dignosceret, sed tantum putaret esse venialia, valida esset confessio & absolutio. *Ratio*, quia nihil deesset, quod ad valorem Sacramenti requiratur.

*Tenetur ne Confessarius pœnitentem
examinare?*

R. Si viderit pœnitentem in aliquibus deficere, tenetur vi officii, secus, non. *Ratio*, quia hoc esset multiplicare entia sine necessitate. Si autem pœnitens plane taceret, (ut quidam rustici) deber

eum brevibus & discretis quæstionibus adjuvare , præsertim circa illas materias , in quibus præsumit talem peccare ; in materia tamen lubrica non multum se detineat , nec ad particulares modos descendat. *Ratio* , *tum ne* paretur laqueus animabus : *Tum ne* Confessor ex Doctore sanctitatis fiat Doctor peccati.

*Confessarius constitutus in mortali tenetur-
ne prius confiteri?*

Dico , non tenetur , sed sufficit , si conteratur.

Ratio , quia nullibi extat talis obligatio ; si tamen velit celebrare Missam , prius confiteri tenetur.

Ratio , quia de hoc extat præceptum in *Trid.* *ss.* 13. c. 7.

Potestne aliquem nescientem necessaria necessitate medij absolvere?

Dico , non potest , sed prius eum instruere tenetur. *Ratio* , quia horum ignorantia est peccatum mortale.

*Quid est necessarium necessitate medij,
& præcepti?*

sz. Necessarium necessitate medij est illud , quo etiam invincibiliter ignorato aut inculpabiliter non habito salus haberi nequit. Necessarium verò necessitate præcepti , quo invincibiliter ignorato salus adhuc obtineri potest.

*Quænam sunt necessaria necessitate
medij?*

sz. Hæc tria : *Primum* , quod Deus sit , & dilig-

gen-

gentibus se remunerator sit , *ad Hebr. 11.* Vel, quod idem est, quòd Deus sit unus in essentia , remunerator bonorum , & vindex malorum. *Secundum* , publicato jam Evangelio explicitè scire, Verbum Dei esse incarnatum , passum &c. *Tertium* , Trinitatem personarum, quæ etiam hoc versu comprehenduntur :

*Facta regit Judex , mens immortalis , opemque
tres , caro.*

*Quænam sunt necessaria necessitate
præcepti?*

R. Sunt varia. *Primum* est Symbolum Apostolorum. *Secundum* , Oratio Dominica, *Tertium* , Salutatio Angelica. *Quartum* , decem Præcepta. *Quintum* , septem Sacramenta. *Sextum* , quinque præcepta Ecclesiæ , & ea , quæ spectant ad Eucharistiam , Pœnitentiam , & cætera Sacramenta , dum actu suscipiuntur. Vel etiam continentur dimidio hoc versu :

--- *Credo , Pater , Mandans , Ecclesia , Septem.*

*Quid si pœnitens tam debilis sit memoriæ,
ut non possit præcipuos etiam fidei articu-
los retinere , potestne absolvi?*

R. In tali casu Confessarius debet pœnitenti substantiam credendorum ante absolutionem breviter proponere, & unà cum eo elicere actum fidei , spei & charitatis. *Ratio* , quia actualis eorum mysteriorum fides , sicut ad salutem æternam , ita & ad justificationem indispensabiliter requiritur.

Ex quo sequitur, omnes confessiones durante illâ ignorantia factas ceu invalidas reiterandas esse. *Ratio*, quia defuit dolor supernaturalis, utpotè, qui sine fide illa explicita concipi non potest.

CAPUT II.

De

Conscientia.

§ I.

De quidditate & divisione conscientie, & in specie de conscientia scrupulosa & probabili.

Quid est Conscientia?

R. Est dictamen intellectûs practici, dictans quid hic & nunc sit agendum vel omittendum. Differt à *Synderesi*, quod hæc dictet in communi & universali, quid agendum sit vel omittendum. Est autem *Synderesis* habitus primorum principiorum practicorum, qualia sunt *Bonum esse faciendum, malum fugiendum, quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris, &c.*

Quotuplex est Conscientia?

R. Est Quintuplex, scilicet, Recta, Erronea, Dubia, Probabilis, Scrupulosa. *Recta* est, quæ verè judicat aliquid esse faciendum vel non. *Erronea*, quæ ex principiis falsis, creditis tamen pro veris

veris , judicat aliquid esse faciendum , vel non. *Dubia* est , quæ nec assentitur nec dissentitur , sed suspendit iudicium circa bonitatem vel malitiam objecti. *Probabilis* est , quæ quidem determinatè judicat , hoc est bonum , hoc est malum , attamen cum formidine oppositi & ex motivis solùm probabilibus. *Scrupulosa* demùm est , cùm quis parti adhæret uni , sed ex levibus & inanis , imò sæpè nullis ratiunculis.

Quid est scrupulus & quotuplex ?

R. Scrupulus est inanistimor & anxietas alicubi peccatum esse , ubi non est. Alius est *Speculativus* , qui consistit in sola cognitione ; alius *Præcticus* , qui versatur circa actiones & res agendas in particulari ; & hic potest esse vel de præteritis , vel de futuris , vel de præsentibus.

Licetne agere contra scrupulos & conscientiam scrupulosam ?

R. Licet agere contra scrupulos cognitos ut tales. *Ratio* , quia taliter operans habet adhuc iudicium certum & prudens de honestate suæ actionis ; hoc enim per scrupulos non excluditur , cùm in eis nullum sit fundamentum.

Dixi : *Cognitos ut tales* ; si enim non cognoscat verè esse tales , agendo contra illos peccat , quia agit contra conscientiam ; potest autem eos cognoscere vel studio , vel oratione , vel prudentum consilio.

Quot

Quot sunt causæ scrupulorum?

R. Sunt variæ. *Prima* est naturalis quorundam complexio, frigida, melancolica, timida. *Secunda* debilitas capitis orta vel ex melancolia, vel ex nimis vigiliis, abstinentiis, solitudine &c. *Tertia*, permissio Divina in pœnam præcedentium peccatorum. *Quarta*, tentatio dæmonis. *Quinta*, scrupulosorum societas & conversatio. *Sexta* est ignorantia, quâ quis discernere nequit inter licitum & illicitum. *Septima* denique, pertinacia proprii judicii.

Quæ & quot sunt scrupulorum remedia?

R. Potissimum septem sunt. *Primum Remedium*, si scrupuli oriantur ex prima causa, fiat vitiatorum humorum purgatio; si ex secunda causa, subtrahantur occasiones melancoliæ, & exhilarentur spiritus honestis recreationibus. *Secundum*, si scrupuli oriantur ex tertia & quarta causa, optima medicina est devota ac continuata oratio, item generosa resistentia diabolo facta. *Tertium*, si proveniant ex quinta causa, fiat ejus oppositum. *Quartum*, si ex 6. vel 7. causa nascantur, studio & prudentiorum consilio fuganda est ignorantia & frangenda proprii capritii pertinacia. *Quintum*, non sæpius repetere easdem confessiones, alioquin enim scrupuli non extirpantur, sed nutriuntur. *Sextum*, ut scrupulosus nunquam consensum præbeat scrupulis, sed semper contraveniat. *Septimum*,
ut

ut consiliis, quæ aliis scrupulosis suggereret, si requireretur, ipsemet utatur.

Quid & quotuplex est sententia probabilis?

R. Sententia probabilis est, quæ habet motiva & argumenta aliqua veritatem ejus suadentia, cum formidine tamen partis oppositæ. Alia dicitur probabilis *ab intrinseco*, id est à ratione; alia ab extrinseco, id est ab authoritate, V. G. D. Thomæ. Unde duo sunt principia probabilitatis, scilicet *Ratio*, seu rationes ac motiva, à quibus desumitur probabilitas intrinseca; deinde authoritas seu testimonia Doctorum, à quibus desumitur probabilitas extrinseca.

Licetne sequi sententiam probabilem relictâ probabiliori?

R. Non licet, *Ratio*, quia exponit se periculo peccandi, qui eam sequitur; *Qui autem amat periculum, peribit in illo*, Eccl. 3. Ita Contenson, Gonet, aliique Thomistæ communiter contra recentiores Probabilistas.

Inferes 1. Quòd circa Sacramentorum substantiam teneatur Minister sequi sententiam certiore, tutiorem & probabilior, nec uti possit materiâ vel formâ probabili, incertâ vel dubiâ, (intellige extra casum necessitatis.) *Ratio*, quia exponeret Sacramentum periculo nullitatis.

Dixi: *Circa substantiam Sacramentorum*, seu circa materiam & formam; hanc enim Ecclesia
supple-

supplere nequit, sicut supplere potest jurisdictionem, hanc namque dat Ecclesia, unde quis valide absolvit cum jurisdictione tantum probabili.

Inferes 2, quod medicus vel chirurgus, per se loquendo, obligetur in conscientia, relictis mediis incertis & probabilibus, applicare certa & probabiliora. *Ratio*, quia ægrotum exponeret periculo mortis vel saltem morbi diuturnioris, ita *Sanch. Bonac. & alij* apud Busenbaum hic. Item judex (quando opiniones versantur circa jus) semper tenetur sequi probabiliorem. *Ratio*, quia tenetur rem adjudicare illi, pro quo stat plenior probatio, fortior titulus, clarius jus, melior conditio possidentis; sed hæc non habentur, nisi ubi est sententia probabilior: Ergò.

Inferes 3. Advocatum suscipere posse patrocinium causæ probabilis, etiamsi judicet contrariam probabiliorem. *Ratio*, quia non fert sententiam, nec decidit jus inter partes contendentes sicut judex, sed solum proponit merita causæ loco sui clientis, qui est actor & litigans; sed actor habet jus in foro externo exponendi suas rationes probabiles, ergò etiam licite hoc potest facere per advocatum. Nec advocatus per hoc *positive* inclinat judicem in eam partem, contra quam tenetur ferre sententiam, sed *negative* tantum, nim. solum ostendendo merita suæ causæ, & in ejus favorem sine fraude argumenta & jura allegando, quod est proprium advocati officium. Ita *Bonac. & alij* apud Busenbaum hic,

Inferes 4. Quod Confessarius, dum curat vel
judi-

judicat suos pœnitentes , teneatur sequi sententiam magis probabilem. *Ratio* , quia est judex & medicus ; sicut ergo judex & medicus ; ut suprâ dictum est , tenentur sequi sententiam probabiliorē , ita & Confessarius. Ex quo

Inferes 5. Confessarium non posse absolvere pœnitentem , qui juxta sententiam minùs probabilem scienter fecit contractum in probabiliori sententia Confessarii docti & prudentis peccaminosum , nisi sit paratus corrigi. *Ratio* , quia ut suprâ dictum est , non licet usus sententiæ probabilis in concursu probabilioris, ex quo fit, quòd ille pœnitens sit indispositus. Unde tenetur eum monere ac instruere de sequela sententiæ probabilioris , & pœnitens tenetur parere; ægrotus enim per omnia tenetur amplecti certas medicinas medici , & reus tenetur parere justæ sententiæ judicis , sed Confessarius est medicus & judex pœnitentis , ergo. Et hoc vel maxime verum est , si Confessarius sit vir doctus & prudens ; aliud enim esset , si pœnitens esset multò doctior & Confessario, judicaretque sine pravo affectu suam sententiam esse probabiliorē opinione , quam aliàs Confessor æstimat verisimiliorem.

§ I I.

De conscientia dubia & erronea.

Quotuplex est dubium aut conscientia dubia?

2. Dubium aliud est *positivè* , aliud *negativè* tale. *Primum* est , quando ex æqualibus mediis & moti-

motivis positivis pro utraque parte pugnantibus suspenditur iudicium. *Secundum* est, quando iudicium suspenditur ex nullius motivi pro utraque parte aqparenna. Rursus aliud est *Speculativum*, quod procedit modo universali & abstracto, ut si absolutè quis dubitet, an die jejunii liceat vesci ovis; aliud *Practicum*, quando dubitatur de operatione hic & nunc exercenta, ut si quis dubitet, an in hoc loco vel tempore id liceat. Aliud item est dubium *juris*, aliud *facti*, ut dum dubitatur de jure seu lege, an extet, vel de ipso facto.

Licetne agere cum conscientia practicè dubia?

R. Non licet. *Ratio* est evidens peccandi periculum. Licet tamen agere cum conscientia speculativè dubia, dummodo aliquis se in praxi resolvat. *Ratio*, quia cum tali dubio speculativo stat certum & rectum iudicium de honestate actionis. Cæterum nequit hoc dubium deponi temerè & pro libitu, nec ad levem aliquam ratiunculam, sed ex rationabili fundamento.

Hæc autem fundamenta sunt 1. *Authoritas DD.* & exemplum virorum timoratorum. 2. *Rationes* ex principiis moralibus desumptæ, ex quibus formatur ratio præcisè probabilis.

Danturne universalia quædam principia ac regulæ juris, juxta quæ conscientia dubia (vel etiam erronea) possit reformari?

R. Sunt imprimis illa universalissima principia:
Quod

Quod tibi non vis fieri , alteri ne feceris : Quod tibi vis fieri , alteri feceris. Præter hæc sunt adhuc alia principia ac regulæ juris ex prioribus deductæ , quarum

Prima est : In pari delicto vel causa potior est conditio possidentis . quia possidens (bonâ fide) ultrâ jus dubium proprietatis , in quo ambo sunt pares , habet etiam jus possessionis , quo alter caret. Cæterum hæc regula non tenet extra materiam justitiæ in materia aliarum virtutum , fed ibi tenet illud : In dubiis tutior pars est eligenda.

Secunda : In dubiis pars tutior est eligenda. Tutior , inquam , non comparative , quia aliàs hæc regula rarissimis materiis posset applicari , rarò erim utraque pars est tuta , sed *adversative* , id est , cujus opposita non est tuta.

Tertia : Cum partium seu litigantium jura sunt obscura , reo favendum est potius , quam actori. Quæ vera est tam in causa criminali , quàm civili , & fundatur in jure possessionis , quo reus actorem excedit. Excipitur causa actoris pia & favorabilis , ut matrimonium , dos , libertas , testamentum , tunc enim favendum est potius actori , ut definitur *C. si quis accepit . 33. q. 1.*

Quarta : Inspicimus in obscuris , quod est verisimilius , vel quod plerumque consuevit fieri. Ut , contraxit quis cum vidua , & longo tempore habitavit cum illa , quæ dicit se non esse cognitam , in hoc obscuro vidua præsumitur esse cognita , quia sic in matrimonio consuevit fieri.

Quinta : In obscuris minimum est sequendum.

Hæc

Hæc regula locum habet, 1. in pœnis, juxta illud: *In pœnis benignior est interpretatio facienda.* 2. In dubio de quantitate injungendæ pœnitentiæ; unde in hoc præstat errare in mediocritate, quàm in excessu. 3. Cùm quis in conscientia perplexus est, inter duo mala eligat minus: Unde est regula

Sexta: Ex duobus malis eligendum est minus, intellige de malis pœnæ & damni, non verò de malis culpæ seu de peccato; de hoc enim procedit illud: Non sunt facienda mala (etiam minima) ut eveniant bona.

Septima: Dubia sunt in meliorem partem interpretanda, saltem negativè, id est, in non pejorem; quia quilibet habendus est bonus, donec probetur malus. Sed de hoc infra latiùs, cùm agemus de judicio temerario. Ex his.

Inferes 1. Practicè dubitans, an per se mortale commiserit, vel non, vel an commissum confessus fuerit, nec ne, tenetur se accusare sub dubio.

2. Dubitans, an excommunicatus sit, tenetur se gerere ut excommunicatum.

3. Dubitans, an casus sit reservatus, non potest ab eo absolvere.

4. Dubitans, an die Jovis vel Sabbathi transacta sit media nox, tenetur à carnibus abstinere.

5. Dubitans de voto, ejusque obligatione, tenetur voto.

6. Dubitans de potestate prælati, tenetur ei obedire.

7. Du

7. Dubitans, an beneficium sit nimis tenue, tenetur horas recitare.

8. Dubitans de valore matrimonii non potest petere debitum.

9. Mercator dubitans de justitia contractus, non potest eum firmare.

Ratio horum est evidens peccandi periculum.

Qui agit cum conscientia vincibiliter erronea, peccatne?

R. Peccat agendo & juxta & contra. *Ratio* : quia agit contra conscientiam. Nec ex hoc talis homo fit perplexus, vel ex necessitate peccabit, quia potest & tenetur illam conscientiam, utpotè vincibiliter erroneam, deponere.

Ergone tunc duplex committitur peccatum unum nimirum non deponendo illam conscientiam, alterum V. G. mendacij?

Dico, esse unum peccatum. *Ratio*, quia ignorantia non est formaliter peccatum. sed causa peccati. Potest tamen interdum esse speciale peccatum, ut si quis ignoret ea, quæ omnino scire tenetur.

Sed si quis erroneè judicaret se teneri ad aliquid impossibile, V. G. incarceratus ad audiendam Missam?

Dico : Non peccaret. *Ratio*, quia impossibilium non est obligatio; error ergo debet esse circa materiam possibilem. Ex his

Sequitur 1. Judicans se jocosè mentiendo peccare mortaliter, ita peccabit.

2. Si quis laborans nil habeat præter panem & parum lardi, ac judicet se non audere comedere, comedendo peccabit.

3. Putans esse jejunium, quando non est, peccat, si non jejunat.

4. Si infirmus putet se teneri ad Missam audiendam, quamvis non teneatur, si tamen possit, etiam cum gravi incommodo, non audiendo peccabit.

5. Qui rem suam invincibiliter etiam putat esse alienam, eam tutò nequit retinere.

Conscientia subsequens vitiâtne actum?

R. Non vitiat, si actus bonâ fide factus sit; secus si malâ fide. Ratio patet.

Quid est conscientia vincibiliter erronea?

R. Si ignorantia est vincibilis, etiam conscientia est vincibiliter erronea; ignorantia verò dicitur vincibilis, dum aliquis tenetur scire, & potest scire, & tamen non scit. De hac ignorantia infra redibit sermo, cùm agemus de causis involuntarii.

Porro tria sunt, quæ homo scire tenetur, sine quibus actus humanos exercere non potest.

Primum: Quilibet homo tenetur scire articulos fidei; qui non crediderit, condemnabitur.

Secundum: Debet homo universalia juris naturæ præcepta callere, ad quæ præcepta Decalogi reducuntur.

Tertium: Ea, quæ ad suum officium propriè spectant

spectant, quilibet scire tenetur. Sic quilibet fidelis præcepta Ecclesiæ, curatus suos casus, medicus, causidicus, procurator, religiosus, &c. sub morali tenentur scire ea, quæ ad eorum officia ritè exsequenda respectivè scitu necessaria.

C A P U T I I I.

De
Legibus.

§. I.

De quidditate, divisione & obligatione
Legis.

Quid est Lex?

R. **E**st ordinatio rationis ad bonum commune ab eo, qui curam communis habet, promulgata. Promulgatio seu authoritativa intimatio Legis solùm requiritur, ut conditio, sine qua non, non item populi acceptatio. Unde Alexander VII. damnavit hanc: *Populus non peccat, etiamsi absque causa non acceptet Legem à principe promulgatam.*

Quomodo differunt Lex & præceptum?

R. In tribus: 1. Quia Lex datur communitati, præceptum personis particularibus. 2. Hæc à capite reip. illud à quovis superiore ponitur. 3. Hæc non exspirat mortuo Legislatore, benè tamen illud mortuo præcipiente. Porro præceptum affirmativum obligat semper, sed non pro semper; negativum verò semper & pro semper.

Quotuplex est Lex?

R. Est septuplex. *Prima* est æterna. *Secunda*, naturalis. *Tertia*, Divina vetus. *Quarta*, Divina nova. *Quinta*, humana Ecclesiastica. *Sexta* humana civilis. *Septima* denique est consuetudo, quæ habet vim Legis, de qua latiùs infrà.

Ad quam Legem spectant præcepta Decalogi?

R. Omnia (excepto tertio de sanctificatione Sabbathi præcisè, quantum ad determinationem temporis) spectant ad legem naturæ. *Ratio*, quia sunt immediatè ejus conclusiones.

Porro præcepta Decalogi his versibus continentur:

*Unum crede Deum, nec jures vana per ipsum.
Sabbatha sanctifices, habeas in honore parentes,
Non sis occisor, fur, mæchus, testis iniquus.
Alterius nuptam, nec rem cupias alienam.*

Quid est Lex naturalis, estne mutabilis?

R. Lex naturalis definitur à S. Th. h. q. 93. a. 1. in Corp. Quòd sit *Impressio divini luminis in creaturæ rationali*, quo inclinatur in debitum actum *Essentialem*. Hæc propriè & formaliter mutari nequit. *Ratio*, quia, quod jubet vel vetat, est per se & intrinsecè bonū vel malum, ergo per nullam formalem mutationem vel dispensationem potest se aliter habere; potest tamen mutari *impropriè & materialiter*, quatenus definit ejus obligatio propter mutationem mater-

materiæ vel circumstantiarum. Talis materialis mutatio est in matrimonio clandestino, item in lege usucapionis, quâ non accipitur alienum, sed ne lites sint perpetuæ, resp. transfert dominium rei de uno in alium.

Item Lex naturæ patitur quidem simplicem interpretationem, seu declarationem, non tamen propriè dictam Epikiam. *Ratio*, quia hæc juxta Philos. 5. *Etic. c. 10. Est emendatio Legis, ubi deficit propter universale*; Lex autem naturæ nequit deficere seu emendari, ut dictum est.

*Potestne dari ignorantia invincibilis
Legis naturæ?*

Ante resolutionem nota, præcepta Legis naturæ ad 3. Classes posse reduci, sic, ut in prima classe sint illa universalissima, non tam præcepta, quàm præceptorum omnium principia: *Bonum est faciendum, malum fugiendum: Quod tibi non vis fieri, &c.* In secunda classe sunt, quæ ex istis solo naturali lumine per facilem discursum deducuntur, uti in Decalogo sunt V. G. præcepta honorandi parentes, non furandi, non fornicandi, non mentiendi, &c. In tertia classe sunt illa, quæ difficiliùs ex prioribus eruuntur. Hoc prænot.

¶ In homine rationis compote non potest dari ignorantia invincibilis præceptorum primæ & secundæ classis, benè tamen tertiæ.

Ratio 1. & 2. p. est, quia ista principia sunt conjunctissima lumini naturali intellectûs practici, sicut illa principia speculativa, V. G. *Totum est majus sua parte: Quodlibet est vel non est*, sunt conjun-

Altissima intellectui speculativo ; ergò sicut hæc non possunt ignorari ab intellectu speculativo , ita nec illa à pratico. Præcepta verò secundæ classis deducuntur ex prioribus cum summa facilitate nemine externus docente , sed vi solius rationis naturalis.

Ratio 3. p. est , quia ut ait S. Th. h. q. 93. a. 1. in Corp. Hæc ita sunt de Lege naturæ , ut tamen indigeant disciplinâ , quâ minores à sapientioribus instruantur.

Actus interni possuntne præcipi lege Humanâ?

R. Possunt , si tales sint , sine quibus externi actus præcepti subsistere non possunt ; sic præcipitur attentio in recitatione horarum , quia sine illa oratio non subsistit ? quia tamen sunt aliqui actus purè interni , illos Ecclesia non potest præcipere , si nudè considerentur. Ratio , quia illos non potest cognoscere , neque punire ; ergò nec præcipere. Aliud est in Religiosis , qui voluntatem suam plenè tradunt in manus superioris. Ita post S. D. 1. 2. q. 91. a. 4. in Corp. Wigandæ , Pon. D. 1. de Leg. q. 1. punct. §. n. 7. citans plures alios.

Ut satisfiat præcepto affirmativo , requiritur ne signata ac reflexa intentio satisfaciendi præcepto ut tali ?

Dico , non requiri. Ratio , quia Lex non plus præcipit , quàm voluntariam operis executionem. Unde , si Petrus in die festo audiat Missam sinè intentione satisfaciendi præcepto , equidem satisfacit. Ratio , quia adimplet substantiam operis præcepti.

Sed

*Sed quid si Petrus expressè intendat per illam
auditionem non satisfacere
præcepto?*

R. Probabilius esse Petrum equidem satisfacere ,
quamvis non improbabiliter contrarium teneat
Wigandt. *Ratio*, quia præcepta tantum obligant
ad substantiam operis injuncti. Unde *disparitas*
est de eo, qui debet mihi 100. Imperiales, & dat
mihi centum non animo solvendi, sed gratis do-
nandi; talis enim per hoc non ponit actum justitiæ
commutativæ, Petrus autem ponit substantiam
actus præcepti. *Nec refert*, quòd actus non ope-
rentur ultrà intentionem agentis, quia id intelli-
gitur, quando est in potestate operantis, V. G. sa-
tisfacere vel non. Kôn. Lessius. Layman apud Bu-
senbaum hic. Item Bonac. loco cit. q. 1. pûnt. 10.
n. 19. citans ibi & alibi plures alios.

Lex humana obligatne in conscientia?

Affirmo; quia recta ratio docet, Leges justas esse
servandas.

*Lex pœnalis obligatne statim ad pœnam
subcundam?*

R. Si sit latæ sententiæ, putà excommunicatio-
nis ipso facto vel jure, &c. obligat ante sententiam
judicis, secùs si pœna sit ferendæ sententiæ. *Ratio*
patet ex ipso textu Legis, si nim. addat, vel non
addat, *ipso facto, ipso jure*. Lex autem pœnalis est
illa, in qua apponitur pœna; ut si statuatur Princeps,
si quis pisces clàm in urbem intulerit, &c. pendet
100. florenos.

Unde possumus dignoscere, quòd Lex humana obliget sub mortali?

Dico, ex 7. principiis. Primò, ex intentione Legislatoris volentis sic obligare. Secundo, ex verbis præceptivis, si intentio Legislatoris accedat. Tertio, ex gravitate materiæ. Quarto, ex una Lege alteram explicante, aut ex communi sensu hominum arbitrantium Legem obligare sub mortali. Quintò, ex adjuncta gravi pœna temporali seu corporali. Sextò, ex gravi apposita censura. Septimo, si fiat transgressio ex contemptu, & hoc etiam in minimis.

Unde potes cognoscere, quòd Lex humana etiam obliget cum periculo vitæ?

R. Ex duobus. Primò, si Legis observantia iudicetur esse majus bonum, quàm propriæ vitæ conservatio. Secundo, si transgressio Legis humanæ cum metu mortis alicui incutiatur in contemptum Legislatoris & Legis.

Ex primò miles non audet discedere ex sua statione, Parochus ex sua Parochia, nec Carthusianus vesci carnibus.

Ex secundo nulli licet comedere carnes die prohibito.

Quinam subjiciuntur Legibus?

R. Si omnes, qui ratione utuntur, & potestati Legislativæ subduntur; hinc infideles & Catechumeni non tenentur Legibus Ecclesiæ, quia per Baptismum Ecclesiam nondum sunt ingressi; bene tamen hæretici, qui Ecclesiam ingressi ejus subja-
cent

cent potestati. Item amentes perpetui, pueri ante septennium ordinariè, sive ante rationis usum, non tenentur Legibus Ecclesiæ, unde illis carnes die vetito dari possunt. Item Religiosi exempti non tenentur Legibus Episcoporum, nec Clerici Legibus civilibus, intellige *vi coactivâ*. Item Legislator, Princeps vel Monarcha non tenetur *vi coactivâ*, sed *directivâ tantum* suis Legibus; quia, ut dicitur *extra. de constit. c. cum omnes*: *Quod quisque juris in alterum statuit, ipse eodem jure uti debet.*

Dixi: Princeps vel Monarcha; Est autem Monarchia Principatus unius, seu quando omnia potestatis & majestatis jura sunt penes unum pro communi utilitate administrantem, & hic tenetur suis Legibus, quoad solam vim directivam; nam, si loquamur de regimine *Aristocratico*, ubi Optimates dominantur, ejusque Leges vocantur *Senatus Consulta*, vel si sermo sit de *regimine Democratico*, ubi suprema potestas est penes cœtum populi, ejusque Leges vocantur *Plebiscita*, non est dubium, quemlibet tùm ex Optimatibus, tùm ex populo, teneri Legibus etiam *vi coactivâ*. *Ratio*, quia quilibet eorum respectu totius cœtus est verus subditus.

Peregrini & vagi tenenturne Legibus locorum?

R. Primò, qui sunt in territorio alieno, sive transeundo, sive immorando, non tenentur Leges particulares sui territorii servare. *Ratio*, quia tales leges extra territorium non obligant.

R. *Secundò*, Peregrini & advenæ tenentur servare Leges territorii, per quod transeunt, saltem ad vitandum scandalum, V. G. audiendo Sacrum in die festo, abstinendo ab opere servili; & in die jejunii à carnibus, si sint ibi toto mane respectu festi, & totà die respectu abstinentiæ. *Idem dic de vagis.* Ratio, quia, *qui sentit commodum, sentire debet & onus*; commodum autem sentiunt in deobligatione sui territorii, ergò sentiant & onus in obligatione Legis territorii, per quod transeunt.

R. *Tertiò*, ii, qui veniunt ad locum animo ibi perpetuò manendi, vel domicilium, seu quasi domicilium figendi, tenentur Legibus particularibus loci illius. Ratio est eadem.

§ I I.

De Consuetudine, Cessatione & dispensatione Legis.

Quid est Consuetudo?

R. Est jus quoddam moribus hominum constitutum, quod pro Lege suscipitur, cum deficit Lex, quæ tripliciter potest deficere, 1. cum planè non est Lex, 2. cum sit inutilis, 3. dum est dubia vel obscura.

Consuetudo est triplex. Prima *secundum Legem*, & hæc vel legem confirmat, vel saltem interpretatur, si sit dubia vel obscura, & sic valet contra tertium defectum, unde est illud: *Consuetudo est optima Legum-interpres.* Altera est *præter Legem*, seu inducitur moribus utentium, ubi Lex non est, & sic valet contra primum defectum. Tertia est consue-

consuetudo *contra Legem*, quæ repugnat Legi, & sic valet contra secundum defectum. Ex quo patet, quòd consuetudo duplicem habeat vim, nim. interpretandi, abrogandi ac instituendi Legem.

Quot modis potest abrogari Lex per contrariam consuetudinem?

R. Tribus. *Primò*, si Legislator eam expresse approbet. *Secundo*, viâ conniventiae, si eam sciens & volens toleret. *Tertiò*, viâ præscriptionis.

Quantum temporis, & quæ conditiones requiruntur, ut abrogetur Lex viâ præscriptionis?

R. Decem passim requiruntur anni, si Lex sit civilis; 40. verò, si sit Lex Ecclesiastica. *Ratio*, quia ad præscribendum adversus Legem requiritur tempus longum, tale autem jure civili censetur esse decennium, sed adversus jura Ecclesiastica ordinarium præscriptionis tempus censetur esse spatium 40. annorum. Conditiones verò requisitæ sunt, *Primò*, ut consuetudo illa sit rationabilis, id est, nec rationi, nec justitiæ repugnet. *Secundò*, ut legitimè præscribat, nim. tacente Principe, & certo annorum numero, ut colligitur ex cap. finali de consuetudine.

Cæterum ad inducendam hanc consuetudinem non est necessarius titulus nec bona fides, sicut ad præscriptionem. *Ratio* petitur à voluntate Legislatoris, qui rationabiliter velle potest, ut consuetudo valeat, licet malâ fide inchoetur.

Quando

Quandonam cessat Lex?

R. Cessat tunc, quando non amplius conducit ad finem à Legislatore intentum; cessat autem Lex dupliciter, *negativè* scilicet & *contrariè*; cessat *negativè*, quando Legis observatio non amplius utilis est fini Legis, quamvis illi non adverfetur; cessat *contrariè*, quando Lex non tantum est inutilis, sed & fini Legis adverfatur.

Rursum dupliciter potest cessare finis Legis, scil. *in particulari* & *in communi*; cessat *in particulari*, quando cessat respectu unius vel plurium; *in communi* verò, quando cessat respectu omnium; vel etiam potest cessare *adequatè*, id est ex toto, vel *inadequatè*, id est ex parte.

Quid est Dispensatio?

R. Est Juris communis relaxatio facta ab eo, qui potestatem habet relaxandi.

Potesne Legislator dispensare in sua Lege?

R. Potest dispensare secum & cum aliis in sua Lege, uti & in Legibus prædecessorum suorum, cum quibus parem habet potestatem. *Ratio tùm* quia ejusdem potestatis est Legem condere ac tollere, *tùm* quia par in parem non habet imperium, benè tamen in inferiorem.

Valetne dispensatio data sine justa causa?

Affirmo. *Ratio*, quia Legislator sine causa validè potest tollere Legem respectu totius communitatis, ergo & restringere per dispensationem; peccaret tamen dispensans, quia esset infidelis & imprudens, ait S. D.

Quid

Quid si dispensatio obtenta sit ex causa falsa, valétne?

R. Non valet. *Ratio*, quia dispensans solet subintelligere hanc conditionis clausulam: *Si preces veritate nitantur*. Nec item valent rescripta Pontificia, quando obreptio vel subreptio est vitiosa seu malitiosa, etsi fortè illis sepositis facta fuisset dispensatio. Patet *ex cap. super litteris de rescripto*. Est autem Obreptio allegatio falsi, Subreptio reticentia veri pertinentis ad rem, pro qua petitur dispensatio.

Quid si causa à principio sit vera, sed postea ex toto vel ex parte cesset?

V. G. Sit casus: Episcopus à Papa habet delegatam potestatem (ad preces alicujus Comitis) dispensandi in impedimento dirimente, ut filius Comitis contrahat cum quadam Comitissa ad sedandas lites, quæ cessant ante dispensationem. **Q.** An nihilominus possit dispensare?

R. Negativè, *Ratio*, quia cessante causâ adæquatâ vel principali dispensationis cessat & ipsa.

Valetne dispensatio continens errorem?

R. Valet, si error nihil faciat ad rem, vel sit tantum accidentalis, si V. G. erratum sit in nomine personæ. Secus, si error sit substantialis. V. G. circa principalem causam dispensationis. *Ratio*, quia tunc deficit causa, cui innititur voluntas dispensantis.

Valetne dispensatio super impedimento consanguinitatis vel affinitatis, quando prævie habita est copula, & hæc non fuit expressa in libello supplici?

R. Juxta

R. Juxta modernum stylum Curiae Romanae in praxi non valere. *Ratio*, quia reticetur aliquid, ob quod fortè dispensatio non fuisset concessa.

Quenam sunt justae causae dispensandi?

R. Necessitas, Utilitas & Pietas. Ita Sylvester qui addit: Sed quia casus sunt innumeri, nec in hoc dari potest certa regula, standum in hoc est arbitrio boni viri, judicantis causam esse rationabilem.

§. III.

De Jejunio.

Quid & quotuplex est Jejunium?

R. Jejunium est quatuorplex, scilicet *Natura*, & est abstinencia ab omni cibo & potu, ita ut à media nocte nihil sumptum sit. *Spiritus*, & est abstinencia à peccatis. *Virtutis*, & est abstinencia à cibo & potu juxta regulam temperantiae, & *Jejunium Ecclesiae*, quod est abstinencia à cibo juxta regulam ab Ecclesia praescriptam. Obligat sub mortali, quia Ecclesia potest & vult graviter obligare.

Quot sunt de essentia jejuniij?

R. Haec tria nim. *Delectus ciborum*, qui significat abstinenciam à carnibus, & ab iis, quae à carne originem trahunt, *certum refectiois tempus* & *unica refectio*. Licitam tamen est serotina collatiuncula, quae tamen excedere non debet quartam partem illius quantitatis, quae sufficit ad integram coenam. *Ratio*, quia moraliter talis excessus censetur esse gravis.

*Excusaturne à mortali parvitas materiæ in esu
carnium, V. G. parvus bolus?*

Affirmo; unde non peccant coqui in die jejunii
gustantes ea, quæ coquunt ex carnibus; neque
enim video, cur in hoc Ecclesiæ præcepto non
possit dari parvitas materiæ, sicut in aliis.
Secluide scandalum & contemptum,

Prandium debetne esse continuum?

Affirmo de continuatione morali; unde si quis
(non in fraudem jejunii) à medio prandio surgat
cum animo illud resumendi intra modicum tem-
pus, non peccat. Cæterum mensa nimis diu pro-
trahi non debet; communiter autem consetur pro-
tractio mortifera, si duret ad tres horas, quæ est
pars notabilis diei.

Violaturne jejunium per sumptionem

Thèe, Caffi, aut Chocolate?

Quòd *Thèe* non violet, certum est, idem dic
de *veronica*, aqua *salviali* & similibus &c. non e-
nim sunt nutritiva, aliud foret, si lacte coqueren-
tur, lac enim per modum cibi sumitur, item *Caffi*.
licet sit materia ex fabis composita, ideoque aliquo
modo nutritiva, non violat jejunium. *Ratio*, quia
nec carnis mortificationem, nec mentis ad cælestia
elevationem impedit. *Chocolate* autem, si com-
ponatur (uti authores eam describunt) ex saccharo
allisque ingredientibus substantialibus cibis, &
sumatur in magna quantitate, frangit jejunium.
Ratio, quia tunc per se ordinatur ad nutritionem,
habetque rationem cibi.

Cæte^m

Cæterum an potus vini immoderatiùs sumpti frangat jejunium, pulchrè resolvit S. D. 2. 2. 7. 147. a. 6 ad 2. ubi ait: *Jejunium Ecclesia--- non solvitur nisi per ea, quæ Ecclesia interdicare intendit instituendo jejunium; non autem intendit Ecclesia interdicare abstinentiam potûs, qui magis sumitur ad alterationem corporis & digestionem ciborum assumptorum, quàm ad nutritionem, licet aliquo modo nutriet, & ideo licet pluries jejunantibus bibere; si autem quis immoderatè potu utatur, potest peccare, & meritum jejuniij perdere, sicut etiam, si immoderate cibum in una comestione assumas.* Hæc ibi.

Si dies Natalis Domini cadat in feriam 6. est ne licitus esus carnis?

R. Est licitus ob festi excellentiam, ut patet ex *cap. explicari de observ. jejun.* & à fortiori si cadat in Sabbathum ob eandem rationem, quia, ubi est eadem ratio, est eadem juris dispositio; in illo tamen casu religiosi, quibus ex sua regula esus carniū est prohibitus, non licet comedere carnes. *Ratio*, quia ibi excipiuntur, quibus ex voto vel regula prohibitus est esus carniū. Pro quo

Nota, quòd aliquorum Religiosorum regula & statuta non obligent sub culpa, sed sub pœna tantum, ut est in Ordine nostro; unde, si Dominicanus illo die privatim extra communiatem, secluso scantalo & contemptu, comederet carnes, incurreret pœnam, sed non culpam coram Deo.

Qui

Qui est fatigatus ex labore ob recreationem assumpto, V. G. ex ludopila, venatione, piscatione, &c. excusaturne à jejunio?

Distinguo, vel prævidit aut prævidere debuit se fatigandum & ad jejunium impotentem fore ex impedimento à se voluntariè posito, vel non? Si prævidit, peccat mortaliter in sua causa non jejunando, & à fortiori, si formaliter intenderit se fatigare, ut non jejunaret. *Ratio*, quia esset in fraudem jejunii. Si non prævidit, nec prævidere potuit, mortaliter non peccavit defectu voluntarii.

Quænam excusant à jejunio?

R. Hæc tria, scil. Impotentia, Necessitas & Pietas melioris boni.

Ob *Impotentiam* excusantur juvenes infra vigesimum primum annum constituti, senes, infirmi, & convalescentes, fœminæ gravidæ ac lactantes, gravidæ etiam, si timeretur periculum abortûs, possent comedere carnes. Item agricolæ & alii quoque pauperes sufficientiam prandii non habentes, quibus etiam quandoque licet comedere carnes, si alium cibum non habeant. *Ratio*, quia Ecclesia ceu pia mater non vult tantam & tam difficilem abstinentioniam.

Ob *Necessitatem* excusantur laborantes, itinerantes, non tamen barbitonfores, sartores, pictores, scholares, fila ducentes, quorum labor est exiguus, excusantur tamen conjuges aliàs debitum reddere non valentes.

Ob *Pietatem* excusantur medici, prædicatores, Confessarii &c, si aliàs suæ nequeant functioni satisfacere, &c.

Caupo in loco Catholico, potestne in die jejuniij peregrino hæretico apponere carnes?

Dico : Peccat mortaliter peccato scandali, quod ramentum secluso excusari potest, si exinde timeatur grave malum, vel adsint graves minæ, vel peccatum equidem fieret absque ejus cooperatione. Idem est judicium de opifice respectu famulorum hæreticorum, qui pariter peccat, sed excusari potest, si alios famulos habere nequeat, & hi eum deserere velint, nisi eis det carnes. Idem dic de coquo Catholico Domini Lutherani in eodem sensu.

Qui alium aliundè certò cœnaturum in die jejuniij invitat ad suam cœnam, peccatne invitando?

Dico : Non peccat, si solùm urbanè inviter, & non urgeat importunè; si verò nesciat eum aliunde absolutè resolutum esse ad cœnam, peccat mortaliter. *Ratio*, quia quantum est de se, dat ei occasionem peccandi mortaliter.

Petrus sub initium Quadragesimæ ob morbum dispensatur à jejunijs, post quindenam verò totaliter sanatur, potestne frui illà dispensatione pro reliqua parte?

Dico : Probabilius non potest. *Ratio*, quia dispen-

dispensatio rationabiliter debet intelligi sic, ut sub-
intelligatur conditio: *Si & quamdiu indiges.*

*Paulus exiiturus est è loco jejunii ad alium, in
quo non est jejunium, potestne
mane jentare?*

*Dico, Potest mane jentare in cibo esuriali &
meridie prandere, non tamen potest vesci carnibus
ibi, ubi abit. Ratio 1. p. est, quia præceptum
jejunii est indivisibile. Ratio 2. p. quia hæc absti-
nentia est dividua.*

C A P U T IV.

De

Actibus Humanis.

§ I.

De Voluntario & involuntario,
ejusque causis.

Quid est voluntarium?

R. **V**oluntarium rectè diffinitur à S. Th. 1. 2.
q. 6. a. 1. esse id, quod est à principio intrinse-
co cum cognitione finis.

Quotuplex est voluntarium?

R. Est multiplex. Aliud est *necessarium*, quod
procedit à voluntate determinata ad unum, ut est
amor patriæ. *Liberum* aliud, quod est à voluntate
ad utrumlibet indifferente, ut est amor viæ. Aliud

C 2

formale

formale, quod est à voluntate actu influente. *Vir-
tuale* aliud, quod est virtus & effectus prioris.
Item potest mihi aliquid esse *voluntarium physicè*,
ut quod ipse per me facio, V G percussio à me
facta, vel *moraliter*, ut si fiat ex mandato, consilio,
petitione &c.

Iterum aliud est *expressum*, quod actu formali
vel expresse à voluntate procedit. *Interpretativum*
aliud, quod fictione aut statuto juris vel per Epiki-
am seu prudentum consilio à voluntate procedere
censetur.

Rursus aliud est *Voluntarium in se*, quod in se
ipso terminat volitionem. Aliud *in una causa*, quod
in se non est formaliter volitum, sequitur tamen ex
alio objecto, quod est in se volitum.

Denique aliud est *directum*, quod ex positivo
voluntatis influxu procedit, vel immediatè, ut
furtum à fure, vel mediata, ut mors ex porrectione
veneni. *Indirectum* aliud, quod positivè expresse à
voluntate non procedit, ei tamen imputatur, eò
quòd habeat facultatem & obligationem malum
aliquod impediendi vel non impediendi.

Voluntarium & volitum suntne idem?

Dico: Non sunt idem. *Ratio*, quia volitum non
est id, quod à voluntate procedit, sed circa quod
voluntas versatur, & ideo est quidem objectum vo-
luntatis, non tamen effectus sicut voluntarium:
Unde pluvia, aëris serenitas & similia possunt à me
esse volita, non tamen sunt mihi voluntaria. Interim
utrumque in eodem actu potest reperiri, nam actus
à voluntate imperatus est voluntarius, in quantum
procedit

procedit à voluntate cum cognitione, & volitus, in quantum est objectum voluntatis imperantis.

Item voluntarium differt à libero, quia omne liberum est quidem voluntarium, non tamen è converso, ut patet in amore beatifico.

Potestne dari volitum expresse nolitum?

Dico: Potest, si agatur de nolito inefficaciter, ut patet in projectione mercium in mare metu naufragii.

Dixi: Si agatur de nolito inefficaciter, quia voluntas non potest simul velle idem efficaciter, & nolle efficaciter, sicut nec efficaciter tendere in duos ultimos fines totales & adæquatos, quia *impossibile est idem simul esse & non esse*, ait S. D. hic a. 2.

Quid est involuntarium?

R. Involuntarium ab Aristotele describitur, quod vel vi vel ignorance agitur; si enim vi, est ab extrinseco; ergò non voluntarium; si ignorance, non est à cognitione, ergò iterum non est voluntarium.

Quænam & quot sunt causæ involuntarii?

R. Sunt hæ quatuor, scilicet *Violentia, Metus, Concupiscentia, Ignorantia*.

Quid est Violentia?

R. Juxta Philosophum 3. *Ethic c. 1.* est id, quod est à principio extrinseco, passo, non conferente vim. Violentia simpliciter talis tollit omninò peccatum, quia tollit voluntarium; hinc, si quis violentia ad-

hibitâ manibus Thus idolo offerret, aut si virgo
violenter stupraretur, non peccaret.

Quid est metus?

R. Metus à S. Th. infrâ q. 41. benè definitur :
*Quòd sit passio, quâ refugimus malum futurum, cui
resisti non potest.* Metus hic alius gravis, alius le-
vis. *Gravis* est, quo timetur grave malum, V. G.
mors, mutilatio &c. qui etiam dicitur *cadens in
virum constantem*. Metus *Levis* est, quo timetur
malum leve vel grave ex causa tamen levi vel impro-
babili, diciturque à Juristis *cadere in virum incon-
stantem*, ac personas meticulosas à concepta sen-
tentia facilè dimovibiles, ut, si quis metu pluviae,
luti, pulveris, &c. in die festo omittat Missam.
Item alius *justè*, alius *injustè* incutitur.

Metus causatne involuntarium?

Dico : Opus ex solo metu factum est simpliciter
voluntarium, secundùm quid tamen involuntari-
um. Ita D. Th. 1. 2. q. 6. a. 6. Ratio 1. p. quia est
ab intrinseco, scilicet à voluntate, & est cum cog-
nitione finis, scit enim V. G. mercator, cur merces
in mare projiciat, ergò est voluntarium. Ratio 2. p.
quia, ut aliquid sit involuntarium secundùm quid,
sufficit voluntatem inefficaciter reniti, sed hoc fit
in casu posito : Ergò. Ex quo

Sequitur, Juramentum metu gravi, imò gra-
vissimo extortum, (modo sine peccato & damno
proximi servare possit) esse servandum ob reveren-
tiam Divini Nominis, ut patet ex c. si verò de jure
jurando.

Item

Item tenere votum ex metu naufragii emissum. *Omnes item promissiones* vel contractus cum aut coram Deo factos etiam ex metu gravi validos esse & adimpleri debere.

Excipitur *Primò* Votum solemne ex metu gravi emissum intra primum quinquennium. *Ex Concilio Trid. ss. 25. 3. de regul. c. 19.*

Excipitur *Secundò* traditio rerum Ecclesiæ facta per metum, licet juramento firmata sit. *Ratio*, quia juramentum nequit esse vinculum iniquitatis; iniquum autem est tradere bona Ecclesiæ sine solemnitate requisita.

Excipitur *Tertiò* Matrimonium contractum ex metu gravi ad eum finem injustè incusso, *ut habetur c. veniens de spons.*

Excipitur *Quartò* dos promissa per metum. Item jurisdictio ex metu data vel prorogata, *L. 2. ff. de judiciis c. Ubi periculum de electione.* Denique auctoritas tutorum, *L. 1. § ult. ff. de auctorit. tutor.* Hinc extant illi versus, quos refert Glossa :

*Tutor, iudicium, dos, sacrum, copula, votum,
Hæc sex vi facta de jure scias fore nulla,
Cætera ius patitur : se postea restituantur.*

Quid est concupiscentia?

R. Est amor vel desiderium, quo appetitus sensitivus fertur in objectum delectabile, & voluntatem allicit ad illud prosequendum.

Quotuplex est concupiscentia?

R. Est duplex : *Antecedens & consequens.* *Prima* est, quæ antecedit actum voluntatis, estque ejus causa, ut cum in aliquo visâ puellâ accenditur

libido, voluntatem rapiens ad delectationem quasi naturaliter. *Secunda* est, quæ consequitur voluntatem, & ab ipsa præviè operante excitatur, ut cum quis deliberatè vult affici venereâ delectatione, ut promptius per hoc in operationem veneream feratur, eamque eò magis concupiscat. Et de hac supponitur, quòd non causet involuntarium, cum ex actu libero voluntatis sequatur & causetur.

Concupiscentia causatne involuntarium?

Dico : Concupiscentia antecedens non tollit nec minuit, sed potius causat voluntarium imperfectum, prout commune est homini & bruto, & non est formaliter idem cum libero. *Ratio*, quia facit, ut voluntas majori impetu, complacentiâ, ac intentione feratur in amplexum boni sensibilis & delectabilis. Aliquando tamen minuit imò omninò tollit voluntarium perfectum seu liberum, quo homo differt à bruto. *Ratio*, quia vehemens passio oculum seu iudicium rationis ita turbat, ut parùm vel nihil attendat ad propositionem finis ac mediorum, cum sæpè absorbeat rationem, ut homo non sciat quid agat, imò amentem faciat, ut ait S. D. *hic ad 3.* Quod etiam patet in motibus primò primis, & in iis, qui ex amore vel ira rediguntur ad insaniam, ubi non salvatur cognitio indifferens, seu indifferentia iudicii, sine qua non datur libertas.

Ex quo sequitur, quòd talis passio etiam minuat vel tollat rationem peccati, utpotè quæ non est sine voluntario, & eo diminuto dimittitur.

Quid

Quid est ignorantia? Et quotuplex?

R. Ignorantia, quæ magis ad rem nostram facit, soletque vocari *privativa*, est *carentia scientiæ debita*.

Dividitur *Primò* in ignorantiam juris & facti. *Prima* contingit, cùm quis V. G. ingressum clausuræ ignoret esse veritum sub excommunicatione. *Secunda*, cùm quis V. G. in venatione putans se feram trajicere hominem occidit.

Secundò in ignorantiam vincibilem & invincibilem. *Prima* est, quæ adhibita diligentia potest superari: *Secunda*, quæ sic superari non potest, & ideo dicitur inculpabilis. Vincibilis alia est *affectata*, ut, quando aliquis de industria vult nescire, ut liberiùs agat. Alia *crassa*, ut quando aliquis negligit addiscere.

Tertiò, in antecedentem, concomitantem & consequentem. *Prima* est, quæ nec directè nec indirectè est voluntaria, & ideo vocatur antecedens, quia antecedit omnem actum voluntatis. *Secunda* est, quæ merè per accidens & concomitanter se habet ad actionem, nec ad eam movet, neque ab ea retrahit, quia voluntas eodem modo se gereret scientiâ præsente, ac se gerit eâ absente. *Tertia*, quæ consequitur ad actum voluntatis tanquam volita, & ut effectus ejus. Unde, cùm sit voluntaria, est etiam culpabilis, si sit circa rem scitu necessariam.

Ignorantia causatne involuntarium?

R. *Primò*: Ignorantia antecedens causat involuntarium simpliciter. *Ratio*, quia causat effectum

omninò nolitum, ac voluntati vel formali, vel virtuali, vel saltem interpretativæ totaliter repugnantem.

R. Secundo: Ignorantia concomitans non causat positivè voluntarium, nec positivè vel contrariè involuntarium, sed voluntarium negativum seu non voluntarium.

Declaratur exemplo: Cajus ardentè optat necem Titii inimici sui, qui casu obambulat per sylvam, Cajus putans esse feram, explodit Bombardam, & putans, quòd interficiat feram, occidit Titium inimicum suum. Hæc occisio non est imprimis actu positivè voluntaria. *Cujus Ratio* est, quia hic deest actualis cognitio, nimirum inimici, ad rationem voluntarii indispensabiliter requisita. *Deindè* non est positivè actu involuntaria. *Ratio*, quia non est contra inclinationem actualem voluntatis, ergò est voluntaria negativè, id est, nec est secundum actualem inclinationem voluntatis, nec est contra illam, sed merè indifferenter se habet; si enim scivisset ibi inimicum latitare, equidem occidisset eum.

R. Tertiò: Ignorantia consequens causat voluntarium simpliciter, & involuntarium secundum quid.

Ratio. 1. p. Quia talis ignorantia est directè vel indirectè volita, in quo differt ab antecedente: Ergò & effectus simpliciter voluntarius est.

Ratio 2. p. Quia ille igr orans sæpè non produceret effectum, si scientiam haberet.

Porrò ad ignorantiam antecedentem spectat inconsideratio humana in viro aliàs timorato, quæ etiam tollit voluntarium.

Hinc

Hinc sequitur, quòd, qui ex oblivione aut inconsideratione committit aliquid, quod de se est peccatum mortale, V.G. detrahit, aut in confessionalis vel extrà consultus dicit contractum non esse usurarium, vel aliquem non obligat ad restitutionem, qui aliàs obligatus erat, eò quòd non recolat, etsi habitualiter contrarium sciat, aut conversatur cum excommunicato, non cogitans talem esse excommunicatum, non peccet. Tunc autem hæc inadvertentia dicitur inculpabilis, dum aliquis habet voluntatem & firmum propositum non peccandi mortaliter, & examinat, adhibetque diligentiam, quam communiter adhibent viri timorati.

§. II.

De Circumstantiis Actuum Humanorum.

Quot sunt circumstantiæ actûs humani?

R. Sunt septem à D. Th. hoc versu comprehensæ.

Quis, quid, ubi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando.

Circumstantia *Quis* designat qualitatem personæ operantis, V.G. quòd scortator sit voto castitatis vel matrimonio obstrictus.

Quid, denotat secundariam objecti conditionem, V. G. quòd res, quæ aufertur, sit sacra aut magnæ quantitatis.

Ubi, significat qualitatem loci, V. G. quòd homicidium fiat in templo.

Quibus

Quibus auxilijs, denotat instrumenta vel media, quibus quis ad peccandum est usus, V. G. quòd solutio malefici procureretur ope magi vel dæmonis.

Cur, exprimit finem extrinsecum, quem scilicet agens sibi proponit, V. G. quòd quis fureretur ad fornicandum.

Quomodo, indicat accidentalem operis modum, V. G. intensionem, voluntatem, libertatem, coactionem, V. G. quòd stuprum vel furtum fiat violenter.

Quando, significat tempus, vel qualitatem temporis, sacri vel non sacri; item circumstantiam durationis vel moræ in peccato, V. G. quòd quis persistat anno integro in affectu odii &c.

Quotuplices sunt Circumstantiæ?

R. Aliæ sunt mutantes speciem, aliæ notabiliter aggravantes, aliæ autem minuentes intra eandem speciem.

Quæ Circumstantiæ dicuntur mutare speciem?

R. Quæ actum transferunt ad aliam speciem peccati, & tales sunt, quæ afferunt novam con- vel difformitatem cum regulis morum & rectæ rationis diversam ab eo, quæ reperitur in actu morali secundum se, qualis est V. G. circumstantia loci sacri in furto & voti castitatis in peccato carnis inducens speciem sacrilegii.

Quæ circumstantiæ aggravant vel diminuunt intra eandem speciem?

R. Quæ augent vel diminuunt bonitatem vel malitiam actûs, non transferendo eum ad aliam lineam

lineam, ut si quis furetur 100. Imperiales; tunc peccatum est quidem gravius, quàm si unus Imperialis auferretur, sed semper remanet in linea furti.

Quandonam circumstantiæ intra eandem speciem dicuntur notabiliter aggravare?

R. Relinquendum id est prudentum iudicio. Communiter tamen assignatur hæc regula: *Circumstantia tunc notabiliter aggravat, quando de se ad peccatum mortalis constitutionem sufficeret.* Sic supposito, quòd ad furtum mortale sufficeret ablatio medii Imperialis, & aliquis integrum auferat, censetur furtum virtualiter duplicare, & consequenter circumstantiam addere notabiliter aggravantem.

Quænam circumstantiæ sunt necessario exprimendæ in confessione?

R. Non tantùm circumstantiæ mutantes speciem debent necessario exprimi in confessione, sed & notabiliter intra eandem speciem aggravantes. Ita communius & probabilius Thomistæ cum D. Th. ut videre est in Goneto in *Tract. de Pœnit.* ubi varios adducit Authores.

1. P. patet & est definita in Trid. ss. 14. de pœnit. c. 5.

3. P. Licet in Trid. non sit expressa, deducitur tamen ex ipsa ratione Concilii per legitimam consequentiam: ideo enim juxta Trid. ll. cit. exprimendæ sunt circumstantiæ speciem mutantes, quia alias

aliàs Confessarius non posset de gravitate criminum rectè judicare, nec pro iis congruam imponere pœnitentiam, sed eadem ratio militat de circumstantiis notabiliter aggravantibus; aliud enim iudicium ferendum de eo, aliàque pœnitentia injungenda est ei, qui commisit incestum in primo gradu, V. G. cum matre, filia, vel sorore, quàm qui cum nepte, qui tamen incestus sunt ejusdem speciei in genere moris. Idem dic de eo, qui furatus est 1000. florenos respectu illius, qui furatus est unum tantum. Ergò.

Ob eandem rationem recti iudicii & pœnitentiæ imponendæ tenetur quis confiteri circumstantias notabiliter diminuentes, ut si mulier metu mortis consentiat in fornicationem, vel quis peccet ex ignorantia, aut aliqua gravitatione; cùm enim ibi minuatur voluntarium, etiam culpa alleviatur.

Dices: Tridentinum nihil meminit de exprimendis circumstantiis aggravantibus: Ergò non sunt exprimendæ.

R. Dist. Ant. Nihil meminit *explicitè* C. *implicitè* N. ideo autem *explicitè* non meminit, quia controversiam inter Theologos hac in re noluit definire; *implicitè* tamen voluit, ut explicarentur, ut patet ex probatione facta. Unde etiam in Catechismo Romano jussu S. Pii V. edito de *Sacr. pœnit. S. sed quoniam* docetur, juxta mentem Trid. non modò peccata omnia, sed & circumstantias, quæ peccati gravitatem valdè augent & minuunt, explicandas esse.

Instas: Ergò saltèm contra Trid. facienda est interpret-

interpretatio; quia contra eum, qui jus clarum potuit dicere, & non dixit, facienda est interpretatio, ut *habet regula juris in 6.* Sed Trid. id potuit & non fecit: Ergo.

R. Dist. regulam juris: Facienda est interpretatio, si mens legislatoris non sufficienter ex ejus verbis colligatur C. secus N. Ex verbis autem Trid. sufficienter colligitur, quod etiam comprehendat circumstantias aggravantes. Et licet hoc sit quid odiosum & pœnale, in quibus verba extra proprium suum significatum extendi non debent, secundum jura: Extendi tamen debent, quando non facta extensione eluderetur mens legislatoris, C. *quans* & *regula certum in fine de reg. juris in 6.* & gloss. ibidem, sicut in præsentia fieret non facta extensione ad circumstantias aggravantes.

Cæterum, quando Trid. subdit: *Nihil aliud à pœnitente exigitur*, non excludit obligationem confitendi dictas circumstantias, sed solum insinuat hominem non debere angī, si postquam omnes conscientiae sinus discusserit, nihil aliud memorie occurrat, quod confiteatur.

Dices 2. Nullum de hoc extat præceptum, nec Divinum, nec Ecclesiasticum. Unde etiam D. Th. in 4. dist. 16. q. 3. a 2. ait: *Alij verò dicunt, quod non sunt necessario confitenda nisi circumstantia, que ad aliud genus & speciem peccati mortalis trahunt, & hoc probabilius est.*

R. Extare præceptum Divinum sequens ex ipsa institutione Sacramenti pœnitentiæ, eò quod sit institutum per modum judicii. Item de hoc extat præceptum Trid. ut dictum est, vi cujus exprime-
re teneor

re teneor nedum *formalem* numerum peccatorum, sed & *virtualem*; circumstantiæ autem notabiliter aggravantes, licet non constituent distincta *formaliter* peccata, benè tamen *virtualiter* & *aquivalenter*.

Ad auth. D. Th. R. Illum loqui de circumstantiis, quæ non valdè notabiliter aggravant intrà eandem speciem, ut circumstantia diei festi vel dignitatis personæ secluso scandalo, putà, si ille, qui peccatum commisit, sit Episcopus, Abbas vel Generalis Ordinis ut ait Gonet.

Ex his sequitur 1. Pœnitentem non teneri in confessione explicare suum statum, nisi quando graviter contra eum excessisset, V. G. si religiosus fuit mentitus, non tenetur exprimere conditionem religionis, tenetur tamen, si contigisset cum scandalo. *Ratio*, quia sic esset nova species peccati, nim. scandali; si verò status pœnitentis confessario jam esset notus, non est opus exprimere; nam, qui accusat se de substantia actûs, etiam accusat se de persona.

2. Religiosus professus habens ordinem Diaconatus vel Subdiaconatus peccans contra castitatem tenetur exprimere utramque circumstantiam, nim. religionis & Ordinis S. in sententia probabiliiori S. Th. juxta quam votum solenne Clericale saltem est circumstantia notabiliter aggravans respectu voti monachalis; satisfaceret tamen dicendo se esse in sacris, quia ex Diaconatu non videtur ad Subdiaconatum addi circumstantia ita notabiliter aggravans: secùs est de Sacerdotio, hujus enim circumstantia esset necessariò exprimenda.

3. Si

3. Si quis fornicatus sit cum alterius sponsa de futuro, uterque tenetur exprimere illam circumstantiam, propter injuriam irrogatam sponso.

4. Explicanda in confessione est circumstantia cognationis nedum carnalis, sed & legalis ortæ ex adoptione alicujus in filium vel filiam, uti & cognationis spiritualis ortæ ex Baptismo & Confirmatione, item impedimenti publicæ honestatis, si quis cum persona ita sibi juncta copulam habuit.

5. Si fidelis carnaliter peccavit cum infideli, V. G. cum Judæa vel fœmina Turcica, tenetur id explicare. *Ratio*, quia dum Ecclesia prohibet matrimonium fidelis cum infideli, facit hoc ex motivo specialis turpeditis ejusmodi carnalis commercii. *Tum etiam*, quia ultra hoc, quod sit contra virtutem castitatis, est simul contra decus religionis, pertinetque ad sacrilegium.

6. Confessarius carnaliter cognoscens suam vel suas pœnitentes seu filias spirituales tenetur confiteri hanc circumstantiam. *Ratio*, tùm quia est sacrilegium, tùm etiam, quia reductivè spectat ad incestum, vel potius est spirituale stuprum, juxta S. Th. 2. 2. q. 154. a. 10. ad 2.

Idem à fortiori dicendum de Parocho carnaliter cognoscente suam parochianam. *Ratio*, quia hæc circumstantia repugnat proprio ejus officio & statui, vi cuius tenetur promovete salutem ovium.

7. Si uterque carnalis complex habeat votum castitatis, exprimendum est. *Ratio*, quia est duplex sacrilegium personale. Item puella cùm primo actu, quo virginitatis florem perdidit, & vir, qui eum puellæ abstulit, tenentur hanc circumstantiam

D

expri-

exprimere, cum stuprum secundum S. D. 2. 2. q. 144. a. 6. sit species distincta luxuriæ. Et dato, quod specie non distinguatur à fornicatione, notabiliter tamen aggravat, cum in virgine sub cura patris existente occurrat specialis deformitas, si corumpatur.

§ III.

De Moralitate Actuum Humanorum.

In quo consistit Moralitas Actuum Humanorum?

Dico : Consistit in tendentia actûs ad objectum ut substans regulis morum. *Ratio*, quia omnis actus ex propria sua ratione ordinatur in suum objectum, ut specificabile in suum specificativum: ergo ab ordine ad illud habet speciem.

Quot sunt regulæ morum?

æ. Cum S. D. *infra* q. 91. a. 1. quod duplex sit regula morum. Una remota & extrinseca, & hæc est ipsa Lex æterna in mente Dei existens. Cujus *Ratio* est, quia prima regula est illa, quæ omnino indefectibilis est, & in quam cæteræ reducuntur; sed talis est sola Lex æterna Dei, ut patet: ergo. Altera regula est proxima & intrinseca, & est nostra conscientia seu dictamen rationis ab æterna Dei Legge descendens, ut radius ab ea participatus, seu ejusdem applicatio, quia prior regula non potest assignari: Ergo.

Quot sunt principia moralitatis?

æ. Secundum S. D. hic q. 18. a. 2. 3. & 4. assignari tria, nempe Objectum, Circumstantias & finem.

Declarat

Declaratur exemplo : Occidit quis Clericum ex fine auferendi ei mille Imperiales. Objectum huius actus est injusta ablatio vitæ repugnans charitati & injustitiæ. Finis operantis est ablatio pecuniæ repugnans justitiæ. Circumstantia speciem mutans est violatio personæ sacræ, quæ est sacrilegium repugnans virtuti religionis ; circumstantia verò notabiliter aggravans est illa magna pecuniæ quantitas, quæ omnia in confessione sunt exprimenda.

Quot & quæ sunt species moralitatis.

R. Dux, scilicet bonitas & malitia moralis. Ita S. D. hic q. 18. a. 5. in C. Ratio, quia moralitas ut sic est quoddam superius commune & abstractum, quod per bonitatem & malitiam velut per differentias specie diversificatur ; nam esse conforme regulis morum (in qua conformitate bonitas moralis consistit) & esse iis difforme, in qua consistit malitia, specie distinguuntur.

Porro indifferentia objectiva (de qua statim) solum est species moralitatis imperfecta, incompleta, negativa, & status quidam tendentiæ in bonum vel malum, ad quod in exercitio ex fine adjuncto determinari potest.

Daturne actus humanus non solum ex sua specie, sed etiam in individuo indifferentis ?

R. I. Indubitatum est, & patet ex S. D. h. q. 18. a. 8. quod dentur actus humani secundum speciem suam, id est, ex parte sui objecti præcisè considerati indifferentes, quales sunt ambulare, levare festucam, ire ad campum &c. qui sunt actus

præcisè secundum se nec boni nec mali moraliter ,
& ad utramque moralitatem indifferentes.

R. 2. Non datur actus moralis indifferens in individuo. Ita cum S. D. hic a. 9. Salmant. Joannes à S. Th. Gonet, Bellarm, & alij contra Scotum Wasquetz. aliosque recentiores.

Ratio : Quia omnis homo deliberatè operans tenetur referre omnes actus suos ad Deum, non quidem *semper actu*, sed *virtute*. Et id esse præcepti docet D. Th. ad Coloss. c. 3. Lect. 3. Quidam dicunt, quòd hoc est consilium, sed hoc non est verum. Hinc 2. 2. q. 44. a. 5. ait : præcipitur nobis, ut *tota nostra intentio feratur in Deum*. Estque præceptum hoc naturale reductum ad primum Decalogi, simulque negativum, nim. non facies opus vel verbum otiosum ; unde obligat semper & pro semper, non quidem absolutè, sed ex suppositione, nempe toties, quoties homo agit deliberatè.

Potestne idem actus simul & semel habere oppositas species moralitatis, ita ut sit bonus ex fine & malus ex objecto vel è converso ?

Dico, non posse. Ita Joannes à S. Th. Metzger, Gonet & alij contra Cajet. Serram, & alios. Patet ex S. D. h. q. 19 a. 7. ad 2. & in 2. dist. 18. q. 1. a. 4. ad 4. ubi sic ait : *Cùm aliquis vult dare eleemosynam propter inanem gloriam, hic actus totus malus est*, (ubi excludit etiam bonitatem secundum quid) licet non ab omni eo, quod inest, malitiam habeat.

Ratio fundata in S. Th. loco cit. ad 3. Bonum ex integra causa, malum verò ex quocunque defectu.

Quod

Quod axioma præcipuè in moralibus serviens communiter attribuitur S. Dionisio, ex quo illud adducit S. Th. & sensus est, quòd in moralibus unicus singularis defectus, V. G. alicujus vitiosæ circumstantiæ, puta vanæ gloriæ, totum opus (aliàs secundum se & ex objecto bonum) in exercitio corrumpat, reddatque ex integro malum.

*Actus externus additne specialem malitiam
vel bonitatem intrinsecam
actui interno?*

Dico: Non addit. Ita Thomistæ communiter cum S. D. h. q. 20. a. 4. contra Scotistas. *Ratio*, quia in actu exteriori potentiæ executivæ nulla est libertas intrinseca, sed tantum extrinseca. ut docent Philosophi; ergo nec bonitas aut malitia intrinseca, sed tantum extrinseca ab actu voluntatis imperante desumptra, quæ est talis secundum quid in ordine ad præmium accidentale beatitudinis, & pœnam accidentalem.

Cur ergo confiteris actum externum?

Dico: Ideo, quia est complementum substantiale malitiæ interioris.

CAPUT V.

De
Vitiis & Peccatis.

§ I.

De Divisione , Distinctione numerica &
specifica peccatorum.

Quid est peccatum?

✱. **E**st dictum , factum , vel concupitum contra
Legem aternam. S. Aug. lib. 22. contra
Faustum. Ubi ly dictum &c. etiam includit non
dictum &c. juxta Legem , quæ negationes in illa de-
finitione virtualiter includuntur.

Quotuplicia sunt peccata?

✱. Sunt multiplicia ; alia enim sunt commissionis,
alia omissionis : Alia mortalia , alia venialia : Alia
carnalia , alia spiritualia : Alia , quæ committun-
tur in Deum , alia in se ipsum , alia in proximum ;
item alia sunt infirmitatis , alia ignorantie , alia ma-
litiæ ; alia per excessum , alia per defectum ; Alia de-
mum sunt peccata propria , alia aliena.

Quæ committuntur in Deum , sunt V. G. pecca-
ta contra Virtutes Theologicas , ut blasphemia ,
perjurium , idololatria , sacrilegium , hæresis , su-
perstitio ejusque species , desperatio , præsumptio ,
peccata in Spiritum S. &c.

Peccata , quæ committuntur in seipsum , sunt
Luxuria, Gula, suicidiū, mutilatio, infamatio sui, &c.

Quæ committuntur in proximum , sunt peccata
injustitiæ , scandali &c.

Pecca-

Peccata infirmitatis sunt, quæ ex gravi tentatione proveniunt; sic Petrus peccavit ex timore negando Christum.

Peccata ignorantie sunt, quæ non sciuntur esse peccata; sic Paulus peccavit persequendo Ecclesiam Dei, ut de se ipso testatur 1. Tim. 1.

Peccata verò malitiæ sunt, quæ scienter & volenter committuntur; sic peccavit Judas tradendo Christum, in qua traditione alia adhuc interveniunt peccata, nim, peccatum infidelitatis, avaritiæ, item desperatio, Deicidium, sacrilegium &c.

Unde peccata diversificantur specie?

R: Cum. S. D. 1. 2. q. 72. a. 1. Ab objectis formalibus, ita ut odio ad objectum ut difforme regulis morum, sit specificativum intrinsecum, extrinsecum, verò ipsum objectum. Hinc, si actus sit contra plura præcepta materialiter tantum diversa, est solum unum numero peccatum; secus si sit contra plura præcepta formaliter diversa; tunc enim tot continet malitias, quot adversatur præceptis.

Quid est præceptum materialiter solum diversum?

R: Est id, quod tantum distinguitur ex parte præcipientis, habet tamen idem motivum & objectum formale, quale est V. G. præceptum Divinum & humanum non furandi, præceptum jejunandi in Feria quarta, sexta, & Sabbatho, Quatuor Temporum in quadragesima, celebrandi Festum & Dominicam. Unde si quis in Feria sexta Quatuor Temporum Quadragesimæ comedat carnes,

nes, unicum numero committit peccatum; motivum enim in omnibus est unum, scil. maceratio corporis.

Quid est præceptum formaliter diversum?

R. Est id, quod ponitur ex diverso motivo; hæc autem diversa ratio motivi debet attendi ex fine *proximo, non remoto*, ut V. G. præceptum jejuniæ Quadragesimalis pro fine remoto habet disponere hominem, ut facilius orationi vacet, pro fine proximo autem mortificationem corporis. Hinc futurum aliud est simpliciter tale, aliud sacrilegium, aliud rapina, quia motiva præceptorum prohibentium illud sunt formaliter diversa.

Unde peccata multiplicantur numero?

R. Ab objectis numero & adæquatè distinctis. Hinc distribuens communionem pluribus unâ vice in peccato mortali, committit unum peccatum mortale. *Ratio*, quia etsi multis distribuat, tamen se omnes habent per modum unius convivii; qui verò excipit plurium confessiones in peccato mortali, tot committit peccata, quot absolvit. *Ratio*, quia quælibet absolutio, est actio completa. *Item* qui unicâ absolutione V. G. mille homines absolveret, totidem peccaret, quia tot perficeret Sacramenta, & ista actio, licet *physicè* una foret, *virtualiter tamen & moraliter* esset multiplex. *Item* osculum libidinosum est peccatum mortale, si sit actio completa; si autem ordinetur ad copulam, unum constituit cum copula peccatum. *Item*, qui uno actu læsit, occidit vel diffamavit plures, tot
in

in uno actu habet distinctas moraliter numero malitias, quot personæ sint læsæ. *Item*, qui abigit vel furatur totum gregem ovium, tot committit peccata, ad quot dominos grex ille pertinet, si ad unum pertineat, unum tantum, notabiliter tamen aggravans.

Qui verò uno impetu iræ circa eandem personam contumelias, aut contra Deum plures blasphemias, vel circa eandem rem plura juramenta repeteret, esset unum numero peccatum, quia esset unus numero moraliter actus, secus autem, si fieret cum reflexione super singulos actus. *Ratio*, quia sic non essent moraliter uniti. *Item*, qui habet intentionem in tota Quadragesima non jejunandi, non unum, sed plura committit peccata. *Ratio*, quia una jejunii omissio cum altera non habet moralem connexionem.

Distinguuntur etiam numero, voluntate peccandi moraliter interrupta aut renovata.

Affirmo. *Ratio*, quia tunc tollitur moralis unitas actuum & objectorum. Hæc autem tollitur, cum actus voluntatis nec in se. nec virtualiter in suo effectu, nec in prudenti hominum judicio perseverat, ut patet ex his regulis.

Prima: Si plures actus successivè ponantur circa plura objecta numero adæquatè distincta, ut si postquam furatus es à Joanne. fureris à Petro.

Secunda: Si priorem voluntatem revoces per pœnitentiam, & postea eandem repetas.

Tertia: Si deliberatè cesses ab actu, ut si ad delectationem veneream paulò antè derelictam redeas,

secus, si ex distractione, aut indeliberatione eandem dereliqueris. Unde fieri potest, quod homo eadem die voluntatem interrumpendo aut revocando committat mille peccata odii, hæresis, delectationis venereæ &c.

Quarta: Si actus nullam adinvicem dicant subordinationem vel dependentiam, ut si unâ copulâ absolutâ transeas ad secundam.

Quinta Si inter plures actus nullo voluntatis effectu inter se connexos tantum temporis intercedat, ut prudentum iudicio censeantur discontinuari, ut, si habitâ delectatione venereâ ores Horas Canonicas, & his persolutis ad eandem revertaris.

Quid est peccatum ex genere suo mortale, quid veniale?

R. *Primum* est, quod manens intra lineam suam in tantum potest excrescere, ut sit mortale, V. G. furtum oboli, quod in individuo veniale est, sed ex genere suo mortale.

Secundum est, quod intra lineam suam in tantum non potest excrescere, ut sit grave, ut mendacium jocosum.

Quæ sunt præcipua inter peccatum mortale & veniale discrimina?

Dico: *Sequentia. Primum*: Quod peccatum mortale saltem virtualiter includat magnum Dei contemptum, quo quis præferat amorem creature amanti Creatoris; non verò veniale. Ex quo oritur *Secundum*, assignatum à S. Doct. q. 7. de malo a. 1. Si charitas excludatur, est peccatum mortale

le; si autem sit talis defectus rectitudinis, qui charitatem non excludat, erit peccatum veniale. Ab hoc enim contemptu habet peccatum mortale, quod charitatem excludat, non autem veniale, in quo talis contemptus non includitur.

Quot modis peccata mortalia ex genere suo possunt fieri venialia?

R. Tribus modis. *Primò*, ex levitate materiæ, *Secundò*, ex defectu judicii. *Tertiò*, ex subreptione vel ex indeliberatione. Non tamen omnia ex quolibet capite possunt venialia fieri, sed quædam sunt, quæ levitatem materiæ non admittunt, ut blasphemix, perjurium, præsumptio, delectatio venerea, simonia &c. quæ tamen ex indeliberatione possunt venialia fieri.

Quot modis venialia ex genere suo possunt fieri mortalia?

R. Quinque modis. *Primò*, ratione finis ultimi, ut si plus ames leve malum quam beatitudinem æternam. *Secundò*, ratione finis adjuncti, ut si mentiaris in ordine ad fornicandum. *Tertiò*, ratione scandali, ut si per leve peccatum des proximo scandalum grave. *Quartò*, ratione contemptus. *Quintò*, ratione periculi, quod, qui amat, peribit in illo.

Ignorantia, quæ excusat à peccato, excusatne etiam à pœna?

Affirmo. Etsi pœna sit à iudice infligenda, vel à jure taxata. *Ratio*, quia pœna debetur pro culpa; si ergo in eo culpa non sit, etiam puniri non debet.

Unde

Unde excusatur ab excommunicatione, suspensione, interdicto, si actum, ob quem poenae inflictæ sunt vel infligendæ, ex ignorantia nesciverit quis esse peccatum, vel ei censuram esse annexam, licet sciverit esse peccatum.

Item excusatur ab excommunicatione lata in percussores Clerici, qui occidit hominem invincibiliter ignorans esse Clericum.

Item excusatur ab irregularitate, qui putans se occidere feram, occidit hominem; item qui invincibiliter ignorat se esse excommunicatum aut suspensum, & tamen exercet actum sui Ordinis. Sic laici plerumque excusantur ab excommunicatione juris, quia invincibiliter ignorant.

Non tamen excusantur aliqui ab irregularitate proveniente ex defectu, nec ab impedimento matrimonii, etiamsi illa invincibiliter ignorent. *Ratio* est, quia non sunt poenae, sed inhabilitates.

Unde desumitur gravitas peccatorum?

R. Ab eodem, à quo desumitur differentia specifica; unde peccatum tantò gravius est, quantò digniori opponitur virtuti. Hinc peccata in Deum graviora sunt, quàm illa, quæ committit quis in se ipsum, & hæc graviora, quàm illa, quæ in proximum committit. Ita *S. D. hic q. 73. a. 4.*

Peccata illa in Deum graviora sunt, quæ sunt contra Divinam essentiam, quàm ea quæ sunt contra attributa. Hinc odium Dei gravius est desperatione, & hæc gravior hæresi.

Peccata in se ipsum ea sunt graviora, quæ committuntur in vitam, quàm quæ in membra & sanitatem; ea item sunt graviora, quæ committuntur

in

in famam propriam, quàm quæ in bona corporalia.

Idem dic de peccatis in proximum commissis. Peccata contra Virtutes Cardinales graviora sunt, quæ contra prudentiam sunt, quàm quæ contra iustitiam, & hæc graviora, quàm quæ sunt contra fortitudinem, & hæc graviora, quàm quæ contra temperantiam, putà ex objecto suo.

Peccata spiritualia cæteris paribus sunt majoris culpæ, quàm carnalia. *Ratio.* quia *spiritus quidem promptus est. caro autem infirma.* Carnalia tamen sunt majoris infamiæ. *Ita S. D. hic a. 5.*

*Quæ sunt regulæ unum peccatum
ab altero distinguendi?*

R. Potissimum sunt tres: *Prima*, si S. Litteræ tradant, tale vel tale peccatum esse Deo execrandum, abominabile, dignum morte æternâ &c. judicandum est esse mortale. *Secunda* est traditio Ecclesiæ, ac communis SS. PP. & fidelium consensus. *Tertia* est ratio naturalis ita esse dictans saltem lumine supernaturali illustrata. Attendenda est hîc etiam gravitas pœnæ, quæ ab Ecclesiâ infligitur, ut excommunicatio &c. item gravitas materiæ & damni illati &c.

*Quot sunt regulæ cognoscendi, an quis
perfectè vel imperfectè in peccatum
consenserit?*

R. Sunt quatuor: *Prima*, si dubitans sit timorata conscientia, nec soleat in ista materia peccare, præsumendum est non adfuisse voluntarium perfectum

fectum, quia in dubiis desumitur fortissima præsumptio ab assuetis. Secus, si dubitans esset conscientia laxæ vel cauteriatæ.

Secunda, dum ab actu interiori non proceditur ad externum, signum est in persona timoratæ conscientia, quod non perfectè consenserit.

Tertia, quando quis dubitat, an fecerit aliquid in somno vel in vigilia, & est anima timorata, signum est non diliberati consensûs.

Quarta: Horror peccati, timor, tristitia tam antecedens quàm concomitans, dum quis pravis motibus divexatur, quamdiu ratio superior resistit etsi in parte inferiori tentationem superare non possit, signum ordinarium est non adfuisse voluntarium perfectum; si tamen horror, tristitia &c. orientur post actum patratum, non est signum dissensûs.

§. II.

De Peccatis Capitalibus.

Quot sunt peccata capitalia?

R. Sunt septem, hâc dictione comprehensæ Saligia. Id est: Superbia, Avaritia, Luxuria, Invidia, Gula, Ira, Acedia.

Quid est superbia?

R. Est inordinatus appetitus propriæ excellentiæ. Est ex genere suo peccatum mortale. *Ratio*, quia superbia consistit in hoc, quod homo non velit subjici DEO, & inordinatè se præferat proximo; sed hoc ex suo objecto habet rationem peccati mortalis, hoc enim est averti à Deo: Ergò.

Filia

Filiæ superbiæ quot sunt & quæ?

R. Præcipuæ, & ad quas aliæ reducuntur, sunt tres, nim. Præsumptio, ambitio, vana gloria.

Præsumptio est inordinatus appetitus eorum, vel aggrediendi ea, quæ sunt supra vires & merita nostra, seu est vitium ad hoc inclinans &c.

Ambitio est inordinatus appetitus honoris.

Vana gloria est inanis manifestatio propriæ excellentiæ apud homines.

Si quis ex vana gloria pro Christo subiret mortem, essetne verus Martyr?

R. Neg. *Ratio*, quia verum martyrium debet procedere nedum ex motivo naturali, [quia aliàs homo ille pateretur ut Philosophus, non ut Christianus] sed etiam ex motivo honesto supernaturali, quale non est vana gloria. Imò, si ex vana gloria ut ex causa finali vitam profunderet, peccaret mortaliter, & fieret martyr diaboli.

Quid est avaritia?

R. Est inordinatus appetitus divitiarum. Est ex genere suo peccatum veniale, prout scilicet opponitur liberalitati, etsi possit fieri mortale ab extrinseco, ut si quis ob amorem divitiarum furetur, tunc enim opponitur iustitiæ commutativæ.

Quid est luxuria?

R. Est inordinatus appetitus venereorum. Est peccatum mortale ex genere suo, & in ea non datur parvitas materiæ. *Ratio*, quia talis delectatio extra matrimonium semper pugnat graviter contra rectam rationem.

Quæ?

Quot & quæ sunt species luxuriæ?

R. Sunt sex: Scil. Fornicatio simplex, adulterium, incestus, stuprum, raptus, vitium contra naturam. Sacrilegium autem non est propria species, cum reperiri possit in alio genere peccati V. G. furti, homicidii &c.

Fornicatio simplex est coitus soluti cum soluta jam deflorata.

Adulterium est violatio alieni thori.

Incestus est coitus cum persona sanguine vel affinitate conjuncta, intra gradus, in quibus non potest contrahi matrimonium.

Stuprum est coitus illicitus, quo primò tollitur flos virginitatis, seu violatur claustrum & signaculum virginale. Puella primo actu, quo florem virginitatis perdidit, & vir qui eum puellæ abstulit, tenetur hanc circumstantiam exprimere.

Ratio, quia stuprum est distincta species luxuriæ, juxta S. Th. 2. 2. q. 144. a. 6. vel notabiliter saltem aggravat. Non tamen vir tenetur de se ipso dicere, se illo actu propriam virginitatem perdidisse, quia similia in viris non multum æstimantur.

Raptus est violenta abductio puellæ propter coitum assequendum, etiam matrimonialem.

Vitium contra naturam est actus venerens repugnans rectæ rationi, & ipsi ordini naturali actus veneri.

Vitium contra naturam, quot habet species?

R. Quatuor, scil. *Mollitiem*, *Sodomiam*, *Bestialitatem*, & *vitium contra naturam, specialiter dictum*. Mol-

Mollities (quæ etiam vocatur peccatum Onan) est, quando absque concubitu, causâ delectationis veneretur, procuratur effusio seminis. Hoc peccatum gravius est omnibus speciebus luxuriæ. *Ratio*, quia frustratur finis à natura intentus.

Sodomia est coitus masculi cum masculo, vel fœminæ cum fœmina, ita ut nec serveretur debitus sexus, nec vas; si autem serveretur debitus sexus, & non vas, est sodomia imperfecta.

Bestialitas est coitus cum bestia, quæ tamen bestia necessariò specificanda non est, quia in genere moris nihil variat. Putant tamen aliqui non infundatè cum Henno, coitum cum bruto valde sordido debere explicari tanquam circumstantiam notabiliter aggravantem.

Ad hanc speciem reducitur coitus sagorum & sagarum cum dæmone, sive incuba, sive succubo, & fidelis cum infideli, qui coitus etiam sunt contra Religionem. Bestialitas est gravior sodomiâ.

Vitium contra naturam est, quando quis coit cum sexu fœmineo, sed (ut loquitur S. D. 2. 2. q. 154. a. 11. in Corp.) *Non servatur naturalis modus concumbendi, aut quantum ad instrumentum non debitum, aut alios monstruosos & bestiales concumbendi modos.*

Quid si aliquis æstu libidinis abreptus peccet carnaliter cum personâ coniugata, sed mortua, quam speciem luxuriæ committit?

Dico: Non committit adulterium, quia per mortem uxor soluta est à lege viri; itaque committit

E

tit

ut vitium contra naturam, quod spectat ad malitiam pollutionis, non minùs ac si eam procuraret instrumento inanimato; aliud foret, si ex affectu ad illam ut viventem habito cum illa coiret, quia tunc foret adulterium in affectu.

Porro castratus peccans carnaliter cum persona libera duo committit peccata, scil. peccatum simplicis fornicationis, & vitii contra naturam, quia facit, quòd persona, quam cognoscit, inutiliter se polluat.

Quis est consuetudinarius?

R. Est is, qui habet consuetudinem peccandi in aliquo genere peccati, si sit de mortali, tenetur conari, ut talem consuetudinem deserat & retractet, & nisi hoc fecerit, absolvendus non est, V. G. qui habet consuetudinem execrandi, imprecandi, nisi eam retractet, absolvi non debet. Imò generaliter nullus consuetudinarius absolvendus est, nisi det extraordinarii signa doloris. *Ratio*, quia est indispositus, & non habet firmum propositum emendationis.

Quæ est differentia inter consuetudinem & occasionem proximam peccandi?

Dico : Est hæc : Quòd consuetudo proveniat quasi ab intrinseco, occasio proxima ab extrinseco.

Quid est concubinaris?

R. Est fornicator frequens sive assiduus cum eadem persona, sive soluta, sive ligata, sive habitando simul, sive separatim, dummodo adinvicem vivant ac si essent conjugati. Concubinaris absolvi non debet, nisi repudiatâ concubinâ.

Si

Si Sacerdos sit concubinariis notorius, ipso jure est suspensus, & ideo Missam celebrando fit irregularis, super quo dispensari non potest, nisi à Papa.

Cùm in materia luxuriæ non detur parvitas materiæ, hinc aspectus, tactus etiam manuum, amplexus, litteræ amatorix, munuscula &c. si sint ex libidine, sunt peccata mortalia. Item oscula, ut vocant, columbina. Porro triplicis generis sunt oscula, nim. oscula Veneris, oscula Judæ, & oscula pacis; duo priora sunt illicita, non item posteriora.

Quid est delectatio morosa?

R. Est deliberata complacentia de objecto aliquo inhonesto, per cogitationem apprehenso ut præsente.

Quòd si delectatio proveniat ex motu primo, non est deliberata, quia antecedit omnem rationis advertentiam, ideoque nullum est peccatum; si verò sit ex motu secundo primo, qui est cum aliqua, id est semiplena, non tamen plena rationis advertentia, est plerumque peccatum veniale, hæc reperitur in semi-ebriis, semi-vigilantibus &c.

Quæ sunt causæ, ex quibus hujusmodi delectationes oriuntur?

R. Sunt tres: *Prima* est honesta, utilis, & necessaria, ut cùm quis studiù gratiâ tractat vel legit casus de hac materia, vel audit confessiones.

Secunda est causa per accidens, quæ tamen omninò indifferens est, vel parùm utilis, ut quædam conversationes publicæ, esus quorundam ciborum.

Tertia est causa per se, ex sua natura, tendens in hujusmodi delectationes, nec habet utilitatem vel honestatem annexam, ut sunt colloquia de rebus turpibus, lectiones turpium librorum, lascivi aspectus &c.

Tenemurne omnes has causas removere?

1. *Primi generis* causas non tenemur removere per se, secluso nimirum periculo consensûs.

Secundi generis causas sub mortali non tenemur removere; si tamen tentationes inde ortas vincere non possimus, etiam sub mortali tenemur removere.

Tertij generis causas absolutè & sub mortali tenemur removere. *Ratio*, quia de se sunt inductivæ peccati.

Quid est meretricium?

1. Est turpis quæstus venalis corporis fœminæ. Semper in omni casu & actu est peccatum mortale. Item mortaliter peccant illi caupones, qui in suis domibus tolerant meretrices, ut eò plures ibi hospites divertant. *Ratio*, quia sunt participes alieni peccati.

Potestati tamen publicæ licitum est permittere lupanaria, & ita fit Romæ, ubi Papa sciente & patiente *permittuntur* lupanaria. Idem fit in aliis quibusdam civitatibus.

Dixi: *Permittuntur*, non approbantur, sed tolerantur ad cavenda majora mala, V. G. adulteria, sodomiam, & ne honestæ fœminæ sollicitentur.

CASUS I.

Petrus scit mulierem turpiter viventem, quæ enixè postulat sibi ab eo locari domum, quam & eidem locat. Q. 1. an peccet mortaliter?

2. an pecunias ex meretricio acquisite possit accipere à Muliere?

R. Ad 1. negativè. Ratio, quia locatio domus per se considerata non est mala, nec fit ex intentione & fine mortifero ex parte Petri, ergò &c. Unde D. Th. 1.2. q. 18. a. 4. inquit: Ea, quæ per se considerata non sunt peccatum, nec habent illud inseparabiliter annexum, effici bona vel mala ex circumstantia finis, ergò.

Admonendus tamen erit à confessore, ut similibus personis, quantum fieri potest, locare domum caveat. Ratio, quia rarò fit his locatio tam puro fine, ut non misceatur aliquid mali.

R. Ad 2. Petrum nec peccare illas pecunias accipiendo, nec ad ullam restitutionem teneri. Ratio, quia nulla est Lex divina vel humana, canonica, vel sæcularis, quâ talis restitutio præcipiatur. Et propterea non est dicendum L. illam C. de collect. c. legatur 23. q. 4.

CASUS II.

Paulus Caupo permittit, ut meretrices propè Cauponam suam habitantes quibuscunque adveniens inserviant, non eo fine, ut peccent, sed ut hilaris reddantur & libentius plures eò divertant.

Q. An peccet mortaliter?

E 3

R. Affir.

R. Affirmativè. *Ratio*, quia ille, qui facit aliquid, quod iudicio boni aut prudentis viri est sufficienter impellens proximum in culpam mortiferam, ejusdem culpæ est reus. ergò

Paulus &c. *Accedit*, quòd Paulus non modò consentiat occasionì inductivæ ad fornicationem, sed & eandem, quamvis intentione minùs principali offert, ergò &c.

Quid est invidia?

R. Est *Tristitia de bono alterius*, in quantum ab *invido* estimatur diminutivum propria gloriæ vel excellentiæ. Juxta S. D. 2. 2. q. 36. a. 1. in Corp. est ex genere suo peccatum mortale. *Ratio*, quia contrariatur charitati, cùm tendat contra bonum proximi, quem & quod tenemur diligere.

Quid est Gula?

R. Est inordinatus appetitus cibi & potûs. Ebrietas perfectæ est gulæ species, & se inebrians peccat mortaliter. *Ratio*, quia violenter privat se ratione, quæ est optimum bonum hominis. Dixi *Violenter*, per quod differt à dormiente qui naturaliter se privat ratione.

Quid agendum cum eo, qui confitetur:

Fui abrius?

R. Petendum 1. An tantùm semel an sæpiùs, & quoties? 2. An totaliter ratio fuerit turbata, nec solita potuerit subire munia? Si ita: & voluntariè se inebriaverit? 3. An in sua ebrietate alios non scandalizaverit, & suomalo exemplo alios ad haustus æquales non incitaverit? 4. An non commiserit in ebrie-

n ebrietate aliqua peccata, quæ antea scit, vel saltem facile prævidere potuit se commissurum, quia illa, utpotè voluntaria in causa, si sint damnificativa alterius, tenetur in conscientia resarcire.

CASUS.

Lucas scit aliquos inebriari sæpè in sua taberna eisque nihilominus vinum, quoties & quantum volunt, vendit & propinat.

Q. an peccet mortaliter?

R. Affirmativè cum D. Thoma 2.2. q. 150. a. 1. Cum enim sciat illos homines tanto potu inebriatos iri, sequitur, quòd dando illis vinum in tanta quantitate non possit per ignorantiam excusari, & ideò sciens & volens fuit causa, quòd inebrientur. *arg l. quòd te A. de reb. cred. Navarr. in Man. cap. 23. n. 121.*

Quid est ira?

R. Est inordinatus appetitus vindictæ. Est ex genere suo peccatum mortale. Ratio, quia contrariatur charitati & iustitiæ.

Quomodo differunt ira & iracundia, iratus & iracundus?

R. In hoc, quòd ira & iratus dicant actum, iracundia & iracundus sonent habitum, quando nim. quis est ira habitus per frequentatos actus.

Quid est acedia?

R. Est tristitia seu tædium, vel vitium inclinans ad tristandum de bono spirituali Divino, quatenus est Divinum. Dixi, quatenus Divinum est; nam tritari de opere bono præcisè ratione annexi laboris vel difficultatis, non est peccatum acediæ.

Est ex genere suo peccatum mortale. *Ratio*, quia tristitia contrariatur charitati; proprius enim effectus charitatis est gaudium de Deo, acedia autem est tristitia de bono spirituali, quatenus est Divinum.

Porro, quot sint peccata in Spiritum S. patet ex Canisio.

CAPUT VI.

De

Virtutibus Theologicis.

§. I.

De FIDE, & vitiis ei oppositis.

Quid est Fides?

¶ **E**st Virtus Theologica inclinans ad credendum ea, quæ Deus revelavit immediatè per se, vel mediatè per Ecclesiam credenda proposuit. Alia est *formata*, quæ habeat adjunctam charitatem; *informis* alia, quæ hanc non habet adjunctam.

Quodnam est objectum formale quod fidei?

¶ Est DEUS, quatenus excedens naturalem cognitionem.

Quodnam est objectum formale quo?

¶ Est infallibile testimonium Dei revelantis.

Quodnam est objectum materiale fidei?

¶ Est omne id, quod Divinâ revelatione nobis innotescit.

Quando

Quando obligat per se præceptum fidei?

R. In primo instanti usus rationis morali, quando homo in aliqua fidei veritate est sufficienter instructus. Secundò sæpiùs per vitæ decursum. Tertiò, ut probabiliùs in articulo mortis.

Quando per accidens obligat præceptum fidei?

R. Tunc, quando quis tenetur elicere contritionem, vel suscipit Sacramenta, & quando tentationem sine actu fidei superare nequit.

Estne idem credere in Deum, credere Deo, credere Deum?

R. In hoc differre, juxta S. Aug. quòd credere Deum est credere Deum esse, credere Deo est credere vera esse, quæ Deus loquitur, credere in Deum est credendo amare, credendo ei adhærere, & membris ejus incorporari.

Quot sunt reglæ fidei?

R. Quinque. 1. Ecclesia. 2. Concilium generale sumptum cum Papa. 3. Papa ut loquens ex Cathedra seu sine Concilio. 4. Scriptura sacra. 5. Traditiones.

Quot sunt symbola fidei?

R. Tria, Primum est symbolum Apostolorum ab ipsis Apostolis conditum. Secundum est symbolum Nicænum in Concilio Nicæno contra Arrianos compositum; ac demùm Symbolum S. Athanasii, quòd licet à privata persona editum sit, fuit tamen autoritate S. Pontificis pro regula fidei receptum & approbatum.

Quot sunt notæ vel characteres veræ Ecclesiæ?

R. Sex: Nim. Quòd sit *Perpetua*, *Una*, *Sancta*, *Catholica*, *Apostolica*, *Visibilis* seu *Aspectabilis*, *Perpetua*, quia neque deficit, neque deficiet unquam. *Una*, propter unitatem doctrinæ. *Sancta*, ob puritatem doctrinæ, & quia est sponsa Christi sine ruga & macula. *Catholica*, id est, universalis. *Apostolica*, id est, fundata super Apostolos. *Visibilis*, ut ad eam ingredi volentibus pateat accessus.

Nota, hic sermonem esse de Ecclesia *militante in terris*, non de *triumphante* in cœlis, nec de *patiente* in purgatorio; ex quo patet, quòd triplex sit Ecclesia, *militans*, *triumphans*, *purgans*.

Quotuplicia sunt vitia fidei opposita?

R. Duplicia, alia enim opponuntur secundum excessum, alia secundum defectum.

Quænam sunt, quæ opponuntur secundum excessum?

R. Hæc: Superstitio, idololatria, magia cum suis speciebus, divinatio, tentatio Dei, præstigium, divinatio somniorum, Necromantia, divinatio per Pythones, Geomantia.

Nota, quamvis hæc omnia vitia sint contra virtutem religionis, tamen etiam sunt contra fidem, in quantum habent annexam firmam fidem infallibilis effectus.

Quid est superstitio?

R. Est vitiosus cultus veri vel falsi Dei. Et hic est duplex, unus ex parte modi, alter ex parte objecti.

Primus

Primus est V. G. ut, dum quis in Lege nova vellet uti ritu veteris Legis, audire Missam, sed non nisi ante ortum Solis, ut à Presbytero Joanne dicto, aut habente albos capillos. *Secundus est*, quando cultus Divinus exhibetur illi, cui non debet exhiberi.

Quid est idololatria?

R. Est cultus; quo colitur creatura loco Dei. Est gravissimum peccatum.

Quid est magia?

R. Est ars immutandi corpora, aliaque mira perpetrandi ope dæmonis. Hæc ars, si tendat ad nocendum alteri, dicitur *maleficium*, quod duplex est, scil. *veneficium*, quo homini aut animali inferitur corporale nocumentum, & *philtrum*, per quod ope dæmonis excitatur in homine carnalis amor vel odium.

Quid est tentatio Dei?

R. Est, cum quis aliquid facit ad experiendum aliquod Dei attributum.

Quid est Divinatio?

R. Est prædictio rerum naturaliter incognoscibilium, vel per *expressam dæmonis* ad aliqua manifestanda *invocationem*, vel per *tacitam* opere posito.

Divinationis, in qua dæmon expresse invocatur, sunt sequentes species:

Primò *Præstigium*, in quo homines præstigiis quibusdam apparitionibus se aspectui vel auditui hominum ingerunt ad futura prænuntianda.

Divinatio

Divinatio somniorum, dum dæmones per somnia homini futura prænuntiant.

Necromantia, quando dæmones se ingerunt per aliquorum mortuorum apparitionem vel locutionem.

Divinatio per Pythones, quando dæmones futura prænuntiant, vel per vivos, ut fit in correptitiis, vel per quædam signa, quæ in rebus inanimatis apparent; quæ signa, si appareant in aliquo corpore cœlesti, tunc dicitur *Geomantia*, si in aqua; *Hidromantia*, si in aëre, *Aeromantia*, si in igne, *Pyromantia*, si in visceribus animalium immolatorum, *Haruspicium*.

Divinationis, in qua dæmones expressè non sunt invocati, sequentes sunt species:

Astrologia judiciaria Planetariorum, qui ex motu, situ, aspectuque syderum judicant & prædicunt futura contingentia, etiam libera.

Augurium, si per voces vel motus avium futura non cohærentia colliguntur.

Sortilegium, dum ab homine fit aliquid, ut ejus eventu considerato innotescat aliquid occultum.

Vana observantia, quâ aliqua fiunt ad id obtinendum, ad quod nec à Deo, nec à natura sunt instituta, cujus quidem quatuor sunt species:

Prima est *Ars notoria*, quæ ad acquirendam scientiam utitur mediis nec à natura nec à Deo ad id ordinatis.

Secunda est *observatio sanitatum*, quâ aliquid inane & inutile adhibetur ad obtinendam sanita-

Tertia

Tertia est *observatio eventuum*, nim. fortunæ vel infortunii, ut, si cum socio ambules, & casu vettura vos transit, & ex hoc infortunium times.

Quarta, *incantationes & figuræ collo appensæ*, dum v.g. schedulæ vel imagines ad collū portantur,

C A S U S.

Joannes egrotans collo gestat schedulas, in quibus non aliud, quàm S. Scripturæ dicta, & Christi Domini crux continentur, & his non modò pristinæ sanitati restituendum confidit, sed & nullo deinceps repentino malo, quousque alias deferat, posse opprimi credit.

Q. Quid agendum confessori?

R. Quòd confessor Joanni prohibere debeat, ut dictas schedulas vel non porter, vel non in illis, sed in Deo omnem suam fiduciam collocet, ob cujus reverentiam & honorem duntaxat licitum est tales schedulas deferre. D. Thom. 2.2. q. 96. a. 4. Cajet. ibi. S. Anton. 2. p. tit. 12. c. 1. § 13. & alii omnes tùm Theologi, tùm Jurisperiti 26. q. 2. cap. illud. & q. 6. cap. non licet.

Ratio, quia hujusmodi schedulæ nec virtute naturali possunt talia efficere, ut pater, cum non sint causæ naturales, nec virtute divinâ aut ecclesiasticâ habent vim ad tales effectus producendos, cum nec sint Sacramenta, nec Sacramentalia, & per consequens in illis sic fidere vana est observantia.

Quænam sunt opposita fidei secundum defectum?

R. Infidelitas, quæ est carentia fidei, & est triplex, negativa, privativa, contraria.

Negati.

Negativa est nuda carentia fidei in eo, qui nihil audivit de fide, vel cui fides non est sufficienter proposita, & hæc peccatum non est, benè tamen duæ aliæ species.

Privativa est carentia fidei in eo, qui potuit & debuit credere, sed non voluit fide sibi sufficienter propositâ, licèt in intellectu nullum positivum errorem habeat.

Contraria est carentia fidei in eo, cui, etsi fides sufficienter sit proposita, tamen expressè & formaliter aliquem fidei veritatem negat, vel asserit errorem ei contrarium. Et hæ duæ complectuntur has species: *Paganismum*, qui renititur fidei nondum susceptæ. *Judaismum*, qui renititur fidei in figura susceptæ; & *Hæresin*, quæ renititur fidei explicitè susceptæ.

Quid est Hæresis?

12. Est error pertinax contra fidem in eo, qui fidem suscepit. Est duplex, scil. *formalis*, quæ est cum pertinacia, & *materialis*, quando quis ex simplicitate vel ignorantia invincibili discredid alicui articulo fidei.

Hæresis formalis est peccatum mortale, ut patet ex ipsa definitione, ejus pœna est excommunicatio major latæ sententiæ Papæ reservata, sed debet esse *exterius manifestata*. Unde, qui hæresin animo conceptam verbo vel signo sufficiente declarat, quantumcunque in occulto, etiam nemine vidente vel audiente, est excommunicatus, quia jam est actus hærescos externæ, & solùm *per accidens* occultus.

Dubius in fide, estne hæreticus?

Dico: Negative, dubius non est hæreticus. Ratio, quia non habet iudicium, cum illud suspendat: Ergo nec habet iudicium erroneum.

Dubius verò positivè sive affirmativè hæreticus est. Ratio, quia positivè negat infallibilitatem Ecclesiæ: Ergò negat positivè articulum fidei, & de illo verum est illud in jure: *Dubius in fide est hæreticus,* qui proinde non potest à quovis absolvi, non tamen est excommunicatus, nisi dum exterius manifestat.

Negans unum fidei articulum perdit totam fidem. *Ratio,* quia fides assentitur articulis fidei propter unum medium, scil. propter veritatem primam, & qui ab hoc medio recedit, totaliter fide caret. Ita S. D. in terminis.

Negans in consortio hæreticorum se esse Papistam seu Catholicum, agit contra fidem. *Ratio,* quia, qui, se negat Christianum, negat Christum, ut habet S. Aug. tract. 113. in Joan. Secus est de eo, qui negat se Presbyterum vel Religiosum, ubi tamen est; potest enim quis esse Catholicus, & non Presbyter seu Religiosus. Proindè, licet se negando talem mentitus fuerit, non tamen debet censeri adjurator fidei. Peccat item, qui à Tyranno interrogatus de sua fide verbis utitur ambiguis. *Ratio,* quia erubescit Christum illo tempore, quoq; urget præceptum confitendi.

Quid est apostasia?

R. Est retrocessio à bono, quod quis solemniter professus est, Et est triplex, à Fide, à Religione, ab Ordine

Ordine. Prima non differt ab hæresi essentialiter, est tamen accidentaliter gravior, & in confessione explicanda. Omnes tres sunt peccata mortalia, ut patet.

Quid est schisma?

R. Est spontanea separatio suiimet ipsius ab unitate Ecclesiæ universalis. Est hæreticale, si quis de facto nolit subesse Papæ canonicè electo.

Quid est blasphemia?

R. Est, quando proferuntur verba contra Deum & Sanctos, quibus inhonorantur vel vilipenduntur, etiam solum mentaliter. Est peccatum mortale grande: Quia, *qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur. Levit. 24.*

In peccato blasphemiae necessariò explicandum est, an sit in Deum, B. Virginem, vel Sanctos. *Ratio*, quia blasphemia in Deum virtuti latriæ, quæ est in Sanctos, virtuti duliæ, quæ est in B. Virginem, repugnat virtuti hyperduliæ, quæ specie differunt.

§. II.

De SPE, &c.

Quid est Spes?

R. Est Virtus Theologica, quâ voluntas fertur in Deum ut beatitudinem suam, obtentu quidem arduam, Divino tamen auxilio assequibilem.

Quodnam est objectum formale quod Spei?

R. Est DEUS, ut beatitudo objectiva; beatitudo autem formalis est conditio requisita in obliquo connotata.

Quodnam

Quoniam est objectum formale quo spei?

R. Est DEUS ut auxiliator, juxta illud *Psal. 17.*
Deus meus auxiliator meus, & sperabo in eum.

Quoniam est objectum materiale spei?

R. *Primum* est Deus possidendus, *secundarium* sunt omnia bona spiritualia absentia & ardua Divino auxilio assequibilia.

Quando obligat præceptum spei?

R. Tunc & eodem modo, quo obligat præceptum fidei supra.

Quænam vitia opponuntur spei?

R. Hæc duo, scil. *Desperatio & Presumptio*, hæc per excessum, ista per defectum.

Desperatio definitur à S. Th. quòd sit: *Fuga voluntatis, quâ quis refugit salutem æternam acquirere per media ordinaria, eo quòd judicet eam obtentu sibi esse impossibilem.*

An is, cui Deus revelaret suam damnationem, adhuc posset & teneretur sperare; Quæstio est purè speculativa, unde hic prætermittitur.

Presumptio, definitur, quòd sit *Actus voluntatis, quo bona supernaturalia inordinatè expectantur*, V. G. gloria, gratia & similia, vel ut ait D. Th. cum quis sperat se veniam obtinere sine pœnitentia, vel gloriam sine meritis.

Est propriè species peccati in Spiritum S. quia per illam tollitur vel contemnitur adjutorium Spiritus S. per quod homo à peccato revocatur. Cæterum, qui mortaliter peccat cum spe veniæ duo committit peccata, unum ex præsumptione, alterum illud, quod committit

De CHARITATE.

Quid est Charitas?

R. Est Virtus Theologica, quâ voluntas Deum diligit tanquam summum bonum propter se, & proximum propter Deum.

Differt à Spe, quòd hæc respiciat Deum, *ut bonum nobis*, Charitas verò *ut bonum in se*; Fides autem respicit Deum *ut veracem*.

Quodnam est objectum formale quod Charitatis?

R. Objectum formale quod & quo est sola bonitas Divina.

Quodnam est eius objectum materiale?

R. Primarium est Deus, secundarium proximus, scil. homo, Angelus, beatitudinis capaces; dæmon & damnati diligi non debent.

Quando obligat præceptum Charitatis?

R. Eodem modo, sicut Fides & Spes.

Quinam sunt actus Charitatis?

R. Sunt Eleemosyna & fraterna correctio. Opera misericordiæ tam spiritualia, quàm corporalia vide in Catechismo.

Quænam sunt vitia Charitati opposita?

R. Sunt sequentia: Odium, discordia, contentio, scandalum, schisma, duellum, bellum, rixa, seditio.

Odium est averfio voluntaria à Deo aut proximo sub specie mali & nocivi repræsentato.

Discordia, quâ quis voluntati alterius de bono Divino vel humano ex intentione contrariatur.

Centen-

Contentio est vitium inclinans ad inordinate altercandum.

Rixa est contradictio in factis, ut dum ex ira se percutiunt. In invasore est peccatum mortale, in eo autem, qui se defendit, potest esse sine peccato, si sit moderamen inculpatae tutelae; si autem graviter excedat, etiam peccat mortaliter.

Discordia est in corde, *contentio* in ore, *rixa* in factis.

Bellum est congressus multorum contra multos.

Seditio est congressus paucorum contra paucos, vel partis communitatis contra partem.

Duellum, seu monomachia est quasi duorum bellum. Nunquam hoc est licitum, nisi pro vitae defensione; & dum bellum ex consilio belliducum resolvitur in duellum pro bono communi, quale 1. Reg. 17. fuit inter David & Goliath. *Ratio*, quia in eo casu cessat motivum, quo duellum redditur illicitum, quod est se conjicere in periculum mortis sine sufficienti causa.

Duellantes & provocantes (puta solemniter) incurrunt excommunicationem reservatam Papae; acceptantes vero, concedentes locum, aut non impediens, qui possunt impedire, aliquo modo cooperantes consilio, mandato, auxilio, litteris, etsi actu duellum secutum non fuerit, item spectantes de industria, sunt excommunicati excommunicatione non reservata. Ita *Trid. ss. 25. de reform. c. 19.*

Nota sententiam damnatam ab Alexandro VII. *Vir equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.*

*Quid ergo provocatus respondebit
provocanti;*

Dico : Respondere potest : Paratus sum duellum acceptare, si Dei & Ecclesiæ legibus non repugnet. *Vel*, ubicunque armis invasus fuero, armis me defendam, ut vitæ meæ consulam. Generaliter adhiberi potest quæcunque responsio, quæ non importat acceptationem formalis duelli. De duello ulterius redibit sermo, quando agetur de casibus reservatis.

Scandalum benè definitur esse dictum vel factum minùs rectum, præbens proximo occasionem ruinæ spiritualis.

Scandalum aliud est datum, aliud acceptum, & hoc est vel pusillorum, vel Pharisæorum.

Primum est, quando aliquis suo malo verbo vel facto intendit alium in peccatum inducere, vel licèt ipse hoc non intendat, tamen ipsum factum tale sit, ut de se natum sit inducere, vel ponere occasionem ruinæ, & hoc etiam dicitur scandalum *per se vel activum*.

Secundum est, quando quis ex dicto vel facto alterius sumit occasionem peccandi, & hoc etiam dicitur scandalum *per accidens*, & *merè passivum*.

Tertium est, quod oritur ex ignorantia vel infirmitate scandalizati.

Quartum est, quod oritur ex pura scandalizati malitia.

Nota, quòd scandalum activum semper sit peccatum in scandalizante. *Ratio*, quia contrariatur charitati; Et quidem distinctum est peccatum ab opere malo, specialiter in confessione explicandum; scandal-

scandalum verò passivum semper est peccatum in eo, qui scandalizatur, & hoc si sit pusillorum, etiam est ex parte ejus peccatum, qui scandalizat, non verò, si sit Phariseorum. Ex his

Sequitur *Primò*, quòd *materialiter* tantum cooperari alterius peccato non sit dare scandalum, maxime, si cooperatio sit indifferens, si fiat ex rationabili causa, & si alterius peccatum impedire non tenearis, nec possis sine tuo damno. Sic conjux conjugii voto castitatis obstricto ex justitia petenti potest & teneretur reddere debitum. Sic peccatori occulto publicè petenti Eucharistiam, danda est illa vel etiam occultè petenti, si peccatum sciatur ex confessione; sic in loco permixtæ religionis Lutherano carnes in die vetito petenti carnes dari possunt; sic infidelibus vendi possunt ea, quæ ad eorum ritum pertinent, dummodo eorum usus *ex se* bonum sit, secus non.

Secundò, quòd directè petere vel consulere alteri, quod sine peccato facere is nequit, sit scandalum, id verò petere, quod sine peccato facturum non est, sine illo tamen facere potest, non sit scandalum, si ex rationabili causa id fiat. Sic licet petere à malo Parocho Sacramenta; sic licet petere ab usurario mutuum, si aliàs indigeam; sic licet petere à venefico, ut tollat veneficium, quod sine peccato tollere potest, etsi sine peccato facturum non sit.

Porro nullum cadit in viros perfectos scandalum *passivum*. Ratio est: qui *scandalizatur*, *parvulus est*, inquit Hieron. super illud *Matth. 18. Qui scandalizaverit unum de pusillis istis*: Ergò majores seu viri perfecti scandala non recipiunt.

CASUS I.

Titius per aliquot annos habuit concubinam, ex qua genuit filios, quos, ut illa majori studio enutriat, persistit in eadem iuvivenda cum scandalo

Vicinorum. Q. 1. An possit non obstante scandalo subvenire in omnibus huic mulieri eamque ac filios iuvivere,

2. Quid agendum confessori?

R. Ad 1. Titium posse, imò teneri ad subveniendum secreto & non per se, sed per alium tam filijs, quàm mulieri. Filiis quidem, quia dicitur Lex naturæ, ut, quos generatione produxisti, alimento necessario enutrias. Mulieri autem, quia iustitiæ Lex postulat, ut eam, quæ filios tuos ablaetat, enutrias.

R. Ad 2. Titium absolvi non posse à confessore, quousque desistat à scandalo. Ratio, quia, cum illa subventio cum occultè & per alios fieri rectè à Titio possit, absque hoc, quòd ipse ingressu suo det occasionem ruinæ & temerarii iudicii videntibus, non potest à peccato scandali excusari, ut colligitur ex S. Thom. 2. 2. q. 43.

CASUS II.

Euphemia Ancilla Sybillæ, bonæ olim famæ, videt nunc illam in continuo vivere concubinato, quo fit, ut non modò necesse sit dictæ concubinae, ad eam ornandum subvenire, sed & mensæ concubinariorum ministrare. Q. An peccet mortaliter, & absolvi possit?

R. Euphemiam non esse mortali culpæ obnoxiam

am illis in rebus concubinariis inserviando, quæ de per se & ex natura sua sunt licitæ aut indifferentes, secus, si in aliis obsequiis de se illicitis occupetur. *Ratio*, quia Euphemia non cooperatur illis actibus, quatenus ordinatis ad concubinatum, sed cooperatur duntaxat illis, quatenus sunt actus deservientes nutritioni & sustentationi naturæ, & corporis ornamento, quomodo Deus etiam cooperatur eisdem. Unde, cum absolute loquendo inserviat actui comedendi, & inserviendi, ut est actus hominis non vitii, immunis redditur à peccato, ut egregie ostendit *Cajet. 2. 2. q. 147. a. 4.*

Quia tamen ex huiusmodi obsequiis sæpius ipsæ ancillæ in pericula animæ incurrunt, ut, quæ videntes impudicissimos concubinariorum actus non possunt non concupiscentiæ illecebris exagitari, agendum cum Euphemia à confessore erit, ut è domo illa discedat, ne in peccatum aliquod præceps objectâ ante conspectum occasione labatur.

CAPUT VII.

De

*Religione, ejusque actibus.**Quid est Religio?*

R. *E*st Virtus debirum DEO cultum exhibens.

Quotuplices sunt ejus actus?

R. Duplices, scil. interni, & externi. Interni sunt devotio, & oratio.

Devotio est prompta & parata voluntas exsequendi ea, quæ ad Divinum pertinent cultum.

Oratio est elevatio mentis in Deum, & definitur à S. Th. quòd sit *petitio decentium à Deo*,

Actus externi religionis sunt adoratio, sacrificium, oblatio, decimæ, votum, juramentum, adjuratio Divini nominis, ejusque in laudem assumptio.

Quotuplex est adoratio?

R. Est triplex: Latria, Dulia, Hyperdulia. *Prima* competit soli DEO, *Secunda* exhibetur Sanctis, *Tertia* B. Virgini.

Crux, in qua Christus pependit, adoratur Latriâ, idque ex duplici titulo, scil. ratione contractûs membrorum ejus, ex quo est sanctificata & ejus sanguine perfusa, & in quantum est imago Christi in ea extensi. Ratione contractûs etiam adoramus & veneramur clavos, spinas, lanceam, indumenta & sacra ejus tabernacula, quæ sunt præsepe, spelunca & hujusmodi; non item asinam, cui insedit, nec terram, quam calcavit &c. quia hæc post Christi contactum manserunt pervia usibus communibus; nec item os Judæ, nec manum infligentem ei alampam, quæ ut indignè eum tetigerunt.

Si Crux & alia adorentur Latriâ ratione contractûs, cur non & B. Virgo?

Dico: D. Th. 3. p. q. 25. a. 5. dat disparitatem inter B. Virginem, & res insensibiles, quæ ipsum tetigerunt; hæc enim secundùm se nullius venerationis sunt capaces, & ideo in earum adoratione nullum est periculum existimandi, quòd adorentur ratione sui: B. Virgo autem secundùm se est capax cultûs, & quidem hyperdulix, cùm sit rationalis

crea-

creatura, & sic facilè posset putari, quòd adoretur ratione sui, quod erroris periculum omninò vitandum est.

Quid est Votum?

R. Est promissio deliberata soli Deo facta de meliori bono possibili.

Quotuplex est Votum?

R. Est multiplex. *Primum* est *absolutum*, cui nulla apponitur conditio; aliud *conditionatum*, & hoc obligat conditione impletâ, si quis suâ culpâ impediat, ne conditio impleatur, manet obligatus voto.

Item aliud est *Reale*, aliud *Personale*, aliud *mixtum*. *Reale* est, quod concernit bona voventis, ut si quis vovit ex suis bonis extruere Altare &c. *Votum personale* est, quo solùm concernit personam voventis, & per alium impleri non potest, ut votum jejunii. *Mixtum* denique concernit bona & personam simul, V. G. vovit quis peregrinari ad talem locum sacrum, & offerre decem pondo ceræ.

Item votum aliud est *simplex*, aliud *solemne*. *Simplex* est, quod emittitur privatim sine omni extrinseca solemnitate. *Solemne* est, quod fit in facie Ecclesiæ cum omni solemnitate. Et hoc iterùm duplex est, scilicet *Monachale*, quod emittitur in approbata religione; & *Clericale*, quo ligantur Clerici ex vi Ordinis sacri.

Quot requiruntur ad obligationem Voti?

Tria, nim. *Deliberatio*, *Propositum voluntatis* & *Promissio*. *Deliberatio* inquam plena & talis, quæ sufficit ad peccatum mortale.

Quæ est materia Voti?

R. Propria voti materia sunt opera consilii, seu quæ aliundè non sunt præcepta. *Ratio*, quia illa sunt Deo grata & absolurè voluntaria. Undè vota Evangelicis consiliis contradicentia, vel cum iis impossibilia, ut non ingrediendi religionem, nubendi &c. sunt nulla, imò peccata mortalia.

Ratio, quia sunt Deo ingrata, & ponunt obicem Spiritui S. moventi semper ad meliora. De re tamen præcepta potest fieri votum. *Ratio*, patet ex usu eorum, qui castitatem vovent, & tamen ad illam alias tenebantur, & tunc contrahitur duplex obligatio, nim. temperantiæ & religionis.

Vovens peccatum etiam veniale peccat mortaliter. *Ratio*, quia peccatum veniale tunc fit materia gravis in specie irreligiositatis, si offeratur Deo in cultum.

Quid si aliquis vovet rem bonam ob malum finem, V. G. eleemosynam ob vanam gloriam?

Distinguo cum nostro de *La Crux*, si malus finis intret objectum promissum, quod fit, dum intenditur principaliter, votum est nullum & peccatum; si verò malus finis solùm sit motivum vovendi extrinsecum, ut si quis voveat religionem militarem, ut habeat occasionem luxuriandi, votum tenet; est enim votum rei bonæ, cui malum jungitur extrinsecè,

Estne

Estne in potestate vouentis in materia gravi obligare se sub veniali, vel è contra?

Dico : Licèt sit in potestate hominis vovere vel non vovere, tamen supposito, quòd quis voveat, quantitas obligationis dependet ex quantitate obiecti secundùm se, quod ab intentione hominis non dependet.

Quænam vota sunt soli Papæ reservata?

R. Hæc 5. Perpetuæ castitatis, religionis, peregrinationis in Jerusalem, ad limina Apostolorum & Compostellam. In his tamen, si sint conditionata, potest dispensare aliquis Ordinis Mendicantium & Episcopus. In voto solenni Monastico, juxta Thomistas, nec Papa dispensare potest, quamvis alii satis probabiliter teneant contrarium.

Quot modis potest tolli votum?

R. His tribus. *Primò* per irritationem, ut fit à superiore, V. G. marito respectu uxoris, patre respectu filii, prælato respectu subditi, domino respectu servi.

Secundò per dispensationem, quæ fit ab habente potestatem, cui communiter admiscenda est aliqua commutatio.

Tertiò per commutationem, dum mutatur in aliud æquè pium opus. Addunt alii per cessationem, ut si materia voti fiat impossibilis.

Joannes ludo alearum deditus, subitâ passione motus votum fecit de non ludendo aleis in toto vitæ suæ tempore, quod tamen votum postea fregit. Publicato jubilæo instat apud Confessorem, ut in tali voto dispenseret, & in aliud quodvis commutet. Q. I. An illa subita passio excuset ab obligatione voti. 2. An vigore dicti jubilæi possit cum ipso dispensari?

R. Ad 1. Votum illud, quamvis subitâ passione factum, esse validum & obligatorium. *Ratio*, quia Joannes sic repente & ex passione vovens cognoscebat id, quod faciebat, ad obligationem autem voti ea sufficit deliberatio, quâ quis eligit id, quod facit, ut ait *Paludanus in 4. sent. dist. 38. q. 1.* & *Cajet. 22. q. 88. a. 1.*

R. Ad 2. posse virtute jubilæi commutari hujusmodi votum in majus vel æquè bonum. *Ratio*, quia ad commutandum votum non requiritur de necessitate causa, quæ obstat executioni ejus, sed sufficit solùm, quod id, in quod commutatur sit meliùs nullâ aliâ interveniente causâ, ut declarat *S. Thom. 2.2. q. 88. a. 12.* & *Cajet ibi*, ac *Soto L. 7. de just. & jur. q. 4. a. 3.* & insuper est *Ratio*, quia Joannes relaxato hoc voto imposterùm ludendo unum solùm committet peccatum, ludendo scilicet ludo lege humanâ prohibito, cùm aliàs insuper contra votum delinqueret.

CASUS

CASUS II.

Angela ex devotione ergà D. Virginem cui dies Sabbathi est dedicata , emisit votum non nendi tali die Q. An hoc votum valeat?

R. Negativè, Ratio. Quia votum debet esse de eo, quod Deo placet, & ad ejus honorem conducit; sed non nere, cùm sit indifferens, utpotè nec bonum nec malum morale importans, non est tale, ergò Angela nihil vovit, imò promisit Deo id, quod displicet Deo, quia nequaquam illi placet stulta promissio, qualis est indifferentium, cùm hujusmodi promissio proveniat ex stulta de Deo imaginatione, quasi Deo placeant ea opera, quæ non sunt moraliter bona, quæque vana & inania sunt, ergò. *Aliud esset*, si voveret non nere in die sabbathi, ut V. G. aliquoties rosarium B. Virginis recitaret vel ob alium finem bonum, tunc enim votum est validum; quia jam non est opus indifferens, sed moraliter bonum. *arg. cap. paratus 23. q. 1. cap. disciplina. Et S. Anton. 2 p. tit. 11. c. 2. §. 1.*

CASUS III.

Anna speciali voto obligata ad recitandum singulis diebus coronam D. Virginis, cùm illam unico contextu & sine aliqua interruptione posset perficere, diversis tamen horis ejusdem diei interruptis recitat Coronam B. Virginis

Q. An voto suo satisfaciat?

R. Affirmativè. Ratio, quia omnis actus regulariter potest fieri per partes interruptas, exceptis his

his , in quibus contrarium jura statuunt , undè emptio , venditio & alii contractus demptâ stipulatione possunt communiter fieri per litteras & nuntios , & sic magno intervallo inter consensum unius & alterius , *juxta text. nemo in princip. instit. de oblig. & consens.* sed nullum jus naturale , Divinum , aut humanum prohibet , quin rosarium non possit per singulas suas partes & interpellatis horis recitari , ergò &c.

CASUS. IV.

Cajus in extremo quasi rerum suarum discrimine positus ad orationem confugiens Deum his verbis est deprecatus: Domine, si ab hoc periculo eripiar, serviam tibi, luxuriam fugiam, & continens semper ero. Q. An per hæc verba astrictus sit voto simplici castitatis?

R. Negativè. *Ratio* , quia ad votum non sufficit voluntas seu propositum , sed veteriùs requiritur promissio cum animo se obligandi , ut docet D. Th. 2. 2. q. 88. a. 1. & cum eo DD. communiter : sed prædicta illa verba non significant de rigore sermonis promissionem , nam , sicut aliud est ascendere in arborem, aliud velle ascendere , ut ait Glossa in C. vendentis Cod. de contrahenda empt. & vendit. ita aliud velle illa facere , aliud promittere illa facere , ergò.

Quid est Juramentum?

R. Est invocatio Divini Nominis tanquam primæ & infallibilis veritatis in testem alicujus rei.

Quid

*Quid requiritur ad juramentum ut sit
licitum?*

R. Requiruntur 3. conditiones. *Prima* est iudici-
um, *Secunda* est iustitia, *Tertia* veritas. Iudicio
caret juramentum incautum, iustitiâ juramentum
iniquum, veritate juramentum mendax.

Quotuplex est Juramentum?

R. Est quintuplex, scil. *invocatorium*, quo De-
us invocatur in testem. *Imprecatorium* vel *execra-
torium*, quo Deus non solum vocatur ut testis, sed
etiam ut iudex falsitatis, ut si quis dicat: Damnet
me Deus, nisi verum sit. *Affertorium*, quo asseri-
tur veritas præsens vel præterita. *Promissorium*, quo
promittitur aliquid futurum. *Comminatorium*, quo
alteri malum comminamur, V. G. per Deum de-
lumbabo te.

Juramentum quodcunque obligat sub mortali;
hinc in formali perjurio non datur parvitas mate-
riæ. *Ratio*, quia Deum facere testem mendacii sem-
per est injuria gravissima DEO irrogata; potest ta-
men esse veniale ex indeliberatione.

Tollitur iisdem modis votum & juramentum.

*Aurigæ, nautæ, similesve ex consuetudine ju-
rantes, peccantne mortaliter?*

R. Peccant mortaliter toties, quoties cum ad-
vertentia jurant, talis enim consuetudo est mortali-
ter peccaminosa; aliud esset, si propter consuetu-
dinem non advertant se jurare, & consuetudo non
sit amplius ipsis voluntaria, putà, quia per contri-
tionem vel pœnitentiam retractata. Cæterum Con-
fessus

festariis similibus præcipiat, ut ubi contigerit illos ex inveterata consuetudine (etsi retractata) prorumpere in voces blasphemias vel juratorias, mox dolorem inde concipiant & veniam à Deo postulent, certas etiam ipsis preces injungat, &c.

§. I.

De Horis Canonicis.

Quid sunt Horæ Canonicae?

R. Nil aliud sunt, quàm Officium Divinum certo tempore & vocaliter ex Ecclesiastica constitutione à personis Ecclesiasticis persolvendum.

Quænam ergò personæ Ecclesiasticæ obligantur ad Horas Canonicas?

R. Primò initiati majoribus Ordinibus, licèt non habeant beneficium Ecclesiasticum. Patet ex C. finali, Si quis Presbyter aut Diaconus.

Secundò etiam initiati minoribus Ordinibus, si habeant beneficium pro honesta sustentatione sufficiens. Patet ex Conc. Lateran. sub Leone X. ss. 9. c. 9.

Tertiò omnes Regulares professi utriusque sexûs, qui ad Chorum sunt deputati. Unde ex triplici titulo, etiam seorsim sumpto, oritur obligatio recitandi Horas Canonicas: Primò ex titulo Ordinis sacri. Secundò, beneficii. Tertiò, professionis religiosæ.

Horæ Canonicae sunt recitandæ verbaliter, & integrè. Notabilem partem omittens peccat mortaliter, & si sit beneficiatus, tenetur *pro rata* ad restitutionem. Ita Pius V in sua Constitutione, quæ incipit: *Ex proximo Lateranensi Concilio &c.*

Quid

Quid hoc est , pro rata ?

Explico : Qui omisit Matutinas , tenetur restituere mediam partem fructuum ; qui solum Primam , sextam partem fructuum ; qui omnes unius diei Horas omisit , nihil lucratur , sed omnes diei fructus debet restituere.

Sed cui restituet ?

Dico : Fabricis Ecclesiæ , ubi beneficia sunt sita , vel pauperibus.

Quid si beneficium sit valde tenue , excusaturne à dicendis Horis ?

R. Negativè. *Ratio* , quia jura indistinctè omni beneficio onus Horarum imponunt. Ita tutior & probabilior.

Quid , si beneficiatus nihil accipiat ?

Dico : Si absque culpa sua nihil recipiat , nec recepturus sit , non tenetur ad Horas titulo beneficii , quia non habet beneficium secundum omnem effectum , nisi aliter ferat Ecclesiæ consuetudo. Si vero fructus hujus anni percepturus sit alio anno cum aliis , tenetur , ut patet.

Quid si beneficium sit quidem collocatum , sed nondum in possessione ?

Dico : Non tenetur ad Horas. *Ratio* , quia ante pacificam possessionem non censetur quis plenè & perfectè beneficium consecutus.

Nota hîc , qui primo semestri non recitat Horas beneficium accipiens , etsi peccet , non tenetur ad restitutionem , quia nihil habet ab Ecclesia , neque iste ex justitia tenetur recitare , sed ex sola religione,

quæ non obligat ad restitutionem. Patet id ex Bulla Leonis X. & Pii V. Secus foret, si fundationi inserta esset etiam primis sex mensibus obligatio orandi.

Estne eodem modo Rata omissionis Horarum accipienda de Parocho, ac de beneficiato simplici?

Dico: Non est. Nam, cum in pœnalibus & odiosis benignior interpretatio sit facienda, & æquitas rigori juris præferenda, ideo practicè probabilius videtur, quòd ly *omnes fructus*, dum in Bullis dicitur esse ab omittente Horas restituendos, intelligatur in Parochis (imò & in aliis beneficiatis, quibus incumbit onus Missas dicendi vel similia agendi) cum restrictione ad fructus Breviario correspondentes, non verò correspondentes aliis oneribus Parochialibus, ut sunt concionari, Sacramenta administrare &c. Ratio ergò pro Parocho facienda est arbitrio boni viri, dividendo V. G. redditus in tres partes, quarum duæ respondeant laboribus Parochialibus, tertia Horis; ut si quotidie habeat 3. florenos, pro toto Breviario semel omisso restituendus sit unus florenus.

Qui duo habet beneficia, teneturne bis orare Horas?

Dico: Non tenetur. *Ratio*, quia unico actu impleri possunt duo præcepta ejusdem rationis, ut patet in eo, qui ex voto jejunat in die, quo etiam ex præcepto tenetur. Quòd autem aliquis per unicam Missam non possit satisfacere pro duplici stipendio, ideo est, quia stipendium pro Sacerdote celebrante est lege vel consuetudine taxatum, quo majus ex

justitia

justitia Sacerdos exigere non potest. Quòd si in duabus Ecclesiis, in quibus est præbendatus, diversa sint officia, tenetur tantum ad officium loci, in quo residet; si verò absit, tenetur ad illud, in cujus Ecclesia majori pollet dignitate.

Professi ad chorum deputati tenenturne extra chorum ad Horas? Et quid de Religiosis ejectis, ad trirames damnatis, extra Claustrum degentibus, fugitivis, incarceratis?

Affirmo. Ratio primæ partis est non alia quàm immemorialis consuetudo ex ipsa profitentium praxi vim legis obtinens, & à summis Pontificibus ut obligatoria declarata. Nam Pius V. jubet, ut omnes etiam religiosi teneantur orare juxta ritum Breviarii Romani, nisi qui à 200. annis ex approbata institutione alium ritum habuerint. Et pro Ordine nostro Clemens VIII. voluit, ut omnes juxta Breviarii nostri reformationem tam in Choro quàm extra teneantur orare. Ratio autem quoad reliquos est: Quia manent substantialiter religiosi, nec eorum professio extinguitur. Aliud foret, si hæc extingueretur, ut sit in aliquibus ejectis ex societate.

Cæterum Novitii non tenentur sub peccato ad Horas Canonicas, nisi sint in sacris & beneficiati, & nisi particularia statuta Ordinis aliud jubeant. Item nec conversi nostrates etiam professi. Ratio, quia ordinem non profitentur, ut vacent Choro, sed operibus manualibus, ut in sudore vultus sui vescantur pane suo, & sint servitores Clericorum Monasterii. Nec item Equites Commendatores di-

Et, V. G. Melitenses & Teutonici obligantur ad Horas etiam privatim. *Ratio*, quia ex vi professionis non deputantur ad Chorum, sed tantum ad militiam, neque regula eis hanc obligationem imponit.

Moniales tamen professæ & Choro deputatæ sub mortali tenentur ad Horas etiam extra Chorum. *Ratio* hujus obligationis est immemorialis consuetudo obtinens vim legis. Hæc est tutior & probabilior sententia, quam tenet Wigand, secutus Bonacinam, Azor, Less, Malderum, Sanchez, Tamb. Busenb. nostrum Donatum, qui cum Reginald. oppositam sententiam vocat temerariam, cum Sanct. improbabilem, scandalosam & salutis animarum odiosam. Dicta autem consuetudo non est accessoria, sed potius antecedens omnem particularem regulam per modum sacrificii laudis introducta ad Dei gloriam & commune bonum totius Ecclesiæ.

Quid judicas de Canonissis?

Dico: Communitas Canonissarum sæcularium ad chorum publicum, *ubi est in usu*, tenentur sub mortali.

Ratio, quia licet non sint religiosæ, nec (exceptâ Antistitâ) habeant vota, uti nec propriè beneficia vel præbendas, habent tamen fundatos redditus præbendis quodammodo affines. *Item* videntur obligari ex consuetudine.

Dixi: *Ubi est in usu*; legi namque (ait Wigand) alicubi ab iis, nec sacrum, nec Horas per hebdomadam cantari, sed tantum diebus Dominicis Missam

Missam, Vesperas ac minores Horas. Sed tunc attendendum, an non sit abusus.

Tenenturne etiam privatim ad Horas Canonicas recitandas?

Respondet Neusser, Lessius, Gobat tract. 5. de offic. recit. Breviarii casu 23. pag. 515 probabile esse quòd non. Ratio est, quia non fuit primaria intentio Fundatorum Ecclesiæ obligare has ad orandum pro Ecclesia tanquam ministras hujus, sed ut Chorum haberent & honestè pièque educarentur; nec sunt propriè beneficiatæ, nec aliquæ habent sufficientes redditus, unde & integris annis absunt, & apud parentes vivunt. Wigandt tamen ait & benè: *Ego sanè non tam multũ de benignitate fundatorum presumo, ne occasionem prabeam negligentia, sed iudico eam, quæ unico etiam die integrum vel medium pensum ex negligentia omitteret, mortaliter peccasse.* At non idcirco tenentur ad restitutionem, etsi possit fieri statutum, ut si per multos dies absint, nec recitent, fructus nequeant accipere, aut certè iis non dentur. Ex his

Colliges, quid sit *Canonica* & *Canonissa secularis*; Est enim *Canonica* jus quoddam, quòd alicui virgini vel fœminæ ex eo, quòd assumatur in sororem, competit locus in choro & capitulo. *Canonissa* dicitur, quæ factâ hâc assumptione vivit juxta aliquos Canones, speciali utens veste, & cuidam Abbatissæ vel præpositæ subjecta. *Dicitur secularis*, quia non emittit vota religionis, sed Canoniam resignare & nubere potest. Proinde licèt non sit Clerica, est tamen persona Ecclesiastica, juxta Zyp. & Neusser.

*Requiriturne intentio & attentio ad
Horas Canonicas?*

R. Vel maximè. *Ratio 1. p.* est, quia oratio (etiam Horarum canonicarum) debet esse actus humanus, sed sine intentione non est talis: Ergò.

Ratio 2. p. est: Oratio est mentis in Deum elevatio; sed mens ad Deum non elevatur, nisi attendat ad ea, quæ lingua loquitur: Ergò.

Cæterùm hæc intentio non semper debet esse actualis, quia hæc moraliter est impossibilis, sed virtualis sufficit, cùm illa sit ipsa actualis in virtute relictæ existens. *Sed dices:* Ecclesia non potest præcipere actum internum, qualis est illa intentio & attentio, ad hoc patet solutio ex iis, quæ diximus suprâ de legibus. Ex quo patet, quòd Titius orans Horas Canonicas absque ulla attentione teneatur eas repetere.

Porrò intentio & attentio propriè differunt, licèt quandoque confundantur; intentio enim est actus voluntatis, nimirum affectus, volitio, seu propositum aliquid faciendi, V. G. Sacramentum conficiendi vel orandi; attentio vero est actus intellectûs, nimirum consideratio & advertentia mentis ad orationem exterius prolatam, vel ad objectum ejus.

*Quo Breviario utendum? Dominicanus
potestne uti Romano;*

R. Clerici sub peccato mortali tenentur uti Breviario Romano juxta ritum suæ Diœcesis saltem, dum sunt intra illam; dum verò sunt in alia, in qua celebratur festum illi Diœcesi proprium, possunt se accommo-

accommodare. Item in casu, quo Romanum habere non possent, benè tamen alterius religionis, illo adinrerim uti deberent. Dominicanus verò uti nequit Romano vel alio simili, nisi fortè proprium non suppetat. *Ratio*, quia suum & non aliud pro sua religione est approbatum.

Infirmus, qui non potest persolvere totum benè tamen partem, teneturne?

R. Si possit Matutinum recitare, vel aliam integram Horam, tenetur; si verò solum hymnum, vel unum alterumve Psalmum, ad nil tenetur. *Ratio*, quia aliàs vix ullus infirmus excusaretur ab Horis, quia vix ullus est, qui non possit saltem aliquid orare. Quòd, si non possit absque, benè tamen cum socio, eumque commodè habere potest, tenetur. *Ratio*, quia hoc dictat obligatio implendi præceptum, siquidem debitum tenemur solvere eo modo, quo possumus commodè.

Qui non potest per se, teneturne recitare per alium?

Dico: Non tenetur. *Ratio*, quia onus dicendi Horas est personale, estque ad dicendum, non ad audiendum, contraria est virtualiter damnata ab Alexandro VII. ut patet ex propositione tertia posita in fine hujus paragraphi.

Cæcus & surdus tenentur ad Horas?

R. Si cæcus possit Horas memoriter recitare, vel possit cum socio, eumque commodè habere possit, tenetur *ob eandem rationem* mox de infirmo insinuarum; secùs, ad nil tenetur, quia ad impossibile non datur obligatio. Surdus loqui potens tenetur ad

Horas ; *non enim* tenerur se audire , cùm non possit , sed sufficit quòd ore prænuntiet & mente attendat , & hæc oratio sufficienter est *vocalis* , quia fit semper cum aliquo sono.

Qui non habet , nisi diurnum , ad quid ?

R. Tenerur dicere id , quod potest. Imo ex rationabili causa possent Horæ orari exceptis lectionibus , & hæ dici postea.

Excommunicatus & degradatus tenenturne ad Horas saltem privatim ?

Affirmo. Ratio , quia aliàs ex sua iniquitate reportaret incommodum. Sed non debet dicere : *Domine vobiscum* , quia hoc dicitur nomine Ecclesiæ , à qua ipse est præcisus , sed , Domine exaudi orat. &c.

Quot sunt causæ excusantes à Breviario ?

R. Quatuor. *Prima* est cæcitas vel infirmitas gravis. *Secunda* , inculpabilis carentia Breviarii , V. G. in itinere deperditi. *Tertia* repentina & gravis occupatio , quæ cum Horarum recitatione non potest perfici , & sine scandalo vel peccato , aut gravi siue sui siue aliorum incommodo nequit differri , V. G. cura infirmorum , concio , confessionum auditio , publica lectio , &c. Sed rarus est talis casus , ut Horæ non possint anticipari , vel dici post negotium , *Quarta* , iusta Papæ dispensatio.

Restat hic allegare sententias damnatas super recitatione Breviarii. Alexander VII. damnavit has tres :

Restitutio à Pio V. imposita beneficiatis non debetur in conscientia ante sententiam declaratoriam , cò quòd sit pœna.

Item

Item: *Restitutio fructuum ob omissionem Horarum suppleri potest per quascunque Eleemosynas, quas antea beneficiatus ex fructibus sui beneficii fecerit.*

Item: *Habens Capellaniam collativam, aut quodcunque aliud beneficium Ecclesiasticum, si studio litterarum vacet, satisfacit obligationi suae, si Officium per alium recitet.*

Innocentius XI. damnavit hanc: *Qui non potest recitare Matutinas & Laudes, ad nihil tenetur, quia pars major trahit ad se minorem.*

§. II.

De Celebratione Festorum.

Quid est Festum, & quando incipit?

R. 1. Festum significat diem institutum ad vacandum Deo per opera religionis & abstinendum ab opere servili. Talia Festa sunt Christi, B. Virginis, Apostolorum &c. Inter hæc numeratur dies Dominica, dicta à Domino Salvatore, quæ (sicut & aliæ festivitates) quoad determinationem temporis instituta est ab Ecclesia, ac successit Sabbatho quod à Judæis tanquam dies septimus sanctificabatur, *Exod. 10.* Et justè quidem Ecclesia diem Dominicam loco Sabbathi instituit. *Ratio*, quia in die Dominica multa præclara fuerunt gesta, nimirum mundus creatus, Christus in eo resurrexit, Spiritus S. datus est, &c.

R. 2. Festum diversimodè incipit respectu diversorum actuum humanorum. Quoad jejunium incipit à media nocte præcedentis vigiliæ. Quoad officium Ecclesiæ incipit à primis vespers. Quoad cessationem ab opere servili incipit ab occasu Solis, (ubi tamen consuetudo loci est attendenda) & ter-

minatur in vespera sequenti. Communiter tamen dicitur, quòd ab una ad alteram mediam noctem. Tandem quoad obligationem auditionis Missæ ab ortu Solis.

Quænam opera in die festo sunt facienda?

R. I. In die festo audire concionem & vesperas est quidem de consilio, non tamen de præcepto, sed ad auditionem Missæ est obligatio sub mortali; nam, ut habet præceptum Ecclesiæ, *Sacrum Missæ officium diebus festis reverenter*, id est, cum debita attentione & devotione *audito*. Unde non satisfacit huic præcepto, qui tempore Sacri in Ecclesia dormit, aut hinc & inde per templum continuò circumspicit, nec is, qui tantum fabulatur, vel alias quasdam actiones exercet, quæ devotionem & attentionem compati non possint; nec denique is, qui exterius quidem nullam præ se fert irreverentiam, interiùs tamen nihil attendit, sed voluntariè ad alia vana & impertinentia, Missæ prorsus oblitus, distrahitur, & tales peccabunt graviùs vel leviùs, prout tempore longiori vel breviori modis enumeratis immorabuntur, mortaliter scilicet, si per totum sacrum, aut notabilem ejus partem, venialiter, si parte non notabili. Potest tamen quis licitè sub sacro obligatorio recitare Horas Canonicas, vel etiam se occupare in lectione alicujus libri, si fiat per modum orationis & devotæ occupationis; secùs, si per modum studii, aut profanæ recreationis animi. Quin &, dum alia Missa commodè haberi potest, seu sine necessitate faciendo confessionem Sacramentalem, præsertim longam, sub Missa obligatoria, hoc præceptum non impletur, cum tali namque confes-

confessione non stat, ut homo attendat ad actiones celebrantis; vel certè minùs attender ad sui accusationem.

Dixi: *Sine neecessitate*, quia interdum in pagis, ubi unica solùm est Missa, dum alius Sacerdos celebrat in filiali, & alius in principali Ecclesia, sub cuius Missa prior confessiones audit, aliter esse vix potest.

R. 2. Ut satisfaciat præcepto de audienda Missa, neccessè non est, ut quis celebrantem videat vel audiat, sed sufficit, si ita moraliter præsens sit, ne ex signis quibusdam colligere possit, quid à sacrificante agatur, ut patet in cæcis & surdis. *Sot. in 4. d. 13. q. 2. a. 1. Navarr. c. 21. n. 8. Con. hic dub. un. n. 2. 99. § 300.* Hinc Donatus noster *tom. 3. tract. 7. q. 107. n. 3.* benè sentit, quòd etiam is, qui è feuestra vicinæ domûs suæ videt & audit vocem Sacerdotis altè Missitantis, absque ullo dubio debeat dici præsens, vicinus & unus de circumstantibus ad Missam. Hoc tamen communiter non debet practicari.

R. 3. Integra Missa debet audiri saltem usque ad Sacerdotis benedictionem, juxta *Can. 47. Conc. Agath. c. cùm ad celebrandas dist. 1. de consecr.* Unde venialiter peccat, qui etiam parvam aliquam Missæ partem negligit sine causa legitima, qualem censentur habere ii, qui Missæ inserviunt, si pro ratione officii subinde ex Missa exeant. *Laym lib. 4. sum. tr. 7. c. 3. § tr. 1. c. 5. n. 7.* Mortaliter verò peccat secundùm communem, qui notabilem Missæ partem negligit, V. G. dimidiam vel tertiam partem, qualem negligere censetur, qui primùm post Evangelium venit, vel qui venit quidem post Episto-

Epistolam, sed post Communionem statim iterum exit, ut ex communi docet Con. *hic dub. un. n. 285.*

Sed num præcepto satisfacit, qui dimidiam unius Missæ partem & reliquam dimidiam alterius audit?

R. Probabilius negativè Con. *Suar. Fagund. & alij*, quanquam contrarium sentiat *Wigandt, Ratio*, talis enim non audit unum integrum Sacrum. Estque ab Innocentio XI. damnata hæc saltem propositio, n. 53. *Satisfacit præcepto Ecclesie de audiendo Sacro, qui duas ejus partes, imò quatuor simul à diversis celebrantibus audit.*

Porro isthoc præceptum incipit obligare pueros, quando tantus rationis usus in iis relucet, qui ad mortale peccatum sufficit; unde maturè à parentibus assuefaciendi sunt, ut sacra piè frequentent; quamdiu tamen eâ ætate sunt, ut nihil spiritualium rerum capiant, neque quieti in templo contineri possint, præstat eos domi relinquere, ne alios graviter turbent. Con. *hic n. 286.*

Quot sunt causæ excusantes ab auditione Missæ?

R. Communiter assignari quinque.

Prima est impotentia spiritualis, ut si quis subiacet interdicto vel excommunicationi, & per ipsum non stet, quò minùs absolvatur. Vel si ipse celebrans sit notorius Clerici percussor, vel de crimine denunciatus tanquam vitandus. Huc spectat ignorantia sive juris, sive facti, quando scilicet quis vel nescit esse diem festum, vel nescit extare præceptum

rum de audienda Missa, quod tamen vix fieri potest, ut hoc quis sine culpa nesciat.

Secunda causa est impotentia corporalis. Propter hanc excusantur captivi, ægri, navigantes. Item, qui adeò distant à templo, ut id commodè adire non possint. Quantum autem viæ requiratur, ut sufficienter excuset, generatim determinari non potest. Saur. & alii numerant iter unius leucæ, adeoque dimidium milliare Germanicum. Verum attendenda est regionum consuetudo, nam quibusdam in locis solet populus etiam longiùs ad sacra excurrere, quia ad id se teneri existimant. Pariter hinc excusantur, qui quidem levius iter habent, sed id nunc per pluvias, nives &c. valde difficile redditur. Item, qui malè hyeme vestiti sunt, præsertim, si longum iter pluviis & nivibus impeditum habent.

Tertia est impotentia moralis. Hæc excusantur, qui eundo vel redeundo timent periculum vitæ imminens ab hostibus vel aëre pestifero. Qui item timent recidivum morbum, qui timent jacturam famæ & honoris, ut honesta mulier carens honesto habitu, vel prægnans ex fornicatione occulta. Qui timent damnum rerum temporalium, nisi quis custodiat domum, qui alioquin separaretur à comitibus suis, qui ipsi in via necessarij sunt, vel quia ipse iter ignorat, vel quia latronibus infestum est.

Quarta est titulus charitatis. Hæc causâ excusatur, qui proximo debet succurrere in gravi necessitate, qui servit infirmis, quos solos relinquere periculosum est. Qui timent, ne, si ad Missas eant, graves & inimicitiae oriantur, qui scit, se, si ad templum eat, fore aliis ruinam peccati. Unde for-
mina

mina quandoque potest manere domi in die festo, ne sit occasio peccandi alicui. à quo scit ex nimia fragilitate se perditè adamari. *Sot. in 4. d. 13. q. 2. a. 1. Saur. d. 88. sect. 6* & alii communiter.

Quinta desumitur ex ratione officii & obedientiæ. Hâc causâ excusantur milites, stationarii, excubitores, pastores pecorum, custodes hortorum, sylvarum, agrorum, publici cursores, veredarii, &c. Item mulieres, pueri, famuli, quos mariti, parentes, domini nolunt permittere ire ad Ecclesiam, dummodo non fiat consuetudo, nec in contemptum religionis. Quòd si famulus frequenter à domino impediatur, tenetur eum relinquere primâ opportunitate. Idem est de opificibus, quos magistri V. G. sartores, sutores, &c. in vigiliis aut festis frequenter laborare cogunt, sine justa causa. Item excusantur viduæ maritum lugentes ad aliquod tempus, ubi est consuetudo, ut domo non exeant, ac demum puerperæ tempore purificationis. *Navarr. c. 21. Suar. d. 88. Con. hic a. 6. & alij.*

A quibus operibus abstinendum est in festo?

R. 1. Ab operibus servilibus, ut patet ex illo *Levit. 23. Omne opus servile non facietis in eo.* Opera autem servilia dicuntur ea, quæ & versantur circa materiam externam, & vel mechanica & illiberalia sunt, V. G. suere, fabricare, vel requirunt tantum laborem corporis, & ab operariis tantum & servis fieri solent. *Ita Dd. communiter ex S. Th. hic a. 4. ad 3.* Unde servilia non sunt, adeoque licita in festo libros describere etiam lucri gratiâ, modicum pingendo delineare, vel efformare aculeum
lintheum

lintheum discendi gratiâ, itinerari contractus facere, ad scopum jaculari, modestè sine strepitu & clamore circa vesperam seu tempore Divini officii elapso, per aucupium venari, modestè V. G. hamo piscari. *Ratio*, quia hæc omnia cum his clausulis non fiunt potiùs per servos quàm per dominos, & supponunt deesse scandalum & Missam non negligi. Si verò in actione pingendi, venatione, piscatione quis dictos limites transgrediatur, servilia seu servis propria & consequenter in die festo graviter prohibita censentur.

R. 2. In die festo laborare minori tempore quàm unâ horâ, est peccatum veniale ob levitatem materiæ, laborare per duas horas certò est mortale. Laborare unâ longâ horâ eodem die festo vel diversis interruptis vicibus notabile tempus ob moralem continuationem constituentibus, esse mortale probabilius est, secùs si fiat in diversis festis ob detectum morales continuationis.

Quinam excusantur à celebratione festorum?

R. Primò: Excusantur Chirurgi pro necessaria apertione venæ, apothecarii, pistores, molitores præsertim à ventis & affluxu aquæ pendentes, fabri ferrarii ad ferrandos equos itinerantium, laniones propter publicam necessitatem, in quantum labor ille requirit & non ultrà. Barbitoriores, si unam alteramve barbam radant, mortaliter non peccant, secùs si multas, nisi excuset loci consuetudo, scientibus & non contradicentibus Ecclesiæ Prælati legitimè introducta.

Secundò

Secundò : Qui vacant operibus vitæ necessariis , ut qui cibos coquunt , ligna fundunt , aquam vel ligna pro culina asportant , sed præcisè , quantum illo die opus est. Qui deficiente pane vespere præparant farinam ad pinsendum sequenti die non festo. Cavendum tamen , ne Missa negligatur.

Tertiò : Pauperes operarii , qui ob necessitatem corporalem non possunt cessare à labore , sine quo familiam sustentare nequeant , modò desit scandalum & audiant sacrum.

Quartò : Qui feriando paterentur grave damnum in suis bonis. Sic rustici in die festo ob probabile tempestatis periculum post Divinum Officium colligunt fœnum & fruges saltem cum licentia Parochi. Item extenduntur linthea anima lota , ne destruantur. Pauperes ancillæ reficiunt suas vestes , dum aliis diebus id non possunt.

Quintò : Sartores laborantes pro exequiis vel nuptiis celebrandis , quæ non possunt differri. Mulieres , pueri , famuli , artifices , quando à suis maritis , parentibus , dominis , severè ad laborandum urgentur , sed Missa non est negligenda.

Sextò : Videntes (sacro neglecto) in die festo necessaria vitæ , V. G. carnem , pullos , ova , butirum & similia ad urbes portantes , V. G. rustici , ne aliis diebus suum laborem prætermittant.

Festum ligatæ extra territorium

& itinerantes?

R. 1. De itinerantibus & peregrinis dictum est suprâ in tractatu de Legibus , ubi videatur.

R. 2. Non peccat , qui secluso scandalo pridie festi laborandi causâ è sua parochia , in qua festum est

est, vadit ad alium locum, in quo non est festum. *Ratio* : Præceptum Ecclesiæ vetat quidem laborare die festo, ubi est festum, sed non vetat exire à parochia, & laborare extra illam. Unde talis exiens non agit in fraudem festi, sed utitur jure suo. Aliud est, si expressè fraudem intenderet.

§. III.

De Vitiis Religioni oppositis, scil. Sacrilégio & Simonia.

Quid est Sacrilégium?

¶ Est *Violatio rei sacræ*, id est, dicatæ cultui Divino. Estque hæc violatio triplex, scilicet violatio personæ, rei, & loci sacri. Dicitur 1. Violatio personæ V. G. *Personæ Clericalis* percussio, fornicatio Clerici vel Monialis, vel alterius personæ cognatione spiritali obstrictæ, pertractio Clericorum ad tribunal sæculare, exactio vectigalium ab iisdem. Dicitur 2. *Rei*, scil. Sacramentorum, præsertim Venerabilis Sacramenti Eucharistiæ indigna administratio, susceptio, irrisio, conculcatio, indigna tractatio sacrorum vasorum corporalium, abusus verborum S. Scripturæ. Dicitur 3. *Loci sacri*, V. G. infractio vel incendium ejus, sanguinis vel seminis effusio, sepultura infidelis, vel excommunicati denunciati, violenta extractio personæ gaudentis immunitate, item furtum ex loco sacro, ad quod tamen ultimum requiritur, ut res, quæ auferitur, sit sacra, vel pertineat ad Ecclesiam, vel saltem *demandata sit ejus custodia*. Unde sacrilegium non committit, qui cuidam in Ecclesia bursum cleperet vel auferret.

Quid est maledictio?

R2. *Est imprecatio mali*, V. G. *utinam* diabolus te auferat. Est ex genere suo peccatum mortale tantò gravius, quantò personam, cui maledicimus, magis amari & revereri debemus. Parentes, si filiis discolis mala quædam imprecentur ex motu primo, peccant venialiter; si verò ex animo peccant mortaliter.

Quid est Simonia?

Definitur à S. Th. 2. 2. q. 100. a. 1. in C. quòd fit; *Studiosa voluntas emendi vel vendendi aliquid spirituale, vel spirituali annexum, pro temporali.* Dicitur *studiosa*, ad excludendam simoniam materiale, quæ fit ex inculpabili ignorantia, estque *studiosa* idem, quod *voluntaria*. Per *emptionem* & *venditionem* intelligitur omnis contractus obligatorius sive onerosus.

Quotuplex est Simonia?

Est triplex, scil. *Mentalis*, *Realis*, & *Conventionalis*, ad quam reducitur *Confidentialis*.

Mentalis rursus est duplex, alia *purè mentalis*, alia mixta. *Prima* est, quæ consistit in nudo proposito pro temporali emendi vel vendendi spirituale. *Secunda* est, in qua, etsi talis voluntas non declaretur, pergitur tamen ad opus externum, V. G. pecuniam pro Missa, non pro sustentatione accipiendo.

Conventionalis est, quâ expressè vel tacitè initur contractus super re spirituali emenda vel vendenda, sed contractus executioni nondum est datus.

Realis, quâ talis contractus de facto executioni datus est.

Confiden-

Confidentialis est , quâ expresse vel tacito pacto alicui procuratur Beneficium Ecclesiasticum vel regulare , ut is , cui procuratur , post tempus aliquod procuranti vel alteri resignet , vel ex eo pensionem præstet. Hæc damnata est à S. Pio V. in Bulla : *Intolerabilis*.

Simonia quale est peccatum ?

Dico : Ex genere suo est peccatum mortale , ita ut nunquam ob parvitatem materiæ sit veniale. *Ratio* , quia nulla res in tam parvo gradu potest esse spiritualis , quin magna sit Dei injuria eam velle pretio æstimare.

Simonia quas pœnas inducit ?

Dico : Simonia realis sive completa pœnas juris inducit , quæ sunt : *Excommunicatio* , *suspensio* & *interdictum* , juxta declarationem Sixti V.

Simonia , etiam confidentialis completa , nimirum dato vel accepto beneficio , etsi accipiens nondum impleverit promissionem , utramque partem ipso facto subjicit excommunicationi Papali.

Cæterum Papa Simoniacus non subjacet his censuris. *Ratio* , quia Legislatur non tenetur suis legibus vi coactivâ , adeoque nec ad pœnas Legis.

Imò si quis cum licentia Papæ emat beneficium , non incurrit has pœnas , (quamvis & Papa peccet & Simoniacus.) *Ratio* , quia hæc Papæ licentia est tacita dispensatio vel relaxatio juris Pontificii ejusque pœnarum.

Porro pretium in Simonia solet vocare *munus* , non in quantum hæc vox significat liberale donum , sed onus ac debitum justitiæ commutativæ. Hoc

autem munus est triplex juxta S. Th. scilicet *à manu*, *à lingua*, *ab obsequio*.

Primum est pecunia, vel quævis res pretio æstimabilis. *Secundum* consistit in sermone, laude vel vituperio, ut si quis laudet aliquem apud Principem, vel vituperet. *Tertium* consistit in servitio, vel temporali ministerio, quod quis alteri exhibet.

Triplex hoc munus, dummodo cedat in pactum expressum vel implicitum, vel per modum mercædis ponatur, constituit Simoniam.

Simoniacus ad quid tenetur?

R. 1. *Qui interventu muneris, id est pecuniæ seu pretii, Spiritualia quacunque assequitur, ea licite retinere non potest, sed tenetur restituere jure naturæ. S. D. hic a. 6.*

Ratio: Ex natura rei debet restitui, quod acquiritur per contractum injustum: sed contractus Simoniacus est injustus, quia in eo venditur, quod est invendibile, ergo.

R. 2. Beneficium simoniacè acceptum (nisi dispensatio vel potius nova ejus collatio obtineatur) resignandum est ad manus collatoris.

Ratio: Nemo potest beneficium obtinere, nisi per legitimam collationem factam ab eo, ad quem spectat. Unde etiam talis Simoniacus tenetur restituere omnes beneficii fructus, quos percepit vel percipere potuit, sive extent, sive non extent; deductis solum expensis, quas fecit vel causâ fructuum, vel in utilitatem Ecclesiæ. Si verò contigerit Simonia ipso nesciente, tenetur solum restituere fructus extantes, non verò bonâ fide consumptos.

Ex

*Ex his sequitur primò : Clericus , qui principaliter frequentat Chorum , vel recitat horas ob quotidianas distributiones , item Sacerdos , qui non celebrat , nisi ob stipendium , committit Simoniam. Secùs verò , si hoc temporale sit *motivum secundarium* , seu *causa tantum impulsiva*.*

Secundo : Episcopus collatione primæ Tonsuræ & Ordinum , Notarii pro testimonialibus , si stipendia laboris ab Episcopo habeant , aliquid temporale accipientes , aut eis dantes , Censuras & pœnas Simonix incurrunt. Si verò Notarii stipendium non habeant : tamen ultra decimam partem aurei accipere non possunt , nec eis dare licet sine labe Simonix. Ita Concil. Trid. ss. 21. de Reform. Can. 1.

Tertiò : Religiosus , qui dicit : Eligam te in Abbatem vel Priorem , ut me facias Sub Priorem , Concionatorem &c. non committit Simoniam , quia tunc non temporale , sed spirituale datur pro spirituali , peccat tamen peccato acceptionis personarum , ambitionis vel scandali. Si verò dicat : Faciam te Abbatem , ut me facias Cellarium , videtur esse Simonia ; quia illud officium spirituale non est , sed omninò temporale.

Quartò : Dare pecuniam , ne eligatur indignus , non est Simonia , sed opus maximè laudabile. Ita noster de la Cruz , dicens , hanc esse communem. Ratio , quia solùm intenditur , ut servetur justitia distributiva in bonum Ecclesiæ.

Quid , si consanguineus Patri consiliario Episcopi det pecuniam copactò , ut inducat Episcopum ad dandum Petro , de Simonia nihil

scienti , beneficium ?

H 3

Con-

Consanguineus ille & consiliarius sunt Simoniaci, non verò Episcopus, nec promotus, cùm nihil inde sciant. Imò sic promotus, *secundum Conradum*, non tenetur resignare beneficium. *Ratio*, quia nimis durum est, ut qui culpam Simoniaë non committit, puniatur pœnâ Simoniaë. *Idem est*, si Simonia facta fuisset in fraudem electi vel promoti.

Cæterùm, si pecunia detur Prælato, vel eo sciente ministris, nesciente promotus, tunc promotus non fit Simoniacus, promotio tamen est Simoniacæ ex scientia promotoris; si ergò id promotus resciat, tenetur renuntiare; si autem resciat elapso triennio, jam gaudere potest regula Cancellariæ de triennali possessione, ita ut elapso triennio turbari nequeat vel molestari circa illud beneficium.

C A S U S I.

Titius in concursu beneficii pecuniis operatur, ut Cajus majus idoneus à concursu desistat.

Q. An committat Simoniam?

R. Utrumque tam Cajum quàm Titium manifestam commisisse Simoniam. *Ratio*, quia quicumque dat vel facit aliquid etiam minimum pro spiritali, tanquam pretium ejus vel causam principalem habendi ipsum, est Simoniacus, ut docet *D. Th. 2. 2. q. 100. a. 5.* Sed in præsentia data sunt illæ pecuniæ pro obtinendo beneficio principaliter, quibus non datis fuisset sine dubio alteri utpotè digniori collatum, ergò. Et, cùm Simonia, quam isti contraxerunt, fuerit realis, ut patet, ideò ultrà lethale peccatum & excommunicationem ipso facto incursum, non potuit Cajus obtinere beneficium,

um, nihilque valuit præsentatio, electio, confirmatio, provifio, & quælibet alia dispositio, & fi obtinuit beneficium, illud teneretur relinquere, & omnes perceptos fructus restituere, ut decernitur *in extrav. secundâ de Simoniâ.*

C A S U S I I.

Petrus Presbyter habens beneficium, cuius redditus valent octo centum scutis, renuntiavit illud eo animo & confidentiâ, ut consobrino suo daretur, non aliâs renuntiaturus assignatâ ducentorum scutorum portione ad beneficiati sustentationem, reliquis in pensionem sibi reservatis, & ut concessio faciliùs impetraretur, proventuum summam non nisi sexcentorum scutorum Pontifici enarrat. Q. An Simoniaca fuerit hæc renuntiatio, & quid Confessori agendum?

R. In hoc casu nullam commisisse Petrum Simoniam in hac confidentiali renuntiatione, eò quod confidere solum, quòd collator conferret beneficium renantiatum illi, cui renuntians conferri desiderat, post renuntiationem liberè & sine ullo pacto vel modo, conventionis factam, non est Simoniaca confidentia. *Ratio*, quia nullus intervenit ea in re contractus non gratuitus, nec aliquid deductum est in pactum, quo collatio reddatur invalida. *Cap. quam pio* 1. q. 1. Interim, cùm Petrus ad obtinendam faciliùs à sede Apostolica gratiam tacuerit ex proposito verum beneficii valorem quo ad redditus

iplos certos, litteræ ipsius fuerunt subreptitiæ tam quò ad collationem, quàm quò ad pensionem, debetque confessor illi injungere, ut rem de novo à sede Apostolica impetret enarratâ veritate, secus non posse gaudere pensione, nec consobrinum ejusdem rei conscium beneficio.

Regulæ dig noscendi, an Simonia committatur in collatione beneficiorum?

Primò. Simoniam committit is, qui pretium dat vel accipit pro beneficiorum collatione, resignatione, electione, confirmatione &c.

Secundò. Qui fundum, cui annexum est jus Patronatûs Laici, pretio alteriori vendit vel emit, præcisè, quia illud jus annexum habet.

Tertio. Qui amico collatoris, electoris, aut præsentatoris pretium vel aliud munus dat vel promittit, ut ab eo commendetur, & operâ illius beneficium obtineat.

Quartò. Qui pretio accepto cedit juri dubio, quod habet ad beneficium, ut si duo litigent.

Quintò. Si Petrus V. G. resignet beneficium Paulo fratri Annæ, ut ipsam recipiat uxorem.

Sextò. Pecunia &c. data pro collatione beneficii à parentibus, vel aliis in favorem beneficiati, ipso conscio facit, ut Simoniaci sint & donatores & beneficiatus.

CAPUT VIII.

De

Jure & Justitia

§. I.

De Justitia in genere & specie.

Quid est Jus?

R. Jus sive justum nihil aliud est, quàm *equalitas debita inter obligationem unius & jus activum alterius.*

Quotuplex est Jus?

R. Est duplex, scil. *Jus ad rem*, (putà habendam, quæ nondum est in nostra potestate, & *Jus in re*, quæ actu ut propria possidetur.

Jus ad rem acquiritur per stipulationem, donationem, emptionem, præsentationem, postulationem ad beneficium, per collationem beneficii, electionem, successionem hæreditatis. Et hoc jus tribuit solam actionem in personam, *jus verò in re* actionem in rem, quia res, ubicunque extet, à domino repeti potest. Tale jus est & habetur per emptionem & alios contractus secutâ rei traditione &c.

Jus adæquatè dividitur in *naturale*, quod rerum naturâ, *positivum*, quod certorum hominum inter se consensu, & in *Jus Gentium*, quod communi omnium nationum populorumque judicio constitutum est.

H §

Quid

Quid est Justitia?

R. Juxta Ulp. L. 10. ff. de just. & jure : Est perpetua & constans voluntas jus suum cuique tribuendi. Voluntas hic sumitur pro habitu voluntatis.

Quot sunt species justitiæ?

R. Sunt Tres, scil. *Legalis*, *commutativa*, & *distributiva*. Ratio, quia, cum justitia sit ad alterum, & hæc triplex esse possit, scil. *partis ad totum*, *partis ad partem*, vel *totius ad partem*, hinc triplex est justitia: *Prima* legalis, *Secunda* commutativa, *Tertia* distributiva.

Justitia legalis est perpetua & constans voluntas communitati tribuens jus suum.

Commutativa est perpetua & constans voluntas parti tribuens jus suum, & constituens æqualitatem arithmeticam inter rem, & rem.

Justitia distributiva est perpetua & constans voluntas in Magistratu partibus communitatis jus suum tribuens, constituendo æqualitatem geometricam juxta merita personarum.

Justitia legalis, quæ etiam generalis dicitur non quidem prædicatione, sed virtute & imperio, est vera species justitiæ in communi ab aliis virtutibus distincta, quippè, quæ honestate specialiter arduâ procurat primariò bonum commune, ut debitum communitati, id quod in nullam aliam cadit virtutem. In Principe residet *architectonicè*; in subditis verò *ministerialiter*, in utrisque tamen ejusdem est rationis, utpotè idem utrobique objectum formale respiciens.

Judicium

Judicium verus est justitiæ actus. *Patet* ex ipso nomine ; ut licitum sit , tres requiruntur conditiones.

Prima , ut procedat ex inclinatione justitiæ. *Secunda* , quòd procedat ex authoritate præidentis, quia aliàs est usurpatum. *Tertia* , quòd proferatur secundùm rectam rationem prudentiæ , quia aliàs esset suspiciosum vel temerarium.

*Quid est judicium temerarium, an
& quale peccatum?*

Dico : *Judicium temerarium* est firma & determinata sententia de malo proximi carens omni dubitatione & formidine , & sine indicio sufficienti. Est ex genere suo peccatum mortale. *Ratio* , quia est contra charitatem & justitiam ; proximo namque fit gravis injuria in bonis famæ.

*Quid est suspicio temeraria? Et quale
peccatum?*

Dico : *Suspicio temeraria* est assensus debilis de malo proximi , ad unam partem determinatus cum formidine oppositi. Est ex genere suo peccatum veniale, licèt sit de re gravi. *Ratio* , quia non inducit perfectum & completum contemptum , consequenter non contrariatur dilectioni proximi , Et licèt injuria consistens in actu perfecto sit peccatum mortale, secùs si consistat in actu imperfecto ; *Suspicio autem* est quid imperfectum in genere judicii , & ideo est imperfectus motus , & ideo non est mortale , nisi trahatur ad aliam lineam. Ita in terminis S. Th. quodl. 12. a. 35.

Quid

Quid est dubium & qualiter interpretandum?

R. Dubium est suspensio animi circa malum proximi. Interpretandum est in meliorem partem saltem *negative*, id est, in non pejorem. *Ratio*, quia, quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris; sed nullus vellet actiones suas accipi in pejus, sed semper in melius: Ergò.

Porro taliter judicans exponeret se quidem periculo erroris *intellectus speculativi*, secùs *practici*.

Nota tamen, quòd, quando agitur de evitando aliquo damno, vel adhibendo remedio, possint, imò debeant aliquando dubia accipi in deteriore partem, non *definitivè* judicando, sed per quandam *suppositio- men*, supponendo id, quod est deterius, quia remedium quod est efficax contra majus malum, etiam est efficax contra minus. Ita S. D. hic q. 60. a. 4.

Cæterùm, si ex dubio vis formare judicium, debes in melius sumere *positivè*.

Quid dicis ad hunc Casum?

Vir probatæ fidei refert de fœmina honestissima, quòd marito non servet fidem; nam, si credam viro referenti & interpreter in partem deteriore, facio injuriam fœminæ, quæ est in possessione bonæ famæ; si non credo referenti, & interpreter in partem meliorem, injuriam facio illi, judicando eum esse mendacem. Ad hoc

Dico: Imprimis considerandum est, quibus ex causis ille referens moveatur ad hoc referendum; si constiterit fieri ex passione, odio, inhonesto amore, interpretatio facienda est in favorem fœminæ; si

Si autem ex bono animo, ut nimirum adhibeatur remedium, optimum erit, suspendere judicium; si autem in actum exire velim, dubium interpretandum est in favorem fœminæ, id est, in meliorem partem; quia juxta regulas juris, *quando partium jura sunt obscura, reo favendum est potius quàm actori*, ille autem, de quo dicitur malum, obtinet locum rei: *Jura promptiora sunt ad absolvendum, quàm ad damnandum*, ut ait Abulensis *super c. 5. de presumptionibus*. Porro, quòd ex hoc sequatur jactura in honore ipsius referentis, id ipsum referens sibi imputet, quia absque sufficiente causa proximum distamat.

*Judex in peccato mortali judicans
peccatne mortaliter?*

Affirmo, si judicet in peccato mortali *publico* & valde scandaloso. *Ratio*, quia sic dat materiam scandali; *secus*, si peccatum occultum sit: *Ratio*, quia sic non dat scandalum, nec agit contra justitiam, ut suppono, adeoque nec contrariatur auctoritati jurisdictionis, quam retinet talis judex, nec rectitudini judicii, nec virtuti religionis, cum non consecratur speciali consecratione ad tale officium, per quod differt à Sacerdote indignè consecrante, vel absolvente in foro pœnitentiæ.

§. II.

De Dominio.

Quid est Dominium?

R. Est facultas utendi re suâ ad quemlibet usum lege permissum.

Quoniam

Quotuplex est Dominium?

R. Est Duplex, *Jurisdictionis* & *proprietatis*. *Primum* est facultas gubernandi proprios subditos, ejus actus sunt: *Præcipere*, *prohibere*, *permittere*, *judicare*, *punire*, *præmiare*.

Secundum est facultas disponendi de re aliqua tanquam sua in proprium commodum.

Quotuplex est Dominium jurisdictionis?

R. Est Duplex, scil. *Ecclesiasticum* & *Seculare*.

Quotuplex est Dominium proprietatis?

R. est Duplex, *Perfectum* & *Imperfectum*. *Primum* est, quod continet proprietatem rei & commodorum ejus. *Secundum* est, quod tantum habet proprietatem rei absque commodo, vel commoda absque proprietate, & dicitur *directum* secundum primam partem; *utile* verò juxta secundam partem.

Quotuplex est Dominium utile?

R. Est Septuplex: *Usus*, *Ususfructus*, *Emphyteusis*, *Feudum*, *superficies*, *Servitus*, *Possessio*.

Usus definitur, quod sit *ius utendi re alienâ salvâ rei substantiâ*. *Ususfructus* eodem modo definitur modò addatur particula: *Et fruendi*.

Emphyteusis est *Concessio rei mobilis cum translatione dominiij utilis, retento directo, sub onere certæ pensionis proprietario soluendæ, vel in perpetuum, vel ad certum tempus, quod decennio non sit minus*. Differt ab *usufructu*, quod hic etiam constituitur in rebus mobilibus.

Feudum

Feudum est *Concessio rei immobilis*, *nim. agri vel pagi &c.* cum translatione dominij utilis, retentâ proprietate, sub onere fidelitatis & obsequij personalis præstandi. Hi contractus licet sæpè pro eodem sumantur, differunt tamen, quòd *emphyteuta* in recognitionem dominij directi teneatur præstare pensionem realem, feudatarius verò personale obsequium, cujus tamen loco solet imponi realis pensio, & tunc parum differunt.

Superficies est contractus, quo superficies alieni fundi seu soli alicui (qui inde dicitur *superficiarius*) conceditur ad ædificandam domum, plantandam vineam vel hortum, &c.

Servitus est jus utendi vel fruendi re alienâ, aut aliquid circa eam impediendi.

Servitus dividitur in *merè personalem*, quæ à persona debetur personæ, ut si quis usum sui servi concedat alteri. Et in *merè realem*, quæ à re immediatè debetur rei, ut est V. G. jus, quo per tuum agrum vado vel jumenta duco ad meum. Et in *mixtam*, quæ à re immediatè debetur personæ, quæ illâ re immediatè potest uti vel frui.

Servitus Realis iterum alia est *rusticana*, quæ prædio rusticano, alia *urbana*, quæ prædio urbano debetur.

Possessio definitur, quòd sit detentio rei, corporis & animi & juris adminiculo interveniente. Est duplex, *bonæ & male fidei*. Porro ad hæc præfata dominia, ut valida sint, requiritur titulus.

Quid est Titulus?

¶ Titulus est radix & fundamentum dominij, quo quis se probat dominum rei, V. G. emptio, donatio

donatio, successio hæreditaria, legatum, electio &c. Ad hos titulos ordinariè requiritur traditio & possessio rei.

§. III.

De Subjectis Domini.

Parvuli & amentes habentne Dominium?

¶. Etsi non habeant dominium *actuale* defectu usûs rationis, habent tamen *habituale*, fundatum in potentiis naturæ rationalis. Servus item, quâ servus, nullum habet dominium. *Ratio*, quia est arbor non sibi, sed hero suo fructificans.

Quarum rerum dominium habent filij familias?

¶. Habent dominium proprietatis & utile *bonorum castrensiurn*, quæ occasione militiæ armatæ acquisiverunt, & *quasi castrensiurn*, quæ sibi comparârunt ex militia sagata vel togata, id est, ex officio publico, V. G. advocati, judicis, professoris, &c. *Ut nimirum* lex faveat in castris, aulis, officiis publicis sub vexillo Christi merentibus.

Quarum rerum dominium habent uxores?

¶. Habent plenum Dominium bonorum *paraphernalium*, id est, quæ præter & extra dotem absque intuitu matrimonii à suis acceperunt, L. 8. *C. de pactis.*

Nihilominus uxores, quæ habent parentes pauperes vel proles ex priori toro, si non habeant alia bona, possunt ex bonis communibus vel aliis succurrere illis, nec tenentur eas expensas (si moderatæ

ratae sint) soluto matrimonio computare in suam partem, imò possunt etiam moderatè succurrere fratribus & sororibus.

Habentne religiosi aliquarum rerum dominium?

Dico : Non habent saltem *in particulari*. *Ratio*, quia per votum solemne paupertatis ita se spoliant omni dominio rerum temporalium, ut Navarrus rectè dicat, eos nequidem habere dominium panis, vestis, &c. quibus utuntur.

Item Religiosus nequidem per licentiam Papæ potest habere peculium omninò independens, *ob eandem rationem*, nempe votum paupertatis. Potest tamen habere pecunias in communi deposito asservandas ad usus sibi à Prælato concessos vel concedendos. *Ratio*, quia totum hoc fit ad placitum superioris, consequenter non læditur paupertas.

Religiosus violans votum paupertatis peccatne, & quomodo?

Dico : Peccat mortaliter *ex genere suo*. *Ratio*, quia per solemne votum omni rei temporalis dominio se privavit. *In individuo tamen* non semper peccat mortaliter, sed tantum venialiter juxta quantitatem rei, ut contigit in furto. Ex his

Sequitur, quòd ad hoc, ut religiosus aliquid recipere possit vel dare, licentia superioris requiratur, non quidem *semper expressa & formalis*, sed *tacita & rationabiliter præsumpta*, *Ratio*, tum quia eadem est vis taciti & expressi, per *Legem cum quid ff. de rebus creditis*. Tum, quia præsumptio de voluntate domini sufficit, ut alienæ rei usurpatio excusetur à furto. Per *Legem inter omnes §. rectè ff. de furtis*, ergò & sufficit ad excusandum à violatio-

ne paupertatis. Cæterum hæc licentia debet esse libera, seu perfectè voluntaria, id est, non obten-
ta per fraudem, quia fraus nemini patrocinator.
Item debet esse ex iusta causa, quæ potest esse V. G.
pietas in egentes parentes, vel proximos con-
sanguineos &c.

Quid dicis ad hos casus?

Primus : Est quidam religiosus, qui pecunias
non imponit communi deposito, peccarne morta-
liter?

Secundus : Prælatus religioso dedit licentiam ac-
cipiendi è suo deposito unum aureum ad emendos
libros, ipse verò illum expendit ad alios usus sibi
necessarios, peccarne?

Tertius : Prælatus videt & scit subditum aliquid
distrahere vel acquirere, & non contradicit; hæc
prælati taciturnitas, excusarne à vitio proprietatis?

Ad primum respondet Wigandt : Talem religi-
osum non statim damnarem peccati mortalis, quia
intentio iudicat omnes. Aliud esset, si obstarer spe-
ciale præceptum, & id fieret animo pecuniam præ-
lato occultandi.

Ad secundum dicitur, si adsit necessitas, vel li-
centia rationabiliter præsumpta, non peccat. *Ra-
tio* est eadem, quæ suprà.

*Sed quid si religiosus luderet absque
omni licentia?*

Dico : Peccaret contra votum paupertatis. *Ra-
tio*, quia pecunias exponere ludo est actus dominiis;
hinc, qui ab eo lucratur, tenetur restituere non lu-
denti, sed monasterio.

Ad

Ad tertium facit hæc regula juris : *Qui tacet consentire videtur*. Sed nota, duplicem esse taciturnitatem ; una est *permissiva*, sicut Deus permittit peccata, & hæc non excusat. *Secunda approbativa*, & hæc excusat.

Sed unde scis taciturnitatem esse merè *permissivam* vel *approbativam*?

Navarrus noster ex Donato id benè explicat. *Primò*, ait, debere cognosci circumstantias personarum, rei, occasionem, ob quas rationabiliter præsumi possit voluntas superioris. *Secundò*, si Prælati sciens taceat ex verecundia vel timore, aliove respectu, quia nim. homo pacificus est, subditus verò est inquietus, agrestis, turbulentus &c. est taciturnitas *permissiva*; *approbativa* verò, si ex nullo simili motivo taceat.

Sed neque Religiosus evectus ad dignitatem etiam Episcopalem vel Cardinalitiam, dominus est reddituum beneficii, sed tantùm habet jus eos administrandi vel dispensandi, tum ad congruam sui status sustentationem, tum ad pias causas. *Ratio*, quia votum paupertatis non est incompensabile cum statu Ecclesiastico, imò exornat eum, ut patet exemplo Apostolorum : Ergò non est ratio, cur non maneat,

Porro hæc abdicatio paupertatis, sicut & custodia castitatis adeò est annexa regula Monachiali, ut contra eam nec S. Pontifex licentiam possit indulgere. *Cap. Cum ad Monast.* Ex quo liquet, quòd incapacitas domini voto paupertatis annexa non sit ex constitutione Ecclesiæ, sed ex ipsa natura voti oriatum,

*Teneturne monasterium ex delicto
vel debito religiosi?*

R. Ad utrumque neg. Non enim ex *delicto*, quia *delictum personæ in damnum Ecclesiæ redundare non debet. C. cum olim 14. de privileg.* Sed nec ex *debito*, quia *religiosus professus tantum facultatis non habet, ut nomine proprio æra possit contrahere.*

Dixi, professus, quia debita ante ingressum à religioso contracta monasterium tenetur solvere ex bonis per religiosum acquisitis. *Ratio*, quia nemo potest ex re aliena ditescere, sed in eo casu bona religiosi jam erant debita vel obstricta aliis: Ergò.

Dos seu legatum alicui si nupserit vel filios habuerit, debeturne illi in conscientia, si religionem ingrediatur?

R. Affirmativè. *Ratio*, quia in dubio religioni favendum est *L. sunt personæ ff. de relig. & sumpt. funer. cap. fin. de sent. & re judic.* Adjudicare autem omnia illa, quæ pro nuptiis relinquuntur filia, quando monasterium ingreditur, redit in favorem religionis, ut patet, ergò totum legatum monasterio consignari debet.

Clerici sæculares an & quorum bonorum habent dominium?

R. Clerici sæculares domini sunt nedum *bonorum patrimonialium*, quæ scil. ab hæreditate, contractu, testamento vel donatione habent, & *quasi patrimonialium*, quæ habent ex ministeriis clericalibus, cantu, Missa, concionibus &c. sed etiam *fructuum congruæ sustentationi superfluum.*

Ratio i. p. est, quia ejusmodi dominio jus illos non spoliavit, nec ipsi à se abdicarunt. *Ratio*

Ratio 2. p. est, quia, Qui servit altari, vivat de altari, & nemo militat propriis stipendiis, 1. Corint. 9

Unde hujusmodi bona sunt laboris præmia & stipendia functionis, quilibet autem suæ mercedis perfectus est dominus.

Ratio 3. p. colligitur ex Trid. ss. 24. cap. 12. de reform. ubi docetur, quod beneficiati non residentes & absentes non faciant fructus suos; ergò argumento à contrario (quod in jure fortissimum est) residentes & præsentis fructus faciunt suos, eosque lucrantur, sed hoc est idem ac fieri dominum eorum, cap. un. de Cler. non resid. in 6. & in usu Juris Canonici illæ Phrases: Facere suum & fieri dominum, æquipollent: Ergò.

Omniò verò iis interdicit sacrosancta Synodus (ipsissima sunt Tri d. verba ss. 25. c. 1. de reform.) ne ex hujusmodi redditibus consanguineos & familiares suos augere studeant, cum & Apostolorum canones prohibeant, ne res Ecclesiasticas, quæ Dei sunt, consanguineis donent. A fortiori illas in usus profanos expendere, vel in luxum convertere illicitum esto.

Porro redditus superflui dicuntur illi, qui supremum congruæ sustentationis gradum excedunt; nomine autem congruæ sustentationis intelligitur, quod Clerico moraliter est necessarium ad suam, suæque familiæ sustentationem juxta conditionem statûs ac dignitatis.

Sed, quid si beneficiatus habeat filios vel filias, nedum legitimos, sed spurios, potestne illos alere ex redditibus Ecclesiasticis?

Dico: Non potest, si liberi habeant sufficientia propria bona, V. G. adventitia à matre, vel, si

patet habet bona propria patrimonialia ; *id tamen posset* , si eos haberet in suo servitio , seu familia , quam juxta status sui decentiam alit.

Licet itaq; Clerici sæculares domini sint fructuum congruæ sustentationi superfluum, hoc tamen dominium limitatum est sic, ut non possint de iis testari ad causas profanas , sed eos tenentur etiam *ex justitia* applicare pauperibus , vel aliis causis piis , restitutioni cæteroquin obnoxii. Ita docent ut probabilius antiquiores D.D. quorum Catalogum videre licet apud Abb. *in c. cum esses num. 21. Adrian. in 4. de restit. § pro clariore sent. Nav. Covarr. &c.* Unde S. Bern. *epist. 2. ad Cano. Lugdunensem* ait : *Quidquid præter necessarium victum vel vestitum de altari retines , tuum non est , rapina est , sacrilegium est* , nim. si in usus profanos expendatur : Ergo est obligatio restitutionis. *Batio* , quia S. Canones ajunt , res Ecclesiasticas esse res Dei , patrimonium Christi , vota fidelium , qui eas Deo obtulerunt per manus Prælatorum , ut per eos ad Dei honorem & offerentium salutem fideliter dispensentur ; ergo eo ipso Ecclesia tacito pacto obligat ad hæc bona non in usus profanos , sed pios expendenda ; ergo si id non fiat , oritur obligatio restitutionis. Reverà periculosissima est sententia opposita , (ait Wigandt) uti suprà probatum est de usu cujuscunque sententiæ probabilis concurrente probabiliore , &c.

Quid sentis de illis beneficiatis , Canonicis &c. qui plura simul habent beneficia ?

Dico : Quòd , qui sine legitima dispensatione tenet simul duo beneficia , etiam solum simplicia incompatibilia

patibilia, vel quorum quodlibet ad honestam sufficit sustentationem, peccet mortaliter.

Ratio patet ex Trid. ss. 7. c. 2. & ss. 24. de re-form. c. 17. ubi videatur.

Dixi 1. *Sine legitima dispensatione*, quæ à solo Papa cum cognitione & relatione justæ causæ impetrari potest; & ni causa sit justa, dispensatus in conscientia non est tutus, licet fortè in foro fori non molestetur. Justitia verò causæ semper est metienda (ut S. Canones docent) non ex privato commodo dispensati, sed ex utilitate Ecclesiæ, quò etiam spectat prærogativa meritorum in Ecclesia.

Dixi 2. *Incompatibilia*, id est, quorum singula exigunt continuam residentiam.

Dixi 3. *Quorum quodlibet sufficit ad honestam sustentationem*; potest enim quis tenere duo beneficia simplicia residenti am non requirentia, quorum neutrum congruæ sustentationi sufficit. Imò in quibusdam locis est in usu, quòd duæ Parochiæ sibi vicinæ, quarum neutra sufficit congruæ sustentationi, jungantur & uni conferantur. Item Parochia beneficio simplici V. G. Canonicali unita reputatur pro uno beneficio, & in hoc casu dispensatione non est opus.

Quid si Petrus, sine justa causa & dispensatione, teneat plura beneficia, quorum quodlibet sufficit congruæ sustentationi, nonne eodem die tenetur pluries dicere Horas?

Affirmo, juxta regulam juris: Qui sentit commodum, sentire debet & onus. Hinc talis semel tantum

in die Horas recitans ex duplici capite tenetur restituere fructus: 1. Ratione injustæ possessionis beneficii. 2. Quia non recitat Horas pro multitudine beneficiorum,

CASUS I.

• *Jacobus plura habens beneficia simplicia, cum se morti proximum videret, tria religionis vota præsente Notario & testibus in manibus cujusdam Prioris emisit, ut in habitu illius religionis sepeliretur & totius ordinis suffragia participaret. Nunc ad sanitatem reversus dubitat an sit vere religiosus, aut saltem teneatur ad ingrediendam religionem, possitque tutâ conscientia cum voto paupertatis retinere illa beneficia, & alia acquirere?*

¶. Tria in hoc casu peti. Primum est, an sic vovens possit dici religiosus? ad quod R. negativè ob triplicem defectum. Imò quia non servavit completum Novitiatus annum, quod exigitur à Trid. ff. 25. cap. 5. de regularibus. Secundò, quia professio illa acceptata fuit absque consensu Conventus Cap. ult. adjuncta glossa de regul. L. 5. Tertiò, quia nulla præcessit de vita & moribus profitentis indagatio & diligens examen, ut præcipitur in Bulla Sixti V. de Anno 1587. quæ incipit: Cum de omnibus Ecclesiasticis.

Secundo petitur, an saltem maneat obligatus ad ingrediendam religionem, ad quod etiam R. Negativè. Ratio 1. Quia vovens non debet obligari ad
plura

plura, quam sua verba & intentio se extendunt, ut ait *S. Th. 2. 2. q. 18. a. 3.* & patet ex eo, quia omnis obligatio est restringenda. *L. quidquid astringendo ff. de verb. Oblig.* Jam autem verba hujus voventis non sunt religionem ingredi, neque hoc expressè vovit, nec fuit intentio ejus alia, quam vovere tria illa vota ad lucranda illius religionis post mortem suffragia. Et actus agentium non operantur ultra intentionem eorum. *L. non omnis ff. de reb. red. & cap. fin. de prabend.*

Tertiò petitur, an possit tata conscientia retinere beneficia & alia acquirere? ad quod *ex.* quòd, cum triplici jure fuerit actus ille nullus, ut suprà tactum est, non potest Jacobo superstite producere aliquem effectum, clausula enim irritans, nisi fiat, ut statuitur in ea, est forma substantialis à lege præstituta *arg. lege non dubium, & lege fin. cap. de leg.* Et actus factus contra formam substantialem à lege præstitutam non valet, *cap. cum dilecta de prescript.* adeoque potest Jacobus non solum retinere illa beneficia, quæ antè emissà vota obtinebat, sed etiam acquirere quæcunque alia.

Petrus Parochus ruralis singulis ferè hebdomadis in urbem venit causà invisendi parentes, relicto tamen semper ad occurrentes casus Capellano. Nec ipse etiam Petrus, si sit in Parochia, onus aliud vult subire, quàm diebus tantum solemnioribus privatim Missam celebrare, reliqua omnia per Capellanium agit. Q. An teneatur restituere fructus tum in absentia illa frequenti perceptos, tum in officio curati per Capellanium & non per se ipsum præstito?

R. Ad 1. Negativè. tum quia ille, qui aliquantisper tantum abest, non videtur abesse, cum statim sit reversurus, ut ex veterum Canonum sententia dicitur in Concilio Trid. ss. 23. c. 1. Tum, quia interruptus ille dierum numerus non facit in toto anno absentiam duorum mensium. Jam autem Parochus ex causa, quæ ex arbitrio suo videtur æquo, potest absque peccato mortali abesse per duos ferè menses, ut patet ex Trid. l. cit. Ubi damnabilem solum decernit absentiam, quæ duos vel ad summum tres menses excedit.

R. Ad 2. Difficile esse talem Parochum excusare à culpa mortali, & ab obligatione fructuum parrem, quam injustè & otiosè percipit, restituendi. Ratio tum quia residentia consistit in deservientia, & ita, qui nullo modo servit, habetur pro non residente: non residens autem peccat mortiferè & non facit fructus suos ex Trid. l. cit. Tum quia, qui non

non servit altari, non debet vivere de illo *cap. 1. 12. 9. 1.* quod sumitur argumento à contrario *ex illo 2. Corinth. 3.* qui altari servit, de altari vivere debet. Tùm *denique*, quia propter officium datur beneficium, *de rescript. cap. fin. lib. 6.* Quoties autem aliquid datur ob causam, eâ non secutâ donatio debet restitui, *ff. de condit. ob turpem causam.*

§. IV.

De variis modis acquirendi Dominium rerum.

Cujus sunt animalia domestica errantia?

Dico animalia *domestica*, etsi longiùs aberrent, manent dominis, ut habetur tit. de rerum divisione, §. gallinarum; *sylvestria* verò (ut lepores, cervi, aves, pisces in lacubus, fluviis & mari) errantia sunt primi occupantis. *Ratio*, quia, quod nullius est, naturali ratione adjudicatur primò occupanti. Animalia autem per naturam fera, sed per industriam hominum cicutata, ut V. G. cervi, columbæ &c. quamdiu habent consuetudinem redeundi, tam diu manent sub dominio ejus, cujus sunt; si verò consuetudinem hanc amiserint, fiunt primi capientis. *Ratio*, quia in secundo casu censentur recuperâsse nativam libertatem, secùs in primo. Cæterùm naturalem suam libertatem intelligitur recipere animal, cùm vel oculos tuos effugerit, vel ita sit in conspectu tuo, ut difficilis sit ejus prosecutio. Ita habetur Leg. 1. de instit. c. 1, §. quid quid.

Quò

Qui venatur vel piscatur contra justam prohibitionem Principis, peccâtne?

Dico: Peccat saltem contra obedientiam, quia justam legem transgreditur; non potest tamen à Principe puniri in vita, qui caperet V. G. cervum errantem contra prohibitionem. *Ratio*, quia hæc pœna est improporcionata; melior est enim vita hominis, quàm bestię.

Dixi: Saltem contra obedientiam, quia non peccat contra justitiam, qui venaretur vel piscaretur *in loco non circumsepto*, consequenter non teneretur ad restitutionem in conscientia ante sententiam judicis.

*Cujus est fera ab uno vulnerata,
ab alio capta?*

Dico: Si vulnus est mortale, adeoque sufficiens ad eam capiendam, est vulnerantis, secùs capientis. *Ratio*, quia in primo casu fera moraliter est jam apprehensa, seu occupata, secùs in secundo. Si verò fera, quam unus prosequitur, cadat in laqueum alterius, est primi occupantis, scil. vel prosequentis, vel illaqueantis. *Ratio*, quia in pari jure melior est conditio possidentis.

*Quomodo peccatur contra justitiam
ligna cædendo?*

¶. Primò, qui est membrum communitatis, si contra prohibitionem pro familiæ suæ necessitate in sylvis communibus ligna cædat, non peccat mortaliter, nec teneretur ad restitutionem, modò non faciat magnam stragem. *Ratio*, quia non accipit alienum

num. Si tamen ex sylva alteri appropriata cædar, peccat, & restituere tenetur ob rationem oppositam.

Secundò. Pauperes colligentes ligna arida, dummodo non violent sepes, non peccant ob rationaliter præsumptam licentiam.

Tertiò: Qui cædunt ligna in sylva oppidi vicini & cespites in fundo vicini, regulariter peccant cum onere restitutionis; à quo tamen excusari possunt, si incolæ istius oppidi vicissim in sylvis aut cespifodinis alterius oppidi ligna vel cespites fecerint. *Ratio*, quia tunc est mutua compensatio.

Quis est dominus rei perditæ?

Dico: Inventor rei perditæ debet adhibere possibilem diligentiam in inquirendo domino, qui si non compareat, fit rei inventæ possessor bonæ fidei, nondum verò dominus, nisi post completum tempus præscriptionis à lege definitum; congruum tamen est, ut quidquam de re inventa dec pauperibus, etsi absolutè ad hoc non teneatur, nec jure positivo, nec civili, nec Ecclesiastico, utpotè quod nullibi extat.

Cujus est thesaurus inventus?

R. Primo: Thesaurus propriè dictus jure naturæ & gentium fit inventoris, ubicunque reperitur; sed jure positivo communi, si inveniatur in fundo proprio, fit quoque inventoris; in fundo autem alieno quæsitus & inventus sine consensu domini pertinet ad dominum fundi. Repertus arte magicâ est fisci; si verò casu inveniatur, medietas ad inventorem, & altera medietas ad dominum fundi pertinebit.

nebit. Ita habetur tùm *ex Instit. de rerum divis.* tùm *ex Cod. de thesauris L. unicâ.*

R. *Secundo:* Si quis sciens in alterius agro vel domo latere thesaurum, emat agrum vel domum, fit etiam dominus thesauri, utpote in proprio jam fundo reperti.

R. *Tertiò:* Si thesaurus sit absconditus in re mobili, V. C. lana vel pane, cujus thesauri venditor vel donator nullam habeat notitiam, emptor vel donatarius fit dominus thesauri, quia sunt primi thesaurum occupantes. Porro gemmæ, lapilli, &c. imò & venæ metallicæ auri & argenti in loco publico inventæ, stando *in jure natura*, sunt inventoris tanquam primò occupantis; de facto tamen seu *jure positivo civili* & *particulari regnorum* talia mineralia applicantur ad cameram Principis.

Quid judicas de accessione & inædificatione?

Dico: Accessio est, quâ res accedit ad eam, quæ tua est, vel bonâ fide putatur esse tua. Est duplex, una *naturalis*, altera *industrialis*. *Naturalis* est per nativitatem, ut patet in partu servæ, fœtu pecoris, in plantis & arboribus solo nostro natis, & hæc tribuit dominium. Unde dominus servæ (licet pater sit liber) fit dominus prolis. *Ratio*, quia partus sequitur ventrem. Idem est de fœtu pecoris, de plantis, quæ crescunt ex fundo. *Ratio*, quia accessorium sequitur principale, ut habet regula juris. Altera est *industrialis*, quæ fit per industriam, quâ quid implantatur, inferitur, inædificatur, interitur, scribitur, pingitur, &c. hujus accessionis industrialis regulam assignant hi versus.

Quid

*Quidquid plantatur, seritur vel inædificatur,
Omne solo cedit, radices si tamen egit.*

Ex quo sequitur *Primò*, quòd in proprio solo ædificans ex materia aliena, sit dominus ædificiï cum onere satisfaciendi domino materiæ. *Ratio*, quod solo inædificatur, solo cedit.

Secundò, qui ex sua materia ædificat in solo alieno, ædificium est illius, cujus est solum, & si ædificaverit sciens esse alienum, in foro externo pro sua materia nihil exposcere potest, licet domus diruatur. *Ratio*, quia censetur donâsse vel temerè ædificâsse. *Excipe*, nisi fortè hâc ratione utiliter gesserit negotium absentis. Quòd, si bonâ fide ædificavit in alieno solo, credens esse suum, debent ei à domino fundi expensæ & pretium materiæ refundi. *Ratio*, quia par non est, ut dominus soli locupletetur cum detrimento innocentis ædificantis.

§. V.

De variis modis transferendi dominium.

Quot modis transfertur dominium?

Primò, transfertur dominium per præscriptionem legitimis fultam conditionibus, rep. transferente jus, ne incerta sint rerum dominia ac lites perpetua. *L. 1. ff. de usucap.*

Quid est Præscriptio?

R. Est adjectio vel acquisitio dominii per continuationem possessionis tempore à lege definito.

Quanam

*Quenam & quot sunt conditiones
ad eam requisitæ?*

R. Sunt quatuor, his versibus comprehensæ:

Æqua fides, iustus titulus, res non vitiosa,

Tempore præscripto possessio continetur.

Primò debet esse *æqua*, seu *bona fides*, id est, illa credulitas, quâ rationabiliter quis existimat rem esse suam, vel saltem nesciat esse alterius. Unde est *Regula 2. juris in 6. Possessor male fidei nunquam præscribit.*

*Sed quid si dubius sit, an res sit sua
vel aliena?*

Dico: Si dubium sit rationabile habitum, antequam inchoetur possessio, non inchoatur præscriptio. *Ratio*, quia tale dubium ante sufficientem inquisitionem facit malam fidem; si autem bonâ fide possessione jam inchoata dubium superveniat, non interruptitur præscriptio. *Ratio*, quia secundum jura, *sola conscientia rei alienæ facit malam fidem.*

Secundò requiritur *iustus titulus*, id est, causa aliqua, cui innititur possessio, & sufficit titulus rationabiliter præsumptus & putativus.

Tertia conditio est *res non vitiosa*, id est, apta præscribi. Unde præscribi non possunt, quæ jure civili vel canonico sunt prohibita alienari, V. G. res & loca sacra, religiosa, vel publicis usibus deputata, ut pontes, via publica &c. nec jura spiritualia V. G. jus decimandi, beneficia conferendi &c. à laicis præscribi possunt contra Ecclesiasticos, nec item jurisdictio in personas & bona clericorum.

Quarta

Quarta conditio est *continuatio possessionis* toto tempore à lege definito, ita ut bona mobilia cum titulo inter præsentes præscribantur triennio, sine titulo 30. annis; bona verò immobilia inter præsentes præscribuntur decem annis, cum titulo, inter absentes 20. annis, sine titulo 30 annis. Ad præscribenda bona immobilia contra Ecclesias aliaque pia loca requiruntur 40. anni, contra Ecclesiam Romanam 100. anni, contra Ordinem S. Benedicti 60. Mendicantium, & eorum, qui cum illis participant, juxta Molinam & Lessium, 100. anni.

Nota autem, contra præscriptionem in quibusdam casibus dari beneficium quoddam, seu remedium juris, quod factâ præscriptione relinquitur priori domino, ut judicis autoritate possit restitui in statum pristinum, seu in dominium & possessionem rei amissæ, & vocari solet *restitutio in integrum*, quæ *primò* conceditur minorennibus. *Secundò* Ecclesiis, Hospitalibus, aliisque piis locis, quæ in favorabilibus æquiparantur cum minoribus & pupillis. Majoribus autem hoc beneficium non conceditur, nisi ex causa, quam judex legitimam existimaverit, qualis est V. G. si constet, quòd quis propter absentiam causâ reipub. vel studiorum &c. præscriptionem litis contestatione inerrumpere non potuerit.

¶. Secundò transfertur dominium per *promissionem* exterius seriò factam & acceptam, eaque obligat sub mortali. *Ratio*, quia lex naturæ dicitur fidem etiam hosti esse servandam. Est autem promissio *deliberata ac spontanea fidei obligatio alteri facta de re licita, possibili, ipsique grata.*

Sed Promissio sub conditione turpi obligatne?

R. Antequam conditio redigatur in actum, non obligat. *Ratio*, quia aliàs daretur obligatio ad peccandum. Postquam verò in actum redacta est, obligat in conscientia, obligatione orta ex natura promissionis onerosæ. Unde meretrici post usum corporis dare teneris promissam pecuniam. *Ratio*, quia tunc non datur (ut supp.) intuitu aut ex complacentia peccati, (de quo fortè jam pœnites) sed ad servandam fidem datam, & conditio turpis habetur pro non adjecta.

R. Tertiò transfertur dominium *per donationem exterius factam* & acceptatam. Unde donatio merè interna non obligat in conscientia. Quòd si promittens vel donans actum internum firmâset juramento, teneretur in conscientia non ratione promissionis, sed vi juramenti ob reverentiam Divini Nominis in testem vocari. Quod verum est, licèt promissio sit per vim extorta, V. G. in casu, quo quis latroni mortem minanti promittit 100. florenos.

Porrò illi soli liberè donare possunt, qui habent dominium bonorum, & simul eorum administrationem cum facultate alienandi. Ex quo sequitur, quòd ad restitutionem teneatur, qui aliquid accipit ab iis, qui non possunt donare &c.

Donatio liberè facta estne revocabilis?

Dico : Donatio *mortis causâ* potest ad libitum revocari, *quia* in hoc differt à donatione inter vivos, quæ *per se* revocari non potest, sed *tantum per acci-*
dens, & in certis quibusdam casibus, qui emergunt
vel

vel ex ingratitude donatarii, vel ex prole suscepta, vel, quia donatio est inofficiosa, ut vocant Juristæ.

Casus ex ingratitude donatarii sunt 5. scil. 1. si donatarius donatori (non sine mortali culpa) inferat impias manus. 2. Si ei inferat atrocem injuriam vel contumeliam. 3. Si bonis ejus inferat grave damnum. 4. Vel si vitæ ejus insidias struat. 5. Si non impleverit conditionem donationi appositam, hoc tamen jus revocandi non transit ad hæredes. *Ratio*, quia est personale.

Nota autem, juxta Juristas, donationem Ecclesiæ factam revocari non posse ob ingritudinem Prælati ipsiusque Capituli. *Ratio*, quia censetur facta non intuitu personarum, sed ex pietate erga Deum.

Casus emergens ex prole suscepta est, si quis prole carens magnam bonorum partem donavit, & post rei traditionem contra omnem spem nascitur ei proles. Hic casus excipitur in *L. si nunquam de revocandis donationibus*. *Ratio* excipiendi est, quia justa est juris præsumptio, donatorem liberis orbem talem donationem fecisse, cum hac virtuali seu tacita conditione: Nisi proles superveniant; nemo enim præsumitur velle extraneum præferre soboli propriæ.

Tandem casus emergens ex donatione inofficiosa est, si donatio sit tam excedens & immoderata, ut præjudicet legitimæ, filiis aut parentibus debitæ, & hæc secundum jura potest revocari quoad supplementum legitimæ. Vocatur *inofficiosa*, quia repugnat officio pietatis paternæ in filios, utpote quos legitimâ defraudat.

R. *Quartò* transfertur Dominium per *Testamentum*, quod nihil aliud est, quam *Voluntatis nostræ* *iusta sententia de eo*, quod quis post mortem suam fieri vult cum *directa hæredis institutione*.

Testamentum variè dividitur.

1. Aliud est *solemne*, quod habet omnes solemnitates à jure requisitas; aliud *minùs solemne*, quod iis caret, vel non eger, uti est testamentum militis, vel ad pias causas, quod etiam *privilegiatum* dicitur.

2. Testamentum solemne est duplex, *unum scriptum* seu clausum, quo testator hæredem scribit, suamque voluntatem testibus ad subscribendum tradit cum solemnitatibus à jure requisitis. Alterum est *nuncupativum* vel *denuntiativum*, in quo testator coram septem testibus vivâ voce hæredem nuncupat.

Q. *An hæres teneatur in conscientia solvere legata defuncti absque juris civilis solemnitate facta & quæ non sunt ad pias?*

R. *Negativè. Ratio*, quia respublica potest iusta de causa naturalem civium voluntatem cohibere in dispensandis suis rebus, & modum illis præscribere, quo non servato contractus in conscientia pro infecto habebitur, unde dicitur *lege hac consuetissimâ cap. de testam.*: *Ex imperfecto autem testamento voluntatem teneri defuncti non volumus.* Et finis hujus legis est, ut obvietur fraudibus ac dolis. Ergò.

Quinam

Quinam testamenta condere possunt?

Quinam non?

R. Jure civili prohibente, *Primo* non possunt servi, nisi ad pias causas. *Secundò* nec filii familias sub patria potestate constituti, nisi *de bonis castrensibus vel quasi*, si sint puberes. *Tertiò* qui commiserunt crimen, cui annexa est poena, quâ ipso facto sunt intestabiles, de quibus vide Juristas. *Quarto* impuberes, furiosi, mente capti ob defectum rationis. *Quintò* nec prodigus, & cui bonorum administratio est interdicta, nequidem ad pias causas. *Sextò* surdi simul & muti, vel etiam muti tantum, si scribere nesciant.

Ex Jure Canonico testari prohibentur 1. Religiosi ob vota paupertatis. *Item* Clerici *de bonis congrue sustentationi superfluis*, nisi ad pias causas tantum.

Testamentum estne revocabile?

Affirmo. Ratio, quia voluntas ultima est deambulatoria usque ad mortem. *Excipe*, ni juramento firmatum esset, tunc enim esset irrevocabile *ab extrinseco* vi juramenti ob reverentiam Divini Nominis, in quo tamen juramento dispensari posset, si quis metu vel fraude ad id foret inductus.

Sed quid, si testamentum sit factum & nascatur filius posthumus?

Dico: Tunc rumpi testamentum. Ita jura, &c.

Titius infirmus testamentum condidit, in quo omnia sua Ecclesiis & certis personis relinquit, præteritis consanguineis, etsi egenis ob intestinas cum iis inimicitias. Q. 1. An absolvi possit. 2. An, quæ in dicto testamento in inimicitis facto legavit, sint animæ suæ profutura?

R. Ad 1. quòd, si consanguinei sint tales, quos jure non potest exhæreditare, tunc Titius absolvendus non erit, nisi mutet testamentum, & hæredem legitimum instituat, ut notant DD. cap. de li. præteri. authent. non licet. Ratio, quia nullas tutâ conscientia privari potest: publico instrumento portione hæreditatis, ad quam jus legitimum habet, nisi forsan subsit evidens & cognita causa, qualis non est privata quælibet inimicitia.

R. Ad 2. legata quantumcunque pia relictæ in testamento confecto ab homine existente in peccato mortali, nihil prodesse animæ suæ, utcunque ille de peccato debeat & confiteatur, & in Dei gratia spiritum efflet. Ratio, quia talia opera sunt mortua, & sicut caruerunt principio vitali, ita absque vita perseverant, quod enim nunquam vixit, nunquam reviviscit, ideoque nec illi defuncto profunt ad satisfactionem pœnarum, quas in purgatorio est soluturus, D. Thom. 3. p. 9. 68. a. 6. Richard. Bonav. & communis in 4. dist. 15.

CASUS II.

Petronius in testamento reliquit, ut certa panis quantitas pro anima sua in die exequiarum pauperibus daretur, quod legatum in aliud æquale aut melius ab Episcopo justa de causa commutatur. Q. An hæc commutatio hæredes reddat tutos in conscientia?

R. Affirmativè, Ratio, quia hæc commutatio est in materia favorabili, ut quæ redundat in utilitatem animæ defuncti, & ideo potest in ea latè testatoris legantis voluntas interpretari Cap. cum dilectus de donat. ubi potest ab Episcopo verisimiliter præsumi, quod defunctus, si causam commutationis scivisset nequaquam contradixisset, ac ideo ex voluntate legantis probabiliter præsumpta fit ab Episcopo talis commutatio: Unde & dicitur cap. pervenit 2. de jur. jur. qui melius facit, non aliud, sed idem facit. Tenent hanc sententiam Sylv. verbo legatum 4. q. 12. S. Anton. 3. p. tit. 11. c. 2. §. 7. propè finem. Angelus verbo legatum 2. n. 12. & plures alii.

CASUS III.

Emmanueli relicta est ab Avunculo quædam hereditas, si unam ex filiabus Elisabethæ in uxorem duceret, is à matre petit Catharinam natu minorem, quam mater ei denegat, illique vult obtrudere Annam natu majorem, quam ipse in conjugem acceptare recusat. Q. An possit tutâ conscientiâ obtinere legatum, licet aliam extraneam in uxorem ducat?

R. Affirmativè. Ratio, quia sicut ex duabus al-

teram in uxorem ducens, & de facto relicta majore, si matrimonio cum minore copularetur legatum haberet, leg. in eo, quod ibi, ubi verba ff. de reg. juris leg. cum pupillis §. disjunctè, ita etiam ducere illam, paratus cum esset, legatum ei debetur *l. in testan ff. de condit. & demonstr.* & ideo, quia per ipsum non stetit, ut eam duceret, legatum habebit.

¶ Quintò transfertur dominium per sponsionem & ludum etiam prohibitum. Est autem *sponsio* contractus, in quo duo de eventu alicujus rei vel veritate contendentes sibi invicem aliquid spondent, ut ejus sit, qui veritatem assequitur. *Ludus* est contractus, quo ludentes recreationis gratiâ paciscuntur, ut victori cedat, quod uterque exposuit.

Postremò Dominium acquiritur per specificationem, confusionem, commixtionem &c. sed hæc propriè ad Juristas pertinent, in quibus videantur.

CAPUT IX.

De

Restitutione.

§. I.

De Restitutione in communi & bonorum animæ & corporis, & injuriæ toro illatæ, &c.

Quid est Restitutio?

¶ **E**st *Actus justitiæ commutativæ*, quo damnum alteri illatum compensatur ad equalitatem. Est

Est necessaria ad salutem, *non necessitate medij*, quia potest quis salvari absque reali restitutione, ut pater in impotente & invincibiliter ignorante, *sed præcepti*; quia juxta S. Aug. *Non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum*. Estque præceptum hoc *formaliter* affirmativum. *Ratio*, quia per actum, positivum impletur & omissione violatur; *implicite* tamen est negativum, & reducitur ad præceptum: Non furandi. *Ratio*, quia involvit hanc negationem: Ne retineas alienum. Hinc obligat semper & pro semper; *sub mortali*, si sit de re gravi; *sub veniali*, si sit de re levi.

Quot sunt radices restitutionis?

R. Hæ duæ: *Res accepta*, & *injusta acceptio*. Claritatis gratiâ aliqui addunt tertiam, scilicet *ratione contractus*. *Ex re accepta tantum* tenetur is, qui rem alienam possidet bonâ fide, *ex injusta acceptione tantum* tenetur V. G. mandans. *Ex re accepta & injusta acceptione simul* tenetur is, qui rem alienam detinet mala fide. *Ratione contractus* autem, qui vi alicujus pacti vel conventionis debet & non solvit.

Quot sunt modi injustæ acceptionis?

Comprehenduntur his versibus:

Fussio, consilium, consensus, palpo, recursus.

Participans, mutus, non obstandans, non manifestans.

Tenentur ne omnes hi in solidum?

Affirmo. *Primò* tamen is, apud quem res extat. *Ratio*, quia res aliena, quamdiu extat sive in se, sive in æquivalenti, putâ fructu vel commodo, quo alter factus est ditior, semper clamat domino suo.

uo. 2. Teneatur mandans authoritativè, putà, nisi mandatum suum revocarit; si enim hoc revocarit, idque innotescat mandatario ante factum, non tenetur. *Ratio*, quia tunc nec physicè nec moraliter influit in damnum, per quod differt à consulente, qui etsi retractet consilium suum, equidem adhuc tenetur, si actio damnificativa secuta fuerit. *Ratio*, quia is adhuc moraliter per consilium suum influit in damnum. 3. Executor. 4. Consulens. 5. Palpo seu adulator. 6. Consentiens. 7. Recipiens. 8. Participans. 9. Mutus, non ob- stans, non manifestans, putà, si vi officij teneatur ob- stare vel manifestare.

In quibus bonis potest inferri iniuria?

℞. In bonis animæ, corporis, famæ, honoris, & fortunæ.

Quotuplicia sunt bona animæ?

℞. Duplicia, scil. naturalia & supernaturalia, V. G. gratia, intellectus, iudicium, scientia &c.

In primis bonis tenetur restituere, qui philtro, maleficio, vexatione alteri abstulit usum rationis, scil. quantum in se est, malificium tollere, remedia quibus convalescat, procurare, & omnia damna inde secuta resarcire. *Similiter*, qui vi vel fraude impedivit alium à studio litterarum.

In Secundis bonis tenetur restituere, qui alium vi vel fraude induxit ad peccatum, idque pro possi- bili, scil. ad meliora hortando, pro illo orando qui alium docuit falsa dogmata, revocando, & vera eum docendo. Item Parochi & Prælati, qui- bus ex officio cura animarum incumbit, tenentur repara-

reparare damna , quæ subditi ex eorum negligētia patiuntur. *Ratio horum omnium* est ; quia , qui est causa damni , tenetur illud refarcire.

Quomodo restituet , qui damificavit alium in bonis corporis , occidendo vel mutilando ?

R. Primò : Injustè alium lædens in vita , membris , viribus &c. tenetur læso aut hæredibus necessariis in alio genere bonorum restituere , etsi ex damno corporali nullum sequatur damnum in bonis temporalibus , læso quidem , si obierit & indigeat , in bonis spiritalibus ; si verò non indigeat , hæredibus in bonis temporalibus. Et hoc verum est . etsi occisor pœnâ corporali à iudice plectatur. *Ratio* , quia hæc pœna solùm est compensatio injuriæ factæ reip. Undè , si lædens , quàm diu vixit , restitutionem non fecit , ad eam tenentur hæredes. *Ratio* , quia bona defuncti transeunt cum hoc onere , & qui sentit commodum , uti est hæres , sentiat etiam onus.

Secundò : Compensatio damnorum realium fit , solvendo expensas curationis , cibos cariores , lucrum cessans , id est , quod opificio V. G. fecisset , si læsus non fuisset , non verò expensas funeris. *Ratio* , quia etiam hæ fuissent faciendæ , si naturali morte obiisset.

Tertiò : Si qui se mutuò provocant ad duellum , lædens læso ad nihil tenetur. *Ratio* , quia læsus renuntiavit juri suo.

Quartò : Injustè occisus nec licitè , nec validè potest occisori condonate restitutionem alimentorum

rum pro parentibus, uxore, liberis, &c. *Ratio*, quia occisus obligabatur jure naturæ eos sustentare.

Ad quid tenetur, qui stupravit?

R. 1. Qui stupravit virginem volentem & solum leviter rogatam, *secluso prævio pacto*, ad nihil tenetur, *Ratio*, quia *scienti & consentienti nulla fit injuria*; secus, si per vim, metum vel dolum ab ea copulam extorsit, ob rationem oppositam. Unde tunc tenet illud gnoma: *Vel duc, vel deta.*

2. Qui sub spe matrimonii corrumpit virginem, siue vero, siue ficto animo promissi, tenetur regulariter ad ducendam eam, id est, nisi adsit impedimentum dirimens, vel sequatur grave malum vel scandalum, vel postea puella fornicetur cum alio, vel finxerit se virginem, cum tamen non esset.

Idem dicendum est, qui vi vel fraude seduxit viduam, aliamque jam corruptam, tamen honestam.

Nec talis corruptor vel seductor disobligatur per ingressum religionis. *Ratio*, quia aliàs non tollitur infamia.

Ad quid tenetur adulter vel adultera?

R. Tria sunt damna, quæ ex adulterio regulariter sequuntur. *Primum*, quod proles educetur ex bonis patris putatitii. *Secundum*, quod accipiat dotem & sponsalium. *Tertium*, quod cum aliis adeat hæreditatem, ac si esset legitima proles.

Itaque R. 1. Si ex adulterio proles non nascatur, nec ullum aliud damnum sequatur, adulter nihil tenetur restituere marito adulteræ pro violatione tori; si tamen id maritus resciat, tenetur uterque ad

ad satisfactionem per signa doloris, veniæ petitionem, &c. ex praxi fidelium & Confessariorum.

2. Si adulter sit moraliter certus prolem esse suam, tenetur ipse & adultera ad restitutionem damnorum, quæ patri putatio ejusque legitimis filiis vel hæredibus inde obveniunt, uterque pro rata, altero deficiente quilibet in solidum. *Ratio*, quia uterque est causa damnorum illorum.

3. Si adulter rationabiliter credat prolem non esse suam, eò quòd mulier putet esse mariti, vel aliàs sit levis, aut soleat rem habere cum pluribus, non tenetur ad dictam restitutionem. *Ratio*, quia in dubio melior est conditio possidentis, & aliàs nemo tenetur luere, antequam constet eum esse debitorem.

4. Adultera natâ prole tenetur, quantum potest sine vitæ periculo ac famæ dispendio, laborare, ne legitimis prolibus vel hæredibus obveniat damnum, teneturque ad ejus reparationem, quia est causa efficiens hujus damni. Restituet autem vel ex bonis paraphernalibus vel per compensationem laboris extraordinarii vel parsimoniam in victu & vestitu, vel inducendo prolem ad statum religionis Mendicantium.

5. Si adultera nullo dictorum modo possit restituere, non tenetur proli vel marito manifestare crimen suum. *Ratio*, quia proles non tenetur credere matri. Unde est regula juris: *Alleganti propriam turpitudinem cum alterius præjudicio*, (uti hic fit, cum filius cum communi opinione sit legitimus) *nulla est habenda fides*. Imò adultera per se loquendo (quantacunque demùm sit hæreditas) non tenetur
revela-

revelare crimen suum cum periculo famæ vel vitæ. *Ratio*, quia bona inferioris ordinis, *per se loquendo*, restituenda non sunt cum jactura bonorum ordinis superioris, qualia sunt fama & vita.

Dixi: per se loquendo, quia, si periclitetur bonum commune, tenetur revelare etiam cum vitæ dispendio, ut si spurius regni vel Principatus hæres esset hæresi infectus, vel pessimis moribus imbutus; legitimus verò esset virtuosus Catholicus &c.

6. Si filius adulterinus factus adultus vellet ducere filiam sui parentis, quæ soror sua ex parte patris, quod ipse nescit, ad hoc malum præcavendum parentes id rescientes, scil. uterque adulter, tenentur adulterio non revelato omni possibili modo matrimonium hoc impedire. Dein, si aliter impedire non possint, tenentur saltem uni eorum, vel, si aliter fieri nequit, utrisque revelare. *Ratio* est, quia convenientior modus ad tale malum præcavendum hic non occurrit. Si verò jam sint copulati, & uxor putatitia gravida reperiatur, debent relinqui in bona fide, ne majora inde mala propululent.

Quid si mater vel adultera prolem exposuit?

Dico: Si id fecit sine instinctu adulteri, tenetur in solidum expensas solvere domui orphanorum vel hospitali prolem nutrienti; si utriusque consensu id factum est, tenetur uterque pro rata vel in solidum altero deficiente; si verò adulteram induxit, ipse prius tenetur, & ipso deficiente adultera. *Ra-*

no, quia illa orphanorum domus erecta est ad nutriendas proles, quarum parentes ignorantur. Ergò &c.

§. II.

De Restitutione in bonis famæ
& honoris.

Quid est fama?

R. Est multorum existimatio de vita & moribus alterius. Est duplex, *Bona & mala*. *Prima* est multorum existimatio bona, *Secunda* est e contra, ubi quilibet homo tanquam pars homogenea retinet naturam totius.

Quid est Honor?

R. Est testificatio propriæ existimationis de alterius excellentia ex intentione honorantis.

Quotupliciter fama lædi potest?

R. Dupliciter. *Primò* per actum internum, V. G. judicium temerarium, suspicionem. *Secundò* per actum externum; quod rursus contingit tripliciter. 1. Verum dicendo & justè, & hic non tenetur ad restitutionem. 2. Dicendo falsum & injustè, ut qui crimen falsum imponit, sive in judicio sive extrà. 3. Dicendo verum, sed injustè & præter juris ordinem, ut dum alterius verum, sed tamen adhuc occultum crimen revelatur absque rationabili causa, & hæc omnia possunt fieri dupliciter: 1. Per verba. 2. Per facta, ut per pasquillas, per appositionem cornuum ante ædes, denotando feminam esse adulteram.

Dantur.

Dantur adhuc alii modi ex Soto, V. G. amplificando crimen, benè factum proximi in sinistram partem interpretando, quæ explicantur hoc versu:

Imponens, augens, manifestans, in mala vertens.

Et hi sunt modi, quibus directè læditur fama. Indirectè autem fama læditur his modis: 1. Negando rectè facta & bona alterius. 2. Reticendo bona alterius eo loco & tempore, quo cæteri reticentiam accipiunt pro tacita vituperatione.

3. Diminuendo rectè facta & laudes alterius.

4. Ita frigidè laudando, ut laus potius cedat in diminutionem famæ illius, qui laudatur. Qui modi explicantur hoc versu:

Qui negat, aut minuit, reticer, laudatque remissè.

Huc spectant *Contumelia, Convitium, Improprium, Susurratio, Derisio.*

Contumelia est *injusta dehonoriatio vel latio honoris per verba vel facta manifesta*, ut, dum alicui obijciuntur crimina sua, vel ipsi infligitur alapa. Differt à detractio, quòd *hec* lædat famam, *ista* honorem; unde detractio definitur à S. D. quòd *sit injusta denigratio alienæ famæ per verba occulta.*

Convitium est dum alteri obijcitur injuria, quæ in eo peccatum non est, V. G. vocando eum cæcum.

Improprium est, dum injuriosè alteri obijciuntur beneficia ab eo accepta.

Susurratio est idem, quod detractio, quo ad materiam & formam; differt autem quo ad finem, quia intendit amicitiam separare; unde gravius est peccatum quàm detractio & contumelia. *Ratio,*
quia

quia majus nocumentum infert, tollendo majus bonum, scil. amicitiam: nam amico fideli nulla est comparatio. Eccl. 6. S. D. 2. 2. q. 74. a. 1. in Corp graphicè idipsum ostendit, dicens: *Susurro & detractor in materia conveniunt, & etiam in forma, sive in modo loquendi: quia uterque malum occultè de proximo dicit.... Differunt autem in fine: quia detractor intendit denigrare famam proximi, susurro autem intendit amicitiam separare.*

Derisio est, ut, dum quis intendit, ut alter erubescat, & est de malo vel defectu, qui serio taxatur. Est peccatum mortale, si sit de re gravi, ideòque restitutioni obnoxia. Distinguitur à *convitio*, nam convitiando intendit quis honorem deprimere, detrahendo famam diminuere, susurrando amicitiam tollere, deridendo alium ad ruborem confundere.

Nota, quòd si inhonoratio fiat factis, vocetur *illusio*, si naso rugato *subsannatio*, si verbis vel cachinnis *derisio*; hæc autem *materialiter* solum distinguuntur, quia conveniunt in fine per se respecto.

Si crimen sit publicum, potèstne ubi vis revelare?

R. Si sit publicum *publicitate facti* & *juris* per sententiam judicis, potes id ubi vis revelare salvâ justitiâ. *Ratio*, quia delinquens per criminis notorietatem amisit jus in suam famam, potes tamen peccare contra charitatem, quia *quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.*

Quenam requiritur culpa, ut tenearis restituere famam?

¶ Non requiritur culpa Theologica ad hoc, ut tenearis restituere famam, quam etiam sine culpa destruxisti. *Ratio*, quia restitutio est adhuc in potestate detrahentis, & non revocando approbaret, quod prius sine culpa fecit, quod in hac materia tantundem est, ac de novo famam tollere, quæ sublatio utique est restitutioni obnoxia.

Ex jam dictis sequitur, quod, qui alteri fecit injuriam in bonis famæ, v.g. imponendo ei crimen falsum, vel verum, occultum tamen, ita ut possit manere occultum, peccet mortaliter cum obligatione ad restitutionem. Qui detrahit parentibus, insuper peccat contra pietatem, qui superioribus, contra reverentiam seu observantiam &c.

Quis est modus restituendi famam?

Dico 1. Si quis alium infamavit de crimine falso, facilis & conveniens modus est, ut coram illis, qui detractionem audierunt, dicat sic: Quando hoc vel illud de tali vel tali dixi, deceptus hoc dixi, modò autem deceptum me invenio, & falsum esse, quod dixi, unde illud revoco. Quâ ratione vitabit suam, & compensabit infamiam alterius; quod enim possit sine infamia sui dicere, se fuisse deceptum, patet, quia ipsum peccatum deceptio quædam est.

2. Si quis alteri famam abstulit, dicendo verum, sed injustè, suavior præ cæteris est modus, si dicat: Quando tale delictum de tali dixi, putabam illud esse verum, sed ex post deprehendi, me dixisse

iste falsum. Quo modo infamato restituit famam, nec mentitur ipse sic dicendo, quia verum est, quod tunc dixeris falsum, quia invenit se id dicendo peccasse, peccata autem in Scripturis vocantur falsitates. Cæterum potissimus modus restituendi honorem per contumeliam ablatum est veniæ petitio. *Ratio*, quia per hanc se humiliat & deprimat, & alterum honorat.

Danturne causæ excusantes à restitutione famæ?

Affirmo. Et primò quidem excusat expressa condonatio infamati privati, cujus scil. fama non est aliis alligata. *Secundò*, necessitas, ut si quis injustè alium infamet, & is infamiam alteri non possit avertere, nisi prodendo crimen ejus occultum. *Tertiò*, impotentia moralis, ut si resistere nequeas sine amissione propriæ famæ, longè præstantioris, tunc enim restitutio fiet in pecuniis, vel alio genere bonorum. *Quartò*, cum periculo vitæ regulariter non teneris famam restituere. *Ratio*, quia vita est bonum melius. Si tamen fama publica persona melior sit, quam tua vita, teneris etiam cum tali periculo, vel si infamasses alium de crimine, ob quod esset morte plectendus, pariter teneris. *Quintò*, per cessationem damni, ut si infamatus sit per testes convictus, vel per sententiam Judicis declaratus talis, vel fama ejus per oblivionem reparata. *Sextò*, per compensationem, si duo sese æqualiter infamarunt, si tamen absit ratio scandalii.

Obligatio restituendi famam transitne ad hæredes?

Negative: Tenentur tamen compensare damna

Ratio, quia prima obligatio est personalis, altera realis.

Estne licitum infamare se ipsum?

Dico: Ex justa causa, V. G. ob Christi exemplum, vel bonum virtutis licitum est se ipsum infamare.

Ratio, tùm quia homo est dominus famæ suæ, ut probatum est suprâ. Tùm, quia fama est minus bonum bono virtutis, unde laudabiliter pro illo exponitur. Cæterùm sine justa causa se infamare in levibus est leve, in gravibus est grave peccatum prodigalitatis. *Ratio*, quia est irrationabilis profusio tanti boni, quod est melius, quàm divitiæ multæ.

Porro, qui metu tormentorum etiam gravissimorum se infamat fatendo crimen à se non commissum, ob quod mutilatione vel morte punietur, peccat mortaliter, teneturque retractare, licet tormenta renovari præsumat. *Ratio*, quia talis per confessionem illius criminis positivè cooperaretur ad destructionem vitæ & membrorum suorum, quod nemini licet.

§. III.

De Restitutione in bonis fortunæ.

Qui alium damnificavit auferendo, quod actui habebat, ad quid tenetur?

Tenetur ad æqualitatem damni. *Ratio*, quia violavit justitiam commutativam

Qui

Qui alium damnificavit, impediendo, ne adipiscatur id, ad quod erat in via habendi, ad quid?

Dico : Non tenetur ex æquo compensare, sed secundum arbitrium prudentis juxta qualitatem spei ac conditionis personarum & negotiorum. *Ratio*, quia minùs est aliquid habere in spe, quàm in re, si verò quis aliquid habeat in potentia tam propinqua, ut æquivaleat ei, quod actu habet, tunc debet restituere ex æquo. Ex his

Resolves primò, qui injustè impedit, ne Præbenda detur digno, antequam firmatum sit, quòd ei detur, tenetur quidem ad aliquam compensationem secundum quantitatem spei, conditionem, negotii & personæ, si verò jam firmatum sit, tunc idem est, ac si jam habitum auferret, & ideò tenetur ad restitutionem æqualis. *Ratio primi* est, quia nondum fuerat adeptus, & multipliciter poterat impediti. *Ratio secundi* est jam data. Idem intellige de quocunque officio. Ita *D. Th. hic a. 4. ad 1.*

Secundò, qui destruit segetem, gramina, semina, tenetur restituere, non quantum valerent, si jam tùm demessa essent & horreo invecata, nec solum, quantum in se valent eo tempore, quo conculantur, sed quanti æstimantur omnibus consideratis & deductis expensis in eorum collectione faciendis.

Tertiò : Si debitor detineat pecuniam creditoris ultrà præfixum terminum, ex quo creditor ncurrit damnum, quo ei subtrahitur, quod actu habet, vel habere debet, V. G. si pecuniâ eget, & ex mora
L 3 debi.

debitoris agrum vel domum vendit minus, quam valeat, vel accipit pecuniam sub usura, debitor tenetur damnum resarcire ex æquo. Si verò damnificetur ex lucro, quod habuisset ex elocatione rei decentæ, V. G. equi, præter rem vel pecuniam restituendum est etiam lucrum non ex æquo, quia solum est in potentia, sed spectatis circumstantiis.

Ad quid tenetur possessor bonæ fidei?

1. *Primò*: Possessor bonæ fidei comparente domino ante legitimam præscriptionem tenetur restituere rem furtivam, si existat, vel in quantum factus est ditior, id est, in quantum propius suis rebus pepercit.

Ratio, quia possidet, quod non est suum, & scit, cujus sit; qui verò sic restituit, non potest à domino repetere pretium à se furi pro re furtiva solutum.

Ratio, quia aliàs ille dominus emeret rem suam.

2. *Secundò*: Si possessor bonæ fidei rem furtivam justo pretio emptam stante bonâ fide æquali vel minori pretio vendidit, ad nihil tenetur. *Ratio*, quia tunc res apud eum nec in se, nec in virtute sua extat.

Si verò majori pretio vendidit, tenetur restituere illum excessum. *Ratio*, quia in eo res æquivalenter extat; quòd si excessus ille sit industriæ, ad nihil tenetur. *Ratio*, quia tunc in eo res non extat æquivalenter, cum non sit fructus rei, sed specialis laboris.

3. *Tertiò*: Si rem furtivam dono acciperet, & bonâ fide vendiderit, tenetur domino reddere totum pretium. *Ratio*, quia in eo res æquivalenter extat. *Excipe*, si dominus rem suam aliter recipere possit.

4. *Quar-*

R. *Quarto* : qui emit rem bonâ fide, postea verò dignoscit esse furtivam, ut suæ consulat indemnitati, potest recepto pretio licitè eam furi reddere, si moraliter certus sit furem domino restitutum ; si verò incertus sit, debet domino restituere, ad quem semper clamat.

Major difficultas est, si in eo casu dominus periclitetur de re sua furi reddita. In quo tutior & probilior sententia est *Wigandt*, post *Dominicum Soto*, *Jo. Medina*, *Covarruv.* *Barthol. Medina*, *Casert*, *Sylvium*, *Franciscum Bone Spei*, quos sequuntur *August. Matthæucci*, *Ginken*, *Henno*, & alii contra *Malderum*, *Arragon*, *Wolterum*, *Henricum Strevesdorff*, *Augustinianum*, & paucos alios ; quòd scil. tunc emptori non liceat rescindere contractum cum fure, & rem illi reddere recepto pretio, sed teneatur reddere domino, uti colligitur ex *S.D. 2. 2. q. 62. a. 6. in C.* dicente : *Ratione autem retinetur eam restituere, quamdiu eam apud se habet ; quia quod habet ultra id, quod suum est, debet ei subtrahi. Et dare ei, cui deest, secundum formam commutative justitie.* Ergò intelligit esse dandum vero domino, cui illi suum desit, furi autem nihil. Et

Ratio esse potest, (præoccupando infirmul solutionem tacitam) æquè illicitum est rem alienam invito domino distrahere vel usurpare, quàm occupare vel retinere, ut patet : sed ad consulendum propriæ indemnitati non licet rem alienam invito domino occupare vel retinere : Ergò à pari.

Ad quid tenetur possessor dubiæ fidei ?

R. *Primo*, tenetur diligenter inquirere verum dominum, quem si diligentia adhibitâ invenire

non possit, retineat, & continuet possessionem, secus verò non.

R. *Secundò*, qui est dubiæ fidei possessor, tenetur ad idem, ad quod possessor malæ fidei, scilicet ad ipsam rem, lucrum cessans, damnum emergens, & ex mixtis etiam illos fructus, qui naturales sunt.

Quotuplices sunt fructus rei & ad quem spectant?

R. Fructus alii sunt *mera industria*, alii *ipsius rei*. *Primi* sunt, quos ipsa res ex se nullatenus progignit, sed specialis labor operantis vel negotiantis, sicut lucrum, quod negotiando acquiritur ex pecunia, frumento, vino &c. Et hi fructus pleno jure spectant ad illum, qui industriam adhibet. *Ratio*: Sicut fructus rei sequitur rem & dominum ejus, ita fructus industriæ seu lucrum industrium operarium. Fructus rei alii sunt *purè naturales*, quos natura nullo vel vi ullo hominum labore concurrente producit, V. G. animalium fœtus, arborum poma, camporum gramina, herbæ &c. Alii sunt *mixti*, qui proveniunt partim ex natura, partim ex labore, V. G. segetes. Item caseus, vinum, oleum, lana &c. *Fructus naturales* sunt domini ipsius rei. *Ratio*, quia *qualibet res fructificat domino suo*. Unde possessor bonæ fidei tenetur domino restituere omnes fructus merè naturales, quin & mixtos adhuc extantes, potest tamen deducere expensas & æstimationem laboris; si autem dictos fructus consumpsit; tenetur restituere, in quantum ex iis ditior factus est.

Cui restitutio facienda est, si dominus rei sit ignotus, mortuus, vel multum distans?

R. Primò: Si dominus rei sit tantum ignotus in particulari, restituenda est communitati. Ratio, quia ex innato amore in patriam præsumitur hæc esse voluntas domini. Si verò dominus rei etiam in communi ignotus sit, pro ejus salute eroganda est pauperibus. Ratio, quia sic habet communis usus & consuetudo Ecclesiæ habens vim legis. Si autem dubium sit, an hic vel ille sit dominus, juxta dubii proportionem inter utrumque est dividenda, vel in sortem mittenda. Ratio, quia in eo casu non apparet convenientior modus restitutionis.

R. Secundo: Si dominus rei sit mortuus, restitutio facienda est hæredibus. Ratio, quia illi computantur quasi una persona cum illo.

R. Tertiò: Si dominus rei sit multum distans, & habens rem alienam sit solum obligatus ratione rei acceptæ, V. G. qui eam invenit, vel bonâ fide possidet, non tenetur propriis expensis eam mittere domino distanti, sed satisfacit dominum monendo, quid de re sua fieri velit. Ratio est, quia talis nullum damnum intulit. Qui verò tenetur restituere ratione acceptionis, sive justæ, ut sit in mutuo, deposito, commodato, locato, sive injustæ, debet restituere & mittere suis expensis. Ratio primi est, quia talis accepit rem in proprium commodum. Ratio secundi est, quia æquitas justitiæ postulat, ut qui damnum injustè intulit, gravetur, & sibi imputare debet sumptus factos.

Potestne fieri restitutio per Confessarium?

Potest, si id necesse sit ad servandam famam poenitentis. *Ratio*, quia sic sufficienter reparatur damnum

Sed quid si Confessarius ex oblivione vel malitia sibi aliquid retineat?

Dico: Principalis debitor id rescians non est liber à restitutione, habet tamen actionem contra confessarium. *Ratio*, quia, qui tenetur ratione injustæ acceptionis, obligatur restituere, etsi res apud eum non maneat. juxta *S. Th. hic a. 6.*
Sed. Ergò.

Quid, si Confessarius ex crassa & affectata ignorantia non moneat poenitentem de restitutione, teneturne ipse restituere?

Affirmo, cum Sylvio, Navarro & aliis. *Ratio*. Confessarius sive proprius sive alienus tenetur ex officio poenitentem restitutionis monere, & sic damno (quod poenitens rem alienam detinendo infert) obstare, ergò. Excusatur tamen confessarius, 1. si ex oblivione vel inadvertentia non imponat poenitenti onus restitutionis. *Ratio*, quia tunc propriè non est causa damni. 2. Si prudenter judicet poenitentem utpotè litteratum scire suam obligationem; consultius tamen est monere, quod tamen modestè & indirectè fieri potest, dicendo V. G. non dubito quin dominus sciat suam obligationem, &c.

Quo ordine facienda est restitutio?

Ante *h.* nota, quòd creditores alii sint *reales*, qui scil. habent jus in re, seu ad rem debitoris, & vocan.

vocantur *hypothecarij* ; alii sunt creditores *personales* , qui directè habent jus in personam debitoris , in bona verò solùm indirectè , & vocantur *chirographarij* . Hoc not.

Dico 1. Hypothecariis solvendum est priùs , quàm creditoribus chirographariis. *Ratio* , quia hypothecarius & rem & personam sibi obligatam habet , chirographarius solam personam , ergò prior habet plus juris , ergò præferendus. Item inter hythecarios præferendus est is , qui habet antiquiorem hypothecam ; nam , *qui prior tempore , potior jure.*

Dico 2. Si bona debitoris non sufficiant ad solvendum omnibus creditoribus , priùs solvi debent debita certa præ incertis & dubiis. *Ratio* , quia creditores certi sunt melioris conditionis. Inter certa priùs solvi debent ea , quæ adhuc extant in propria specie. *Ratio* , quia dominium non est translatum , ut patet in deposito , commodato , furato , imò & in empto , sed non soluto , quia & hoc involvit conditionem : Si fuerit solutum.

Cæterùm debita ex delicto , V. G. furto orta non sunt priùs solvenda , quàm orta ex contractu , V. G. emptione. *Ratio* , quia in utroque casu creditores habent æquale jus. Imò potest esse , quòd debitum ex contractu sit antiquius : Ergò hoc non potest jure postponi. Quòd , si tamen debitor sit sufficiens ad satisfaciendum omnibus , debet priùs restituere debita ex delicto orta , quia ibi dominus rei est magis invitus , & sic intelligendus est S. D. , si objiciatur.

*Ex qua culpa oritur obligatio restituendi
in bonis fortunæ?*

¶. Ex sola culpa Theologica morali, nisi obligatus fueris damnum impedire ex contractu vel quasi contractu, aut ex alterius damno factus sis di-
tior; unde non sufficit culpa tantum juridica com-
missa ex inculpabili inadvertentia; unde ob homicidium vel incendium &c. casuale *in conscientia* ad nullam teneris restitutionem; idem est, si pecus tuum depascat sata alterius. *Ratio*, quia nec teneris ratione rei acceptæ, cum non habeas rem, nec ejus utilitatem ut suppono; dein nec ratione injustæ acceptionis, quia in conscientia nullam actionem injuriosam commisisti. Ergo ex nullo capite.

Dixi, *in conscientia*, & ut alii addunt, *secundum jus naturæ & ante judicis sententiam*, quia obligari potes ex speciali lege positiva, talis est V. G. lex, quæ obligat ad reparandam læsionem *ex quadrupede*. Finis autem ejusmodi legum est stimulare civium cautelam in damnis fortuitis præcavendis, & quia leges hæc pœnales sunt, non ante, sed post judicis sententiam obligant.

Quotuplex est culpa?

¶. Duplex: Theologica & juridica. *Prima* est peccatum mortale vel veniale. *Secunda* est diligentiae ommissio ad impediendum damnum proximi requisitæ.

Quotuplex est culpa juridica?

¶. Triplex: Lata, levis, levissima. *Prima* est ommissio diligentiae, quam viri circumspecti in re
pro-

propria adhibent, V. G. dum quis pallium sibi commodatum relinquit in loco publico. *Secunda* est ommissio diligentiae, quam solent adhibere viri circumspectiores in re propria, V. G. dum quis pallium illud relinquit in suo cubiculo, sed ostium non clausit. *Tertia* est ommissio diligentiae, quam circumspectissimi adhibere solent, V. G. si hoc pallium in cubiculo suo relinquit, ostium clausit, sed feram non tentavit utrum clausa esset. &c.

Quotuplex est contractus ob quem aliquis ad restitutionem tenetur?

R. Triplex: *Primus* cedit in utilitatem solius recipientis, ut in mutuo & commodato. *Secundus* in utilitatem solius dantis, ut in deposito. *Tertius* in utilitatem utriusque, ut in locato.

Quid est quasi contractus?

R. Est quantum ad praesens alienorum negotiorum executio, V. G. cura, tutela, officium iudicis, advocati, procuratoris, medici, chirurgi, magistratus, confessorii, concionatoris, Theologi, architecti &c. in quibus intercedit contractus saltem tacitus.

Qualiter ex contractu quis tenetur ad restitutionem?

R. *Ex contractu cedente in utilitatem solius accipientis*, ut in commodato, tenetur quis ad restitutionem etiam ex culpa levissima, non tamen in casu fortuito, nisi transferatur dominium rei, ut in mutuo.

Ratio

Ratio 1. p. Æquitas postulat, ut in custodia rei alienæ, quâ præcisè in tuam uteris utilitatem, maximam impendas diligentiam, ne domino pereat.

Ratio 2. p. Quævis res dum perit, domino suo perit, si nulla adsit culpa vel pactum, sed commodans manet dominus rei commodatæ: Ergò.

Dixi: Si non adsit culpa vel pactum; si enim hæc adsint; liquidum est, quòd tenearis ad restitutionem.

Ratio 3. p. Res perit domino suo, dum subito perit, sed in hoc casu alter V. G. mutuatarius statim efficitur dominus rei, quia per mutuum transfertur dominium: Ergò.

Ex contractu cadente in utilitatem solius dantis, ut in deposito, tenetur de dolo & culpa lata; nisi V. G. depositarius se ipsum obtulisset, vel acciperet mercedem de industria.

Ratio: Quia in eo casu accipienti nulla fit gratia vel utilitas, ergò non debet gravari ad maiorem diligentiam, quam homines passim in custodia rei propriæ solent adhibere.

Ex contractu cedente in utilitatem utriusque tenetur quis ex culpa lata & levi, non tamen de levissimâ, nec in casu fortuito.

Ratio: Æquum est, ut quis in custodia rei præcisè in suam utilitatem concessæ diligentem impendat curam, non tamen tenetur ad diligentissimam, quia non ille solus, sed & dominus commodum reportat.

Ex dictis resolves hunc casum: Aliquis hic accipit equum conductum, habetque penes se mutuum &

& pallium commodatum, & de concreditis ab alio 100. Imperiales, omnia hæc in via perdit sine sua culpa, auferentibus ea sibi prædonibus, hic enim tenetur restituere mutuum, non item alia. *Ratio*, quia mutuum perit ipsi tanquam domino, non autem cætera.

Qualiter quis tenetur ex quasi contractu?

¶. Si quis aliquid ex officio faciat in alterius commodum, non tamen accipiat mercedem, tenetur ex dolo & culpa lata. *Ratio*, quia non pro suo, sed alterius bono laborat; si tamen officium illud quæsiisset, vel mercede conductus esset, tunc teneretur ex culpa levi ob rationem oppositam.

Quenam excusant à restitutione in bonis fortune?

¶. Hæc: *Primò*, impotentia physica, quia ad impossibile nemo tenetur. *Secundò*, impotentia moralis; unde non teneris cum jactura tui statûs justè acquisiti restituere, sed secundum rectam rationem. *Tertio*, necessitas extrema, quia in illa etiam potes auferre aliena sine peccato. *Quartò*, necessitas gravis sui vel suorum, nisi creditor in pari necessitate existeret. *Ratio*, quia in primo casu creditor non potest esse rationabiliter iuvirus, benè tamen in secundo. *Quintò*, spontanea creditoris remissio. *Sextò*, cessio bonorum, quæ à Legistis vocatur *flexibile & miserabile remedium*, à jure inventum, quo debitor nimio ære alieno gravatus bona sua cedit, seu relinquit creditoribus dividenda. *Effectus*

Actus hujus remedii est, ut debitor, qui non est solvendo, non possit ob debita incarcerari. Si tamen postea ad pinguiorem fortunam deveniat, manet in conscientia obligatus restituere, licet bona cesserit per actus more patriæ ignominiosos: illa enim ignominia non tollit jus creditorum, sed infligitur in pœnam præsumptæ culpæ debitoris in contrahendis debitis ultra vires & in terrorem aliorum. *Sep- timò*, compensatio, vel ut Juristæ ajunt: *Debiti & crediti inter se contributio*. *Octavò*, authoritas juris vel judicis &c.

A P P E N D I X

Quorundam casuum circa materiam
Restitutionis, &c.

I.

*Possedi agrum alienum undecim annis, ad
quid obligor?*

R. Si bonâ fide possederim, decimo anno com-
pleto inter præsentis præscripsi eum, sicut & noven-
nii fructus, decimi anni fructus utpotè ante præ-
scriptionem completam perceptos refundere obli-
gor, quia nondum sunt mei, sunt quidem in præ-
scribendo, sed secundum canones nondum præ-
scripsi, c. *veniens de præscript.* Fructus anni unde-
cimi sunt mei, quia ager est meus.

II.

*Per novennium possedi agrum, per triennium
bonâ fide, per triennium dubiâ fide, per trien-
nium malâ fide, ad quid obligor?*

R. Triennio primo completo præscripsi fructus,
agrum cogor restituere. In secundo triennio mihi
incum.

incumbit inquirere damnum ad dubium tollendum. Suppono fuisse dubium positivum. in tertio triennio teneor ad agrum restituendum in optimo statu cum fructibus perceptis & percipiendis.

III.

Petrus furatus est bovem macram, quem impinguavit, & ex incuria illius factus est macer, ad quid?

R. Restituere debet bovem pinguem, quia in illo statu dominus habebat jus in illum, quod servari debet illæsum; sicut enim res fructificat domino suo, sic & melioratur, adeoque melior debet restitui.

IV.

Petrus furatur equum valentem pro nunc 20. imperialibus, post annum vendit eum pro 60 imperialibus, ad quid?

R. Teneri vel ad restituendum equum, vel ad reddendos 60. Imperiales. Ratio, quia illi 60 Imperiales sunt incrementum rei propriæ domino. Sed quid, si nihil restituat, teneturne emptor, qui bonâ fide equum emit, resciscens eum esse furto sublatum, ad restitutionem illius?

R. Affirmativè. Ratio, quia est res non sua. Quid, si illa equa furto sublata pariat hinnulum, cuius ille erit?

R. Esse domino equæ. Ratio, quia quælibet res de se fructifera fructificat suo domino.

*Fur rem alienam miscuit suis , V. G. oleum oleo,
vinum vino , siliginem siligini,
ad quid ?*

R. Si res salvâ substantiâ discerni vel separari non possit , fur miscendo acquisivit ejus dominium , cum onere tamen restituendi æquivalens , quia domino competit jus in integrum cumulum siliginis , vinum & oleum.

VI.

Cajus bonâ fide possidet rem alienam , & voluntariè eam destruit , ad quid tenetur ?

R. Ad nihil , quia in nullo factus est ditior

VII.

Petrus furatur rem , quæ tamen æquè perisset apud dominum , ad quid ?

R. Eum non eximi ab onere restitutionis. *Ratio* , quia fuit efficax & voluntaria causa damni.

Sed quid si res pereat sine furis culpa ?

R. Restituet rem in æquivalenti , quia detentio fuit ei voluntaria , & domino competit actio in furem à primo momento , quo res subducitur , quæ actio non extinguatur , nisi res vel pretium restituatur , licet fur nullum perceperit lucrum , tenetur ad restitutionem , quia hæc obligatio non ex lucro , sed ex injuste rei detentione oritur.

VIII.

VIII.

Paulus invitatur bonâ fide ad haurium generosi vini, quod postea advertit esse furto sublatum, ad quid?

¶. Si Paulus nihil solebat bibere, ad nihil tenetur; cæterum, si solebat bibere, & suo pepercerit, debet restituere, in quantum factus est ditior, quia id, in quo factus est ditior, succedit in locum rei alienæ.

Quid si bonâ fide invitetur ad prandium, quo sumpto nescit furto sublatum?

¶. Obligari ad expensas, quas domi fecisset, licet eam in prandio furtivo duplo plus consumpisset, quia in tantum pepercit suis, & factus est ditior; si prandium fuerit minus pingue, quàm ubi se lautiùs tractâisset, obligatur ad æquivalens rei consumptæ. Si domi equidemolvere debuisset, V. G. quia est commensalis, ad nihil tenetur, quia in nullo factus est ditior.

IX.

Petrus adit pinguem hæreditatem bona fide, vi cuius statum suum mutat, ex post intelligit, se non esse verum hæredem, ad quid?

¶. Diligenter inquireat, an bona sua persistant in eodem statu, in quo fuissent seclusâ hæreditate, si meliorata sint, tenetur istam meliorationem resti-

tuere, in quantum factus est ditior, si ob excessivam status mutationem sint deteriorata, ad nihil tenetur, quia non est factus ditior.

X

Petrus bona fide usus fuit ad annum veste aliena, ad quid?

R. Obligatur restituere, in quantum parcendo suæ vesti factus est ditior, si illa fuerit vilior, restituet, quod de vili sua attrivisset.

XI.

Domus Petri conflagrât, video vestem in conclavi inferiori, cum non exiguo personæ meæ periculo arripio illam, repono eam in ædibus meis, quæ cum veste comburitur, ad quid?

R. Vel arripio eam cum intentione restituendi, vel non? Si primum, ad nihil obligor, si secundum, ut possessor malæ fidei in æquivalenti vestem teneor restituere, periculum tamen esset compensandum secundum æstimationem prudentum.

XII.

Paulus colit agrum proprium alieno equo, Petrus agrum alienum equis propriis, ad quid?

R. Paulus bonâ fide colens agrum proprium, equum restituet, & in quantum parcendo suis factus est ditior. Malâ fide equos in optimo statu resti-

restituere, & damnum per eorum detentionem causatum, siue id, quod dominus lucrari potuisset, compensabit. Petrus malâ fide colens agrum alienum obligatur ad restituendum agrum in optimo statu cum omni melioratione, cum fructibus perceptis & percipiendis.

XIII.

Petrus fingit se pauperem, vel esse captivum apud Turcas, & colligit eleemosinas, ad quid?

R. Distribuire debet inter alios pauperes, tantum enim erat intentio sublevare proximi miseriam, quam non sublevar in acceptante, cum non indigeat, secus esset, si miseria sublevanda immineret, quod enim in proximo est, reputatur præsens.

XIV.

Plures successive decerpunt uvas, vinea tandem destruitur, quis tenetur reparare damnum?

Si plures decerpant uvas ex conventionione, quilibet peccat mortaliter, & sibi imponit onus restitutionis in solidum aliis deficientibus, quia singuli in totum damnum influunt; si vero unus alterius furti inscius fuerit, quilibet peccat venialiter, & tenetur pro rata.

XV.

Henricus mandat occidi Jacobum, mandatarius occidit Joannem, quem putabat esse Jacobum, ad quid?

R. Henricum equidem astringi ad compensationem damnorum, secus, si mandatarius Joannem

nem benè noverit, tunc enim mandans nec est causa physica nec moralis, unde tunc tenetur mandatarius damna recompensare.

XVI.

Petrus vult auferre Paulo 100. Imperiales, suadeo, ut auferat 50. vel saudeo, ut 50. à Paulo & 50 à Cajo auferat, ad quid obligor?

R. 1. Ad nihil obligor, quia utiliter ago negotium domini. R. ad 2. Quòd damnum illatum Cajo per ablationem 50. obliget resarcire, quia consilium meum non in totum, sed in mediam partem influit. Quòd, si Petrus velit furari ab indeterminato, & tu consulas, ut fureretur Joanni, deficiente Petro, teneris damnum Joanni illatum resarcire, utpotè cujus est causa.

XVII.

Tres cooperantur ad furtum 300. Imperialium æqualiter, deficit secundus, ad quid primus?

R. Duos restantes, primum scilicèt & tertium, teneri ad restitutionem totius quotæ in solidum.

XVIII.

Dum potui, nolui, dum volui, non potui restituere, ad quid?

R. Peccavi toties, quoties pro qualitate materiæ occasionem habui restituendi & non restitui. Præsente impotentiâ physica vel morali obligatio restitutionis non extinguitur, sed suspenditur.

XIX.

XIX.

*Petrus ob pondus minus leve pluribus urbis incolis damnum leve intulit ,
ad quid ?*

R. Imprimis Petrus quolibet actu peccavit mortaliter , si notabilem summam intenderit. Dein proveniente derentione rei parvæ ad notabilem quantitatem etiam mortaliter peccat. Restitutio facienda est personis particularibus , quæ , si non cognoscantur , communitati , si fuerint potiores de communitate , secus usui pio , vel pauperibus istius urbis applicetur.

XX.

Sibylla ancilla confitetur hoc modo : Vado ad forum , quandoque stufferum retineo , quandoque superaddo , quandoque impendo calceis meis , qui multum teruntur , ad quid ?

R. Eam ob causam ancilla sibi nihil retinere potest , undè , quod reservat , in commodum domini restituendum est.

Sed nunquid potest ancilla ob stipendium minus tenue etiam recompensare ?

Dico : Non potest , sibi imputet , quòd taliter contraxerit , liberum erat ei plus exigere , vel alium dominum inquirere. Si verò dominus minus dare vellet anno elapso , quàm conventum esset , occulta compensatio erit licita.

*Petrus furatur imperialem , quem imponit
Lotteriae , & lucratur centum ,
ad quid ?*

Tenetur solùm restituere Imperialem ablatum ,
alios centum , quos lucratus est , retinere potest ,
quia de hoc , quod sorti adscribitur , nihil resti-
tuendum est.

XXII.

*Petrus lethaliter percussit Clericum , dubi-
tatur , an mors sit secuta vi per-
cussionis factae ?*

*Dico : Restituet pro rata dubii & damnum
realium , in quantum scilicet putatur causasse dam-
num.*

XXIII.

*Petrus mandat Paulum percuti cum protesta-
tione , ne eum mutilet vel occidat , manda-
tarius limites mandati excedit , & oc-
cidit , ad quid Petrus ?*

R. Sub distinctione ; vel enim Petrus mandat
gravem vel levem percussione ? Si levem , cum
dictâ protestatione & mandatarius excedat limites
mandati , occidendo Paulum , Petrus non tene-
tur ad damna secuta. Ratio , quia mandatarius ex-
cessit limites mandantis excessu facilè & moraliter
separabilli , cum in ejus potestate fuerit finem man-
dati servare. *Dicast. Karchne & alii.* Secus est ,
si gravem demander. Ratio , quia mors secuta in
morali

moralis æstimatione se habet per modum unius cum
demandata percussione gravi, & facilè cogitari de-
buit ac potuit, in gratiam sui hoc evenire potuisse.

c. *Is qui mandat in 6. Karchne & alij.*

XXIV.

*Sacrista deprehendit furem in Ecclesia in fla-
granti, accepto ligone eum percutit, vicini hoc
videntes eum adjuvant & furem occi-
dunt, quid putas?*

R. Percussio Sacristæ vel fuit lethalis, vel non?
Si primum, irregularitatem incurrit; si secun-
dum, vel præbuit occasionem homicidio, vel non?
Si primum, irregularitatem non evadit; si se-
cundum, immunis erit. C. *Significasti de
Homicidio.*

XXV.

*Titius infensus hostis Caij mittit huic per famu-
lum cibos venenatos, famulus mandato ob-
temperans accingit se itineri, post semi horam
Titius recogitans gravitatem facinoris, re-
tractat mandatum, mittit secundum ad re-
vocandum priorem, sed serò nimis, quia ante
quodrantem horæ Caius sumpsit cibum,
& post horam exspirat, Q. an reus
sit homicidii?*

R. Suppositâ sincerâ revocatione ante homici-
dii executionem coram Deo immunis est ab homi-
cidio formali quoad executionem, non intentio-

nem. Obligatur familiæ Caij damna illata recompensare, quia mandatum intoxicandi influit essentialiter & realiter in damnificationem occisivam.

XXVI.

Titius mandavit servitoribus suis, ut Joannem interficerent, quod & fecerunt, insuperque, invenerunt 100 aureos, quos in bursâ Joannis furati sunt. Q. an teneatur Titius hosce aureos restituere?

R. Negativè, si Titius eâ intentione homicidium non præcepit, ut tales pæcuniæ furto acciperentur. *Ratio* quia furtum illud non fuit à Titio volitum, non directè & in se, ut patet, nec in causa, quia homicidium illud non est ex se ordinatum ad tale furtum, nec habent hæc duo delicta inter se necessariam connexionem, ita ut unum dependeat ab alio velut effectus à causâ, à diversis autem non fit illatio *L. Papinianus ff. de minor. Ec. ad audientiam de decimis.*

XXVII.

Andreas Thesaurarius cujusdam comitis cum nummis illius negotiatur, & factus dives tandem est morti proximus. Q. an acquisita possit legare suis, vel anteneatur comiti restituere?

R. Quod si Andreas absque comitis vel domesticorum damno negotietur, Dominium lucri ex negotiatione acquisivit. *Ratio*, quia pecunia de se

se est sterilis, undè quod eâ acquisivit, industriæ ejus adscribitur, peccavit nihilominus pecuniâ comitis negociando.

XXVIII.

Ursula in scio Patre accepit ab amante suo multas pecunias, quas pro libertate arbitrij occultè expendit. Quid peccet mortaliter cum onere restitutionis?

R. Ursulam peccasse mortaliter. *Ratio*, quia, licet illa fœda actio meretricandi, quatenus est res humano usui accomodata, sit prætio æstimabilis, ideoque in genere entis vendibilis, in genere tamen mori est invendibilis, quia est actus intrinsecè malus, pro quo nihil justè potest promitti, dari vel accipi. Cæterum licet sit de consilio ut hæc pecunias Ursula det pauperibus, non tamen ad id obligari à confessore potest, sed uti ac frui dictis pecuniis sine ullo restitutionis onere potest, dummodo sinè dolo easdem Ursula obtinuerit ab eo qui poterat dare. *Ratio*, quia nulla lex divina vel humana, ut acceptum injustè de voluntate dantis, ita ut turpitudine sit ex utraq; parte, alicui restituatur. & ita non est dicendum §. *Illam*

c. de collat. cap. legatur 23. q. 4.

Cum statuto Civitatis prohibitum sit, ne quis sericum vel aliud simile mercium genus extra Civitatis confinium deferat sub pœna his mille aureorum Fisco applicandorum, delatus est Titius ad iudicem de ejusmodi crimine, ob quod in carcerem conjectus, adducit duos falsos testes, qui iurejurando affirmant tales merces non fuisse ex carum genere, quæ erant prohibitæ, & sic defraudant Fiscum. Q. an tales testes ultra peccatum mortale sint obnoxii restitutioni Fisco faciendæ?

R. Negativè. Ratio tum, quia Fiscus non habebat adhuc jus aliquod in bonis illis, cum pœna non debeatur in conscientia ante condemnationem, ut docet D. Th. 2.2. q. 62. a. 3. tum etiam, quia interesse remotum & extra rem non debetur. L. si sterilis § cum per vend. ff. de actio. empt. Sed hoc Fisci interesse, cum pœnale sit, est extra rem, utpote non connexum intrinsecè cum delicto commisso, sed pendens omninò à sententia judicis condemnatoria: Ergo.

Sempronius, cum sciat lege prohibitum esse, ne quis è civitate extrahat frumentum vel merces talis generis sub pœnâ amissionis eundem, ipse clanculum tales merces vendendas extrahit sine solutione gabellæ & cæterorum pedagiorum. Q. an peccet mortaliter & ad restitutionem teneatur?

R. Sempronium nec peccasse mortaliter, nec ad restitutionem teneri. Ratio, quia in his gabellis consuetudo interpretatur animum legislatoris, ipsi autem Principes sciunt homines consuevisse illas defraudare, nec sibi à confessoribus fieri scrupulum de restitutione, cum omnes ferè gabellæ quo ad quantitatem & qualitatem sint dubiæ dari justè. Sylv. verbo gabella 3. §. 14. in illa questione, qualiter circa huiusmodi se debeant habere confessores. Et Armilla verbo gabella n. 18. id ipsum ferme his verbis asserit: Quando gabellæ sunt dubiæ an sint justæ, sicut communiter hodie sunt; confessores non debent cogere pœnitentes ad restitutionem, quia exponerent se periculo surripiendi à pœnitente, quod suum est.

Titius firmum habet propositum quendam occidendi, à quo homicidio ut desistat, promittit ei Cajus centum aureos de suo, deditque statim quinquaginta, cum fide certa, dandi inde ad menscm reliqua. Titius proinde desistit.

Q. ad quid teneatur?

R. Titium non esse obnoxium restitutioni quo ad ea quæ jam accepit, licet, qui dederit, repetere possit, quia lex non prohibet translationem dominii rei datæ, ne maleficium fiat, sed tantum concedit repetitionem, ita, ut qui dedit, repetere possit jure, idque in odium illius criminis, ne homines injurias, quas in alios meditantur, pretio vendant *L. ut puta. §. de condict. ob turpem causam*, ergo quousque Cajus non reperat, erunt Titij. Confessor tamen debet Titio consulere, ut tales pecunias expendat in pauperes, quod si nolet, non est propterea ei deneganda absolutio, dummodo quo ad alia habenda cognoscat non esse sibi debita in foro conscientia, nec ea velit aut desideret tanquam promissum legale ob homicidium, à quo gratis tenebatur abstinere, nullatenusque placeat illi suum factum illicitum, nec approbet illud dicendo ob id esse aliquid sibi debitum, sed probet solum affectum & desiderium, quo est obsecutus dictis Caij, putetque illa alia quinquaginta, si sibi donentur à Cajo, elargiri animo, quem habet obtemperandi illi in omnibus licitis & honestis, ut optimè declarat *Cajet. 2.2 q. 62, a. 1. Navar. in man. c. 17. n. 41.*

Stephanus debet mille aureos, transacto solutionis tempore differt tamen usq; ad alterum annum ob aliquod emolumentum, quod sibi inde eventurum sperat, & ne vili pretio rem suam vendat, creditor interim, etsi dictis non cgeat pecuniis, postulat instanter sibi solvi. Q.

An confessor debeat cogere Stephanum ad statim solvendum?

R. Negativè. Ratio, quia creditor, licet voluntate passione obcæcata non consentiat in tali dilatione, cõsentit tamen voluntate recta & Christiana, qua quilibet debet velle bonum suum absque alterius detrimento, & ita confessor de consensu virtuali creditoris potest dici dare dilationem, eo quod, si omnia ea sciret creditor, quæ scit confessor, eandem nequaquam denegaret. Arg. 47. dist. cap. sicut hi. & cap. si quis de fur. Aliud foret, si creditor esset in æquali necessitate.

§. IV.

De Vitiis Justitiæ oppositis, de acceptione personarum, homicidio, furto, injustitia Judicis, accusatoris, testis, advocati.

Quid est acceptio personarum, & quale peccatum?

R. Acceptio personarum est vitium, quo id, quod ex debito justitiæ conferendum est uni personæ,

næ, confertur alteri, non propter ejus meritum ad rem, quæ confertur, sed ob conditionem ejus, quæ non congruit ad ipsam rem, ut si quis beneficium, officium, Parochiam &c. conferat uni, quia est amicus, dives, consanguineus &c. quæ nihil faciunt ad esse dignum officio. Est *ex genere suo* peccatum mortale. *Ratio*, quia graviter repugnat justitiæ, bono communi, & charitati proximi. Omnes apud Sanchez

Ex his sequitur *Primò*, quòd collator sæcularium officiorum teneatur respicere merita personarum, sunt enim isthæc officia bona communia reip. sæcularis, ergò distribuenda sunt juxta modum justitiæ distributiæ, quæ respicit merita personarum. *Lugo, Kerschne*, & alii communiter.

Secundò, quòd collator beneficiorum Ecclesiasticorum, curatorum aut dignitatum sub mortali teneatur ea conferre vel votum suum dare digniori. Intellige, *per se loquendo*. Legatur hic Trid. § 24. *de reform. c. 1. & 18.* *Ratio*, quia collator vel elector &c. non potest sine vitio acceptionis personæ gravi; quia in re gravi, uti in præsentì pro causa accipere conditionem personæ, quæ scil. non facit ad negotium.

Dixi 1. *Curatorum*, quia non videtur esse per se mortale, si conferatur *simplex beneficium* alicui digno prætermisiss dignioribus, ut patet ex communi praxi Prælatorum, etiam ipsius Papæ, qui parùm cogitantes de dignioribus beneficia simplicia conferunt dignis.

Dixi 2. *sub mortale*, id est, in foro poli & conscientię; nam in foro fori stat electio digni juxta S. D.

S. D. hic q. 63. a. 2. ad 3. dicentem : *Quantum ad hoc , quod electio impugnari non possit in foro iudiciali , sufficit eligere bonum , nec oportet eligere meliorem : quia sic omnis electio posset habere calumniam. Sed quantum ad conscientiam eligentis , necesse est eligere meliorem , vel simpliciter , vel in comparatione ad bonum commune.*

Dixi 3. *Per se loquendo* , quia in variis casibus etiam beneficia curata dignis conferre neglectis dignioribus licitum esse potest. Casus vulgaris est : *Si Patronus laicus presentet dignum , debet Episcopus acceptare & confirmare presentationem* , licet alii digniores essent ; sicut enim *pro utilitate Ecclesiae* eligendus est dignior , ita *pro ejusdem pace & tranquillitate* acceptandus est dignus , etiam postposito digniore , estque ratificanda electio ad lites præcavendas.

Quis censendus indignus ? Quis dignus ? Quis dignior in hac materia ?

R. Indignum censi , cui aliqua aut plures qualitates jure ad ministerium requisitæ defunt ; dignum è contra beneficio esse illum , cui nulla qualitas à fundatore , jure aut statuto speciali postulata , deficit. Unde ille est dignior , in quo qualitates illæ præcellunt , ita ut pensatis omnibus judicetur aprior & utilior beneficio. Communis apud Piringh *de præbend. & dignit. n. 98.* Quare dignitas hæc , ejusque majoritas non est absoluta , sed respectiva , videlicet faciens personam utiliore tali beneficio , & ideo potest minus sanctus ob majorem doctrinam , prudentiam & experientiam esse aprior huic Eccle-

Ecclesiæ, quàm sanctior & minùs doctus. Econtra ex circumstantiis Ecclesiæ fieri potest, ut minùs doctus ob integritatem morum sit fructuosior futurus.

Porro hæc personarum acceptio pariter locum habet in judiciis fori exterioris, etiam in iis, quorum decisio relinquitur arbitrio iudicis in favorem causæ, sicut est juris & terminorum præscriptorum pro litigantibus prolongatio vel restrictio. Unde si iudex terminos prolonget in favorem personæ, est acceptio personarum. *Ratio*, quia tunc attribuitur personæ aliquid præter proportionem suam, ut dicit S. D. cit. a. 4.

Quid est homicidium?

R. Est injusta hominis occisio. Estque triplex, scilicet homicidium *simplex*, *assasinium*, & *proditorium*. Homicidium *simplex* est, quod fit sine mercede, præviâ tamen rixâ. *Assasinium*, quando quis mercede conductus, sive pro pecunia hominem occidit. *Proditorium* denique, cùm quis nullâ præviâ rixâ vel rancore, sed potiùs simulatâ amicitia occidit veneno, vel à tergo, aliàs nil tale metuentem. Hinc & dicitur proditorium à *ly proditor*, qui est simulatus amicus.

Assasinus gaudetne jure asyli, seu immunitate Ecclesiastica?

Dico: Non gaudet, sicut nec hæreticus in causa hæresis, aut mutilator in Ecclesia, nec homicida proditorius, nec reus de crimine lætæ majestatis, nec publici latrones, nec item nocturni agrorum de pupo-

depopulatores, &c. Cap. 6. de Immunit. Eccles. Item Cap. finali eod. tit. Demum Greg. XIV. in Bulla Cum alias. §. 2. & 3. Alii tamen rei quorumcunque criminum, V. G. fures, sacrilegi, perjuri, monomachi, sive occidentes in duello, paricidae, Sodomitæ, adulteri, &c. hâc gaudent immunitate. Ita communiter Canonistæ.

Quid dicis ad hunc casum : Malefactor confugit ad sacerdotem, quem videt per plateam portare Eucharistiam, & associat se comitantibus, gaudetne immunitate?

Affirmo. Ratio : Tum quia Corpus Christi est longè digniùs locis piis, imò est ratio & fundamentum immunitatis illis concessæ. *Tum quia*, si de Jure Civili *L. unica eod. de his, qui ad statuas &c.* immunitate gaudeant, qui confugiunt ad statuas Principum. Item, si juxta aliquos DD. à morte liberetur reus, cui Cardinalis obviam factus pileum suum imponit, cur non à fortiori in casu posito? Et hoc ex verè præsumpta privilegiantis voluntate & laudabili Ecclesiæ praxi. Non tamen immunitate gaudet is, cui Eucharistia affertur ad carcerem, licèt stolam arripiat vel ciborium, nec is, qui vinctus ducitur per Ecclesiam vel cæmiterium, licèt in eo proclamet ad immunitatem. *Ratio*, quia asylum solùm est concessum illis, qui jam in libertate sunt, quales non sunt isti præfati.

Licetne occidere innocentem?

Dico : In nullo casu per se & directè id licèt absque speciali Dei revelatione seu jussu. *Ratio*, quia

contra hoc extat specialis prohibitio *Exodi 23. In-*
fontem & justum non occides. Et solus Deus vitæ &
necis habet potestatem, Imò nec licet communi-
tati tradere innocentem tyranno occidendum,
etiãsi tyrannus vellet destruere totam civitatem,
nisi innocens traderetur, juxta illud: *Fiat justitia,*
pereat mundus.

Dixi: *Per se & directè*, quia indirectè & per ac-
cidens occidere innocentem non est peccatum, quâ
ratione Respubl. licitè exponit pro sua defensione
vitam civium, quilibet enim nascitur reip. quin &
in casu posito innocens tanquam pars (quæ est
propter totum) spontè se offerre tenetur pro bono
communi, ut à tanto malo liberet communitatem,
quod si non faciat, potest id resp. ei præcipere, si
præcepto non obediat, jam fit nocens, & tunc ut
talis potest tradi tyranno.

Si dicas: In eo casu resp. non posset tyranno co-
dices aliasvè res sacras tradere ad illudendum, nec
virginem ad violandum, si peteret, ergò nec à pari.

R. Esse disparitatem, quia honor Dei est præfe-
rendus etiã publicæ salutis, illa vero traditio re-
rum sacrarum esset sacrilegium & injuria directè
redundans in Deum, virgini autem imminere
magnum animæ periculum, ne consentiat in pec-
catum.

Similiter suicidium propriâ auctoritate semper
illicitum est, & præcepto illo *Exodi 24. Non occi-*
des, sufficienter prohibitum. Unde non licet mulieri
se ipsam occidere, ne corrumpatur ab alio, nec alte-
ri, ut evitet peccatum, quia *non sunt facienda ma-*
la. &c.

Licetne

Licetne homini privato occidere injustè invadentem?

Affirmo cum S. D. hic. q. 64. a. 7. in C. id licere in ipso actu aggressionis, servato moderamine inculpatae tutelæ ad suæ vitæ defensionem, non autem alterius occisionem intendendo. *Ratio*, quia secundum jura *vim vi repellere licet cum moderamine*. Et hoc verum est, etsi quis dederit causam invasioni. *Ratio*, quia tunc non perdidit jus se defendendi contra invasorem authoritate publicâ carentem.

Eadem facultas occidendi permittitur etiam ad defendenda bona temporalia, dummodo magni sint momenti, item ad famam & pudicitiam conservandam

1. P. habetur *Exod. 22.* prout citat S. D. hic a. 7. *Si effringens fur domum sive suffodiens inventus & accepto vulnere mortuus fuerit, percussor non erit reus sanguinis.*

2. P. colligitur ex illo *Proverb. 22.* *Melius est nomen bonum, quam divitiæ multæ*; si ergò licet occidere invasorem pro defensione bonorum temporalium, à fortiori licebit pro fama & pudicitia, utpotè, quæ sunt bona ordinis superioris, quam bona temporalia &c. Super hac materia vide casus aliquot ab Innocentio XI. damnatos, incipiendo à 31.

Licetne se castrare vel castrari facere?

Dico: Non licet, nequidem ad retinendam teneram vocem pro musica etiam Divini cultûs.

N ;

Quin

Quin & parentes id in filiis permitrentes mortaliter peccant. *Ratio*, quia cujuscunque membri amputatio est parziale sui ipsius homicidium, exponitque se homo per castrationem præsentis periculo vitæ. *S. Th. q. 65. a. 1. in C.*

Licetne per medicinam vel alia media procurare abortum?

R. 1. Procurare abortum fœtu non animato, etsi homicidium perfectum non sit, est tamen peccatum mortale & quasi homicidium contra naturam, *Lessius, Bassens & alij.* Procurare autem fœtu animato & effectu secuto præter peccatum mortale homicidii inducit excommunicationem & irregularitatem. *Dicast. Fillucius, Bonac.* apud *Sbogar.* Fœtus autem præsumitur animatus post 40. dies, quia natura semper supponit pro masculo, qui quadragesimo die animatur, femella verò die sexagesimo, juxta quosdam medicos, die octogesimo juxta *Arist. l. 5. animalium c. 3.*

R. 2. Licet sumere medicinam, quæ directè & ex natura sua tendit ad sanitatem matris, & non ad expulsionem fœtûs, si aliter sanitas obtineri non possit, saltem, si fœtus nondum sit animatus. Idem licet, etsi fœtus esset animatus, si de matris sanitate jam esset desperatum, & eâ non sanatâ proles prodire non posset. *Ratio primi est*, quia abortus sequitur per accidens. *Ratio secundi est*, quia medicina esset favorabilis matri & proli; nam matre sanatâ posset prodire proles & supervivere. *Sbogar, Wigandt post Lessium & alios.*

Hinc

Hinc meritò ab Innocentio XI. damnatae sunt sequentes propositiones: Prima, ordine 34. *Licet procurare abortum ante animationem foetus, ne puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur.* Secunda, ordine 35. *Videtur probabile, omnem foetum, quamdiu in utero est, carere animâ rationali, & tunc primum incipere eandem habere, cum paritur, ac consequenter dicendum erit, in nullo abortu homicidium committi.*

Quid est furtum?

R. Est ablatio occulta rei alienae, domino ratiōnabiliter invito. S.D. hic a. 3. in fine C.

Quid est rapina?

R. Est violenta ablatio rei alienae, id est, domino vidente & rem suam servare volente. Hæc gravior est furto, & utrumque est peccatum mortale ex genere suo restitutioni obnoxium. S. D. a. 6. *Ratio primi*, quia fit gravior domino injustitia, cum dominus sit involuntarius per coactionem & positivè, in furto autem simplici per ignorantiam & negativè. *Ratio secundi*: quia contrariatur justitiæ, quæ dicitur, ut cuivis relinquatur, quod suum est.

Dixi: *Ex genere suo*, quia in individuo potest aliquando esse veniale x imperfectione actus, parvitate materiæ, &c.

Ad rapinam reducitur *Primò*, si quis alterum cogat ad ineundum inæqualem contractum. *Secundò*, si quis faciat injustas exactiones tributorum. *Tertiò*, si latro quid extorqueat metu mortis inen-

tato. *Quartò*, si telonarius titulo vectigalis plùs extorqueat, quàm debetur. Idem est de aliis ministris, si quid petant, quod ex metu non audet quis eis denegare.

Quænam est materia gravis furti?

R. Varia super hoc esse DD. placita, plerique in eo conveniunt, ad peccatum mortale sufficere illam quantitatem, quæ attentâ qualitate personæ requiritur ad victum unius diei pro tali persona. Undè, si quis à cive mediocri furetur medium imperialem, ab operario capitellum, & à mendico aliquos nummos, quibus se per diem aluisset, vel quos in mercedem accepisset, peccat graviter. *Ratio*, quia valor pecuniæ pro victu & mercede diurna sufficiens, meritò censetur notabilis in ordine ad illam personam, quæ juxta communem vivendi modum tali pecunia ad honestum unius diei victum indiget. Si tamen à rege fureris duos aut tres ducatos seu aureos, peccares mortaliter, quia est materia de se sat gravis. *Bannes, Serra & alij.*

An & quomodo peccatur per furtum minuta?

R. Si quis plura furtum minuta committat ex intentione continuata, ut se dicit, peccat uno peccato mortali ex continuata voluntate moraliter una. Sic peccant mercatores mortaliter, minutiores mensuras vel leviora pondera habentes; caupones sæpius aquam vino miscentes, sartores, qui multas
panni

panni particulas auferunt, sive ab uno sive à diversis &c.

Cæterum qui plura furta etiam occasionaliter committit, successivè tamen notabilem quantitatem surripit, mortaliter peccat, non quocunque actu, sed illo, qui cum præteritorum furtorum advertentia materiam gravem complet. *Ratio*, quia ratione materiæ gravis fit gravis injuria proximo, vel communitati.

Sed quid, si fur ante ultimum furtum materiæ gravis completivum serio proponat à furtis desistere vel restituere, & tamen postea furetur?

Dico : Non peccat mortaliter. *Ratio*, quia non adest moralis continuatio ob retractationem voluntatis.

Peccatne occultè accipiens rem suam, quando eam aliter recuperare nequit?

Dico : Non peccat, nec furatur. *Ratio*, quia non accipit rem alienam, quod ad peccatum furti essentialiter requiritur.

Debétne restitui illud, quod est noevum alteri?

Dico : quòd non. *Ratio*, quia id fini restitutionis contrariaretur.

Licétne furari propter necessitatem?

R. Cùm S. D. hic q. 62. a. 15. ad 4. In extrema necessitate deberet aliquis etiam aliena auferre,

ut patri subveniret. Ratio, quia tunc cessat rerum appropriatio, utpotè contraria juri naturæ, per quod quilibet potest & debet suæ necessitati subvenire.

Cæterùm inter propositiones ab Innocentio XI. damnatas est hæc *num. 36. Permissum est furari non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi.*

Quid potest, & ad quid tenetur judex?

1. Primò: Judex sub mortali tenetur judicare secundùm probata & allegata; hinc, si merita causæ sint æqualia, nequit uni adjudicare rem questionatam, sed debet dare decretum compositionis sive diætæ, quod stantibus meritis inæqualibus sine peccato mortali injustitiæ dare nequit.

2. Secundò: Judex sæcularis non potest judicare Clericos. *Ratio*, quia sunt exempti jure imperatorio & civili, potest tamen comprehendere Clericum jure defensionis innocentis vel pacis reip. eumque detinere, usque dum propriis Prælati Ecclesiasticis eum extradat. *Ratio*, quia oportet tranquillitati communi consulere & tueri innocentes, nec in quempiam sententiam ferre potest, nisi in convictum vel spontè confessum. *c. Nos in quempiam.*

3. Tertiò: Licet judici sententiam mortis ferre contra eum, quem scientiâ privatâ scire esse innocentem, si secundum publica testimonia & allegata probatus est nocens, imò ad id tenetur, si non inveniat viam, quâ innocentem salvare possit. *Ratio*, quia judex est persona publica, ergò etiam uti debet

bet scientiâ publicâ reclamante etiam scientiâ privâ-
tâ. *S. Doctor hic a. 1.* Colligitur etiam *ex Can. ju-
dicent causâ 3.* quem citat *S. D. & comuniter Tho-
mistæ cum pluribus aliis.*

Dices : Etsi talis probetur nocens , reverâ ta-
men manet innocens ; unde *in jure* prohibetur ju-
dici condemnare eum , quem æterni Judicis tribu-
nal reum non habet , *C. cum æterni , de sent. & re
judicata in 6.*

R. Dist. Ant. manet innocens *absolutè C. in
judicio N.* *Ad Caput cum æterni* , dicitur intelligi
de eo , quem nec in foro interno nec in externo tri-
bunal æterni Judicis reum habet.

Contra : Talis sententia foret injusta , ergò.

R. Dist. Foret injusta *materialiter C. forma-
liter N.* Est enim formaliter justa , quia est secun-
dum ordinem juris.

Contra : Testes falsi non deserviunt veritati in-
quirendæ , sed isti sunt testes falsi , ergò.

R. Dist. Maj. Testes falsi *nec presumpti ut veri
C. presumpti subdist.* Non deserviunt veritati *pri-
vatim cognoscendæ C. ut est in judicio N.* Unde
etiam judicare licet contra veritatem *privatam* , at
non *publicam*.

Contra : Ex his sequitur , Pilatum non peccasse
condemnando Christum , quia processit secundum
allegata & probata.

R. N. seq; Prob. Dist. Processit secundum alle-
gata & probata *legitimè & servato juris ordine N.*
secus C. nam Script. ait : Sciebat , quòd ex invi-
dia tradidissent eum , testimonia non erant conveni-
entia , timebat verò plebem &c.

Contra

Contrà: Si Petrus sciret certò Annam non esse uxorem suam, non posset cognoscere eam, licèt testes affirmarent esse: Ergò à pari.

R. Esse disparitatem, quia Petrus gerit se ut persona privata, sicque debet informari scientia privata.

Contrà: Papa nequit definire aliquam propositionem esse de fide, quam ipse scit non esse de fide, licèt multi D.D. asserant esse de fide: Ergò à pari.

R. Esse disparitatem, quia defensio veritatis de fide non dependet ex scientia privata Papæ vel testimonio hominum, sed ex assistentia Spiritûs S.

Contrà: Confirmator privata scientia sciens electum non esse dignum, non potest eum confirmare, ergò nec &c.

R. Esse disparitatem, quia confirmator in eo casu non tenetur procedere secundùm allegata & probata, sed prout judicaverit expedire bono communi.

Sed quid in casu posito iudex facere tenetur, ut liberet innocentem?

R. Primò, officium propter hoc resignare non debet. *Ratio*, quia formaliter & per se nulli facit injuriam, sed utitur jure suo.

R. Secundò, si sit iudex inferior, saltem ex charitate tenetur causam remittere ad superiorem, vel concedere appellationem ad illum, & coram illo pro innocente testem agere. Quòd, si sit iudex supremus, & possit fieri sine scandalo & damno reip. tenetur in legibus dispensare, ut vitam salvet. *Ratio* horum est, quia quilibet tenetur viis licitis defendere innocentem; verùm, si hæc omnia

nia non juvent, potest & tenetur eum condemnare ob rationem suprâ datam. Ita communiter DD.

Potestne iudex judicare aliquem non accusatum?

R. Negativè cum S. D. art. 4. *Ratio*: Quia homines confugiunt ad iudicem sicut ad justitiam animatam, justitia autem non est ad se ipsum, sed ad alterum; ergo iudex debet judicare inter aliquos duos, quod fit, cum unus est accusator, & alter reus.

Præter accusationem requiritur, ut reus citetur, audiatur, & locum defensionis habeat. *Ratio* patet ex jure naturæ. Unde vulgatum: *Audiatur & altera pars*. Subindè tamen hæc expedit sine processu manifesto fieri, ad vitandam tumultum in populo, V. G. si quis in flagranti crimine sit deprehensus, vel occultus proditor patriæ, vel offensor Majestatis &c. esset occidendus.

Potestne iudex licitè remittere pœnam, quam justè exigit injuriatus pro injuria?

R. Negativè cum S. D. hic q. 67. a. 4. in C. *Ratio* ejus est: *Quia quilibet iudex tenetur jus suum reddere unicuique, nec potest pro libitu aliquem eo privare.*

Et insuper ait S. D. ibid. ad 3. *Quòd iudex, si inordinatè pœnam remitteret, nocumentum inferret & communitati, cui expedit ut maleficia puniantur, ad hoc quòd peccata vitentur...* Nocet etiam persona,

cui est illata injuria, quæ recompensationem accipit per quandam restitutionem honoris in pœna injuriantis.

Excipe, si reus esset reipubl. valdè utilis, tunc enim reclamante etiam accusatore (qui alia satisfactione deberet esse contentus) judex supremus videtur ei posse donare vitam.

Addit etiam S. D. *ibid. in fin. C. Sed Princeps.* qui habet plenariam potestatem (seu supremus) in republica, si ille, qui passus est injuriam, velit eam remittere, poterit reum licitè absolvere, si hoc publica utilitati viderit non esse nocivum.

Judex autem inferior id non potest. Ratio: Quia debet procedere juxta leges sibi à superiore præscriptas; *Judex enim inferior non habet potestatem absolvendi reum à pœna contra leges à superiore sibi impositas.*

Caveant tamen judices, ne in pœnis sine justa causa relaxandis vel commutandis nimium sint faciles, & ea ratione seipsum in ultorum criminum reos constituent; plures enim pecuniæ jacturam non curantes inde animum sèpè capient persistendi in latrocinio, adulterio, concubinato, &c.

Licetne judici acceptare munera, seu, ut ajunt, corruptiones?

R. Non licet. Ratio, tum quia justitia non est venalis, seu vendibilis. Tum, quia per munera (proprie sumpta) tribunalia pervertuntur, justitia eliminatur, & magna scandala generantur. Unde peccant graviter dans & recipiens hæc munera, & acci-

accipiens ad restitutionem tenetur. *Ita communiter jura Canonica & Civilia.*

Dixi: Proprie sumpta; sportulas enim (quæ sunt moderati sumptus vel salaria in judiciis faciendâ à partibus litigantibus, prout desumitur ex rub. L. 3. tit. 2. Cod. de sport. & sumpt. in diversis judicijs faciendis) spectato jure Civili potest judex delegatus exigere, putà duos aureos à principio, & alios duos in fine litis ab utraque parte litigantium præstandos, dummodo summa, pro qua litigatur, centum aureos excedat, prout fert laudabilis loci consuetudo. Ita habetur in anth. de judicib. §. ne autem. coll. 6. & insuper patet ex Novell. 82. c. 9 consentiunt Reiffenstuel. in 1. decretal. L. 32. de off. jud. n. 27. & 28. Lenren. ibid. hoc tit. & alij.

Dixi: Delegatus; quia ordinarius, utpotè communiter à suo Principe vel communitate &c. salariatus eas exigere nequit. Engel hoc tit. n. 12.

Loquendo tamen de jure Canonico non solum judex ordinarius, sed nec delegatus sportulas exigere potest. Ita colligitur ex C. cum ab omni. 10. de vit. & honest. Cleric. & tradit Abbas ibid. n. 9. Engel cit. & alij. Ratio quia habent sufficientem sustentationem ex beneficio: Ergò.

Accusator quid potest & ad quid tenetur?

Et. 1. cum S. D. 2. 2. q. 96. a. 1. in C. Si crimen, ut est V. G. proditio civitatis, machinata in-
sidia in personam Principis, Hæresis, &c. vergat in detrimentum reip. quilibet tenetur ad accusati-
onem, dummodo sufficienter possit probare;
quod

quod si non possit, non tenetur accusare, benè tamen denunciare.

Ratio 1. & 3. p. est, quia quilibet tenetur à corpore, cuius est membrum, avertere malum corporale vel spirituale, quantum potest: Ergò.

Ratio 2. p. Nullus tenetur ad hoc, quod non potest debito modo perficere, ut ait *S. Th. cit.*

R. 2. Accusans aliquem de occulto crimine, quod in iudicio probare nequit, peccat mortaliter, & tenetur ad restitutionem omnium damnorum exinde secutorum. *Ratio* patet ex dictis suprà de detractione & restitutione famæ. *Exceptio* est, si ex ignorantia vincibili putaverit se posse probare.

Per quid accusatio redditur injusta?

R. Accusatio (quæ nihil aliud est: quàm delatio rei de crimine ad vindictam publicam libello, id est in scriptis facta apud iudicem competentem) redditur injusta per calumniam, prævaricationem, Ita *S. D. a. 3.*

Explicatur: *Calumni*a est, quando quis scienter & ex malitia alteri imponit falsum crimen, vel etiam verum quidem, sed occultum & non probabile in iudicio, vel probatum per falsos testes.

Dixi: *Scienter*; si enim quidem ab alio audivit, sed rem non diligenter examinavit, non est propriè calumniator, sed temerarius accusator. Uterque tamen pro gravitate materiæ graviter peccat, & ad restitutionem tenetur.

Prævaricatio est, quando accusatione inchoatâ accusator colludit cum reo, fraudulenter crimen occultando, legitimas probationes non adducendo,

do, falsas exceptiones acceptando, quod peccatum etiam cadere potest in judicem, testes, & maxime in advocatos.

Tergiversatio est, quando ceptâ accusatione accusator terga vertit, seu præter juris & rationis ordinem ab ea desistit, cum tamen prosequi posset. Secus est, si non possit, V. G. si melius esset informatus de veritate vel de innocentia rei, vel si deferatur à testibus aut avvocato &c.

*Accusatio quomodo differt à denuntiatione
& quinam repelluntur ab accusatione?*

Rz. 1. Accusatio & denuntiatio Evangelica differunt, ut ait S. Th. a. 1. in C. *Quòd in denuntiatione attenditur emendatio fratris, in accusatione initio criminis*, adeoque in denuntiatione defertur crimen ad superiorem ut patrem, & ideo eam debet præcedere una alterave monitio seu fraterna correctio; in accusatione verò crimen defertur ad superiorem, ut ad judicem, ut per criminum punitionem queis reip. obtineatur, & illi non est necessario præmittenda correctio fraterna, nisi fortè ex accusatione sequeretur majus malum reip. quod per se secretam monitionem posset impediri.

Differunt 2. quòd accusator teneatur crimen probare, & si in probatione deficiat, laet poenam Talionis, quæ tamen non amplius videtur esse in usu, sed solet imponi arbitraria, nec etiam potest infligi iis, qui bonâ fide accusarunt, sed solum qui malâ, id est cum voluntate nocendi.

*Denuntians
verò*

verò judicialiter non teneretur crimen probare, sed tantum judici manifestare indicia, quibus iudex moveatur ad ulterius inquirendum. *Dixi: Denuntians judicialiter*; quia, qui *denuntiat charitative*, potest crimen, quod vidit, Prælato denuntiare, licet judicia talia aperire non possit, quibus suo modo ostendatur: dummodò putet sibi aliquam fidem habendam fore.

R. 2. Ab accusatione quidam repelluntur in pœnam delicti, ut infames, excommunicati, concubinari, proditores &c. nisi probaverint se innocentes. Alii ob decentiam, ut subditi prohibentur accusare suos Prælatos, servi dominos, filii parentes, nisi in casu valde gravi, ex affectu boni communis, cui cedit particulare, aliqui ob reverentiam statûs, ut Clerici &c. maximè in causa sanguinis. Cæterum *juxta Cajetanum* omnes, qui jure sunt prohibiti accusare, tenentur denuntiare crimina, in manifestum Reip. suam vel proximi detrimentum vergentia, ita tamen, ut si denuntians sit Clericus, protestetur se non quærere nec perere vindictam sanguinis. *Ratio*: Jus humanum (quo præfati prohibentur accusare) non potest nec debet præjudicare juri naturæ de consulendo bono communi.

CASUS.

Lata est per superiorem excommunicatio, ut qui de tali furto sciat, mox id ipsi revelet. Petrus solus vidit furem, non tamen habet sufficientem probationem ad eum convincendum. Q. An debeat furem denuntiare, & alias reus sit excommunicationis?

R. Quòd nec debeat denuntiare occultum furem, nec excommunicationis sententià illum in hoc casu liget. Ita D. Th. 2. 2. q. 70. a. 1. & Cajet. 69. a. 1. Nav. in man. c. 18. n. 40. & 61. & Communis Canonistarum in c. qui ambulat 5. q. 5 & Ratio est, quia Judex nequit punire, neque sententiaré, nisi ea delicta, quæ in suo exteriori foro probantur, ergo nec potest obligare ad revelanda ea occulta, quæ testibus probari nequeunt c. illo Deus omnipotens, c. conclusisti 2. q. 5. erubescant d. 32. Quare, qui ita rem scit, ut nequaquam illam probare valeat, non compellitur judicis præcepto ad eam denuntiandam. Cajet. 2. 2. q. 69. a. 2.

Quid potest, & ad quid tenetur reus?

R. Primò. Reus juridicè interrogatus tenetur sub mortali fateri veritatem etiam cum periculo gravissimæ mortis. S. D. hic a. 1. in Corp Ratio S. D. ibidem est, quia ad debitum justitiæ pertinet, quòd aliquis obediat suo superiori in his, ad quæ jus suæ prælationis se extendit, judex autem est superior respectu ejus, qui judicatur, ergò.

Dixi : *juridicè interrogatus*, quia si Judex reum interroget non servato ordine juris, non tenetur ei respondere, sed potest vel per appellationem, vel aliter licitè subterfugere. *Ratio*, quia Judex tunc non ait ut Judex; non enim potest interrogare nisi de crimine publico, & probato saltem semiplenè. *S. D. cit.* Unde tunc reus potest licitè dicere, se non fecisse, vel se non teneri respondere. *Ratio*, quia sic loquendo dicit veritatem, & sensus respondentis est : Non feci crimen publicum, seu de quo me juridicè interrogare possis.

Sed quid faciet Confessarius cum reo, qui juridicè interrogatus negat veritatem?

Dico : Non posset eum absolvere durante processu, nisi sincerè promittat se velle fateri. *Ita de la Cruz & alii.* *Ratio*, quia manet in affectu peccati mortalis, quòd si verò reus per fugam V. G. se salvaverit, eum absolvere poterit. *Ratio*, quia tunc suæ libertati jam est restitutus. Si tamen aliis per hoc damnum intulerit, id tenetur compensare.

Re. Secundo. Reus ad mortem damnatus potest fugere ex carcere, rumpendo vincula & parietes. *Ratio*, quia licèt teneatur publicè pœnam, dum ipsi infligitur, subire, non tamen tenetur expectare, ut infligatur, sed potest uti jure suo ad vitam tuendam.

Ex quo sequitur, quòd non peccet persona privata reo ad mortem damnato consulens fugam, vel dans instrumenta, quibus carcerem rumpat, peccet tamen minister justitiæ id faciens. *Ratio i. p.* quia licet consulere alteri, quod is licitè facere potest,

potest. *Ratio 2. p.* quia dans illa instrumenta cooperatur rei licitæ. *Ratio 3. p.* Ministris justitiæ incumbit ex officio tueri publicam potestatem. Non tamen licet reum juvare physicè, ut vincula vel carcerem frangat. *Ratio*, quia illa ruptio à juvantibus intenderetur per se, adeòque illicitè, sed à reo solùm per accidens sequitur ad actionem, ad quam habet jus. Nec item tali reo licet donis corrumpere vel inducere custodes, ut ex conniventia sinant eum fugere. *Ratio*, quia reus cooperaretur peccato custodum. Potest tamen eis offerre pecunias vel dona. *Ratio*, quia tunc reus niuill mali petit, sed utitur jure suo, & custodum est invigilare, ne à reo decipiantur.

R. Tertiò. Judex licitè nequit præcipere ut reus morti adjudicatus potionem mortiferam sumat, neque reus potest scienter eam sumere, nisi ad hoc per violentiam cogatur. *Ratio*, quia nullus homo potest præcipere alteri, ut directè se occidat, benè tamen indirectè & per accidens. Porro justè ad mortem famis damnatus potest licitè cibos oblatos sumere; quin & respuere & fame perire. *Ratio*: Sumere potest, quia sumendo utitur jure suo, sicut fugiens. Recusare potest, quia vitam positivè conservare non tenetur, & potest eam non conservare pro zelo justitiæ, quod non est se occidere directè.

Sed quid, si quis per judicis inferioris justam sententiam ad Triremes v.g. damnatus appellet ad superiorem, ut vel gratiam aliquam consequatur, vel saltem differat executionem dictæ pœnæ, peccatne?

R. Peccare mortaliter. *Ratio*, *Tum* quia imponit Judici falsum in damnum suæ authoritatis, quasi iniustam sententiam tulerit: *Appellatio* siquidem est provocatio iniquæ sententiæ querelam continens ff. *de mino. præfecti*, & colligitur *ex cap. Liset 2. q. 6.* *Tum*, quia sic appellans justitiæ ac Reip. detrimentum infert, cò quòd sæpissimè illis prorogationibus Judices & ministri vel lassantur, vel corrumpuntur, & restant scelera impunita, unde absolvi non potest, nisi ab appellatione destiterit, & primæ sententiæ obtemperaverit.

Nec obstat, quòd appellatio sit quædam juris tutela, quâ quis uti potest ad se suaque defendenda, hoc enim tunc verum est, quando de æquitate sententiæ dubitatur, quod hic non contingit.

Quid potest, & ad quid tenetur testis?

R. *Primò.* Testis juridicè interrogatus de his, de quibus infamia præcessit, tenetur dicere veritatem. *Ratio* est eadem, quæ suprà de reo data est.

Excipiuntur tamen aliqui casus. *Primò*, si sciat ex confessione. *Secundò*, si acceperit sub fide secreti naturalis, nisi sint talia, quæ cedunt in perniciem Reip. vel damnum grave alicujus personæ; nam

nam secretum non obligat contra bonos mores, vel bonum commune. *Tertiò*, si quis crimen intellexit per injuriam, V. G. aperiendo litteras, vel alium ad revelationem cogendo. *Quartò*, si testificatio tibi vel tuis sit damnosa, nisi cedat in damnum Reip. tunc enim tenetur. *Quintò*, si alter peccavit ex ignorantia.

R. Secundo. Quando testis juridicè interrogatus omittit ferre testimonium, etiamsi inde sequatur damnum partis contrariæ, non tenetur ad restitutionem. *Ratio*, quia solùm peccavit contra obedientiam & iustitiam legalem, quarum violatio non obligat ad restitutionem.

R. Tertiò. Si quis falsum testimonium scienter & culpabiliter dixisset, ex quo sequitur grave damnum rei, tenetur ad illius restitutionem, utpotè cujus causa efficax extitit.

Quid si innocens morti adjudicatus, testem Judicem, vel accusatorem vocet ad tribunal Dei, peccatne?

Dico: Si res secundum se spectetur, non peccat, si præcisè fiat, ut sua pateat innocentia, aut familia immunis sit ab infamia; est tamen hoc genus defensionis periculofum, nec unquam ferè practicandum.

Ratio 1. P. Reus valde gravatus licitè appellat ad superiorem judicem, sed talis respectu omnium est Deus, ergò. Idem patet exemplo multorum Sanctorum.

Ratio 2. P. Tali fervori facilè se admiscet aliqua vanæ gloriæ, vindictæ, aut perturbati animi

animi nebula , impediens veritatis aut justitiæ irradiationem.

Quid potest , & ad quid tenetur Advocatus?

R^a. *Primò.* Advocatus , Judex , Procurator tenentur habere sufficientem scientiam sub mortali, quam , si non habeant , & ex eorum negligentia cliens patiatur , vel causâ cadat , vel superfluas expensas facere debeat , tenetur ad restitutionem. *Ratio* patet.

R^a. *Secundò.* Advocatus scienter causam injustam defendens , graviter peccat , teneturque ad restitutionem alteri parti. *Ratio* S. Th. hic a. 3. in C. est , quia illicitum est cooperari ad malum sive consulendo , sive adjuvando &c. quòd si causa sit dubia , advocare potest , donec advertat causam esse injustam.

R^a. *Tertiò.* Non licet advocato pacisci de aliquota parte causæ , si obtigerit victoria. *Ratio* , quia hoc L. si qui Cod. de postulat. prohibetur.

Sed quid , si advocatus pro innocente scienter alleget falsas leges?

Dico : Peccat solùm venialiter. Idem est de reo & teste. *Ratio* , quia nulli facit injuriam. &c.

§. V.

De fraudibus , quæ eveniunt in contractu
emptionis & venditionis.

Quid est contractus?

R. Contractus strictè sumptus est *pactio quarundam personarum inter se utrimque obligationem pariens.*

Quotuplex est contractus?

R. Est duplex : Nominatus & innominatus. *Primus* est , qui speciali nomine gaudet , ut emptio , venditio , locatio &c, & hic vel est circa personas , ut fit in matrimonio , vel circa res , ut sunt mox nominati. *Secundus* est , qui habet solùm generale nomen conventionis , & est quadruplex , scil. *Do , ut des : Facio , ut facias : Do , ut facias : Facio , ut des.*

Rursus contractus est duplex , gratuitus & onerosus. *Primus* est , qui in uno solùm obligationem parit , ut promissio. *Secundus* , qui in utroque obligationem parit , & hic contractus est strictè dictus.

Quotuplex est error , qui in contractu committi potest?

R. Duplex : *Primus* est circa substantiam rei , V. G. si quis vitrum emat pro adamante , & hic reddit contractum jure naturæ irritum defectu consensus. *Secundus* est circa qualitatem , ut si emere volens equum Neapolitanum , emat Hungaricum

garicum, pro suo usu æquè bonum, & hic non irritat contractum. *Ratio*, quia error circa qualitatem non aufert consensum substantialem. Si tamen qualitas sit principale motivum contrahendi, ut si dones alicui equum, quia putas esse tuum fratrem, qui si frater non sit, donatio est nulla; si verò des alicui eleemosynam, quia putas eum esse probum, etsi talis non sit, donatio valet, quia probitas est finis solùm secundarius.

Quid est Emptio?

¶. Est contractus, quo paciscor dare pecuniam vel pretium pro re. Venditio verò est contractus, quo paciscor dare rem pro pretio. Justitia hujus contractus consistit in hoc, ut sit æqualitas pretii ad rem. Pro quo not. ex S. D. q. 77. a. 2. ad 3. ubi ex August. 11. de Civ. Dei ait: *Pretium rerum venalium non consideratur secundum gradum nature, cum quandoque pluris vendatur unus equus, quam unus servus: sed consideratur secundum quòd res in usum hominis veniunt.... Puta quòd equus sit fortis & benè currat: & similiter in cæteris.* De hoc in præsentia, & vocatur usuale. Igitur

Quotuplex est pretium?

¶. Duplex: Legitimum & vulgare. *Primum* est, quod lege est taxatum, & consistit in indivisibili, nec licet illud transgredi. *Secundum* est, quod communi hominum æstimatione introduci-
tur, & hoc habet suam latitudinem.

Quotuplex est pretium vulgare?

¶. Triplex: Aliud *infimum* seu *pium*, V.G.

19. floreni, aliud *medium* seu moderatum, V.G.
 20. aliud *summum* seu rigorosum, V.G. 21. &
 hæc omnia sunt iusta pretia, atque his omnibus li-
 cet emere & vendere, ultra summum tamen non li-
 cet quid accipere. V.G. iustum modii tritici pretium
 fit aureus plùs vel minùs quadrante, tunc pretium
 pium est aureus minùs quadrante, medium est
 aureus, summum est aureus cum quadrante. Ita
 communit. DD.

Datur adhuc aliud pretium *arbitrarium*, quod
 est V. G. in æstimatione raræ gemmæ, antiquæ
 picturæ, præclaricanis, generosi equi, &c. quæ
 secundùm affectus emuntur & venduntur, & in his
 peccatum non committitur.

*Cariùs ergò vendere, vel viliùs emere rem, quam
 valet, est secundùm se injustum & illicitum*, ait
S. D. cit. a. 1. in C. & si in notabili quantitate fiat,
 restitutionis onus inducit. Deceptor ultrà dimi-
 dium ténetur rescindere contractum juxta Leges
 Civiles.

Ex his resolves *Primò*, quamvis liceat vendere
 cariùs & emere viliùs ob dilatam solutionem vel
 anticipatam, non tamen id licet extra limites iusti
 pretii, nisi interveniat damnum emergens & lu-
 crum cessans, periculum amittendæ pecuniæ aut
 alterius molestiæ, tunc enim cariùs vendere licet.
Ratio, quia hæc sunt pretio æstimabilia.

Secundò, si sit dubium, an tempore solutionis
 res sit plùs vel minùs valitura, & venditor ante
 tempus solutionis non erat rem venditurus, sed
 servaturus, potest rem ob dilatam solutionem
 vendere cariùs iusto pretio, quod currit tem-
 pore

pore contractus, quæ conditiones si desint, est usura. *Ratio*. quia propter dubium eventum est æqualitas inter emptorem & venditorem, cum uterque commodum & incommodum expectare possit.

Tertio, si quis moraliter certò præsumat, tempore solutionis fore pretium majus, quàm sit tempore contractus, & merces suas, quas servaturus non erat ad tempus solutionis, vendit pecuniâ creditâ, & quidem nunc pretio indeterminato, currente tamen tempore solutionis determinato, injustitiam committit, teneturque restituere. *Ratio*, quia vendens constituit se in tuto cum damno alterius.

Quarto qui merces V. G. frumentum creditò vendit pretio indeterminato, & ob dilatam solutionem vendit pretio summo, quo valebit toto tempore solutionis, vel pretio nunc indeterminato, & tempore solutionis intolerabile determinat & extorquet, committit usuram, & tenetur ad excessum. *Ratio*, quia proximo infert damnum contra justitiam.

Quinto, mortaliter peccat & tenetur ad restitutionem, qui fructum tempore messis sibi dandum nunc ob anticipatam solutionem emit pretio, quod sit minus infimo justo, quàm valebit collectum, nisi excusetur ratione periculi, cui merces fortè subsunt. *Ratio*, quia committitur usura palliata.

Sexto, qui maldrum filiginis in paschate valens 10. Imperialibus ob dilatam solutionem vendit pauperi, ut circa festum Martini solvat 12. vel 14. usuram committit.

Septimo

Septimò, qui scit magnam mercium copiam futuram, & exindè pretium valde minuendum, omnesque merces suas vendit pretio corrente, non peccat contra justitiam; ait enim S. D. cit. a. 3. ad 4. *Qui vendit rem secundum pretium, quod invenit, non videtur contra justitiam facere, si quod futurum est, non exponat. Si tamen exponeret, vel de pretio subtraheret, abundantioris esset virtutis, quamvis ad hoc non videatur teneri ex justitia debito. Ratio*, quia vendit justo pretio à Principe vel communitate taxato. Peccare tamen posset contra charitatem, si alter exindè depauperaretur, nisi & ipse detinendo depauperetur. *Ratio*: Nam *charitas benè ordinata incipit à se.*

Quotuplicia sunt rei venditæ vitia?

R. Triplicia. *Primam* est secundum speciem rei, sicut si quis vendat vitrum pro adamante. *Alterum* secundum quantitatem, ut si quis utatur mensura, ulna, modio pondere minoribus. *Tertium* secundum qualitatem, ut si animal infirmum vendatur ut sanum. Hæc omnia obligant ad restitutionem. *Ratio*, quia, si scienter fiat, committitur peccatum injustitiæ; si bonâ fide vel ignoranter, non peccatur quidem, agnito tamen vitio obligant ad restitutionem. Pariter vitium sive defectum occultum teneretur venditor emptori de- tegere, secus est illicita & dolosa venditio, & teneretur venditor ad damni reparationem. *Ratio*, quia in re gravi proximum decipit. S. D. hic a. 3. in C.

Ex his sequitur *Primò*, quòd vendens vinum, frumentum, quod scit ex dispositione, quam habet ad corruptionem, non diu in sua bonitate permansurum, tenetur de hoc emptorem informare, si probabiliter putet, vel saltem dubitet quòd emat illud ad servandum. *Ratio*, quia aliàs est causa damni.

Secundò, si occultè scias tuum debitorem non esse solvendo, injustè agis, si aliis id nescientibus debitum istud vendas ordinario pretio. *Ratio*, quia non revelas vitium intrinsecum crediti; idem est, si aliis suadeas, ut illi mutuent pecunias, ut inde solvaris. *Ratio*, quia est dolus.

Sed quid si venditor taceat vitium occultum quod emptori non est damnosum & juxta ejus proportionem extenuat pretium, quamvis conjiciat emptorem non empturum, si notum sibi esset tale vitium, peccatne contra justitiam?

R. Negativè. *Ratio*, quia nemo, dum utitur jure suo, dat alteri causam damni: sed venditor tacendo defectum, ut rem justo pretio vendat, utitur jure suo: est enim jus venditoris rem tanti vendere, quantum valet, ergò tacendo defectum rei, quæ non vergit in damnum emptoris, ut sic æquo pretio illam vendat, non erit ulla injustitia, ut docet *Sotus L. 6. de just. & jur. q. 3. a. 2.* & colligitur apertè ex *D. Th. 2.2. q. 77. a. 3.* Fateor nihilominus post rem venditam, si venditor credat emptorem alteri rem illam venditurum, debere

debere per se vel per alium monere ipsum de occulto defectu, ne, si emptor postmodum rem eandem vendat, ignorans occultum defectum, plus eam vendat justo pretio, & sic præbeatur occasio damni secundo emptori, ut rectè notat *Cajet. 2. 2. 9. 37. a. 3.*

Res emptæ cui perit?

R. 1. Si post traditionem pereat, perit emptori. *Ratio*: Res perit suo domino, sed tunc emptor est dominus rei, ergò.

R. 2. Si pereat ante traditionem, & sit res determinata, V. G. hoc dolium vini, hæc domus vel ager &c. etiam perit emptori. *Ratio*: Qui sentit commodum, sentire debet & onus: Sed tunc commodum seu fructus rei accrescit emptori, ergò & perit illi. *Exceptio* est, si aliter sit conventum, vel pereat culpa venditoris.

R. 3. Si res sit indeterminata, V. G. ex cumulo tritici duo maldra, ex grege boum tres boves &c. perit venditori ante traditionem. *Ratio*, quia similia venduntur solùm sub conditione, si tradantur.

Quid est Monopolium?

R. Monopolium esse, dum V. G. plures negotiatores inter se conveniunt de coëmendis omnibus mercibus alicujus generis, ut omnes ab eis emere cogantur, vel, quando impediunt, ne similes aliundè ab aliis adferantur, vel quando conspirant in pretium, ut nullus minoris vendat, ubi si pretium sit injustum, vel supra vulgare summum

munum, illicitum est & contra justitiam. *Ratio*, quia pretia rerum non pendent ex libidine mercatorum, sed vel ex superioris taxatione, vel ex communi æstimatione facta absque dolo & conspiratione (spectata copia & raritate mercium) ementium, vendentium &c. Ergo. Estque hoc monopolium L. *unicâ Cod. de Monop.* sub pœna perpetui exilii & publicationis bonorum prohibitum.

Imò in aliquibus Diœcesibus (teste Octavio Maria à S. Josepho in 3 10. dubiis interr. 1124) Episcopi rectè sibi hunc casum reservant, cum monopolium (sic explicatum) sit peccatum admodum grave.

Aliud est, si monopolium autoritate Principis aut Magistratûs pro bono communi sit regulatum, V. G. in casu, quo ob nimias expensas nemo vellet tales merces in copia adducere; vel si quis propriis sumptibus & industriam comparavit, qua de causa Typographo à Cæsare aut Principe datur privilegium, ut ipse solus suis sumptibus libros impressos deinceps imprimat & vendat. Tunc enim monopolium est licitum, si videlicet, ut jam insinuatum est, pretium non sit suprâ legale vel vulgare summum. *Ratio*, quia quòd alii fortè impediuntur mercari & merces carius solvere emptores cogantur ob venditorum paucitatem, totum hoc potest Princeps facere ex justa causa, nempe quando id expedit bono communi, ut habeat redditus necessarios ad usus publicos, quibus caret secluso monopolio; sic enim citrà injustitiam impediuntur alii à mercatura, & alii coguntur

guntur carius solvere, alias Princeps sine iniustitia non potest id facere, ut constat ex antedictis.

Quid, si ipsi emptores conspirent, aut alios rogent, ne quidquam justo pretio emant, sed minoris?

Dico : Faciunt injuriam venditoribus. *Ratio*, quia illi habent jus ad pretium majus, nim. justum saltem infimum, tenenturque restituere.

§. VI.

De usura in mutuis.

Quid est mutuum & quotuplex?

R. Mutuum est contractus, in quo alteri traditur res ipso usu consumptibilis cum translatione dominij, ut eandem reddat non numero, sed specie vel valore.

Dicitur 1. *Usu consumptibilis*, per quod differt à commodato.

Dicitur 2. *Cum translatione dominij*, per quod item differt à commodato, locato & depositato, per quæ dominium non transfertur.

R. 2. Mutuum est duplex, scilicet *verum* & *palliatum*. Mutuum *verum* est, quando res verè gratis mutuatur, prout natura hujus contractus exigat, nec aliud intenditur. *Palliatum* est, quando verba significant alium contractum, sed mens contrahentium, sive vera, sive præsumpta, intendit contractum mutui, qui alio contractu tegitur seu palliatur, ut V. G. si quis emit minoris justo pretio ob solutionem anticipatam, est mutuum palliatum & usura.

Quid est usura?

R. Est contractus mutui, in quo ex stricta obligatione aliquid vi & causâ mutui accipitur ultrâ sortem, id est, summam Capitalement. Quandoque sumitur pro ipso lucro immediatè ex mutuo proveniente. Prout sumit *P. Busenbaum hic.*

An & quale peccatum est usura?

R. Est mortale ex genere suo, contra illud *Luc. 6. Mutuum date, nihil inde sperantes*, putâ vi mutui, quia ex jure naturæ est prohibita. Ratio, quia juri naturæ repugnat percipere lucrum ex re non sua, sed res mutuata non manet mutuantis, sed transit in dominium mutuatarii, ergò. *In individuo* tamen potest esse veniale, vel ob parvitatem materiæ vel ob indeliberationem, sicut suprà de furto dictum est.

Dices: Deuter. c. 23, & jus civile permittit usuras, ergò.

R. *Dist. ant.* Permittit ut bonas N. ut minus malas, sicut Lupanaria, C. vel permittit approbati-
vè N. mōrè permissivè C. *Usuras lex humana concessit*, ait *S. D. bis q. 78. a. 3.* non quasi estimans eas esse secundum justitiam, sed ne impedirentur utilitates multorum.

Contra: Pro eo, quod quis non tenetur facere, potest accipere pretium, sed homo non tenetur mutuare, ergò.

R. *Dist. maj.* Potest accipere pretium recipiendo sortem aequalem C. ultra sortem N.

Contra

Contra : Mutuatarius voluntariè dat ultrà sortem, ergò mutuans potest sic accipere.

R. Dist. ant. *Dat purè voluntariè N. mixto involuntario propter necessitatem, sine qua non daret C.*

Contra : Pro vasis argenteis alteri commodatis licet accipere pretium ultra sortem, ergò & pro argento monetato, utpote quæ sunt ejusdem rationis.

R. Esse disparitatem, quia res commodata ipso usu non consumitur, & manet in dominio commodantis, secùs est in mutuo, res autem fructificat suo domino.

Quo ergo titulo licet accipere 5. pro 100.

R. *Titulo emptionis & venditionis, non vi mutui. Ratio*, quia emitur non quidem pecunia, sed jus percipiendi fructum ex pecunia, quod jus à pecunia distinguitur, sicut jus percipiendi tributum distinguitur à tributo.

C A S U S.

Dominicus pecuniis indigens petit à mercatore vendi sibi credito de mercibus florenos mille, quas easdem revendit statim eidem mercatori pretio minori, justo tamen.

Q. An sit usum?

R. Negativè. *Ratio*, quia vendere rem majori pretio justo, quam fuit emptæ, non est injustitia, imò in hoc consistit licitum negotiationis lucrum, quòd merces à negotiante humili pretio ematur, & rigido vendatur, justo tamen. *D. Th. 2.2. q. 76.*

*Potestne pro mutuatis spontè pecuniis
lucri cessantis interesse peti?*

Negativè. *Ratio*, quia ille, qui merè spontaneè mutuat, & à se ipso tantum motus, jam animus illi verus deest negotiandi, ac proindè non impeditur a lucro per mutuum, sed volens desistit à lucrando, unde non potest mutuando exigere lucrum cessans.

*Estne licita emptio censûs realis &
personalis?*

Affirmo quoad utrumque. *Ratio 1. P. est*, quia in tali contractu censuali etiam perpetuò non datur pecunia præsens pro pecunia in futurum percipienda, ut fit in mutuo, sed pro præsentijure percipiendi deinde pensiones in pecunia vel fructibus, quod jus, quia est quid temporale, sicut donari, ita & vendi potest. Patet etiam ex constit. SS. Pontificum, Martini V. Calixti III. Nicolai V. S. Pii V. in quibus tales census cum certis conditionibus liciti esse declarantur. Insuper census est veluti pars quædam usufructûs, quia obtinet jus percipiendi partem fructuum sive annuorum reddituum, quod jus est hic & nunc certâ pecuniâ comparatum, non minùs ac donatione, vel titulo legati comparari potest. *Ratio 2. P. colligitur ex cap. ab Apostolica de decimis*, ubi constituuntur decimæ super personas; cum ergò decimæ vendi possint, poterunt etiam vendi census personales. Deinde in censu personali, qui fundatur super certa persona obligante se ad annuam pensionem (solummodò venditur jus annua-

annuatim percipiendi aliquid ex lucris, quæ censuarius suâ industriâ acquirit, ergò reddit ratio primæ partis.

Dices : In emptione censuum emitur pecunia pro pecunia, ergò, est usura.

R. N. antecedens, emitur enim principaliter jus percipiendi pecuniam.

Contra : Propter quod unumquodque tale, illud magis tale, sed illud jus emitur propter pecuniam, ergò pecunia magis emitur.

R. Istud axioma verum esse, *quando potest fieri reflexio effectûs super causam*, non autem potest reflecti, dicendo : Ex pecunia emitur.

Contra : In tali emptione accipitur & speratur aliquid ultra sortem, ergò.

R. Dist. ant. *Vi mutui N. Titulo emptionis C.*

Contra : In hujusmodi venditione aut emptione intervenit mutuum virtuale seu quasi mutuum, in re enim perinde est emere pro 150. florenis annum censum s. florenorum, ac mutuos dare 100. sub lucro quinque quotannis recipiendorum, utrobique enim manet salva fors seu capitalis summa, in quo est palliata usura : Ergò.

R. N. Ant cum sua probatione ob disparitatem inter censum & mutuum, quæ pro præsentî triplex est. *Prima*, quia in censu emitur jus ad fructus ex re vel persona, secûs in mutuo, utpotè, quod gratis fit. *Secunda*, quia mutuarius cogitur similem in specie ac bonitate rem mutuam seu sortem reddere vi mutui : secûs fit in censu, ubi censuarius vi hujus contractûs (secluso pacto redimendi ad arbitrium emptoris, utpotè prohibito per Bul-

lam S. Pii V. maximè in locis, ubi ea recepta est, aut nisi Censuarius velit spontè censum redimere) non tenetur reddere sortem, sed duntaxat annuam pensionem.

Tertia, quia in mutuo sub usuris obligatio principalis est ad sortem reddendam & accessoria ad usuras; in contractu autem censuali principalis obligatio est ad reddendam pensionem annuam, nulla ad sortem, nisi quis velit censum redimere. Tandem nullus titulus potest assignari recipiendi aliquid ultra sortem vi mutui, secùs fit in censu juxta proximè dicta.

Contra: S. Pius V. damnat censum personalem in Bulla, quæ incipit: *Cum onus*, ergò.

¶. Quamvis Navarrus *de Usuris* n. 69. & 70. Sà *V. censas* & alii velint, hanc constitutionem ob solam præsumptionem usuræ esse latam, consequenter in conscientia non obligare, ubi contractus censualitius aliàs ab usura immunis est; tamen omninò tenendum, dictam Bullam, ubi usu recepta, & per consuetudinem contrariam abrogata non est, absolutè obligare. *Castropal. part. 7. tract. 32. disput. 6. punct. 15. n. 4.* eoque teste DD. omnes. *Ratio*: Quia reverà ibidem præscripsit formam contractui, ne prætextu censûs exerceantur usuræ.

Dixi: Ubi Bulla recepta & per consuetudinem contrariam abrogata non est; quia, ubi vel non recepta, vel primitùs recepta, postea per consuetudinem contrariam iterùm abrogata est, utique in nullo foro obligat, cum lex humana usum non recepta, vel per consuetudinem contrariam abrogata, vim obligandi non habeat, per *c. fin. de consuet.*

Hinc quia teste Lessio, Layman, Pitting, Engel, apud Reiffenstuel, tit. de usuris, & experientia dicta Bulla in Gallia, Belgio, Germania, &c. usu recepta non est, ibi non obligat, consequenter validè ac licitè ibidem fiunt contractus *censuales*, & emuntur *census* etiam ex utraque parte *redimibiles*, & perpetui quoque super bonis in genere, indeque *usura*, quæ in mutuo timentur, facile evitari possunt, si videlicet loco mutui ematur census, & hoc etiam verum est quoad censum personalem, ut constet ex praxi & consuetudine vim legis obtinente.

Ex his resolves *primò*, quòd liceat aliquid accipere ultrà sortem, ratione damni emergentis & lucri cessantis. Item ratione molestiæ, difficultatis vel expensarum, quæ in recuperanda sorte timentur. *Ratio*, quia hoc periculum est pretio æstimabile, & hoc non est usum pecuniæ vendere, sed damnum evitare, ut docet S. D. hic q. 28. a. 2. Undè licet iste excessus pecuniæ sit ultra sortem *nudè consideratam*, non tamen est ultra eam, *in quantum est causa mali justè vitandi*.

Secundò, si pecunia tantum est in potentia remota ad faciendum lucrum, non potest mutuator aliquid accipere ultra sortem ratione periculi cessantis. *Rationem* dat S. D. q. 87. a. 2. ad 1. in-
 quiens: *Recompensationem damni, quod consideratur in hoc, quod de pecunia non lucratur, non potest in pactum deducere, quia non potest vendere id, quod nondum habet, & potest impediri multipliciter ab habendo*. Si verò est in potentia proxima, & à lucro impediatur contra voluntatem, potest mu-

tuator licitè exigere lucrum cessans , non quidem ex æquo , sed secundùm conditionem personæ & negotii. Ita *D. Th. 2. 2. q. 62. a. 4.* *Ratio primi* : Quia talis pecunia plus valet huic suo domino , quàm absolutè secundùm se sumpta : Ergò hæc major utilitas potest exigì & in pactum deduci. *Ratio secundi* : Quia damnum emergens & lucrum cessans est verè pretio æstimabile ; iniquum autem est , ut quis ob beneficium gratis impensum in favorem alterius subeat onus pretio æstimabile , ergò &c.

Tertiò , Possè aliquem sperare lucrum ex mutuo , *tanquam ex gratitudine sibi dandum.* *Ratio* , quia sic non accipit prærium ex obligatione & vi mutui , quod ad usuram requiritur. Item vi mutui potest quis obligare aliquem ad id , ad quod aliàs ex justitia erat obligatus. *Ratio* , quia tunc non diminuitur libertas mutuatarii per talem obligationem , & mutuator non accipit aliquid ultra pretium , sed potiùs redimit vexam suam.

Quartò , possè aliquem recompensationem eorum , *quæ pecuniâ non æstimantur* , putà benevolentiam & amorem exigere. *Ratio* , quia antequam mutuâssent , licitè poterat aliquod donum gratis accipere , sed non fit peioris conditionis per hoc , quod mutuavit , ergò. *S. D. his q. 78. a. 2. in C.*

Quintò , usuram esse , mutuare alicui 1000. Imperiales , ut eos extorqueat à debitoribus mutuato-
ris ; vel mutuare alicui frumentum , ut illud ex loco distante advehat. *Ratio* , quia id est pretio æstimabile. Aliud esset , si mutuatarius id in se spontè susci-
peret.

Sextò

Sextò, usuram pariter esse, mutuare alicui, ut pro pecunia computentur vestes, animalia, equi, &c. reddenda in pecuniis. Vel mutuare alicui partim in pecunia partim in mercibus, ut totum reddat in parata pecunia. *Ratio*, quia in istis mutuariis semper afficitur aliquo damno.

Septimò, probabilius est, Chirographa non posse emi minori pretio; si communi hominum iudicio non sit difficultas, nec ex parte eementis, nec vendentis, nec ullus titulus damni emergentis, difficultatis, &c. *Ratio*, quia nullus adest titulus pretium minuendi.

Octavò, Contractum Hispanicum *Mohatra* dictum, seu pactum venditionis & statim reciprocae emptionis, esse usurarium. Hinc inter propositiones ab Innocentio XI. damnatas est hæc n. 40. *Contractus Mohatra licitus est etiam respectu ejusdem personæ, & cum contractu retrovenditionis præviè inito cum intentione lucri.*

Nonò, Ollam fortunæ, in qua sæpè quis pro paucis crucigeris extrahit schedam notabilem pretio 100. florenorum, *secundùm se, id est, seclusis fraudibus, & pravis circumstantiis* sumptam, non esse usurariam nec iniquam.

Ratio, quia usura non committitur nisi in mutuo; sed in olla fortunæ non est contractus mutui, sed reducitur ad contractum emptionis & venditionis, in quo pretium est pecunia data, merces empta est spes rei accipiendæ, ergò.

Decimò, usurarium teneri restituere ex jure naturæ. *Ratio*, quia mutuum non est res sua, sed est mutuatarii; ex re autem non sua nullus potest

facere lucrum. Imò & hæredes usurarii tenentur ad omnia ejus debita persolvenda. *Ratio*, quia verè possident alienum; non tamen tenentur ultrà vires hæreditarias, nec alter pro altero seu in solidum, sed singuli pro rata. *Ratio*, quia singuli seorsim solùm succedunt in parte hæreditatis, ergò.

Sed licètne pecunias apud usurarium deponere?

R. Si non habes alium, apud quem deponas, non peccas. *Ratio*, quia nec directè nec indirectè vis dampnum tertii, quod cum tanto tuo damno vitare non teneris; secus si alium habeas *ob rationem oppositam*.

Quæ sunt pœnæ usurariorum?

R. Sunt variæ. 1. Sunt infames. 2. Non admittuntur ad Sacramenta confessionis aut communionis, nec ad oblationes Altaris. 3. Privantur sepulturâ Ecclesiasticâ. 4. Eorum testamenta sunt nulla. Ita habetur in C. *constituimus de usuris*.

§. VII.

De monte pietatis, cambio, contractu focietatis, locatione, conductione, pignore, hypotheca, fidejussione, transactione, mandato, deposito, commodato, precario.

Quid est mons pietatis?

R. Est summa pecuniæ vel cumulus frumenti, ex publico ærario vel pietate alicujus divitis fundatus

tus ad subveniendum vel mutuandum (ergà pignus & modicam retributionem) pauperibus, ne usurarum voragine deglutiantur. Quod, cùm præferat quandam pietatem & misericordiam ergà pauperes, ideò vocatur mons pietatis.

*Quænam requiruntur conditiones,
ut sit licitus?*

Sequentes : 1. Quòd pecunia vel frumentum sit in communi custodia cum obligatione mutuandi. 2. Ut detur solùm ad certum tempus, V. G. annum, vel paulò diutiùs, & hoc ideo, ne mons evacuetur, ut aliis non possit subveniri. 3. Ut pro montis securitate mutuarius det sufficiens pignus, ne sit periculum non recipiendi mutuatum. 4. Ut mutuarius quovis mense ultrà sortem aliquid parùm solvat, non propter mutuum, ut sit in usura, sed pro montis conservatione, ministro- rum sustentatione, stipendio domus reparatio- ne, &c. 5. Si tempore statuto mutuarii non sol- vant, ut pignora vendantur justo pretio, (quod sit auctoritate publica) & detrahatur solùm id, quod debetur monti & ministris ejus, residuum autem debet restitui ei, cujus erat pignus. 6. Ut à mutuatorio non accipiatur plùs, nisi quod est necesse pro expensis ad conservationem montis. Hæ conditiones si absint, non esset mons pietatis, sed impietatis.

Quid est Cambium & quotuplex?

R. 1. Est permutatio pecuniæ pro pecunia in- ter campforem & campsarium. Differt à mutuo, quod

quod est in tritico, oleo, &c. cambium autem in sola pecunia.

§. 2. Aliud esse ficcum seu fictum, aliud reale. *Primum* est fictè seu apparenter cambium, reverà autem est mutuum palliatum, adcoque usurarium, ut si accipitur lucrum præcisè ratione temporis dilati, & non ratione loci, alteriusvè tituli. *Secundum* est legitima peccuniatum permutatio, Et hoc rursus est duplex: Unum *manuale seu minutum*, quo pecunia unius formæ, permutatur cum pecunia alterius formæ, V.G. aurei cum argenteis, grandiores cum minoribus, veteres cum novis. Alterum est *locale*, quo permutatur pecunia præsens pro absente secundùm locum; quod fit dupliciter: 1. Si campfor pecuniam præsentem det hic, ut Campfarius per se vel per suum correspondentem accipiat eam alibi. 2. Ut pecuniam accipiat hic, & alibi restituat.

Quænam requiruntur, ut cambium sit licitum?

§. Hæ 3. conditiones: *Prima*, ut careat fraude & simulatione. *Secunda*, ut nihil accipiatur pro sola dilatione. *Tertia*, ut servetur justum pretium, nempe quod taxatum est à lege vel consuetudine, aut prudentum judicio, consideratis laboribus, industria, periculis, expensis, &c.

Ratio autem, cur manuale uti & locale cambium omni usurâ careat, & liceat, est, quia, quidquid datur in eo ultrâ sortem, datur ob titulum pretio æstimabilem, uti est 1. Puritas vel raritas monetæ. 2. Labor Campforis in congerenda, afferenda, numeranda omnis generis pecunia, præsertim

sertim, si officium cambiendi à rep. ei sit imposi-
tum, & quidem absque stipendio. 3. Assicura-
tio campfarum de pecunia alibi recipienda. 4. Onus
transferendi pecuniam aliò. 5. Liberatio à solu-
tione tabellarii, & periculo amittendi pecunias in
itinere. 6. Lucrum cessans & damnum emergens.
7. Expensæ in famulos & scribas &c. Ita commu-
niter DD.

*Quid est contractus societatis
& quotuplex?*

¶ 1. Est duorum vel plurium conventio, ad
conferendum aliquid in commune lucrum &
damnum juxta proportionem rerum contribu-
tarum.

Fit duobus modis: 1. Ut sit societas omnium
bonorum, quâcunque viâ & honesto modo vel
titulo obvenerint, sive pro præsentibus, sive in fu-
turum. 2. Quod magis est in usu, ut sit societas
certæ rei, ut si plures in certo negotii genere con-
veniant ad commune lucrum.

Estne licitus?

¶ Est licitus, si vestiatur debitis conditioni-
bus, quarum *Prima* est, ut negotiatio, in qua
fit societas, sit licita. *Secunda*, ut, qui ponit
pecuniam, subeat etiam commune periculum,
juxta regulam juris: *Qui sentit commodum, sen-
tire debet & onus, & e contra.* *Tertia*, ut juxta
arbitrium prudentum undequaque servetur æqui-
tas & proportio, tam quo ad lucrum, quàm quo ad
damni partitionem. *Quarta*, ut pecunia sub pacto
lucris

lucri non detur homini negotiationem non exercenti. *Ratio*, quia aliàs esset usura ex contractu mutui, & non esset contractus societatis. Plura de his spectant ad Juristas.

Quid est locatio & conductio?

R. Sunt unus contractus, quo alteri conceditur res utenda vel fruenda constituto certo pretio, vocaturque ex parte concedentis locatio, ex parte accipientis conductio, sive res sit mobilis, sive immobilis, modò non sit uno actu consumptibilis, ut ager, domus, equus, opera hominis, &c.

Expensæ faciendæ pro re locata vel conservanda, vel reparanda, spectant ad locatorem, nisi aliter sit conventum, vel aliter observetur ex consuetudine loci, & in hoc differt conductor ab usufructuario & Emphiteuta, qui ipsimet expensas facere debent.

Durante tempore locationis non potest locator, uti nec hæres ejus universalis (cùm ille censeatur eadem persona cum defuncto) pro libitu expellere conductorem. Dixi: *Hæres universalis*, quia secus est de successore particulari, V. G. emptore, donatario, legatario, nisi aliter conventum sit.

Excipiuntur tamen aliqui casus. 1. Si inquilinus, vel colonus, vel conductor, per biennium non solvit canonem, si locatio facta sit ad longum tempus, V. G. saltem ad 5. annos. 2. Si ipse locator ob supervenientem necessitatem indigeat domo. 3. Si domus locata egeat reparatione, quâ non egebat tempore locationis. 4. Si conductor

ductor re conductâ, V. G. domo abutatur, V. G. alendo porcos domum suffodientes, vel etiam sine damno conductoris, attamen perversè & cum scandalo aliorum, V. G. recipiendo meretrices, aleatores, &c.

Quid sentis de famulis vel famulabus ante terminum locationis operarum discedentibus, debeturne eis integra merces?

Distinguo: Vel habent justam discedendi causam, vel non? Si habent, debetur eis integra merces. *Ratio*, quia penes ipsos non stat, quò minus conditiones impleant & operas suas præstent; (ob eandem rationem debetur integra merces famulis ægrotantibus, si infirmitas diu non durer, aut aliâ justâ causâ impeditis) si non habent, non debetur, si dominus ex discessu famuli patiatur damnum, quod æquivalet debito restanti, & hoc ob rationem oppositam.

Quid est pignus & hypotheca?

Æ. Vel sumitur pro contractu, & sic est adus legitimus, quo creditor in rem debitoris acquirit jus, ut ex ea (etiam vendita) solutionem habere possit, si illa non fiat statò tempore. Vel sumitur pro objecto seu re oppignorata, quæ res si mobilis sit, dicitur *pignus*, requiritque traditionem; si immobilis, est *hypotheca*, fitque sola partium conventionem, sine traditione. Hypotheca alia est generalis, qua pro securitate obligantur omnia debitoris bona; alia specialis, quâ solum obligatur quædam

quædam res particularis, ut vinea, domus, &c. Item alia est expressa ex conventionem verbo vel scripto opposita, alia tacita, quæ irrequisito consensu domini seu debitoris in certorum creditorum favorem imponitur à lege, qualem habet pupillus in bonis sui tutoris, &c.

Quid est fidejussio?

R. Est alienæ obligationis in se susceptio, ut deficiente in solvendo debitore principali, ipse teneatur solvere. Conditiones ad eam requisitæ sunt: 1. Ut supponat alium debitorem principalem. 2. Ut non teneatur ad plus quàm ille. 3. Ut si illius obligatio inveniat in invalida, etiam fidejussor non teneatur. 4. Ut non teneatur solvere, nisi facta prius discussione bonorum debitoris principalis constet illa non sufficere, &c.

Fidejussor in quibusdam casibus potest petere liberationem ab hoc onere, 1. si tantum pro certo tempore se obligaverit. 2. Si debitor incipiat bona sua dilapidare, 3. Si petat regiones longinquas. 4. Si fidejussor jam longo tempore perstitit in ea obligatione, &c.

Quid est transactio?

R. Est de re dubia & litigiosa, lite jam motâ, non gratuita pactio. Dicitur 1. *Dubia*; qui enim certè scit, nullum sibi jus competere, nequit salva conscientia transigere, teneturque restituere, quod accepit. Dicitur 2. *Lite jam motâ*, non finita, quia post latam sententiam non valet transactio, nisi ab ea fuerit appellatum. Dicitur 3. *Non*

Non gratuita, quia non potest fieri, nisi aliquo dato & retento; unde differt ab amicabili compositione, per quam pars debiti gratis remittitur, & sic amicabiliter à lite receditur.

De Jure Civili non potest transigi super re testamento relicta, nisi inspectis & cognitis testamenti tabulis. *Ratio*, quia publicè & privatim interest, ut ultimæ voluntates serventur, quo ad fieri potest.

Judex absolute ad transactionem cogere non potest, nisi esset lis valde intricata & diu durans. *Ratio*, quia regulariter nemo invitus contrahere, & jure suo privari potest. Nec judex, si videat unius partis jura esse omnino clara, potest ei transactionem suadere, quia tenetur cuilibet dare quod suum est, nisi fortè timerentur novæ lites, & valde sumptuosa partis adversæ nimis potentis appellatio etsi frivola, tunc enim posset suadere ad redimendam vexam.

Quid est mandatum?

R. Est gratis facta susceptio aliquid faciendi, quod alius mandat vel committit. Dixi: *Gratis*, si enim fiat propter mercedem, non est propriè mandatum, sed locatio; mandans tenetur mandatarium præstito officio remunerare saltem ex gratitudine, licet non ex stricta justitia. Mandans tenetur mandatarium servare indemnem, omnes expensas ei restituendo. imò & resarcire damna fortuito ex occasione mandati accepta, ut si ab hoste spoliatur, &c.

Quid est depositum?

¶ Depositum aliquando sumitur pro ipsa re deposita, aliquando pro contractu, quo res alterius custodiæ committitur, ut integra restituatur, adeoque in eo dominium non transfertur. Perficitur utriusque consensu non nudo, sed cum traditione rei. Deponi ordinariè solent res mobiles, immobiles verò dicuntur sequestrari, ut si vertente lite circa eas committantur sequestro, donec constet, cui per sententiam adjudicentur.

Depositarius obligatur ad tria : 1. Fideliter rem custodire. 2. Ut deponenti eam reperenti statim reddat. 3. Non potest sine expressa vel rationabiliter præsumpta licentia domini re depositâ uti, eam alienando, sine peccato furti, ut expresse habetur *Instit. de oblig. quæ ex delict. nascuntur §. furtum*. Atque ad restitutionem obligatur, aut pro ipsa re deposita, aut pro valore talis usûs V. G. vestis depositæ, &c.

Potest autem ea licentia uti in his casibus : 1. Cum expresso consensu deponentis ; tunc autem ex deposito fit mutuum, si sit res usu consumptibilis ; vel commodatum, si non sit usu consumptibilis. 2. Si depositarius bona fide existimet, domino id non displicere, cui tamen, si postea displiceat, renetur compensare volenti. 3. Si depositum sit res usu consumptibilis, & depositarius sit certus, se, dum fuerit repetitum, habiturum tantundem paratum ejusdem mensuræ & bonitatis, non peccat saltem mortaliter, si re utatur, vel eam alienet, quia deponens nullum patitur damnum.

Quid

Quid dicis ad hunc casum?

Titius deposuit penes Cajum 100. aureos; paulò post ingruit periculum hostium Turcarum: Titius fugere cogitat, carens aliis mediis, quibus comparare equum pro fuga possit, adit Cajum, ut sibi restituat depositum: Cajus cognoscens se quoque cum filio esse in extremo periculo vitæ, non habet præ manibus aliam pecuniam pro fuga captanda, recusat depositum Titio. Interim Cajus ex deposito emit duos equos ducentis florenis, unum pro se, alium pro filio, fugiuntque ad locum tutum, relinquendo Titium, qui mox à Turca captus occisus est. Q. in hoc casu, an Cajus graviter peccaverit non reddendo depositum Titio, vi cujus negationis occisus est?

R. Cajus non peccavit, nec in denegando 100. florenos expositos pro se in captanda fuga, nec pro filio; idem dic, si pro patre, matre, &c. illos expendisset. *Ratio* primi quia jus naturale indulget & præcipit conservationem sui omni meliori modo, quo fieri potest; ergò & media procurare ad sui conservationem; sed solum depositum 100. florenorum fuit tale medium pro tunc ad conservationem Caij: Ergò. Et insuper in pari casu extremæ necessitatis, ut hic est, melior est conditio possidentis; ergò, cum debitor possideat, pro ipso stat pecunia 100. flor. *Sotus, Dian. Tolet.* apud *Sbogar V depositum*, quos ipse sequitur.

Ratio secundi: Quia, quando concurrunt duo debita, quorum unum est conjunctiùs juri naturali, quàm aliud, primum adimplendum est; sed

conjunctius est juri naturali succurrere filio in extrema necessitate ex deposito Titii, (idem esto de patre, &c.) quàm restituere Titio depositum; pietas enim magis est conjuncta juri naturali, (ex qua Cajus filio, patri, &c. obligatur) quàm jus civile, quo tenetur ad depositum Titio. Et in tali necessitate cessat etiam omne jus gentium & dominium particulare, manetque solum jus naturale, ergò &c. *Sbogar cit. Lessium, Bass. & alios.*

Dices : Lex civilis naturalis præcipit, ut redantur deposita ratione contractus acceptati.

R. Id verum esse, si debitor aut depositarius non sit in extrema necessitate. Secus est, si sit, uti in præsentia, quia tunc depositum transit, in bonum commune. Et etiam nulla fit injuria deponenti, quia depositum ejus per extremam necessitatem fit bonum commune, & cessat ejus dominium.

Quid dicis ad sequentem casum?

Sophronius faber lignarius emit à nauta ducenas quadraginta tabulas, quas, donec in urbem & domum commodè conferret, deposuit apud vicinum flumini Cajum : hic casus circiter 480. ejusmodi tabulas tali occasione coëmptas habebat in civitate venales, depositas apud amicum quendam Gangolphum ad murum domûs ejus congestas : interea Cajus depositarius nactus emptorem extra urbem vendit ei & tradit tabulas extraneas Sophronii depositas sibi, cum intentione vicissim ei confignandi suas jam in urbe repositas æquè bonas, etiam Sole & aëre magis desiccatas, atque Sophronio magis idoneas ; insuper eum liberando à labore
suas

suas extra urbem transportandi domum, magno ipsius commodo, adeoque ejus consensum rationalissimè præsumendo. Sed ecce infortunium! antequam Cajus Sophronio consignaret suas tabulas, in urbe subito orto incendio domus vicinæ, tabulæ Caij omnes ferè conflagrarunt, Q. cui tabulæ hæ perierint? Cajone depositario, an verò Sophronio deponenti?

R. Cajo depositario. *Ratio*: quia tabulæ à Cajo venditæ non erant ipsius reverà, sed Sophronii; ergò ad ipsum pertinet illarum pretium, quia pretium in locum tabularum succedit. Nec potest dici fuisse factam permutationem cum tabulis melioribus in favorem Sophronii, quia istiusmodi commutatio utpotè verus contractus necessariò perficitur consensu mutuo, qualis hic non fuit nequidem tacitus aut præsumptus. *Ratio*, quia credibile non est, Sophronium fuisse consentire, nisi sub conditione, si reverà ipsi aliæ tabulæ æquè bonæ reddantur. Ita sentio cum Bonac. d. 3. de contract. q. 14. pun. 1. Sporer tract. 6. in Decal. c. 7. §. 6. & aliis contra Molinam, Lugo & alios, quorum sententia suâ tamen probabilitate non caret.

Sed quid, si depositarius negotiando re depositâ aliquid lucretur?

Dico: Lucrum esse depositarii. *Ratio*, quia, cum res non sit in se fructifera, est lucrum solius industriæ. Si tamen damnum aliquod deponenti eveniret, teneretur compensare. *Ratio patet.*

Quid est commodatum?

R. Est gratuita concessio usus rei, quæ uno actu

Q 3

non

non est consumptibilis , ut equi , libri , vestes &c. dominio non translato , adeoque eadem numero res est restituenda , in quo differt à mutuo. Dixi : *Gratuita* ; si enim fiat pro mercede , est locatio. Ex qua culpa teneatur commodatarius & depositarius , dictum est supra.

Quid sentis de hoc casu : Orto infortunio commodatarius & depositarius non possunt simul salvare res proprias & alienas , possuntne res suas præferre relictis aliis ?

Distinguo : Si res propria sit pretiosior , potes eam præferre ; si res aliena sit pretiosior , teneris præferre illam. *Ratio 1. P.* est , quia nemo tenetur pro alterius minori damno vitando subire majus damnum. *Ratio 2. P.* deposito , locato , commodato , pignori , ea debetur custodia , quam quisque prudens impenderet rebus propriis ; sed quivis , relictis suis vilioribus , salvaret res suas pretiosiores , ergò.

Quid , si res tua vel aliena sint æquales in pretio ?

Dico : Potes præferre rem tuam , si res aliena apud te sit in commodum alterius ; si verò sit in commodum tui solius , teneris præferre rem alienam. Pater ex dictis.

Quid est precarium ?

¶. Est gratuita concessio usus rei ad nutum revocabilis. Per ultimas particulas differt à commodato

dato, cujus concessio non est revocabilis ad nutum. sed commodans tenetur exspectare elabi tempus, pro quo concessit, teneri quæ aliàs commodatario compensare damnum, si quod patiatur, nisi ipse patiatur necessitatem non minoris incommodi.

C A P U T X.

De

*Sacramentis in genere,**Et in specie*De Baptismo, Confirmatione
& Eucharistia.*Quid est Sacramentum?*

R. *Est signum (sensibile) rei sacræ, in quantum est sanctificans homines. S. D. hic q. 60. a. 2. in C.* Sacramenta sunt septem à Christo Domino instituta, utpote qui solus dat eis virtutem & efficaciam. *Omnia hæc Sacramenta tribus perficiuntur, inquit Conc. Florent. videlicet rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, & persona ministri conficientis Sacramentum cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia.*

Sed quæ requiritur intentio in conficiente Sacramentum?

R. Ad minus requiritur intentio virtualis, quæ est actualis præterita non retractata, nec interrupta. *Ratio est eadem, quæ suprà data est de Hæresibus Canonicis.*

*Quenam requiritur intentio in susci-
piente Sacramentum?*

R. Sufficit virtualis. *Ratio est eadem*, quæ su-
prà de Horis Can. Cæterùm in adultis, quibus
non est integrum hic & nunc liberè consentire, (*cæ-
teris paribus, seu si aliunde nullus sit obex*) sufficit
intentio habitualis vel interpretativa. Excepto Sa-
cramento pœnitentiæ & matrimonii. Dixi: *In
adultis*; quia de infantibus patet ex praxi Ecclesiæ
respectu Baptismi.

Declaratur 1. P. in casu, quo quis voluit bapti-
zari, & hac voluntate non retractata incidit in
phrenesin vel dormit, talis validè baptizatur, quia
habet intentionem interpretativam. Similiter est
communis praxis, quòd infirmis, sensibus destitu-
tis, detur Extrema Unctio, vel etiam Eucharistia
ob intentionem interpretativam.

2. P. patet, quia Sacramentum Pœnitentiæ pro
materia proxima habet ipsos actus pœnitentis; &
matrimonium actus contrahentium.

*Mali Ministri conficiuntne vera Sacramenta,
& licetne ea ab eis petere? Ipsi verò
peccantne ea conficiendo?*

R. *1.* Mali seu in peccato mortali constituti
Ministri, V. G. infideles, hæretici, excommuni-
cati &c. vera efficiunt Sacramenta, si adhibeant
necessaria, ex S. D. *hic a. 9.* *Ratio*: Tum pro
Baptismo est voluntas Christi, ob summam hujus
Sacramenti necessitatem. *Tum etiam* quia cha-
racter

facter manet etiam in maximis peccatoribus, etiam hæreticis, qui etiam possunt intendere facere id, quod facit Ecclesia, ejusque formam servare, quam, si non servant, nihil faciunt.

R. 2. Sacramentum pœnitentiæ ab excommunicatione valide conferri non potest extra casum extremæ necessitatis. *Ratio*, quia hoc Sacramentum ad sui valorem requirit jurisdictionem, sed hæc per excommunicationem amittitur, ergò. Cætera Sacramenta, quæ isthanc jurisdictionem non requirunt, cæteris paribus, à malis Ministris valide administrantur. *Ratio*, quia suppono adhiberi debitam materiam & formam cum requisita intentione &c.

R. 3. cum *S. D. 3. p. 9. 64 a 5. ad 2.* dicente : „ Quòd ille, qui ad Sacramenta accedit, suscipit Sacramenta à Ministro Ecclesiæ non in quantum est talis persona, sed in quantum est Minister Ecclesiæ; & ideò, quamdiu ab Ecclesia toleratur in Ministerio, ille, qui ab eo suscipit Sacramentum, non communicat peccato ejus, sed communicat Ecclesiæ, quæ eum tanquam Ministrum exhibet. Si verò ab Ecclesia non toleratur, (putà, cum degradatur, vel excommunicatur, vel suspenditur) peccat, qui ab eo accipit Sacramentum; quia communicat peccato ipsius. „ Ita *S. D. Secus* foret in casu necessitatis.

R. 4. Ministrans Sacramenta in peccato mortali peccat mortaliter ex genere suo. Et quò excellentius fuerit Sacramentum, eò gravius est peccatum.

Ratio primi est: Tùm quia Ministri debent conformari

formari suo domino seu agenti principali, juxta illud *1 Petri 1. Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum.* Item: *Sancta sunt sanctè tractanda. Tum etiam,* quia hoc peccatum pertinet, quantum est ex parte ipsius peccatoris, ad irreverentiam Dei & contaminationem Sacramentorum, licet secundum se incontaminabile. Ergò.

Ratio secundi, quia est irreverentia notabiliter gravior.

Quid est Baptismus?

R. Ex S. D. hic q. 66. a. 1. in C. est ablutio corporis exterior facta sub præscripta verborum forma. Vel est Sacramentum Regenerationis, institutum à Christo ante suam Passionem, quando in Jordane baptizatus est, unde S. Aug. Ex quo Christus aquis immergitur, ex eo omnium peccata abluuntur aqua. Obligatio tamen utendi Baptismo fuit hominibus indicta non antè sed post resurrectionem Christi, quando Matth. ultimo apparens discipulis dixit eis: Euntes ergò, docete omnes gentes, baptizantes eos in Nomine Patris, & Filii, & Spiritus S. Ratio pater ex ipsis Christi verbis, utpote præceptum continentibus.

Quænam est materia & forma Baptismi?

R. Materia proxima est ipsa ablutio; remota est sola aqua elementaris. Ratio à priori est voluntas Christi. Forma est hæc: Ego te baptizo in Nomine Patris, & Filii, & Spiritus S.

Quid

Quid si quis nequeat habere aquam Elementalem simplicem propriè talem, habeat autem probabilem, qualis est V. G. aqua rosacea, humor fluens ex ligno, quando igni imponitur &c. potèstne in ea in tali necessitate licitè baptizare?

R. Non solùm potest, sed & tenetur sub mortali in extrema necessitate. Ratio primi est, tùm, quia si fas est aliquandò sequi sententiam quamcunque practicè probabilem, erit vel hic maximè, nam periculum animæ tollit metum omnis temeritatis, atque imprudentiæ; quia juxtà textum *Cap. si nulla de consecr. dist. 4. Non intervenit temeritas presumptionis, ubi est diligentia pietatis. Tum etiam*, quia licitum est in necessitate adhibere materiam dubiam aut probabilem in Sacramentis; sed talis aqua, putà rosacea &c. est materia probabilis tam extrinsecè, quia eam admittunt *Puteanus. Lessius*, aliique apud *Gobat*, quos sequitur *P. Gircken*. Tùm intrinsecè.

Ratio: partim, quia sicut ignis excussus è filice est elementalis, sic & talis aqua videtur esse, maximè quia habet humidatem, frigiditatem, perspicuitatem & similes veræ aquæ qualitates. Partim, quia sive elementa sint, sive non sint formaliter in mixto, quid vetat ignis activitate partes humidas corporis segregari & extrahi, adeoque veram aquam produci, sicut V. G. ignis producitur chalybe filicem comminvente? Idem est de aqua ex vitibus putatis aut arboribus defluente, ergò.

Ratio

Ratio secundi est : Quisquis jure Divino tenetur damnationem alterius impedire, saltem quando potest sine suo gravi damno & peccato, ergò. Idem sentiendum de materia omninò dubia, sicut potest fieri in tenebris, si quis nesciat, an aquam capiat, an acetum: quia in dubio adhibenda est ægro periclitanti potius medicina dubia (saltem si non sit obfutura) quàm nulla. *Sanch. l. 1. moral. cap. 9. n. 39. ex communi apud Gobat.* In hoc tamen & similibus casibus infans semper sub conditione baptizandus est, V. G. *Baptizo te, quantum possum, vel si hæc materia sit apta &c.* imò, si contingat eum supervivere, est postea sub conditione rebaptizandus habitâ materiâ certâ.

Dices: S. D. q. 66. a. 4. ad 5. ait Dicendum, quòd aqua rosacea est liquor rosæ resolutus, unde in ea non potest fieri baptismus &c. ergo.

R. S. D. loqui extra casum necessitatis, non autem in casu necessitatis.

Quid ad hunc casum: Laurentius baptizat sub hæc forma: Ego te baptizo in Nomine Patris, Filii, Spiritûs S. quaeritur an validè?

R. Ut probabilius cum Sylvestro, Joanne Major. Armilla, Toletò, Vivaldo, Gammachæo & aliis negativè. Ratio: Tum, quia Christus jussit inseri particulas copulativas. Tum etiam, quia sic non videtur exprimi Mysterium Trinitatis, sed tres Personæ confundi, quasi solis nominibus & officiis distinguantur, qui fuit error Sabellianorum.

Si

Si quis intendat alterum occidere submergendo cum in aqua, & simul baptizare, eaque intentione projiciat eum in flumen, baptizaturne?

R. Talis verè baptizatur. Ratio, quia adest debita materia, forma, & intentio Ministri, quæ non annullantur per intentionem occidendi. Si verò puer è manibus tuis casu decideret in fontem, & proferres formam, non esset baptizatus defectu intentionis.

Quis est Minister hujus Sacramenti?

R. Quilibet homo, etiam non baptizatus, paganus, hæreticus, mulier, &c. Ratio, quia hoc Sacramentum est maximæ necessitatis, ergò conveniens est, ut habeat ministrum valdè communem & obvium, præfertim in articulo necessitatis. Porro, licet ab impio vel pagano nemo possit mundari *ex opere operantis*, benè tamen *ex opere operato*. non quidem *principaliter*, sed *instrumentaliter*. Cæterùm Minister solemnitatis est Sacerdos, Parochus. vel ab eo deputatus. Ita statuitur in jure, & docetur à D. Th. hic q. 67. a. 2. Diaconus (ut ex formula ordinationis ejus patet) ex proprio suo officio & vi consecrationis suæ habet potestatem baptizandi ex commissione Episcopi vel Presbyteri.

Quia

Quid faciet Sacerdos simul vocatus ad baptizandum infantem, & absolvendum adultum, quorum alteruter (qui alteri postponitur) certò morietur sine Sacramento?

Dico: Curet, ut infans baptizetur per laicum, & advolet ad absolvendum adultum; at si nemo ad sit, qui videatur rectè baptizaturus, debet infantem præferre adulto; ille enim alias certò periret, non item hic, quia salvari posset per contritionem; ubi autem difficultas occurrit, semper arripiendum est hoc, quod minus habet de periculo, juxta S. D. 3. p. 9. 83. a. 6.

Quanta est necessitas Baptismi?

R. Baptismus est necessarius omnibus necessitate medii & præcepti, etsi aliquis esset cum Joanne in utero sanctificatus.

1. P. patet ex illo Christi: Nisi quis renatus fuerit ex aqua, &c.

2. P. probatur à S. Th. hic q. 68. a. 1. ad 3. ubi ait: Illi, qui sunt sanctificati in utero, consequuntur quidem gratiam emundantem à peccato originali, non tamen ex hoc ipso consequuntur characterem, quo Christo configurantur, & propter hoc necesse est eos baptizari.

Quid ut minister ageres, si infans periclitaretur in pelle secundina, quàm non potest exui?

Dico: Baptizarem, & baptizaretur validè. Ratio, quia illa pellis pro tunc pertinet ad infantem, ut pars ejus.

Quid

Quid, si sine periculo non possit expectari perfecta natiuitas prolis?

R. Debet baptizari in quacunque etiam minima parte corporis, quæ prominet, ut sunt manus, pes, digitus, &c. modò sit moraliter sensibilis. *Ratio*, quia per ejus ablutionem homo dicitur ablutus, tinctus, aspersus, sicut ex minimo vulnere dicitur homo vulneratus.

Quid si puer adhuc sit in utero & periclitetur, obstetrix verò possit manu adintus eum attingere & abluere?

R. Si obstetrix sit perita, tenetur, (ad succurrendum saluti infantis) cum pronuntiatione formæ sic eum abluere. Ita *Chapeauville*, *Bonac*. *Dicast*. *Tann*. post *Victor*. *Gabr*. *Valent*. *Reginald*. & alios apud *Gobat*. His accedit *Zennerus*, *Girken*, & inclinatur *Wingand* dicens: *Non tamen condemnarem illam obstetricem, si sub conditione illum puerum in tali necessitate baptizaret*. *Ratio*, quia non requiritur ad conferendum Baptisma, ut puer materialiter sit natus, sed sufficit, quòd de non homine factus sit homo capax ablutionis baptismalis; quia aliàs nec infans ex utero matris sectæ extractus, nec productus miraculosè absque generatione, posset baptizari; sed, ut supponitur, talis infans est capax, ut abluatur, &c. Ergò.

Nec obstat S. D. hic q. 68. a. 11. in C. dicens: *Quòd nullo modo infantes in maternis uteris existentes baptizari possunt*. Non obstat, inquam, quia S. D. intelligi debet in supposito, quòd corpus talis

talis infantis nullatenus possit abluī, ut patet totum articulum inspicienti; secus est, si hoc fieri possit, ut posse & citati DD. & praxis demonstrat.

Quid faciendum, si monstrum sit baptizandum?

R. 1. Si monstrum ab humana figura in partibus minus principalibus deficiat, V. G. in manu, pede, brachio, &c. est absolutè baptizandum; si verò in parte principali, ita ut dubium sit, utrùm habeat animam rationalem, ut si nascatur capite canino, baptizandum est sub conditione: *Si es homo*, exigente necessitate Sacramenti & aliquâ saltem probabilitate animæ rationalis. Si verò majori ex parte in bestiam degeneret, ut si nec caput, nec pectus habeat hominis, nec aliquam actionem humanam præferat, non est baptizandum, quia non est probabilitas animæ rationalis.

R. 2. Si constet de monstro, quòd sit homo, dubium verò, an sit unus vel plures, eò quòd sub duplici capite sit unum pectus, debet in uno capite absolutè, & in altero sub conditione baptizari. Item si sub uno capite sint duo pectora, prius absolutè unum pectus, dein alterum sub conditione est baptizandum; si verò duo habeat capita & duo pectora, & satis appareat, duplicem esse hominem, quilibet absolutè est baptizandus.

Obligantur ne parentes alique puerorum curatores sub gravi peccato providere, ut ij, quàm primùm fieri potest, baptizentur?

R. Affir. Ratio: Quia, cum ipsimet sibi de medio tam necessario providere nequeant, obligatio charitatis & juris Divini parentes aliosque eorum curam habentes obstringit, ut parvulis de hujusmodi remedio provideant, præsertim, cum terrissima illa ætas morborum mortisque periculis facilè infestetur.

Licetne infantes infidelium, qui politice tantum & civiliter subsunt Ecclesiæ, invitatis eorum parentibus baptizare?

R. Negativè. Ratio S. D. q. 68. a. 10. & 2. 2. q. 10. a. 7 est: Quia tales parvuli sic baptizati vel manerent apud suos parentes, vel non; non primo modo licet, quia foret periculum apostasiæ ob naturalem affectum filiorum erga parentes; non etiam secundo modo, quia est contra jus naturæ & paternum auferre filios à parentibus, quod Christus novit per legem baptismi violari, ut à posteriori constat ex eo, quod nunquam Ecclesia curavit baptizari parvulos invitatis parentibus infidelibus etiam ejus potestati subjectis.

Estne Baptismus reiterabilis?

R. Neg. Ratio: Quia imprimat characterem indelebilem; regulariter tamen proles ab obstetrice

trice baptizata sub conditione est rebaptizanda, ob periculum nullitatis prioris Baptismi, ejusque absolutam necessitatem. Item proles exposita ad portam Ecclesiae vel Hospitalis, si non habeat appensam sibi scedulam collati Baptismi testem, sub conditione baptizari debet. *Ratio*, quia non adest moralis certitudo de Baptismo, & in dubio semper inclinandum est in favorem baptizandi, ne salus ejus periclitetur. Quod verum est, si praeter illam scedulam nullo alio modo possit haberi certitudo, quia schedula illa non facit certitudinem etiam moralem, cum non sciatur, à quo appensa, qualiter vel à quo Baptismus collatus, &c.

Quid dicis ad hunc casum: Mulier quaedam ex illicito concubitu prolem pepererat, tum affertur baptizanda, quaerit Parochus, quis sit pater, inrerrogata mater tergiversatur; & quia Parochus constanter negat Baptismum, nisi edatur nomen patris, edit mater, Q. An benè fecerit Parochus?

R. Sub distinctione: Vel Parochus quaesivit jussu Magistratus Ecclesiastici, vel injussu? Si injussu, malè fecit, quia induxit matrem ad grave peccatum, scilicet ad infamationem stupratoris occulti; si verò jussu Magistratus Ecclesiastici id fecit, non fecit malè, nec peccavit. *Ratio*, quia Episcopus loci ob copiam prolium fornicariarum & difficilem earum sustentationem potest ita justè statuere.

Bapti-

Baptizatus & patrini, cum quibus & quando contrahunt cognationem spirituales?

R. 1. Si patrinus vel matrina tangant puerum in ablutione, contrahunt spirituales cognationem; si tamen plures hic adsint similiter tangentes, non contrahunt illam. Ita *Trid. de matr. & cognatione*. Ceterum in multis agendis cautum est, ut si masculus sit baptizandus, solus tangat patrinus; si verò femella, sola tangat matrina.

R. 2. Patrini adinvicem nullam contrahunt cognationem spirituales, nec patrini cum baptizante, bene tamen cum baptizato & parentibus ejus, si eum in ablutione tangant, ut dictum est.

R. 3. Patrini & baptizans contrahunt cognationem paternitatis cum baptizato, qui relativè contrahit cognationem filiationis cum patrinis & baptizante.

CASUS.

Eusebius Parochus admittit pro Patrino Joannem non designatum à parentibus. Q. An peccet mortaliter, & an contracta sit cognatio spiritalis cum Joanne?

R. Ad 1. Affirmativè. Ratio, quia in re gravi agit contra decretum Tridentini § 24. de reform. c. 4. Ubi ita statuitur: Parochus, antequam ad Baptismum conferendum accedat, diligenter ab iis, ad quos spectabit, sciscitetur, quem vel quos elegerint, ut baptizatum de sacro fonte suscipiant, quod,

si alii ultra duos designatos baptizatum tetigerint, cognationem spirituales nullo modo contrahunt. Unde, quia hujus decreti transgressio contrariatur charitati, quæ debet esse inter compadres; & justitiæ, quia compaternitas non debet contrahi invitè, obligat ad culpam mortalem.

*R. Ad 2. etiam affirmativè. Ratio, quia Tridentinum, etsi præcipiat Parocho, ut requirat à parentibus, quem pro patrino habere velint, & hunc non alium admittat, si tamen culpâ Parochi aliter fiat, illum loco cir. per ordinarium puniri jubet, sed non annullat factum, ut patet, & ideò, quia solus Joannes tenuit baptizatum, nascitur hæc spiritualis cognatio tanquam quid necessariò consequens dictam tentionem seu susceptionem pueri juxta mentem omnium in *rab. de cognat. Spirit. S. Th. & alii Theologi in 1. sent. dist. 40.**

Quid est Confirmatio?

R. Est Unctio chrismatis ab Episcopo in fronte facta baptizato, sub præscripta verborum forma; vel est Sacramentum corroborativum, probabilius institutum in Cœna, ut ex traditione Apostolorum docet Fabianus Papa epist. 2. c. 1. & patet ex usu Ecclesiæ, consecrantis tunc ejus materiam.

Quænam est materia & forma Confirmationis?

Materia proxima est Unctio, remota est Chrisma vel unguentum ex oleo olivarum per Episcopum consecratum, & ex balsamo confectum. Ita Florent. in decreto, forma est hæc: Signo te signo Crucis,

Crucis, & confirmate Chrismate salutis in Nomine Patris, & Filii, & Spiritus S.

Quodnam est subiectum? Quis Minister huius Sacramenti?

Subiectum est quilibet & solus homo baptizatus. *Ratio* : quia confirmatio se habet ad Baptismum, sicut augmentum ad generationem, sed nullus potest augmentari, nisi sit natus, ergo etiam. Minister ejus ordinarius est omnis & solus Episcopus, ex delegatione S. Pontificis etiam simplex Sacerdos. Effectus verò illius est augmentum gratiæ cum speciali robore ad fidem constanter profitemdam, quem etiam in finem confirmato infligitur alapa, scilicet ut intelligat, se debere esse paratum ad crucem, ignominiam, aliaque, pro suo Salvatore sustinenda.

Porro hoc Sacramentum est solùm necessarium ad benè esse spiritualis vitæ, undè nullum de eo extat præceptum rigorosum; ex quo patet, quòd nemo mortaliter peccat, qui hoc Sacramentum non suscipit. Seclude contemptum vel scandalum.

De cognatione, quæ per hoc Sacramentum contrahitur, dicetur infra de impedimentis Matrimonii.

Quid est Eucharistia?

R. Species consecrata sub præscripta verborum forma, ut realiter continentes Christum ad causandam gratiam cibativam; vel est Sacramentum nutritivum. Est autem Eucharistia omnibus necessaria in re vel in voto proprio adultis, (si aliter illud

R 3

sumere

sumere nequeant) parvulis in voto Ecclesiæ, quia sunt baptizati ; Baptismus autem ordinatur ad Eucharistiam, quia est inchoatio vitæ spiritualis.

Instituit Christus Dominus secundum fidem hoc Sacramentum, sicut & alia, in Cœna Domini, ut patet ex *Matth. 26. & Luc. 22. &c.*

Quæ materia & forma Eucharistiæ?

R. 1. Materia valida Eucharistiæ est solus panis triticus & vinum de vite. *Ratio S. D.* est : Quia inter alios panes homines communiter utuntur triticeo, cæterique panes adhibentur ex defectu huius ; sicut & propriè vinum dicitur, quod de vite sumitur, alii verò liquores solùm similitudinariè sunt vinum. Non requiritur autem, quod creverit in vite, sed sufficit, quod habeat ejus naturam, sicut vinum per miraculum factum. Huic modica aqua de necessitate præcepti, non Sacramenti, adhibenda est. *Ita communiter D D.*

Una species sine altera validè, non licitè, in quacunque necessitate, etiam dispensativè, consecrari nequit. *Ratio primi* : Quia forma unius speciei est ab altera independens, & significat Corpus Christi, ergò & ponit, quia verba sunt practica.

Ratio secundi : De Jure Divino consecratio Eucharistiæ est simul sacrificium incruentum ex institutione Christi : Sed non potest esse sacrificium, nisi consecratur utraque species, quia sacrificium incruentum ex sua institutione est repræsentatio sacrificii cruenti in cruce oblato, quod non fuisset perfectum, sed mutilum sine effusione sanguinis, ergò.

¶ 2. Probabilius est, quòd de essentia formæ consecrationis sint hæc sola verba : *Hoc est Corpus meum. Hic est calix sanguinis mei. Vel, Hic est Sanguis meus.* Pater ex S. Th. a. 1. 2. Q. 3.

Ratio : Quia præfata verba adæquatè significant præsentiam Corporis Christi sub speciebus panis, & Sanguinis sub speciebus vini, quam proindè & causant, cum sint practica. Unde particula *enim* non significat, nec efficit præsentiam Sacramentalem, sed verba formæ solùm connectit cum illis verbis antecedentibus, scilicet accipite & comedite, redditque sensum causalem usûs hujus Sacramenti; usûs autem non est de essentia hujus Sacramenti, sed solùm conditio applicativa quoad effectum, vel illud complet complemento solùm extrinseco.

Porro ut expressè ait S. D. *Alia verba* (scilicet novi testamenti : qui pro multis effundetur) *solùm pertinent ad integritatem ejusdem locutionis.*

Licetne repetere verba formæ in eadem Missa?

Dico : Esse grave sacrilegium. **Ratio,** quia verba falsificantur, cum proferantur super materiam jam consecratam.

Estne peccatum repetere partem formæ, V. G. ly hoc vel hic?

Dico : Si fiat ex nimia anxietate, uti fieri solet, vix erit veniale, vel saltem illud non excedit. **Ratio,** quia Sacramentum non exponitur periculo, nec sensus verborum variatur.

Quid si celebrans probabiliter dubitet, an verba consecrationis protulerit?

Dico : Tenetur formam repetere sub conditione. *Ratio*, quia aliàs Sacramentum exponit periculo nullitatis, & se periculo peccati mortalis.

Nonne super aliam saltem materiam seu hostiam potest in eadem Missa forma proferri?

Dico : Non potest sine sacrilegio. *Ratio*, quia unum numero Sacrificium petit unam numero formam.

In peccato mortali constitutus, obstante præcepto Divino, non potest sumere Eucharistiam, sed nec legere Missam, nisi præviè sit confessus habitâ copiâ Confessarii; in extrema tamen necessitate, quæ adest, cum infirmus est in proximo periculo moriendi, neque est Sacerdos vel Diaconus, qui possit vel velit Eucharistiam administrare, licet Subdiacono vel minori Clerico, vel etiam Laico Sacramentum Eucharistiæ ministrare sibi vel aliis secluso scandalo, dummodò suscipiens existimatè contritus sit. *Ratio*, quia Sacramenta sunt propter homines, & non homo propter Sacramentum, ita *Valent. Sanch. Reginald.* Sacerdoti, qui finè scandalo Missam intermittere nequit, & copiam Confessarii non habet, licitum est celebrare cum contritione existimata.

Porro, si quis hâc die legisset Missam, vel communicasset & eâdem die infirmaretur ad mortem,

NON

non tenetur sub mortali sumere Viaticum. *Ratio*, quia Eucharistia, quantum est de se, Viaticum est.

Eucharistia estne deneganda peccatoribus?

R. Primum: Publicis seu manifestis peccatoribus non est danda Eucharistia, nisi post pœnitentiam. *Ratio*, quia tales per publicum crimen non expiatum amiserunt jus ad Eucharistiam; illis tamen post pœnitentiam occultè petentibus dari potest, modò illis, coram quibus sumit, constet de pœnitentia. *Ratio*, quia per publicum crimen solùm est amissum jus sumendi publicè, ne detur aliis scandalum.

R. Secundò: Peccatori occulto occultè petenti neganda est Eucharistia. *Ratio*, quia nulla subest causa scandali vel infamiae in hac denegatione, illi tamen publicè petenti non est neganda. *Ratio*, quia publicè est in possessione suae famae. *Tum etiam*, quia id fecit Christus in cœna corpus suum dando Judæ.

R. Tertiò: Si Sacerdos sciat peccatum per solam confessionem, debet dare etiam occultè petenti; secus, si sciat simul aliâ viâ. *Ratio 1. P.* quia Sacerdos obligatur sigillo confessionis etiam respectu pœnitentis. *Ratio 2. P.* quia tunc alio modo se potest excusare. Porro ad evitandum peccatum indignè sumentis non licet in ullo casu ei dare hostiam non consecratam. *Ratio*, quia populum, vel ipsum sumentem, exponeret peccato idololatriæ.

Quid, si Sacerdos Communionem distribuens inter communicandum videat fœminam, quæ Sacram Hostiam extrahit ex ore in Strophium, ad eam, ut suspicatur, in honorandam?

Dico: Hic cautè agendum esse, 1. Si Sacerdos fœminam noscat, & postea cum ea seorsim loqui possit, & malum impedire, id faciendum est. 2. Si aliis non advertentibus hostia clam ei eripi possit, eripiatur, si neutrum horum fieri possit, res Deo recommendetur. 3. Fœmina illa publicè confundenda non est, nec Hostia ei eripienda. *Ratio*, quia Eucharistia potest imò debet ministrari occulto peccatori publicè petenti, ut suprà probatum est, ergò etiam potest relinqui illi, qui putatur eâ abusus.

Cibus vel potus præassumptus impeditne summptionem Eucharistiæ?

Affirmo. Ratio tum ob Sacramenti honorem & reverentiam, tum ob vomitûs, qui ex præassumpto cibo non rarò contingit, periculum.

Sumptio tabaci impeditne etiam?

R. Non impedit, si naribus sumatur, secus, si sumatur per tubulos vel per masticationem. *Ratio*, quia sic plurimæ tabaci particulæ necessario ad stomachum transeunt.

Potestne ebrio moribundo dari Eucharistia?

R. Non potest, si ebrietas sit completa & voluntaria

Iuntaria. Ratio, quia tunc non est dispositus, cum sit in peccato mortali ebrietatis, secus, si sit incompleta. *Ratio*, quia tunc non constat, quod sit in mortali.

Quo ætatis anno, & quo tempore anni obligat præceptum Communionis?

R. Primò : Pueri non obligantur ad sumptionem Eucharistiæ antè annos discretionis, sed quando jam pueri incipiunt aliqualem usum rationis habere, ut possint devotionem concipere huius Sacramenti, tunc potest eis hoc Sacramentum conferri. Ita D. Th. 3. p. a. 9. ad 3. Porro pueri non tam citò obligantur ad Eucharistiam, quàm ad confessionem. *Ratio*, quia Eucharistia est maioris dignitatis & minoris necessitatis, quàm Sacramentum pœnitentiæ, ergò requirit maiorem præparationem. Hinc ad confessionem sufficit usus rationis sufficiens ad peccandum mortaliter, ad Eucharistiam verò requiritur major discretio ob rationem mox datam.

R. Secundò : *juxta can. omnis utriusque sexus*, omnes fideles tenentur communicare in Paschate seu tempore Paschali, aliàs peccant mortaliter, & in pœnam debent excommunicari & sepulturâ Ecclesiasticâ privari. *Ceterùm* per tempus Paschale juxta jus commune intelliguntur illi 15. dies à Dominica Palmarum usque ad Dominicam in Albis inclusivè, juxta declarationem Eugenii IV. Hic tamen observanda est consuetudo Diœcesium, quia alicubi 4. alicubi ob fidelium copiam plures septimanæ conceduntur.

Satis

Satisfitne præcepto Communionis Paschalis per Communionem sacrilegam?

Dico: Quòd non. Ratio, quia Communio sacrilega non est præcepta sed prohibita, & Conc. Lateran. decernit: Eucharistiam debere sumi ad minùs in Paschate & quidem reverenter.

Si prævidcatur impedimentum tempore Paschali, debetne anticipari Communio?

Affirmo. Ratio, quia etiam Conc. Trid. ss. 13. can. 9. decernit: Ad minùs in Paschate esse communicandum, quibus verbis Conc. exprimit, Ecclesiæ intentionem esse, ut Communio non differatur ultrà tempus Paschale in memoriam Passionis & Resurrectionis Christi; sed prævidens impedimenta, & non præveniens, sciens & volens differt ultrà, ergò peccat mortaliter, nisi anticipet. Qui verò Communionem Paschalem intermisit, tenetur primà commoditate postea communicare, ita ut eò graviùs peccet, quò diutiùs differt. Ratio, quia, qui statuto tempore non solvit, quod debet, per hoc non deobligatur, sed potiùs termino solutionis elapso arctius tenetur & compellitur. Ergò.

Cæterùm Communio Paschalis peragenda est in propria Ecclesia Parochiali, & non extra, nisi de consensu Pastoris saltem tacito & præsumpto. Ratio, quia justum est, (ait Contenson) ut Christianus ibi suscipiat alimenta vitæ, ubi in Christo primum vivere cœpit, nec Pastorem videretur agnoscere, qui ab eo pane vitæ pasci abnueret.

Dixi:

Dixi : *Communio Paschalis* , quia ex devotione tempore Paschali , imò etiam in ipso die Paschatis , apud Religiosos communicare moderna praxis non improbat.

Nota , quòd simplex Sacerdos sæcularis satisfaciat celebrando extra propriam Parochiam , quia *cap. omnis utriusque sexus* loquitur de iis , qui comunicant de manu aliena. Et ita obtinet consuetudo. Si tamen nec alibi , nec in propria Parochia velit celebrare , tenetur in ea comunicare.

CAPUT XI.

De Pœnitentia.

Quid est Pœnitentia?

R. **E**st Sacramentum N. L. à Christo Domino institutum ad remissionem peccatorum post Baptismum commissorum ; Vel est Sacramentum sanativum. Relapsis est necessarium necessitate medii in re vel in voto saltem implicito. *Trid. ss. 14. c. 1. & Can. 1.*

Quot sunt partes ejus?

R. Partes essentielles sunt contritio , confessio & absolutio. satisfactio est pars duntaxat integralis. *Ratio* , quia Sacramentum Pœnitentiæ ab intrinseco non potest subsistere sine contritione , confessione & absolutione ; benè tamen sine actuali satisfactione , unde hæc in moribundo non requiritur , ergò. Præfati actus pœnitentis etiam possunt dici materia proxima hujus Sacramenti ; materia verò remota sunt peccata post Baptismum commiss-

commissa, & quidem, si hæc sint mortalia, sunt materia necessaria, si venialia, materia sufficiens vel libera. Forma autem est absolutio, cujus essentia absolvitur his binis verbis *Absolvo te. Ratio*, quia hæc sufficienter exprimunt actum iudicii & reum enodatum; sequentia verò verba: *Appeccatis tuis*, pertinent ad integritatem, non quidem Sacramenti, sed locutionis, utpotè, quæ magis exprimunt effectum hujus Sacramenti, scil. remissionem peccatorum. *Communis.*

Quid est contritio?

R. Contritio generatim accepta definitur à Trid. ss. 14. c. 4. *Quòd sit animi dolor ac detestatio de peccato commisso cum proposito non peccandi de cætero.*

Quotuplex est contritio?

R. Duplex: perfecta & imperfecta. *Prima est* dolor de peccatis. ut sunt offensa Summi Boni, qui dolor debet esse appretiativè summus. *Secunda est* dolor de peccatis ob turpitudinem eorundem, vel ob metum gehennæ tanquam à Deo infligendæ, vel ob amissionem cœli. Ita Trid. ss. 14. c. 4. Et hic dolor debet esse supernaturalis, universalis, formalis & efficax, & sic valet cum Sacramento.

Dicitur autem 1. *Supernaturalis*, quia disponit ad formam supernaturalem, scil. gratiam, omnis autem dispositio debet esse ejusdem ordinis cum forma, ad quam disponit. Dicitur 2. *Universalis*, quia, si plura habeat mortalia, jam particularis

ricularis non sufficeret. Dicitur 3. *Formalis*, ut excludatur contritio existimata, quæ non sufficit. Dicitur 4. *Efficax*, ut excludat voluntatem peccandi, & includat efficacem emendationis propositum.

Sufficitne una contritio super omnia peccata?

Affirmo. Ratio, quia aliàs, qui haberet mille mortalia, deberet elicere mille contritiones, quod nemo defenderet.

Si quis dolet, quòd non sufficienter doleat de peccatis, sufficitne ille dolor?

Dico: Non sufficit, speculativè loquendo. *Ratio*, quia talis dolor non est dolor de peccatis, sed solum est displicentia de ipso doloris defectu. Practicè tamen attentâ conditione personæ, quæ scilicet sit timorata conscientia, sufficere potest. *Ratio*: quia in tali dolore videtur contineri perfectissimus contritionis dolor, cum voluntas contra se ipsam quasi insurgat, volens se ipsam, si posset, pœnis & doloribus excruciare pro peccatis commissis, cum parata sit pro ipsis etiam sensibiliter dolere. Insuper peccatum est origo talis doloris, qui aliàs cessat illo deficiente; ergò voluntas reflexivè illud detestatur, & consequenter dicit dolorem ob peccatum. Ita Scotus, Bass. apud Sbogar.

Quid, si quis bonâ fide confiteatur putans se esse contritum, & non sit contritus?

Dico: Sacramentum non perficitur. *Ratio*, quia deficit pars essentialis.

Quando

Quando quis obligatur ad contritionem?

R. Primò, Præceptum contritionis non obligat statim post commissum peccatum, nec omnibus diebus festis & Dominicis, nec quoties peccatum commissum memoriæ occurrit. *Ratio horum* patet ex praxi, quia nec pœnitentes de eo se accusant, nec confessores examinant. Neque obligat per totum vitæ decursum, sed certo tempore. *Ratio*, quia præceptum hoc est affirmativum.

Secundò, præceptum contritionis in quibusdam casibus obligat per se, in quibusdam per accidens. *Per se* obligat *primò*, in articulo mortis vero vel præsumpto. *Secundò*, in morali periculo vitæ. *Per accidens* obligat *primò*, si exurgat gravis tentatio, quam vincere non potest nisi per contritionem. *Secundò*, quando quis etiam erroneè existimat se ad eam teneri. *Tertiò*, in valde gravi communi necessitate reip. quæ præsumitur immitti à Deo ob peccata hominum. *Quartò* dum currit præceptum annuæ confessionis, & non est copia Confessarii. *Quintò*, dum quis in peccato mortali existens debet celebrare, administrare aliquod Sacramentum, vel unum è quinque vivorum recipere.

Ad valorem Sacramenti pœnitentiæ requiriturne formale propositum non peccandi de cætero?

Dico: Sufficit virtuale inclusum in efficaci detestatione omnium peccatorum. *Ratio*, quia tunc omnis peccandi voluntas sufficienter excluditur.

§. I.

De Confessione.

Qualis requiritur Confessio?

R. Potissimò debet esse vera, secreta, dolorosa, & integra.

Quotuplex est integritas, & quæ sufficit?

R. Integritas est duplex, *materialis* una, *formalis* altera. Materialis est, dum nullum prorsus omittitur peccatum; formalis, dum exponuntur ea omnia, quæ post diligens examen memoriæ occurrunt. *Per se loquendo* confessio debet esse materialiter integra, ut patet ex officio judicis, qui non potest legitimè ferre sententiam, nisi causâ probè cognitâ, & ex officio medici, qui non potest benè mederi, nisi totam infirmi habitudinem cognoscat. *Per accidens tamen* ob impotentiam physicam vel moralem sufficit integritas formalis, idque in sequentibus casibus, quorum.

Primus est: Si homo mutus, surdus, balbutientis linguæ vel ignoti idiomatis non possit omnia sua peccata explicare.

Secundus: Si pœnitens sit in articulo mortis, vel amiserit loquelam inter confitendum.

Tertius: Si pœnitens fundatè timeat fractionem sigilli; sigill enim obligatio est strictior, utpotè juris naturalis.

Quartus: Si peccatum aliquod omittatur ex invincibili ignorantia, vel oblivione inculpata.

S

Quin-

Quintus: Si Confessarius timeat, ne audiendo integram confessionem inficiatur morbo lethali, V. G. tempore pestis, quo casu alii privarentur suo pastore.

Sextus: Si peccatum non possit manifestari, nisi manifestando complicem, cui ex manifestatione imminet grave damnum, de quo statim.

Septimus: Si tempore pestis, naufragii, vel instantis praelii rationabiliter timetur, quod Confessarius integras aliquorum confessiones excipiendo alios negligat, poterit plures aliquod peccatum confitentes simul absolvere, in forma loco *Te* ponendo *Vos*.

De obligatione confitendi circumstantias sive speciem mutantes, sive solum aggravantes, dictum est supra.

Teneturne pœnitens ob confessionis integritatem revelare personam complicitis?

Affirmo, si alium Confessarium habere non possit, cui persona complicitis sit ignota, nec aliud damnum immineat. Ratio, quia pœnitens habet jus se integrè accusandi in hoc sacro tribunali; ergo & denudandi complicem, qui quasi cessit iuri suo quoad famam respectu Confessarii, unde diffamatio, quæ hic sequitur, solum est *materialis*, non *formalis* & *ex intentione*, quia formaliter nihil intendit nisi uti jure suo integrè confitendi, ex quo illa diffamatio sequitur per accidens.

Dixi 1. *Si alium Confessarium*, &c. quia, si possit habere Confessarium, cui persona complicitis non est nota, vel, si possit coram eo, cui est
nota

nota, vestem aut vocem mutando ita se occultare, ut non noscatur, ex lege charitatis ad id tenetur, ut famæ complicitis consulatur.

Dixi 2. *Si aliud damnum non immineat*; si enim sit morale periculum, quod confessor sit fracturus sigillum, aut aliud grave malum illaturus in bonis corporis aut fortunæ, &c. pœnitens non debet complicem manifestare; confessio tamen erit formaliter integra & valida, & cum effectu.

Quando, & quos obligat præceptum confessionis?

R. *Primò*: Præceptum confessionis obligat proportionabiliter in casibus, in quibus suprâ diximus obligare præceptum contritionis.

R. *Secundò*: Determinatio temporis pro confessione, scil. quod facienda sit proprio Sacerdoti saltem semel in anno, facta est ab Ecclesia. Patet ex *Cap. omnis utriusque sexus ex Concil. Later. sub Innoc. III.*

R. *Tertiò*: Præceptum confessionis comprehendit omnes peccatores, imò & Papam ipsum. *Ratio S. D. in supplem. q. 6. a. 3 ad 2.* quia *Nullus est, qui non habeat iudicem Christum, cui per suum Vicarium confiteri debet, qui quamvis eo inferior sit, in quantum prælatus est, tamen est eo superior, in quantum peccator est ipse, & ille Christi Minister. Sicut etiam unus medicus ab alio curatur, non, in quantum medicus, sed in quantum infirmus, ut ait S. D. q. 8. a. 4. ad 4.*

R. *Quartò*: Præcepto anniverfariæ confessionis & communionis paschalis tenentur etiam hæretici

& apostata. *Ratio*, quia per Baptismum subiecti sunt legibus Ecclesiæ. Quin & Papa non potest aliquem dispensare à præcepto confessionis, in quantum juris Divini est, ita ut sic dispensatus nunquam confiteatur, benè tamen, quatenus est juris humani, scil. quò ad tempus. *Ratio 1. p.* est, quia ministri Ecclesiæ non habent potestatem immutandi jus Divinum, vel dispensandi in illo, præsertim dum absolutum est, & ex sola Dei voluntate derivatum. *Ratio 2. p.* quia determinatio temporis pro confessione facta est ab Ecclesia.

Cæterum tempus annuæ confessionis secundum se computandum esset à prima die Januarii usque ad ultimum Decembris; attamen secundum modernam eamque piam Ecclesiæ praxin, quâ fideles hoc præceptum simul implent circa Pascha cum præcepto Communionis, computatur à Paschate in Pascha.

Satisfitne huic præcepto per confessionem sacrilegam?

R. Negative. *Ratio*, quia confessio invalida seu sacrilega non est præcepta sed prohibita. Undè est propositio damnata ab Alexand. VII. *Qui facit confessionem voluntariè nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ.* Satisfit tamen huic præcepto per confessionem validam & informem, (si detur.) *Ratio*, quia in ea adsunt omnia essentialia requisita, & solùm effectus scil. gratia præpeditur. *Teneturne ad confessionem annuam, qui non habet, nisi venialia?*

R. Cum Cajet, Sylvio, Gonet, Gibbon, Natali, Alex.

Alexander, quos sequitur *Wigand*, non tenetur ex vi dicti præcepti. *Ratio*, quia peccata venialia non sunt materia necessaria confessionis sed libera. Unde sufficit ad præceptum Ecclesie implendum, ut se Sacerdoti representet, & se ostendat absque conscientia mortalis esse; & hoc ei pro confessione reputatur. Ita D. Th. in terminis in suppl. q. 6. a. 3. ad 3. Teneretur tamen in Paschate communicare, ut decernitur in Can. omnis utriusque sexus. &c.

Dixi: Ex vi dicti præcepti; quia fieri potest, quòd teneatur ratione scandalì, vel etiam se dubitet esse in mortali.

*Tenentur ne pueri hoc præcepto,
& quando nam?*

Dico: Tenentur, si ad annos discretionis pervenerint, & mortaliter peccaverint. Ita patet ex cit. Can. omnis utriusque sexus. Quare autem pueri prius teneantur ad confessionem, quàm ad Communionem, dictum est supra. Ex quo etiam patet, quòd præceptum confessionis distinctum sit & independens à præcepto Communionis.

*Estne aliquando præveniendum hoc præceptum
vel supplendum, dum est
neglectum?*

R. *Primò: Qui scit aut probabiliter timet se non posse confiteri ante finem anni, nisi confiteatur modò, uti fieri potest in casu longi itineris, tenetur confessionem anticipare.*

Ratio est eadem, quæ supra de casu præveniendæ Communionis. Cui accedit, quòd alia sint præcep-

præcepta , quorum onus alligatur certo tempore seu diei , ut jejunii , Missæ , horarum , quæ non sunt necessario prævenienda vel supplenda ; alia verò , quæ obligant pro indeterminato tempore , quæ sunt anticipanda vel supplenda . & tale est in præfenti.

R. *Secundò* : Qui toto anno non est confessus , anno elapso tenetur primâ commoditate confiteri , & eò gravius peccat , quò diutiùs differt. *Ratio* patet loco suprâ cit. de Communione , quòd , si quis toto anno non esset confessus , & confiteretur in principio Januarii , illa confessione non satisfaceret pro duobus annis. *Ratio* , quia ista confessio est debita pro anno præcedenti ergò per eam non satisfacit pro novo anno sequenti.

Teneturne quis , ut impleat dictum præceptum , confiteri per internuntium , perscriptum , vel per interpretem ?

R. 1. Confessio per internuntium vel scripturam facta sacerdoti absenti , & absolutio ab eodem absente data , est invalida. Opposita Suarezii sententia est damnata à Clemente VIII. 1602. *Ratio* est , tum quòd hæc fuerit mens Christi instituentis. Tum ob periculum scandali , revelationis &c. Tum quia alias non verificatur forma : *Absolvo te* , quæ requirit personalem præsentiam.

R. 2. Valida esset confessio , si pœnitens per litteras peccata sua Sacerdoti mittat , & postea in ejus præsentia dicat , quòd se de omnibus illis accuset & doleat. *Ratio* , quia adest personalis præsentia & accusatio. Imò ad præceptum confessionis im-

plen-

implendum teneretur perscriptum confiteri, vel per nutum, si aliter non possit. *Ratio*, quia præceptum obligat, dum in ejus observantia non est magna difficultas, nec periculum damni, sed sic se habet casus præsens, ergò.

Rz. 3. Non tenetur quis confiteri per interpretem, nisi in mortis articulo.

Ratio 1. P. est, quia nullum extat jus, vi cuius sic publicanda sunt delicta.

Ratio 2. P. Quia non oportet reddere dubiam salutem suam, & vita æterna præponderat famæ, quæ in eo casu apud interpretem læderetur; & quamvis homo possit salvari per contritionem, illa tamen est difficilis. Et dato, quòd ad id homo non teneretur ex vi dicti præcepti, teneretur tamen ex præcepto charitatis ergà se ipsum.

Quid faciet Confessarius, qui aliquem absolvit invalidè, vel alium commisit errorem?

Rz.. Si probabiliter timeat scandalum in conveniendo pœnitentem seu revocando, vel aliud grave damnum, relinquat eum in bona fide, & commendet Christo Sacerdoti summo, doleatque de commisso defectu; si verò talia mala non timeat, non debet defectum absolutionis pœnitenti extra confessionem manifestare, ne arguatur reus fracti sigilli; sed si præsens sit, suaviter dicat ei: Libens viderem, ut adhuc semel mihi confitereris, habeo enim quæ dicam pro salute animæ tuæ. *Ratio*, quia suavior agendi modus in eo casu non datur.

Valetne forma, si ei apponatur conditio?

Affirmo, si conditio sit de præsenti vel præterito. *Ratio*, quia effectum Sacramenti non suspendit, secus, si sit de futuro, ob rationem oppositam.

Potestne Confessarius absolvere frequenter recidivos, qui nullum præseferunt specimen emendationis?

Dico: Non potest, sed absolutionem differre debet, usque dum emendationem non solum verbo, sed & opere comprobent. *Ratio*, quia carent efficaci emendationis proposito.

*Quid, si urgeat præceptum annuæ Communio-
nis, cui præmittenda confessio?*

Dico: Per accidens posse abstineri sine novo peccato ex rationabili causa; ita enim ait *Conc. Lateran.* in quo illud præceptum est conditum: *Nisi forte de consilio proprii Sacerdotis ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab ejus perceptione duxerit abstinendum.*

Quid, si talis homo sine absolutione dimissus, postea moriatur subitaneâ morte?

Retorqueo: Quid, si id contingeret, antequam absolutionem petiit? Deinde dico, quod habeat remedium contritionis.

*Potestne absolvi moribundus, qui nullum dat
vel dare potest signum doloris?*

R. I. Si moribundus nullum omninò signum doloris

loris exhibeat, invalidè absolvitur. *Ita communissimè DD. Ratio*, quia etsi fortè esset contritus, hæc tamen contritio non potest esse materia Sacramenti pœnitentiæ, cùm non sit signum sensibile. Ergò.

R. 2. *Cùm 38. Doctoribus citatis à Cardenas*, in ptaxi impertiendam esse sub conditione absolutionem etiam illi, qui nullum certum doloris signum exhibet. *Ratio* est, quòd in necessitate debeant applicari & ministrari Sacramenta etiam in materia dubia, & quandocunque est spes probabilis Sacramenti; hoc in casu tamen si nullum haberi possit doloris signum determinatum, est saltem dubium & æqualiter probabile posse confici hoc Sacramentum: Ergò est sub conditione impertiendum. Minor probatur; nam primò Sacerdos meritò dubitare potest, utrum non suspiria, affectus, vel palpitationes moribundi fiant in ordine ad exprimendum dolorem internum, vel petendum beneficium absolutionis. Secundò: Quia sententia, dicens, sufficere vitam honestam & Christianam ad sensibilem petitionem absolutionis, saltem habet aliquam extrinsecam probabilitatem à pluribus Doctoribus pro sua sententia citantibus D. Augustinum in *L. de adult. conjug.* paritatem instituentem inter baptismationem & reconciliationem hominis moribundi. *Ita Metzger cum pluribus aliis.*

Qualiter disponendus est moribundus?

R. Disponendum esse per actus fidei, spei & charitatis. *Ratio*, quia illi actus, si aliquando, certè in articulo mortis ejusque periculo obligant.

Imò etsi sufficiat attritio cum Sacramento, vix possum tamen illi pro tunc acquiescere, quia non sum certus, an Sacerdos me absolvens sit ritè baptizatus, ordinatus &c.

Qualiter procedendum est cum moribundo rudi?

R. Ante absolutionem docendus est necessaria necessitate medii & præcepti, quæ si culpabiliter ignoret, damnandus est peccati mortalis. Dein examinandus est de peccatis secundùm speciem infimam, numerum & circumstantias tam speciem mutantibus, quàm aggravantes &c.

Quid faciendum cum eo, in quo non apparent signa veræ detestationis peccatorum?

R. Talis, antequam absolvatur, disponi debet ad concipiendum Dei timorem & amorem, ex quibus provenire debet detestatio peccatorum ad Sacramentum poenitentiae requisita.

Teneturne quis confiteri peccatum mortale dubium?

R. Confitendum esse ut dubium, quòd, si post confessionem deprehendatur fuisse certum, teneatur illud confiteri ut certum. *Ratio*, quia juxta Trid. homo tenetur confiteri mortalia, prout illa habet in conscientia; sed peccatum ante dubium compertâ certitudine non est ampliùs dubium, sed certum: Ergò. *Ob eandem rationem* qui non scit certum

certum numerum peccatorum mortalium , & dicit : Fornicatus sum decies circiter , vel plus minusve , & postea deprehendit certum numerum , V.G. fuisse duodecies , tenetur postea numerum ut certum confiteri. Cæterum , qui mera habet peccata dubia , unum certum , etiam veniale tantum ex vita priori confiteri debet ; non enim potest cadere forma certa super materiam dubiam & incertam.

Petrus interrogatur à Confessario de peccato quod commisit ? & ipse negat , quomodo peccat ?

R. Si sit mortale , quod negat , peccat mortaliter , & committit sacrilegium ; si veniale , peccat venialiter. *Ratio* , quia solum est materia confessionis libera.

Paulus confitetur unum peccatum veniale quod non commisit , quomodo peccat ?

Dico : Peccat mortaliter ? non enim adfert materiam absolutionis , adeoque non verificatur forma : *Absolve te.*

Petrus peccavit venialiter , accedit Confessarium , dicens : Peccavi venialiter , potestne absolvi ?

Dico : Non potest. *Ratio* , quia non dat materiam confessionis , hæc enim non est peccatum in genere.

*Palus omisit in confessione peccatum mortale
per sex annos, ex post confitetur,
quid?*

R. Vel omisit scienter, vel ignoranter? Si scienter? Omnes confessiones factæ ab illo tempore sunt sacrilegæ, & consequenter repetendæ; si ex ignorantia? Vel vincibili, vel invincibili? Si ex ignorantia vincibili, iterum repetendæ erunt? Si ex invincibili, solum peccatum omissum erit aperiendum. *Ratio*, quia isthæc ignorantia excusat à peccato.

*Anna pœnitens incerta de obitu mariti per
multos annos abscentis transit ad secundas
nuptias, potestne absolvi?*

Dico: Non potest. *Ratio*, quia est in statu peccati mortalis, à quo absolvi nequit, nisi secundum deserat, quia manet incerta de morte prioris? ille enim censetur vivere tam diu, donec proberetur per duorum fide dignorum testimonia mors prioris; unde Anna exponit se periculo adulterii toties, quoties cognoscitur à secundo.

*Petrus Pastor injustum habet sui Pastoratûs
titulum, absolvitne validè?*

R. Affirmativè, si hæc tria adsint, scil. titulus coloratus, error communis, & non adsit impedimentum juris Divini aut naturalis. *Ratio*, quia error communis & titulus coloratus à legitimo superiore collatus dat jurisdictionem non quidem habitualement, sed actualem ad singulos actus necessarium

tiam ut consulat saluti animarum laborantium invincibili ignorantia, quæ nemini nocere debet.

Plurimi Nobiles, dum confitentur, nihil aut parum dicunt de peccato vindictæ, plurimique mercatores nihil de usura, opifices nihil de fraudibus, &c. quid aget Confessarius?

R. Confessarius tenetur formare ideam peccatorum, quæ homines talis conditionis solent committere, & eos ante absolutionem interrogare, quia constat experientia, plerosque habere spiritum talium peccatorum, de quibus tamen non habent conscientia remorsum.

Solutus cum soluta totâ nocte decumbens confitetur hoc modo: Totâ nocte in lecto impudicè conversatus cum una, quacum feci, quod volui, ad quid Confessarius?

R. Interrogare tenetur, quoties cum illa copulam habuerit; quælibet enim copula est actio totalis & completa, nec una ordinatur ad aliam; verba verò & oscula, tactus impudici in ordine ad copulam subsequutam, (nisi specialem turpitudinis modum contineant; idem dic de osculis copulam immediatè subsequentibus absente periculo ad novam copulam vel pollutionis) non sunt ordinariè exprimendi, quia hæc & similia sunt copulæ præambula, & ordinantur ad eundem finem, ut diximus suprâ, quando egimus de distinctione numerica peccatorum.

Teneturne pœnitens eadem peccata quandoque bis confiteri ; vel iteratò subjicere clavibus ?

R. Tenetur tunc , quando eorum confessio fuit invalida ; potest autem esse invalida , 1. Ex culpabili defectu doloris vel integritatis. 2. Defectu formæ quo ad essentialia non prolatæ. 3. Defectu Ministri , ut si is sit surdus , vel sub confessione dormiat , vel careat jurisdictione. 4. Defectu intentionis Ministri.

§. II.

De Sigillo & Satisfactione , &c.

Quid est Sigillum , quo jure obligat , & quos ?

R. Sigillum confessionis est obligatio ea tacendi , quæ viâ confessionis innotuerant. Obligat jure naturæ , Divino & Ecclesiastico. Extenditur autem hæc obligatio non solùm ad Confessarium , sed etiam ad quoscunque alios , qui peccata pœnitentis solâ confessionis viâ cognoscunt. Unde interpretes , vel , qui invenit chartam , in qua scripta sunt peccata , vel circumstantes confessionale , qui casu vel studio peccata audiunt , tenentur ad sigillum.

Sacerdos violans Sigillum , quot peccata committit ?

R. Tria : Unum detractionis , infamando proximum. Secundum infidelitatis , non servando

do secretum. Tertium, sacrilegium, faciendo contra reverentiam & significationem hujus Sacramenti.

Quàm stricta est Sigilli obligatio?

¶. Esse tam strictam, ut nequidem in periculo boni communis, aut in quacunque necessitate, vel ad vitandum quodcunque scandalum liceat peccatum revelare. Ratio, quia talis revelatio est intrinsecè mala, nec est medium ordinatum ad succurrendum necessitatibus & periculis hominum.

Petrus confitetur animo decipiendi Confessarium, aut deridendi, aut pertrahendi ad peccatum, teneturne Confessarius ad Sigillum?

Dico: Non tenetur, quia talis confessio non est Sacramentalis, quæ sola inducit obligationem Sigilli.

Quid, si pœnitens Confessario dicat, quòd velit eum occidere, potestne fugere?

Affirmo. Non enim crimen pœnitentis, tunc ex fuga confessarii manifestatur, potest enim quis cogitare, quòd fugiat ob aliam causam, V. G. ob dolores ex improvviso advenientes, aut ratione cujusdam negotii &c. si verò pœnitens confessarium insequatur, se ipsum manifestat.

Daturne parvitas materiæ respectu huius sigilli?

Dico: Non datur, sicut nec datur in perjurio. Ratio, quia licèt peccatum veniale, secundùm se sit materia
levis

levis, tamen in ordine ad sigillum est materia gravissima, possent enim homines meritò timere, ne etiam peccata gravia manifestentur.

Petrus dat licentiam confessorio manifestandi ea, quæ ipsi confessus est, frangitne sigillum manifestando?

Dico : Non frangit sigillum. *Ratio*, quia per illam licentiam illa, quæ antea sciebat ut Vicarius Dei, nunc scit ut homo. Hæc autem licentia debet esse expressa, & sufficienter censetur concessa, si pœnitens primò incipiat confessorium alloqui de peccatis confessis, eumque consulere.

Quænam cadunt sub sigillo?

R2. Directè sub sigillo cadit, quidquid est materia confessionis, nimirum peccata. Indirectè peccatum complicitis eodem sigillo tegitur. *Item* defectus & imperfectiones pœnitentis, ut, quòd sit scrupulosus, morosus, indoctus, spurius, pauper &c. *Ratio*, quia per horum manifestationem confessio redderetur odiosa vel onerosa; aliud esset, si tales defectus jam passim essent noti, tunc enim non caderent sub sigillo.

Confessorius dicit: Ille vel illa confessus est peccata venialia, frangitne sigillum?

Dico : Non frangit. *Ratio*, quia confessio absque venialibus esse non potest, secùs esset, si specificaret peccatum, & diceret: Iste confessus est mendacium.

Quid

*Quid faciet Confessarius interrogatus
de peccatis auditis?*

Dico : Licitè respondet : *Nescio* , quia interro-
gatur ut homo , & non ut Deus aut Dei Vicarius ;
sic enim illa nescit , consequenter non committit
mendacium. Imò cum juramento suam potest
responsionem confirmare , & mille potiùs mortes
subire deberet , quàm quidquam de auditis mani-
festare.

*Petrus ex sola confessione scit , Paulum ad
officium aliquod vel dignitatem esse incapa-
cem & indignum , potestne illi suum
denegare votum?*

Ad hunc casum respondet D. Th. inquiens : *Ex
multis aliis causis redditur quis indignus ad prælatio-
nis officium , quàm ex peccato , sicut ex defectu scien-
tiæ , vel ætatis , vel alicujus hujusmodi , & ideo , qui
contradicit , nec suspicionem de crimine inducit , nec
confessionem revelat.* Et licèt Petrus utatur scien-
tiâ ex confessione haustâ , fit tamen sine violatione
sigilli , quia sepositâ illâ scientiâ posset suffragium
suum alteri conferre.

*Confessor pœnitenti ob indispositionem non ab-
solutò renuit dare schedulam , seu testi-
monium confessionis , frangitne
Sigillum?*

R. Si alii sciant , quòd pœnitens hunc Confes-
sarium accesserit , & ipse schedam absolutè petat ,
tenetur eam dare , ne denegando eum prodat & si-
gillum

gillum frangat, nec Confessarius eam dando mentitur, quia solum testatur esse confessum; si autem id alii nesciant, schedam negando non frangit sigillum; quia nec verbo nec facto pœnitentis peccata prodit, ut suppono, sed solum confessionem factam positivo testimonio non approbat, ad quod tenetur.

Potestne Confessarius scientiâ confessionis uti ad evitandum grave periculum proprium vel aliorum?

Affirmo: dummodo ita cautè & prudenter agat, ut ad minùs alii non advertant eum tali scientia uti, & nullus pudor vel confusio pœnitenti oriatur.

Ex quo sequitur, quòd Confessarius ex confessione cognoscens sibi in via parari insidias, vel venenum in calice pro Missa, possit manere domi, vel viam declinare, aut Missam omittere, aliam causam sine mendacio allegando. Item si quis ex confessione sciat suum confessarium jurisdictione care-
re, aut res suas sibi furto esse sublatas, potest alium confessarium eligere, & res suas meliùs custodire.

Item Sacerdos, qui ex confessione scit tale nocte grave incendium vel homicidium esse patrandum, potest id iudicibus aperire, dicendo sic: *Vigilate, quia accidere possunt aliqua detrimenta, attendite & cavete vobis.* Imò iudex vigilando & malefa-

tores deprehendendo potest eos punire, quia tunc delictum fit publicum sine deordinatione sigilli, non tamen licet delictum specificare, ait *noster Candidus*. Sed reverà in hac parte magna adhi-

benda

benda cautela, ne pœnitenti ullatenus aliquod gravamen afferatur, ut providè monent Doctores.

Confessarius ex confessione sponsi acquirit scientiam fornicationis sponsæ, potestne uti tali scientia ad penitus examinandam sponsam?

R. Potest quidem penitus examinare sponsam, quam fortassis examinasset, si sponsi confessionem non audivisset; sed propterea non potest excedere modum, quem exactiores confessarii circa examina sponсорum adhibere solent, alias enim suboriretur facilè sponsæ suspicio, quòd confessarius ex notitia confessionis sponsi procedat, per quod sacramentum odiosum redderetur.

Sed quid faciet Confessarius, si sponsa ritè examinata commissam fornicationem subdiceat?

R. Aliqui, tali tantùm dandam esse benedictionem, ut consulatur reverentiæ Sacramenti; opposita tamen sententia communior est, & in praxi sequenda, nempe Confessarium in illo casu posse & debere absolutionem Sacramentalem impendere, vel maximè ideò, quia periculum facilè subesse posset, ne sponsa advertat sibi impendi pro absolutione Sacramentali simplicem benedictionem, deinde directè uteretur scientiâ confessionis.

Petrus Confessarius solet ingemiscere, dum poenitentes exponunt gravia peccata, ita ut hoc advertatur ab aliis, pluries monitus se non correxit, estne violator sigilli?

Dico: Si non formaliter, saltem interpretativè & implicite sigillum violavit, quia illi gemitus erant voluntaria gravium peccatorum manifestatio,

CASUS I.

Banniti, ut Parochum interficiant, vocari eum faciunt de nocte per Philippum, qui fingat Matrem in extremis laborare, & confessionem instantè petere. Parochus Philippum comitatur, sed, cum propè essent à loco, in quo insidiae parabantur, timens etiam Philippus de nece sua genuflectitur ante Parochum, & inter alia peccata hanc suam fictionem à Bannitis suasam confitetur, quàm audità Parochus mox fugam arripit, quòd videntes Banniti capto Philippo eum interficiunt, Q. An per illam fugam revelaverit confessionem, & ex homicidio inde secuto incurrerit irregularitatem?

R. Ad utrumque affirmativè. Ratio primi: quia, etsi fuga illa absolute & per se sumpta sine aliis circumstantiis videatur indifferens, nec sit declarativa peccati confessi: Attamen sumpta, ut in

in casu proponitur, & cum illis circumstantiis tam confessionis in itinere prope silvam, seu locum, in quo erant Banniti, factæ, & tali tempore, quod nec spes nec suspicio ulla erat Parochum terga versurum, non remanet jam signum indifferens, sed satis manifestum ipsis Bannitis, quòd ob solam confessionem de conspirato sui homicidio id fecerit, neque enim in ullam aliam causam reduci potest. Ita *Narr. cap. Sacerdos de pœnit. dist. 6. num. 135* & alii communius. Ergò &c.

Ratio secundi est, quia hæc fuga non solum fuit illicita, ut est ostensum, sed etiam causam sufficientem dedit homicidio Philippi. Ergò.

C A S U S II.

Parochus Confessarius duarum Sororum, dicit juniorem esse devotam Virginem, nulloque lethali crimine maculatam, de altera prorsus tacet. Idem Parochus reprehendit publicè peccata in confessione audita, ita tamen cautè, ut nullus in notitiam eorum, qui talia patrarunt, devenire valeat. Q. An in laudanda illa sorore, nec in reprehendendis ita peccatis confessionis secretum violaverit?

R. Ad 1. affirmativè, *Ratio*, quia confessor dicendo, hanc esse virginem, aut hanc nullum peccatum mortale habere, significat alteram nec esse Virginem, nec à lethali culpa immunem, & ita indirectè alterius confessionem aperit, quæ nec directe nec indirectè revelanda est, ut notant DD.

in cap. omnis de pœnit. & remiss hanc sententiam docent S. Anton. 3 p. tit. 17. c. 22. Nav. in Man- s. 8. n. 9. & in cap. Sacerdos de pœnit. dist. 6. n. 57.

Ad 2. negative. Ratio quia dicendo : Tale peccatum in confessione audiui, cum prudentiâ & cautelâ prædictâ nullo modo cognosci potest pec- cator, ergò prohibitio de sigillo servando cessat arg. cap. cum cessante de appel. & leg. adigere §. quamvis ff. de jure Patronat. Peccat tamen mor- taliter peccato scandali, quia simplices scandali- zamur, qui putant illis verbis confessionem revela- ri, & ita offenduntur, & aliquando timent ob hoc sua gravia peccata manifestare, suspicantes ea posse à confessore propalari sine prædictâ cautela, quod scandalum datum videtur mortale. Cap. nihil cum scandalo de præscript. cap. cum teneamur de præbend. & cap. cum ab omni de vita & honest. Cleric.

Quid est satisfactio Sacramentalis?

Definitur à Trid. ss. 14. c. 8. quòd sit actio, per quam in Sacramento pœnitentiæ retribuimus Deo recompensationem aliquam pro peccato juxta senten- tiam judicis.

Quæ conditiones requiruntur ad satis- faciendum?

Ex parte satisfaciētis requiritur status gratiæ & viæ, ex parte verò ipsius operis satisfactorii, quòd sit liberum, bonum ac supernaturale, labo- riosum item & pœnale; ad hoc autem, ut satisfa- ctorium, requiritur ex parte Dei acceptatio, seu voluntas

voluntas remittendi reatum poenae intuitu talis operis. Licet autem omnia opera, quæ habent prædictas conditiones, satisfactoria sint; tria tamen recenseri solent, quæ maxime satisfactoria sunt, & ad quæ cætera omnia veluti reducuntur, nimirum, *oratio, jejunium, & eleemosina.*

Potesne unus per alium satisfacere sacramentaliter?

Dico : Non potest, sicut nec potest adimplere præceptum audiendi Sacrum, recitandi horas, &c. per alium. *Ratio*, quia sunt onus personale

Potesne satisfactio fieri per opera aliàs præcepta?

Affirmò. *Ratio*, quia homo justus potest mereri de condigno vitam æternam per opera præcepta, ut docet *Trid.* ss 6. c. 10. & 16. ergò etiam potest satisfacere de condigno pro poena temporali.

Teneturne poenitens poenitentiam rationabilem sibi impositam acceptare & implere?

Affirmò. *Ratio*, quia juxta *Trid.* tenetur Sacerdos poenitenti injungere poenitentiam, ergò poenitens tenetur eam acceptare. Consequentia patet, quia tam confessor, quàm poenitens, tenentur efficere Sacramentum poenitentiae integrum. Unde falsum est, quòd aliqui dicunt posse confesorem & poenitentem remittere solutionem poenae ad purgatorium; licet enim id absolute & spectatâ lege

lege naturæ verum sit, non tamen in nova Lege, ex supposita institutione Sacramenti pœnitentiæ, in quo datum est Sacerdotibus iudicium de peccatis & pœnis pro illis subeundis.

Quali pœnitentia est injungenda?

R. Ex Ex Trid. cujus hæc sunt verba, ff. 14. c. 8. *Debent Sacerdotes Domini, quantum Spiritus & prudentia suggesserit, pro qualitate criminum & pœnitentium facultate salutare & coavenientes satisfactiones injungere, ne, si forte peccatis conniveant, & indulgentius cum pœnitentibus agant, levissima quædam opera pro gravissimis delictis injungendo alienorum peccatorum participes efficiantur. Habeant autem præ oculis, ut satisfactio, quam imponunt, non sit tantum ad novæ vitæ custodiam, & infirmitatis medicamentum, sed & ad præteritorum peccatorum vindictam & castigationem.*

Notent hoc Confessarii, qui pro gravissimis delictis non nisi quinque *Pater & Ave*, vel recitationem unius Psalmi injungunt.

Habenda igitur juxta rituale Romanum, tit. de modo administrandi Sacramentum pœnitentiæ, ratio statûs, conditionis, sexûs, ætatis & dispositionis pœnitentis, & quantum poterit, contrarias peccatis pœnitentias injungat, sicut avaris eleemosynam, libidinosi jejunia vel alias carnis mortificationes, superbis humilitatis officia, desidiosus devotionis studia &c. singulis enim morbis convenientia sunt adhibenda remedia.

Cavendum tamen confessorio, ne in alterum extremum delinet nimis leves imponendo, vel nimis durum vel austerum pœnitentibus se exhiendo; præstat

præstat enim animam parvâ pœnitentiâ impletâ mittere ad purgatorium, quàm cum magna non impleta nec implenda in infernum præcipitare. Potest etiam Confessarius minorem pœnitentiam injungere intuitu indulgentiarum lucrandarum, vel impedimentorum ac laborum, quibus pœnitens quasi quotidie distrahitur, aut si pœnitens det extraordinaria signa contritionis.

Quando nam pœnitentia est adimplenda?

R. Tempore à confessore præfixo; quod, si nulum determinatum præfixerit, adimplenda est primâ opportunitate. *Ratio*, quia hæc censetur esse justa intentio confessarii præcipientis, cui reus parere tenetur. Unde differe impletionem pœnitentiæ per annum, sicut differri potest confessio, est peccatum mortale. *Ratio*, quia Sacramentum tanto tempore relinquere mutilum & mancum gravis est irreverentia. Quantum verò dilationis tempus in præsentis requiratur ad mortale, standum est arbitrio viri docti & prudentis, possunt enim occurrere circumstantiæ rem immutantes.

Satisfactio injuncta ab uno potestne mutari ab alio?

Affirmo, si sequentes adsint conditiones.

1. Ut fiat justa de causa. 2. Ut fiat in tribunali pœnitentiæ, quia hujusmodi commutatio est actus jurisdictionis clavium. 3. Ut auditis peccatis saltem in confuso, ob quæ satisfactio imposita fuerat à priori confessario, quia judex nequit judicare causam incognitam.

Petrus adimplet pœnitentiam in statu peccati mortalis, satisfacitne?

æ. Satisfacit præcepto Confessarii. *Ratio*, quia pœnitentia non iungitur cum hoc onere, ut impleatur in statu gratiæ, quamvis consultum sit, ut fiat. Dein in primitiva Ecclesia satisfactio regulariter implebatur ante absolutionem, & per consequens sæpè in statu peccati mortalis. Pœnitentia tamen sic impleta non est de condigno satisfactoria pro pœna temporali superstitæ. *Ratio*; quia hæc satisfactio condignitas non minùs ac condignitas operis meritorii vitæ æternæ pender à gratia & charitate, qua privatus est constitutus in statu peccati mortalis.

Ad quid tenetur, qui oblitus est satisfactiois sibi impositiæ?

æ. Si possit adire eundem Confessarium, & ille recorderetur satisfactiois impositiæ, vel peccatorum confessorum, tenebitur ab illo exigere novam satisfactioem; quòd, si non possit eundem Confessarium adire, & sua culpa contigerit illa oblivio, tenebitur alteri confiteri, & novam petere satisfactioem, quod, si sine culpa contigerit illa oblivio, consultum erit per modum satisfactiois aliquid iungere pro confessis peccatis, licèt non sit absolutè necessarium.

§. III.

De Censuris in genere & in specie.

Quid est Censura?

æ. Est pœna Ecclesiastica medicinalis & temporalis,

ralis, quâ iudex Ecclesiasticus hominem baptizatum inobedientem punit, privando eum bonis Ecclesiæ communibus. Dicitur *medicinalis*, quia est pœna ad emendationem. Dicitur *temporalis*, quia tollitur emendatione subsecutâ. Dicitur *baptizatum*, quia pœna nequit infligi nisi subdito, subicitur autem quis Ecclesiæ per Baptismum. Dicitur: *Bonis Ecclesiæ communibus*, scil. usu Sacramentorum, participatione suffragiorum & functione officiorum Ecclesiasticorum

Quod sunt censuræ species?

R. Tres: Excommunicatio, Suspendio, & Interdictum. Irregularitas non est pœna, sed inhabilitas quædam. *Ratio*: Quia illis solis competit definitio censuræ. Et insuper ille numerus habetur ex *Cap. Quarenti. de Verb. signif.* ubi alterius censuræ mentio non fit.

Quotuplex est censura?

R. Duplex Alia à jure, alia ab homine. Prima est iterum duplex: *Lata & ferenda sententia*. Lata sententiæ nihil aliud requirit, quàm declarationem criminis commissi ab habente potestatem; ab homine lata est, quæ ab habente potestatem in singulari quodam casu infligitur, & extinguitur cum morte eam ferentis. Censura nequit infligi ob peccatum veniale, quia pœna debet esse proportionata culpæ, nec peccatum puniri potest censurâ, nisi reus sit contumax, unde etiam præcedere debet trina admonitio.

Quotuplex est excommunicatio?

R. Duplex: *Major & minor*. *Prima* est censura Eccle-

Ecclesiastica, privans hominem omni communi-
one fidelium & usu Sacramentorum. *Secunda* est,
quæ incurritur ob communicationem factam cum
excommunicato excommunicatione majori, pri-
vatque usu Sacramentorum.

Quotuplex est excommunicatus major?

R. Duplex: Toleratus & non toleratus. Cum
primo communicare licet in civilibus, • cum *se-
cundò* nullatenus. In Germania hæretici sunt
excommunicati tolerati. Rursus alia est excommu-
nicatio reservata, alia non, de quibus infra.

*Quænam excusant ab excommunicatione, sic
ut is, super quem censura est lata, à quo-
vis absolvi possit?*

R. Undecim præcipuè numerantur.

Prima est bona fides, quâ quis omninò & ratio-
nabiliter credit, se non nisi veniale commisisse.

2. Depositio contumaciæ & emendatio ante ex-
communicationem facta cum proposito satisfaci-
endi, si quod damnum illatum sit, nam excom-
municatio est pœna medicinalis; ergò, si pecca-
tor sit correctus, Ecclesia est contenta.

3 Ignorantia invincibilis, sive juris, sive facti;
quia, ut incurratur excommunicatio, requiritur
contumacia, id est, inobedientia contra legem,
quæ contumacia non datur, ubi est ignorantia in-
vincibilis. Ita docet *S. Th. 2. 2. q. 75. a. 3. & alij
communiter.*

4. Ætas V. G. in pueris, si sit talis, in qua eos
ignorantia excusare potest.

5 Impos-

5. Impotentia, quæ impedit impletionem præcepti Ecclesiæ, quia tunc non adest contumacia.

6. Occulta compensatio, hinc, qui tantum duntaxat de alieno abstulit, quantum alter de suo injustè detinebat, si Ecclesia præcipiat restituere, excusatur, quia non est detentor alieni, sed sui, quod recuperavit.

7. Intentio imperantis, certas personas etiam culpabiles censurâ comprehendi nolentis.

8. Si non possit quis parere absque fractione sigilli confessionis.

9. Si superior præcipiat aliquid revelare, quod cedit in grave damnum ipsiusmet revelantis, (quia jure naturæ nemo tenetur dicere contra se) vel parentum aut consanguineorum, quia horum infamia & damnum redundat in ipsum testem: nisi simul cedat in damnum boni communis.

10. Metus rationabilis seu gravis incurrendi in bonis corporis, famæ, honoris &c. notabile damnum per observantiam mandati Ecclesiæ, cujus benignitas non vult suos subditos cum tanto rigore gubernare.

11. Violentia simpliciter talis seu coactio ad committendum vel omittendum opus excommunicationi subiectum, quæ excusat non quidem à lege naturali vel Divina, (cùm voluntas cogi non possit ad peccandum, & oporteat malle millies mori) sed à lege hominis vel Ecclesiæ non intendentis obligare cum tanto rigore.

Quis potest absolvere ab excommunicatione?

32. *Primo*, à minori quilibet Confessarius,
à majori

à majori lata ab homine is, qui eam tulit, aut ejus superior, successor aut delegatus.

Secundo, ab excommunicatione juris non reservata quilibet Confessarius, si sit reservata, is, qui eam sibi reservavit & delegatus. Non autem debet absolvi excommunicatus à culpa, nisi prius absolutus sit à pœna. *Ratio*, quia non est capax Sacramentorum Ecclesiæ, cum sit ab ea præcisus.

Potestne quis excommunicare se ipsum, vel superiorem, aut æqualem?

R. Non potest. *Ratio*, quia nemo habet jurisdictionem in se ipsum, nec in superiorem, nec in æqualem, quia par in parem non habet imperium. Defectu ejusdem jurisdictionis non potest excommunicatus alium excommunicare. Potest tamen quis pluribus excommunicationibus innodari, & absolvi ab una, remanente alia. *Ratio*, quia excommunicatio est quædam pœna, pœnæ autem iterari possunt, cum exigit justa causa, potestque quis absolvi ab una pœna remanente alia, cum necessariam connexionem non habeant.

Quomodo & quando licet communicare cum excommunicatis?

R. Primò: Sunt certi casus, in quibus licet communicare seu agere cum excommunicato etiam non tolerato, indicari hoc versu, quem ponit S. Thom. q. 23. a. 1. in C.

Utile, lex, humile, res ignorata, necesse.

Per utile intelliguntur ea, quæ pertinent ad salutem, quia de talibus homo potest licitè cum ex-

com-

communicato loqui. Per *Lex* intelligitur, quòd uxor, filius & servus possint communicare cum excommunicato. Per *humile*, quòd superiores cum inferioribus, vel è converso, saltem in iis, in quibus sunt illis obligati. *Res ignorata* denotat, quòd, quando ignoratur excommunicatio, excommunicatio licita sit communicatio. Per *neesse* intelligitur, quòd, si quis videat excommunicatum in necessitate, possit, inò ex præcepto charitatis teneatur ei providere.

R. *Secundo*: Casus, in quibus non licet communicare cum excommunicato excommunicatione majori, continentur hoc versu:

Os, orare, vale, communio, mensa negatur. Per ly *Os* intelliguntur oscula, colloquia, amicitia, munera, litteræ, &c. Per ly *Orare* communio Ecclesiæ, Sacramenta ac orationes fidelium. Per ly *Vale* prohibentur mutuae salutationes scripto, signo, verbo. Per ly *Communio* interdicitur habitatio in eadem domo, conversatio, murum, &c. Per ly *Mensa*, ne quis cum excommunicato in eadem mensa comedat vel bibat, vel in eodem lecto dormiat.

Cæterum probabilius videtur, quòd, qui cum excommunicato participat verbo vel osculo vel in mensa, non semper peccat mortaliter, sed solùm quando in crimine illi participat, vel in Divinis, vel in contemptum Ecclesiæ. Ratio quia hoc videtur nimis grave & durum.

Quid ergo faciat Sacerdos actu consecrans, si videat intrare aliquem excommunicatum?

Dico cum communi: Si intret non ex professo, ut sacrum audiat, sed ut solum obiter pertranseat, aut in templo obambulet, potest Sacerdos sacrum prosequi, quia hoc non est verè interesse Divinis; si verò vult audire Missam adiungat aliorum, debet Sacerdos curare, ut exeat, (modò sine scandalo fieri possit) vel cessare à Sacro; si verò probabilliter subsit scandalum, & canon inceptus non sit, recedat ab Altari; si canon jam sit coëptus prosequatur Missam usque ad Communionem inclusivè, qua sumpta recedat, & Missam finiat in Sacristia.

potestne superior maiore excommunicatione ligatus absolvi à suo subdito, & quidem etiam excommunicato, V. G. in casu mutue percussiois?

R. Cum nostro Donato tom. 3. tract. 1. q. 17. sic discutente: Dico, quòd sic, quia confessorius huiusmodi sumit auctoritatem non ab eligente, sed à canone committente, quandoquidem priores in suis conventibus & in eorum absentia subpriores & eorum Vicarii omnes fratres nostri Ordinis ad eorum conventus declinantes ab omnibus peccatis & censuris, tam à jure quàm ab homine generaliter prolatis, & Sedi Apostolicæ specialiter non reservatis, possunt absolvere, ac etiam eis Sacramentum Eucharistiæ & Unctionis ministrare,

ut constat ex *Mari magno Clement. IV.* nobis indulto, & habetur expresse in prologo nostrarum Constitutionum; sed totum id, quod hi priores possunt in suos subditos, valent & hi in illos, si in ipsorum confessores eligantur; ergo si superior aliquis percusserit suum subditum, potest ipse percutiens absolvi ab alio subdito suo electo ab ipso in confessorem. *Roderiq. tom 1. q. 20. a. 12. in. fin. verb. adverte.*

Amplia, ut ob causam necessitatis extremæ, si subditus & prælatus adinvicem se percussissent, & in conventu non sit aliquis, qui eos possit absolvere, possint adinvicem se absolvere, prout docent plures DD. quos allegant & sequuntur *Roderiq. loco cit. & Passarell.* quia, licet excommunicatus per cap. *audivimus 24. q. 1.* non possint alium excommunicatum à majori excommunicatione absolvere, in casu tamen necessitatis potest, nam necessitas legem non habet, ut dicitur in c. *discipulos 26. de consecrat. dist. 5.* Hæc Donatus. Qui tamen in eodem tom. tract. 12. q. 84. resolutionem dat de hoc casu mutux percussione superioris & subditi vult solum tenere, si percussio sit occulta seu non notoria, & quod prælatus tunc prius debeat absolvere subditum, & subditus absolutus postea prælatum. Si autem casus sit notorius & clarus, prælatus ex privilegio eligendi sibi confessarium (quo per percussione non privatur) eligat confessarium etiam extraneum sæcularem, (dum alium non habet) qui electus habet facultatem absolvendi, non à prælato eligente, sed à Papa committente; si verò nullius alterius confessarii copia esset, nec etiam

V

sub-

subditus percussus esset confessorius, prælatus gerat se, ac si esset solus, & ad vitandum scandalum, infamiam, &c. potest celebrare, nec celebrando sit irregularis.

Quid est suspensio?

Suspensio, propriè Clericos tantùm afficiens, definitur, quòd sit censura Ecclesiastica, privans clericos functionibus & juribus Ecclesiasticis, vel in totum, vel in partem.

Quotuplex est suspensio?

Duplex: Scilicet ab officio & à beneficio. *Pri-*
ma prohibet Ordinum executionem, *secunda* perceptionem fructuum beneficii; & hæc vel est totalis, vel partialis. Rursus alia est à jure, alia ab homine; alia reservata, alia non.

Suspensio gravis supponit gravem culpam. De absolutione à suspensione loquendum est, sicut de absolutione ab excommunicatione.

Suspensus exercens munus officii incurrit irregularitatem Papæ reservatam. Patet *ex cap. 15, quæ de sent. excom. in 6.*

Quid est interdictum?

Est Censura prohibens aliquorum Sacramentorum administrationem & receptionem, & Divina officia, sepulturam Ecclesiasticam & Ecclesiæ ingressum. Differt ab excommunicatione, quæ totaliter privat communionem fidelium; à suspensione, quæ directè privat usu Ordinum & officiorum,

Quotuplex est interdictum?

Duplex: *Locale*, quod prohibet in certis locis
Divinis

Divinis assistere; & *personale*, quo id prohibetur talibus certis personis

Ad interdictum reducitur eique similis est cessatio à Divinis, quæ tamen non est propriè censura, sed est ipsa desistentia à Divinis. Differt ab interdictio per hoc, quòd solùm afficiat locum, non item personas.

Quid est irregularitas?

Est impedimentum Canonicum, directè impediens à susceptione Ordinum, & usu susceptorum, ut Ordines sunt.

Quotuplex est irregularitas?

Duplex *Una*: ex defectu, altera ex delicto. Irregularitas *ex defectu* dicitur 1. *ex defectu animæ*, ut si quis sit amens, furiosus, phreneticus, arreptitius, vel energumenus, id est, qui à Dæmone obsidetur, item Neophytus, id est recenter baptizatus &c. 2. *Ex defectu corporis*, ut si quis sit mutilatus, carens membro aliquo, vel notabiliter deformis, vel careat utroque oculo, vel etiam sinistro tantùm. *Item*, si quis sit epilepticus, id est, laborans morbo caduco, vel Hermaphroditus, id est, in quo sunt membra genitalia utriusque sexus, item castratus, gibbosus tamen & claudus, si sine baculo Missam celebrare possit, non est irregularis. *Cap. si quis 10. dist. 55.* 3. *Ex defectu natalium*, *etatis item*: & *libertatis*, ut si quis sit spurius, vel nothus aliòve illicito concubitu natus, seu publicè expositus, vel si quis sit mancipium seu servus propriè dictus, vel Ordines suscipiat ante ætatem à jure statutam. 4. *Ex defectu Sacramenti*,

id est bigamiâ, 5. Demùm ex defectu *lenitatis*, id est ex homicidio licitè patrato.

Irregularitas *ex delicto* dicitur 1. ex iteratione Baptismi. 2. Ex indebita susceptione vel usu Ordinis. 3. Ex actu infidelitatis, hæresis, vel apostasiæ. 4. Ex Infamia, ut si quis sit Sodomita, perjurus in judicio, fatelles, carnifex & similis farinæ homines. 5. Ex homicidio illicitè patrato.

Quis potest dispensare in irregularitatibus?

Solus Papa jure ordinario dispensat in irregularitatibus. *Ratio*, quia nemo Papâ inferior potest dispensare in universali jure Canonico, sed tali jure irregularitates sunt statutæ, ergò.

Episcopi tamen & similes Prælati juxta Trid. ff. 24. *de reform. c. 6.* dispensare possunt in aliquibus irregularitatibus. Verba Trid. sunt: *Licet Episcopis in irregularitatibus omnibus & suspensionibus, ex delicto occulto provenientibus, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentiosum.*

Pariter Superiores Religionum habentes jurisdictionem quasi Episcopalem possunt cum suis subditis dispensare in hæresis crimine, & in iis omnibus casibus, in quibus possunt Episcopi cum suis.

* * *

CASUS. I.

C A S U S I.

Simon Sacerdos citatus à suo Ordinario, nec comparere volens, suspensus est ab officio ratione contumaciæ, qui, cum se ad hanc Dioccesin transtulerit, nec de tali suspensione hic constet, celebravit sæpè, fructusque sui beneficii percepit. Q. 1. an irregularitatem incurrerit, 2. an confessor teneatur cogere Simonem ad fructuum restitutionem?

R. Ad 1. affirmativè. Ratio, quia suspensio concomitatur personam, sicut excommunicatio, utraque enim decernitur adversus personam in pœnam sui delicti, & ideo, ubicunque suspensus vel excommunicatus celebret, irregularitatem incurrit, in quâ solus Papa dispensat. Ita communis in c. 1. de re jud. l. 6. adjunctis, quæ dicit. in c. 1. de sent. excommunic. eodem lib. & cap. final. de exces. Prel. Sylvest. verb. suspensio §. 5. Angel. eodem. 3. §. 1. Tab. eod. §. 9. Navarr. in manu. c. 27. n. 163 & cap. 25. n. 93.

R. Ad 2. negativè, quod scilicet non teneatur Simon ad restitutionem fructuum, quos ex suo beneficio accepit, nisi fortè suspensio fuerit tam diuturna, ut tacitè vel expressè habeat vim privationis. Ita Bonifac. in Clem. cupientes de sent. excommunic. & probatur, quia beneficium est quid diversum ab officio, talesque redditus convenerunt sibi alia ratione, quàm ob exercitum officium, à quo est suspensus, ergò per suspensionem officii non est

fructibus beneficii privatus, præsertim, quia pœnæ sunt restringendæ *de reg. juri. cap. in pœnis.*

CASUS II.

Petronius presbyter ante legitimam ætatem S. ordinem sacerdotalem suscepit, de quo peccato postea confessus & existimans sibi licitum sacra facere, celebravit sæpè. Q. 1. an sit suspensus, 2. an dato, quod sit suspensus, postea sacra faciens irregularitatem incurrat, 3. an beneficium debeat remittere?

R. Ad 1. quod si Petronius, cum sciret ætatis suæ defectum, est datâ operâ sacris his ordinibus initiatus, suspensionis pœnam ipso facto incurrit *per Bullam Pii II, quæ incipit: cum ex sacrorum.* Si verò bona fide suscepit, & quadam animi simplicitate existimans completam attigisse ætatem, est ordinatus, nec in excommunicationem, nec irregularitatem aut suspensionem incidit. Non quidem in irregularitatem aut suspensionem, eo quod Pius II. in dictâ extrav. non fert suspensionis censuram, nisi in eos, qui dolosè accedunt; ut patet ex illo verbo: præsumpserint, & notat *Cardinal. Clem. 1. q. 38. de privil. & Nav. in manu. c. 27. n. 155.* Non item succumbit excommunicationi, maximè, si diligentiam adhibuit, quâ certior redderetur de suâ ætate. Tum quia non videtur tunc peccasse mortaliter, id quod exigitur ad incurrendam majorem excommunicationem. Tum, quia verbum: audeat positum in Episcopali excommunicatione insinuat dolum & malam fidem.

R. ad

R. Ad 2. Petronium, dato, quòd sit suspensus, postea tamen celebrando non contraxisse irregularitatem. *Ratio*, quia licet temerariè se ad ordines ingesserit, postea tamen bona fide & purâ simplicitate per confessionem purgato peccato exercevit ordinem, existimans, id sibi esse licitum, & ideo, cum nec scienter nec temerariè id fecerit, & ad hanc irregularitatem incurrendam requiratur, quod sciens & audax celebret, ab irregularitate excusatur, ut declarat *Navarr. in capit. accepta de rest. spol. 8. n. 22. & in Man c. 27. n. 156.*

R. Ad 3. quod si Petronius sciens aut scire debens se suspensum & excommunicatum atque irregularem, beneficium Ecclesiasticum acceperit, lethaliter deliquit & titulus est nullus. *C. cum inter. de elect. cap. pastoralie, & cap. si. celebrat. de cleric. excom. minist.* Et ideo astringendus est à confessore, ut vel renuntiet, vel habilitatem ac dispensationem occultè à summo Pontifice impetret, faciendo expressam mentionem de intrusione, in quam incidit, accipiens scienter possessionem dicti beneficii, ut probat *Felin. in cap. in nostra coroll. 7. de rescrib.* vel certè est admonendus, ut habilitatem à S. Pontifice obtineat ad beneficium habendum, & postea clam expostulet ab ordinario, ut illud sibi de novo conferat & hoc consuluisse se dudum affirmat *Nav. in manu. c. 27. n. 194.* non tamen tenetur fructus omnes beneficii interim acceptos restituere, quia suspensus solum erat ab officio; jam autem suspensus simpliciter ab officio non censetur esse à beneficio, quo ad ea, quæ dantur illi, quæ non interest divinis officiis, dum-

modo suspensio non sit tam diuturna, ut habeat vim privationis, ut refert *Bonif. in Clem. cupientes.*

CASUS III.

Thadæus Parochus novit Antonium machinari necem uxori, cui facile posset obstaré, nec tamen obstat. Q. an in irregularitatem inciderit?

R. Negative, quia irregularitas ex delicto proveniens non incurritur, nisi tale delictum sit directè vel indirectè volitum, jam autem actio Antonij, ad quam Thadæus efficienter non concurrat, nunquam fit ipsi indirectè voluntaria, nisi debuerit & potuerit eam ex officio impedire, ut sentit D. *Th. 1. 2. q. 6. a. 6.* Parochus autem non tenetur ex officio ad impedienda omnia mala suorum subditorum, sed illa solum quæ proveniunt aut ab errore, aut à carentia sacramentorum, tenetur enim ex officio tantum docere & Sacramenta administrare & exemplo pascere, ut habet *Trid. ss. 23. c. 1.*

§. IV.

De Casibus reservatis.

Quid est reservatio quoad præsens?

Est restrictio jurisdictionis ad absolvenda certa peccata, facta illi, quia aliàs habet ordinariam vel delegatam jurisdictionem, unde eorum absolutio reservatur ipsi reservanti, nim. Papæ, si sit Papalis, vel Episcopo, si sit Episcopalis; sine quorum proinde licentia nemo ab iis validè absolvit extra mortis articulum

quascunque Romanæ Ecclesiæ terras aut ditiones. Cæteræ sunt rariores.

Excommunicationes reservatæ Papæ extra Bullam Cœnæ sunt 38. ex quibus in præsentī sufficit adducere eas, quæ in partibus his sunt usitatiorēs?

Prima est contra percussores Clericorum, si enormis sit percussio, juxta Can. si quis suadente &c.

Secunda est in duellantes & cooperantes.

Tertia est contra Clericos, cum excommunicatis à Papa voluntariè communicantes, & admittentes eos ad Divina officia, & omnes qui communicant in crimine habente excommunicationem annexam.

Quarta est contra eos, qui obtinuerunt absolutionem ab excommunicatione Papæ reservata sub conditione de satisfaciendo parti læsæ, & conditionem non implent, hi enim rursus excommunicationem novam incurrunt.

Quinta est contra Clericos inducentes quancunque personarum ad faciendum votum vel jura-menta, ac promissionem, quatenus talis persona sibi in eorum Ecclesia sepulturam eligat, vel jam electam aliò transfeeat.

Sexta est contra recipientes vel dantes cum pacto quocunque rem ad hoc, ut religionem quis ingre-diatur.

Septima est contra Mendicantes transcentes ad Ordinem non Mendicantium absque speciali Papæ licentia.

Octava

Octava est contra eos , qui temerariè præsumunt asserere hæresin esse, vel peccatum mortale, sentire, B. Virginem esse conceptam in peccato originali , vel sentire oppositum.

Nona est contra dantes vel permittentes in Curia Romana aliqua donativa , ut ea , quæ petunt , faciliùs assequantur.

Decima est contra viros intrantes Monasteria Monialium , & contra mulieres intrantes Monasteria virorum.

Undecima est contra malitiosè componentes, retinentes , aut imprimentes libros infames & detraкторios contra Ordines S. Dominici & Francisci.

Duodecima contra furantes libros aut quaterniores ex Bibliothecis Minorum & Prædicatorum.

Decima tertia contra Religiosos cujuscunque Ordinis administrantes Sacramenta Eucharistiæ , Extremæ Unctionis , vel solemnizantes Matrimonium sine speciali Parochi licentia.

Decima quarta contra simoniacos reales circa Ordinem vel beneficium.

Decima quinta contra committentes simoniam confidentialem.

Decima sexta contra incendiarios , publicè pro excommunicatis denuntiatis.

Decima septima contra eos , qui sepeliunt hæreticos in loco sacro.

Decima octava contra sacrilegos , qui non solum infringunt Ecclesias vel hospitalia , sed etiam bonis spoliant.

Decima nona contra impediētes vel vexantes eos , qui volunt ingredi religionem.

Vigesima

Vigesima in Moniales professas sine gravi causa Monasterio exeuntes.

Vigesima prima in habentes litteras Apostolicas falsas, & non destruentes eas; item in falsarios litterarum Apostolicarum.

Vigesima secunda contra impediētes executionem litterarum sacrae poenitentiariae.

Vigesima tertia contra legentes aut retinētes libros prohibitos, ubi non est sermo de libris hæreticis, de quibus supra. Hæc excommunicatio est sententiæ ferendæ.

Excommunicationes Papæ non reservatæ usitatiores sunt sequentes:

Prima lata est in Religiosos habitum suum temerè & longo tempore dimittentes.

Secunda in eos, qui contrahunt matrimonium in gradibus prohibitis, vel cum Monialibus.

Tertia in eos, qui cogunt fœminas ad matrimonium vel ad Monasterium.

Quarta in dominos sæculares, qui prohibent suis subditis, ne Ecclesiasticis sua bona vendant, aut ab iis emant, aut alia officia præstent.

Quinta in eos, qui procurant abortum fœtus animati.

Sexta in Confessarios Monialium, si foveant discordias in electione.

Septima in Doctores & Professores non facientes professionem fidei, ubi Bulla S. Pii V. recepta est.

Octava in negligentes administrare justitiam Ecclesiasticis.

Nona

Nona in Religiosos instituentes novum Ordinem, audientes leges vel medicinam extra claustra, tenentes arma sine licentia intra claustra.

Decima in imprimentes, imprimi mandantes, vendentes, apud se retinentes, evulgantes libros de rebus sacris sine nomine authoris & approbatione Ordinarii.

Undecima in raptores mulierum, juvantes, faventes.

Duodecima in dominos temporales concedentes in terris suis locum pro duello.

Decima tertia in præsumentes absolvere à casibus Bullæ Cœnæ.

Casus Episcopis reservati pro diversitate locorum sunt varii, in Archi-Diœcesi Coloniensi sunt sequentes :

1. Apostasia. 2. Adulterium manifestum. 3. Blasphemia magna, seriòque prolata. 4. Homicidium voluntarium. 5. Incendium Ecclesiæ deliberatè procuratum. 6. Incestus cum consanguineis vel affinibus in primo vel secundo gradu, aut cum sanctimonialibus. 7. Injunctio violenta in parentes cum enormi læsione eorundem. Nomine parentum etiam veniunt parentes meæ uxoris. 8. Ligatura, & omne maleficium, quo impeditur usus matrimonii. 9. Perjurium manifestum. 10. Sortilegium, id est, dum quis mittit sortes vel quid æquivalens ad cognoscendum secretum præteritum vel futurum ex pacto cum dæmone innito, explicite vel implicate. 11. Sodomia, intellige perfecta. 12. Raptus Virginum. 13. Veneficium, id est dum homini vel animali inferitur corporale nocu-

mentum. 14. Peccatum complicitis, putà in materia carnis, quod recenter est adjunctum.

Quænam est differentia inter casus Papales & Episcopales?

R. Hæc, quia casus Papales reservantur ratione annexæ censuræ, quæ quia est pœna, in subiecto contumaciam supponens, non incurritur ab ignorante casum illum esse reservatum; secus est de casu Episcopali, ut patet in peccato complicitis.

Quis potest absolvere à casibus reservatis?

R. A casibus Bullæ Cœnæ solus ordinariè absolvit Papa; si tamen sint occulti, & nondum ad forum contentiosum deducti, etiam absolvit Episcopus juxta *Trid. ss. 24. de refor. c. 6.* vel per se ipsum, vel per suum Vicarium; in hæresis verò crimine per se ipsum tantum, non verò per Vicarium. Etiam ab ipsis publicis potest absolvere Episcopus, si adsint impedimenta, ob quæ pœnitens personaliter Sedem Apostolicam accedere nequit. *Ratio*, quia Ecclesia ut pia mater censetur hoc concedere.

Quænam sunt illa impedimenta?

R. Sunt hæc: *Primum* est periculum mortis in itinere. *Secundum*, longa infirmitas etiam non periculosa. *Tertium*, paupertas, ut si cogeretur mendicare, qui aliàs non solebat. *Quartum*, ætas senilis vel juvenilis. *Quintum*, sexus fragilitas, ut si pœnitens fœmina sit. *Sextum* si pœnitens non sit sui juris, ut filius respectu patris, servus respectu domini

domini. *Septimum*, cura animarum. *Octavum*, debilitas, ob quam molestia itineris ferri non possunt. *Nonum*, debilitas membrorum, ut si sit cæcus, claudus, &c. *Decimum*, quodvis impedimentum, quod arbitrio prudentis judicatur legitimum.

Habentne regulares potestatem absolvendi à casibus Bullæ Cænæ?

R. Negativè. Superiores tamen Regularium ab iisdem occultis suis duntaxat absolvere possunt: quia habent jurisdictionem quasi Episcopalem, unde eandem habent facultatem in suos, quam Episcopi in sibi subditos.

Possuntne Regulares absolvere à casibus Episcopo specialiter reservatis?

R. Non possunt sine speciali licentia Episcopi; nam opposita sententia est damnata ab Alexandro VII.

Possuntne Regulares absolvere à casibus Papæ reservatis extra Bullam Cænæ?

R. Regulares extra Italiam degentes possunt absolvere ab iisdem, exceptis quinque. *Primus* est violatio clausuræ monialium ob malum finem. *Secundus*, violatio communitatis Ecclesiasticæ. *Tertius*, provocatio & pugna in duello. *Quartus*, injectio manuum violenta in Clericos. *Quintus* est Simonia realis scienter contracta, & Simonia confidentialis complera. Ab his autem quinque etiam possunt Dominicani absolvere confratres SS. Rosarii certis temporibus, prout concessit Leo X. & Barbosa docet, quod etiam ab his quinque possint absol-

absolvere Mendicantes extra montes. Videatur *Busenbaum de cens. dub. 5.* Sbogar *V. de Regularib. n. 50.* & apud hos citati, qui putant, Regulares etiam post constitutionem Clementis VIII. posse absolvere ab omnibus casibus Sedi Apostolicæ reservatis, (exceptis Bullæ Cœnæ) sicut poterant ante eam, præterquam in Italia extra urbem.

Quid observandum eis, qui absolvunt à casibus Papalibus?

R. Absolutio semper fieri debet satisfactâ parte læsâ, vel saltem de hoc præstitâ sufficienti cautione, non quæ sufficit ad libitum læsi, sed ad iudicium prudentis Confessarii.

Qui habet facultatem absolvendi à casu Papæ reservato, potestne ab eodem absolvere, si etiam Episcopo sit reservatus?

Affirmo. Ratio, quia ablato majori ligamine non remanet aliud minus.

Potestne quis à reservatis absolvi indirectè, & in quibus casibus?

R. Si pœnitens præter reservata habeat sola venialia, Sacerdos expositus eum indirectè absolvere potest à reservatis, cum onere tamen, ut pœnitens postea reservata confiteatur denuò alteri habenti facultatem, & hoc in duplici casu.

Primus est, si quis bonâ fide putans Confessarium habere jurisdictionem in reservata, quam tamen non habet, eaque cum non reservatis confiteatur. **Ratio,** quia adest debita materia etiam proximi.

proxima, nimirum sincerus dolor & confessio & forma. Tum etiam, quia bona fides excusat, ergo &c.

Dixi: *Bonâ fide*; si enim sciat Confessarium carere illâ facultate, committit sacrilegium, & Sacramentum est nullum.

Secundus est, si subsit gravis causa, vel necessitas, qualis est, si Sacerdos necessario debeat sacrificare, vel Laicus communicare, ita ut sine gravi scandalo vel infamia id omitti, aut Superior adiri non possit. *Ratio*: Cum Jure Divino requiratur, ut conscius peccati mortalis antè Communionem confiteatur, melius est, ut confiteatur prædicto modo, quàm quòd omninò omittat.

Nota tamen, quòd hæc obligatio se præsentandi Superiori non sit ad accipiendam novam absolutionem, sed ut Superiori innotescat, quòd sit absolutus, & ut is videat de satisfactione, quid opus sit facere.

Quid, si talis datâ occasione se non præsentet?

Dico: Recidet in excommunicationem, non quidem eandem numero, à qua absolutus fuit, sed in alteram similem ob inobedientiam, *cap. eos, qui de sent. excom.* Recidit autem non statim neglectâ primâ commoditate, nisi negligentiam comitetur malitia & contemptus, nam Canon, quo decreta est hæc censura, habet: *Qui contempserint.*

*Petrus simplex Sacerdos absolvit in agone
Paulum à casu reservato, convalescit
eger, teneturne iteratò confiteri?*

*Dico : Non tenetur, quia quod semel legitimè
remissum est, secundò confiteri non obligatur.*

*Andreas Parochus obtinuit facultatem absol-
vendi ab excommunicatione unum, non ta-
men expressum & nominatum. Q. An
illa facultas valeat pro absolven-
do alio?*

*R. Negativè. Ratio, quia talis absolvendi li-
centia habet vim ex intentione concedentis : jam
autem Papæ intentio non fuit concedere pro uno
indefinitè & vagè sumpto, id est, pro quolibet eli-
gendo à voluntate Parochi, sed pro eo uno deter-
minatè & singulariter, pro quo petebatur.*

*Porro absolutio à censuris potest etiam dari ab-
senti, imò existenti in mortali. Ratio, quia non
est sacramentalis, per quod differt ab absolutione
sacramentali. Potest item reservatio tolli etiam ex-
trà confessionem, imò & una reservatio sine altera
sic tolli potest, non minùs ac una censura sine alte-
ra, ut dictum est suprà de excommunicatione.*

*Reservatio casuum; aut data ab eis absolvendi
licentia, cessatne per mortem Episcopi re-
servantis, vel eo excommunicato?*

*R. I. Reservatio casuum Episcopaliū extin-
guitur per mortem vel amotionem Episcopi, nisi
sint*

sunt reservati per Synodum, *Ratio* 1. P. est, quia ultrà se non extendit intentio vel potestas Episcopi. *Ratio* 2. P. est, quia in eo casu reservatio habet rationem legis, quæ dura etiam mortuo Legislatore.

R. 2. Facultas absolvendi à reservatis per mortem Episcopi vel ejus amotionem non exspirat re adhuc integrâ, id est illa facultate à Confessario nondum in actum reductâ. *Ratio*, quia gratia facta non exspirat per mortem concedentis, aut per amotionem ejus ab officio re adhuc integra, C. si nulla de prebendis in 6, sed in utroque casu concessio est gratia jam facta, non facienda, ergò.

R. 3. Hæc facultas etiam non exspirat per excommunicationem vel suspensionem Episcopi. *Ratio*, quia, licet talis Episcopus in eo statu actus suos validè nequeat exercere, quos tamen semel antea exercuit, illi subsistunt.

Ex quo sequitur, quòd etiam Episcopus in illo statu non possit revocare facultatem absolvendi alteri concessam. *Ratio*, quia per hanc revocationem exerceret actum suæ potestatis.

§. V.

De Indulgentiis.

Quid est Indulgentia?

Est relaxatio pœnæ temporalis debitæ peccato actuali jam remisso, homini in gratia existenti concessa extra Sacramentum à Prælato Ecclesiæ illi applicante Thesaurum Ecclesiæ.

Quid est Thesaurus Ecclesiæ?

Thesaurus Ecclesiæ sunt bona opera ac satisfactiones Christi, Deiparæ, Apostolorum, Marty-

rum, & omnium justorum a primo justo Abel usque ad ultimum, qui in fine mundi nasciturus est, quæ semper manent in Divina acceptatione, ac data sunt Ecclesiæ, (cujus Christus est caput) ut ex iis simul junctis velut ex quodam spirituali publico ærario membris indigentibus communicetur.

Quis potest largiri indulgentias?

R. Cum S. D. in suppl. q. 26, a. 3. *Potestas faciendi indulgentias architectonicè residet in Papa, quia potest facere, prout vult, causâ tamen existente legitimâ, sed in Episcopis est taxata secundum ordinationem Papæ.* Porro est Episcopo taxatum, ut possit solum dare indulgentiam 40. dierum auctoritate S. Pontificis, item in dedicatione Ecclesiæ indulgentiam unius anni. Solet etiam Papa suis Legatis dare facultatem concedendi indulgentias, & summo Pœnitentiario.

Potestne Papa lucrari indulgentias aliis concessas?

Affirmo. Sicut & gaudere potest dispensationibus aliis, V. G. in jejuniis datis. *Ratio,* quia aliàs esset peioris conditionis, quàm cæteri.

Quotuplex est indulgentia?

R. Dividitur 1. in realem, personalem & localem. *Realis* est, quæ conceditur alicui rei, rosario, V. G. vel imagini, seu potiùs in favorem illius, qui rem talem gestat. *Personalis* conceditur personæ, ut eam lucraretur vel in articulo mortis, vel quoties hoc vel illud opus pium injunctum fecerit.

Localis

Localis conceditur alicui loco scilicet Ecclesiæ vel Altari.

Item alia est totalis, partialis alia. *Totalis* est plenaria, remittens lucranti totum pœnæ reatum. *Partialis*, quæ tantum partem.

Indulgentia plenaria differtne à Jubilæo?

R. Non differunt quoad substantiam seu quoad effectum remissionis totius pœnæ, sed tantum quoad jurisdictionem & majorem facultatem, V. G. absolvendi à casibus reservatis & censuris, dispensandi in votis & juramentis, quæ amplè solent concedi in Jubilæo. Ex quo patet, quòd Jubilæum nihil aliud sit, quàm *Indulgentia omnium pœnarum temporalium peccatis debitarum cum varis privilegiis & facultatibus* ante nominatis.

Quæ conditiones requiruntur in lucrante Indulgentias?

R. Quinque. *Prima* est, ut sit baptizatus. *Secunda*, ut non sit excommunicatus excommunicatione majori. *Tertia*, ut indulgentiâ pro tunc indigeat. *Quarta*, ut sit in gratia, præsertim, si finis indulgentiarum sit Deum populo Christiano placare. *Quinta* conditio est executio operis injuncti.

Teneturne quis opera præscripta implere per semetipsum?

Affirmo, quia communiter hæc est mens Pontificis.

Potestne uno actu lucrari quis duplicem indulgentiam?

Affirmo, si ea sit mens concedentis, quia ab eo hæc res dependet.

Quid si utraque indulgentia sit plenaria?

Dico, non posse unico actu lucrari. *Ratio*, quia prima plenaria, si reverà obtineatur, remittit totam pœnam; ergò nihil restat, quod collatur per alteram; vel certè utraque concurrit ut duplex causa partialis ad eundem effectum.

Qui omni culpâ immunis in eo instanti, quo lucratus est indulgentiam, moritur, nonne continuo in cœlum evolat?

Affirmo. Ratio est: Quia nulla obstat remora, nim, nec culpa, nec pœna, ut casus supponit.

Requiriturne intentio ad lucrandas indulgentias?

Dico: Actualis intentio non est necessariâ, sed sufficit habitualis aut interpretativa, *Ratio*, quia Papa concedens indulgentiam non censetur aliam intentionem requirere, cùm Bulla aliam non exprimat, sed solùm dicat: Indulgentiam concedi piè visitantibus V. G. Ecclesiam.

Quibus concedi possunt indulgentiæ?

R. Concedi possunt tam vivis, quàm defunctis, cum hac tamen differentia, quòd vivis concedantur per modum sententiæ seu judicialis potestatis
eos

eos à pœna absolviendo, defunctis verò solùm deprecativè per modum suffragii, auxilii, vel solutionis Deo factæ per oblationem satisfactionum Christi & Sanctorum ex Thesauro Ecclesiæ.

Ratio istius differentia est, quia absolutio judicialis est actus jurisdictionis in subditos, sed defuncti, cùm sint extrà forum Ecclesiæ; non sunt amplius subditi eis, benè tamen vivi, ergò.

Cæterùm, licet hæc indulgentia in vivis infallibilem habeat effectum, positis scilicet omnibus requisitis, non tamen ita in defunctis. *Ratio*, quia Deo liberum est dictum suffragium vel solutionem admittere vel non, cùm ad hoc nec ex justitia nec aliunde obligetur. Unde, quòd suum habeant effectum, ex sola pender Dei misericordia; attentis tamen meritis eorum, (quibus applicantur) dum erant in via, quia, ut dicit S. Aug. in lib. de cura pro mortuis : *Indulgentiæ & suffragia illis solis defunctis prosunt, qui in hac vita meruerunt, ut in purgatorio hæc illis prodesse.*

Quid, si talis anima non amplius esset in Purgatorio?

Dico : Quòd Deus illa suffragia applicet alteri, nisi tamen is, qui ea explicavit, intenderit alteri determinatæ animæ applicare, si prior non indigeat, vel non sit capax.

Translato Festo transferunturne indulgentiæ?

R. Communiter non transferuntur, si Festum fori quoad solum Sacrum & horas Canonicas transferatur. *Ratio*, quia hæc censetur esse mens

Pontificis , quam probat praxis fidelium de tali translatione nihil scientium , & ita pater in festo Annuntiationis B. V. dum celebratur in hebdomada sancta , Sacro & Officio translato post Pascha. Aliud esset , si simul quoad forum in alium diem transferretur , tunc enim etiam transfertur indulgentia. Quod specialiter Ordini nostro indultum esse à Clemente VIII. quoad festa SS. Ordinis nostri refert noster Fontana de Festis SS. n. 4.

CAPUT XII.

De

Sacramento Extremæ Uctionis.

Quid est Extrema Uctio?

R. Est Sacramentum à Christo institutum ad abstergendas peccatorum reliquias. Probabilius dicitur , quod sit institutum à Christo post resurrectionem unà cum Sacramento pœnitentiæ. Ratio , quia est institutum contra reliquias peccatorum , ergo est completivum & consummativum Sacramenti Pœnitentiæ , ergo conveniens fuit , ut non institueretur ante illud , sed cum illo.

Quænam est materia & forma hujus Sacramenti?

R. Materia ejus est oleum olivarum ab Episcopo benedictum. Trid. ss. 14 c. 1. Forma autem : *Per istam Uctionem & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus , quidquid per visum deliquisti , &c.* Et quamvis Minister ordinarius bene-

benedictionis hujus olei sit Episcopus, ut patet ex Trid. l. cit. simplex tamen Sacerdos ex commissione Papæ potest esse ejus minister extraordinarius, ut patet ex antiquissima consuetudine Ecclesiæ Orientalis.

Quid si Parochus solum habeat parum de oleo benedicto, potestne quid admiscere de non benedicto?

R. Potest in parva quantitate. Ratio, quia modicum admixtum trahit ad se benedictionem majoris, ut patet in aqua benedicta.

Quid, si Sacerdos non habeat oleum novum, seu hoc anno benedictum, sed solum antiquum?

Dico: Validè & licitè illo utitur in necessitate, extra quam eo utendo peccat, quia agit contra ritum Ecclesiæ.

Quæ corporis partes sunt inungendæ?

Dico, organa quinque sensuum, nimirum oculi, aures, nares, os, & manus. Ratio est S. Th. hic in suppl. q. 32. a. 6. in C. Quia quinque sensus sunt prima principia & instrumenta peccandi; cum enim nihil sit in intellectu, quin prius fuerit in sensu, omnia peccata actualia à sensibus originantur. Ergo inungi debent oculi propter visum, aures propter auditum, & sic deinceps.

Quid est effectus hujus Sacramenti, & quando confertur?

R. Effectus hujus Sacramenti proprius & primarius

rius est tollere reliquias peccatorum; effectus secundarius est alleviatio quædam ægritudinis corporalis, imò interdum perfecta sanitatis corporalis recuperatio; *si secundum Dei providentiam* (ut loquitur Trid.) *saluti animæ expedierit*. Hi tamen effectus non producuntur, nisi post ultimam unctionem. *Ratio*, quia hoc Sacramentum ante ultimam unctionem non est completum, cum omnes unctiones sint de essentia ejus.

Quodnam est subjectum hujus Sacramenti?

R. Solus homo baptizatus, adultus & periculose infirmus, dicente Trid. ss. 14. c. 3. hoc Sacramentum non nisi infirmo, de cujus morte timeatur, dari debet. Neque potest iterari, quamdiu manet eadem infirmitas & periculum mortis, aliàs, si infirmus convalescat, & in periculum mortis relabatur, potest iterari, ut habetur in Trid. loc. cit. Potest tamen etiam dari pueris graviter infirmis, quàm primùm sunt capaces doli ac peccati, adeoque & pœnitentiæ. *Ratio*, quia hoc Sacramentum est consummativum Sacramenti pœnitentiæ. Non tamen furiosis & perpetuò amentibus.

Quis est Minister hujus Sacramenti?

R. Solus Sacerdos, ita patet ex verbis S. Jacobi: *Infirmatur quis vestrum, inducat Presbyteros*. Item ex Trid. II. cit. quòd si Sacerdos ante omnes unctiones peractas moreretur, posset alius pergere, ubi prior defuit, & perficere. *Ratio*, cum

tum à pari de Eucharistia, si Sacerdos moreretur post consecrationem, *tum etiam*, quia, ut ait S. Th. *hic q. 29. a. 2. ad 3.* ministrorum pluralitas non tollit unitatem hujus Sacramenti, quia instrumentaliter tantum operantur.

Quanta est obligatio ad ministrandum hoc Sacramentum præsertim tempore pestis?

Quicumque curatus sub mortali tenetur Extremam Unctionem suis subditis eam petentibus dare. *Ratio*, quia fideles habent jus ad hoc Sacramentum, & curam gerentes vi sui officii ad ejus ministrationem se obligarunt; unde Parochus non obstante etiam parvo periculo, si illud non sit moraliter magnum, tenetur vel per se, vel per alium suis parochianis peste infectis conferre Extremam Unctionem, licet alia Sacramenta receperint, *ob rationem datam*. Si tamen Parochus absque notabili vitæ suæ periculo hoc Sacramentum ministrare nequeat, & reliqua pars Parochinorum carebit Pastore, si nempe Parochus contrahat pestem, & moriatur, ad id non tenetur, quia hujus Sacramenti susceptio non cadit sub præcepto.

Sed quid si Parochi sive justè, sive injustè absint, vel nolint servire, vel peste laborant, tenenturne alij Sacerdotes?

R. Tenentur ex lege charitatis & justitiæ legalis. *Ratio*: quia ad casum tantæ necessitatis consentur omnes Sacerdotes in sua ordinatione se obligasse

ligâsse, & pro eo obedientiam promississe Episcopo tam regulares quàm sæculares; ergo Episcopus omnibus in eo casu potest mandare.

Sed quid, si superior nollet permittere, ut ullus suorum pareat Episcopo in eo casu mandanti?

Dico: In eo casu eos potius debere parere Episcopo mandanti, quàm superiori suo. Ratio, quia in tali casu superior injustè contradicit.

CAPUT XIII.

De

Sacramento Ordinis.

§. I.

De Ordine in genere.

Quid est Ordo sive Ordinatio?

Re. Cum D. Th. q. 34. a. 2. & Mag. sent. quod sit signaculum quoddam, seu Sacramentum à Christo institutum, quo spiritualis potestas traditur ordinato exercendi ministerium Ecclesiasticum, simulque gratia sanctificans ad illud ritè obeundum. Ordinem esse Sacramentum est de fide, ut constat ex Concil. Florent. in instruct. Armenorum §. sextum Sacramentum & Trid. ss. 23. c. 3. & can. 3. & alibi. Et ratio est, quia illi convenit definitio Sacramenti, est enim 1. signum sensibile, ut patet, nimirum

nimirum vel impositio manus, vel externa traditio materiæ sive instrumenti cuiusdam V. G. candelabri vel calicis &c. Deinde confert gratiam, ut patet ex illo 1. *ad Timoth. 4. Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi cum prophetia, cum impositione manuum Presbyteri; Ergo.*

Nota, quod sicut in quovis Sacramento tria distinguuntur, nimirum 1. Sacramentum tantum 2. Res tantum. 3. Res & Sacramentum simul; ita & in hoc primum est externus ritus seu ordinatio. 2. gratia, 3. Character.

Quando hoc Sacramentum est à Christo institutum?

R. Esse institutum in ultima cœna. *Luc. 22.* Cum scilicet Dominus Jesus corpus & sanguinem suum Apostolis tradidit, iisdemque & eorum successoribus, ut offerrent, præcepit illis verbis: *hoc facite in meam commemorationem*, ut innuit. *Trid. ss. 22. c. 2. ibi (quos tunc novi Testamenti Sacerdotes instituebat) & can. 2. eadem ss.* cum enim ibi doceat Christum instituisse ordinem sacerdotalem, consequenter Idem judicandum de omnibus aliis, qui ad illum referuntur, eique inserviunt, ut bene Henriq. *L. 16. c. 3. Reginal. L. 30 c. 3. Bonac. de Sacr. D. 8. p. 1. n. 7.*

Quot sunt Ordines?

R. Esse septem, scilicet ostiatum, lectoratum, exorcistatum, acolytatum, Subdiaconatum, Diaconatum, Sacerdotium, ita *S. D. q. cit. a. 2. & Trid. ss. 23. c. 2. ubi, cum dogmaticè contrà hæreti-*

hæreticos loquatur, videretur omnes veros ordines numerare, ne doctrinam inminutam tradat.

Suntne omnes ordines propriè Sacramenta?

R. Affirmativè, causant enim omnes gratiam, & imprimunt characterem. Neque ex hoc sequitur, quod sint plura Sacramenta, quam septem, quia ordines sacerdotio inferiores non sunt *Sacramenta totalia, sed solùm partialia*, constituentia unum totale, scilicet Sacerdotium, ad quod omnes alij ordines referuntur velut ad finem, undè sunt *unum unitate finis*.

Si omnes ordines sunt Sacramenta, cur tantùm tres ultimi dicuntur Sacri?

R. Omnes quidem Sacramenta esse, quia sunt signa sacra & sanctificantia, soli tamen tres ultimi Sacri dicuntur, quia habent annexum solemne votum castitatis, per quod specialius & firmitus Deo consecrantur, qui iis insigniuntur. Unde quo tempore subdiaconatus annexum non habebat castitatis votum, sacer non dicebatur. *C. 9. à multis de stat. & qual. ord. Sc. 4. nullus dist. 60.* Vocantur etiam *Majores* propter sui eminentiam & dignitatem munerum, ad quæ eorundem susceptores deputantur; alii quatuor verò vocantur *minores*, eo quod subiecta sua in inferiori gradu constituent & minoribus officiis occupent.

Quæ & quotuplex est materia ac forma ordinis?

R. Materia cuiusvis ordinis est duplex; una remota, altera proxima. *Prima* est illud instrumentum

mentum, quod ordinando ab ordinante traditur per quod actus ordinis designatur, & in ejus traditione character imprimitur. *Secunda* est ejusdem traditio. *Forma* sunt verba Episcopi significantia potestatem, quæ ordinato datur.

Requiriturne contactus physicus in ordinando?

R. Probabilius esse requiri contactum physicum, ita S. Th. hic q. 34. a. 5. ad 3. Dicens: *Porrectio materia magis est de essentia Sacramenti, quam tactus, tamen ipsa verba forma videntur ostendere, quod tactus materia sit de essentia Sacramenti, quia dicitur: accipe hoc vel illud.* Non tamen contactus ille immediatus esse debet, ut patet in vino contento in calice, quod immediate physicè ab ordinando Presbytero non tangitur, sed sufficit tangere calicem, quia juxta communem hominum usum, qui tangit continens, censetur etiam tangere contentum, communiter tamen observatur, quod panis patenæ superpositus immediate tangatur.

Quotuplex est effectus ordinis?

R. Effectus cujusvis ordinis est duplex; unus primarius seu principalis, scilicet gratia sanctificans secunda. Alter secundarius scilicet character, qui imprimitur in quovis ordine, ita ut nullus ordo sit iterabilis.

Ratio 1. P. est, quia omne Sacramentum in subiecto ritè disposito causat gratiam sanctificantem, & quidem per se secundam, si sit Sacramentum

tum

tum vivorum: sed ut probatum est, quilibet ordo est Sacramentum & quidem vivorum, ergo. S. D. hic q. 35. a. 1. in O & ad 2. & ad 3.

2. & 3. pars ab eodem S. D. ibidem ad 2. docetur & probatur sic: Omne Sacramentum in quo non imprimitur character, est iterabile, sed nullus ordo est iterabilis, ergo quilibet imprimit characterem.

Quid est Character? imprimiturne indelebiter? & cui subiecto? ac quæ sunt eius munera?

R. 1. Character benè à Thomistis definitur, quòd sit *potestas spiritualis ordinata ad ea, quæ sunt Divini cultûs*. Ita S. Th. hic q. 63. a. 2. in O.

Ratio S. Thomæ est. Character per Sacramenta imprimitur, in quantum per ea homo deputatur ad ea, quæ sunt cultûs Christiani, qui consistit in recipiendo aut tradendo Divina: Sed ad utrumque horum requiritur quædam potentia, ad tradendum quidem potentia activa, & talis est Character Ordinis, ad recipiendum verò potentia passiva, & talis est Character Baptismi, licet enim is alia Sacramenta non recipiat *ut quod*, benè tamen *ut quo*, utpote faciens hominem eorum capacem. Tandem Character confirmationis, licet quemadmodum & Character Ordinis passivè se habeat in recipiendo Divina auxilia, est tamen potentia activa ad fidem cum robore proficendam.

R. 2. Character est perpetuus & indelebilis. Ita S. D. l. cit. a. 5.

Ratio ejus est, quia Character est quædam participatio

cipatio Sacerdotii Christi, quod est æternum, ut patet ex Psal. 109. v. 5. Unde remanet in cælo & in inferno, ut declarat S. D. *ibidem* ad 3. dicens: *quamvis post hanc vitam non maneat exterior cultus, remanet tamen finis illius cultus.*

Ex quo sequitur, quod si Sacerdos mortuus resuscitaretur, non esset rebaptizandus, nec reconfirmandus, nec reordinandus, secus est de conjugibus, quia vinculum conjugii morte solvitur, ut patet 1. Corinth. 7.

R. 3. Immediatum subiectum Characteris est, intellectus, non speculativus sed practicus. Ita S. D. *ibid.* ad 3.

Ratio S. D. est: Character ordinatur ad ea, quæ sunt Divini cultus, cultus autem Divinus est quædam protestatio fidei per exteriora signa. Ergo character immediatè residet in ea potentia, in qua est fides, sed hæc est in intellectu practico (speculativus enim abstrahit ab operatione) ergo & Character. Essentia autem animæ solum est subiectum ejus remotum.

R. 4. Munera characteris & quasi proprietates sunt. 1. Hominem facere aptum ad Divinum cultum. 2. Influerè in actus sibi proportionatos. 3. Hominem Christo configurare. 4. Eundem, qui characterè est insignitus, distinguere ab aliis. 5. Indelebilitas est etiam ejus proprietas.

Quodnam est subiectum capax ordinis?

R. De necessitate est, ut sit mas & baptizatus.

Ratio 1. P. est ex S. Th. hic q. 39. a. 1. in O Clericatus est quædam dignitas & præ eminentia

præ cæteris fidelibus. Sed ea non convenit mulieribus, nam juxta Apost. 1. Cor. 14. *Mulieres debent esse subdite viris & tacere in Ecclesia*, ergò.

Unde etsi Deipara quo ad sanctitatem fuerit dignior Apostolis, non tamen illi, sed istis claves Ecclesiæ à Christo commissæ sunt, nec Christus eam aut ullam mulierem admisit, quando in ultima Cœna discipulos ordinavit.

Hinc fit Hermaphroditum fœmineum sexum æquè participantem esse ordinis incapacem, quia simpliciter non est vir, sed pro fœmina reputatur *lege 10. quaritur ff. de statu hominum*, si autem prædominetur sexus virilis, quamvis sit capax, quia vir reputatur *cit. lege*, & alterum membrum inane est *ex Arist. de generat. animal. c. 4.* est tamen irregularis ratione indecentiæ.

Neque obstant nomina Diaconissæ, Presbyterissæ, Episcopissæ &c. quæ leguntur apud antiquos, significant enim 1. Quod fuerint uxores Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum ductæ ante ordinationem, quæ postea quo ad torum à viris separatæ cælibem cum iis vitam agebant. 2. Juxta S. Th. q. 39. cit. a. 1. in O fuerunt aliquæ cum quadam benedictione (sine tamen ordinatione) deputatæ ad recitandas homilias in officio Monialium, hinc dictæ Diaconissæ ab actu Diaconi, cujus est legere homilias *Val. 3. p. d. 9. q. 4. p. 1. Vasq. 3. p. d. 246. c. 3. & alii communiter.*

Ratio 2. p. est, quia Baptismus est janua omnium Sacramentorum.

Quæ sunt prærequisita ad validam & licitam susceptionem ordinum?

R. Prærequiritur *Primò* status gratiæ, quia quilibet ordo est Sacramentum vivorum causans gratiam secundam.

Secundò prærequiritur prima tonsura ex *Trid. ss. 23. c. 4. de reform.* Hæc enim est dispositio ad ordines.

Tertiò requiritur certa ætas, quæ pro minoribus ad minus debet esse septennium; ætas ad maiores ordines requisita statuitur à *Trid. ss. 23. de reform. c. 12.* his verbis: *Nullus imposterum ad Subdiaconatûs ordinem ante vigesimum secundum, ad Diaconatûs ante vigesimum tertium, ad Presbyteratum ante vigesimum quintum ætatis annum promoveatur.* Cæterum huiusce annos sufficit attigisse, quia *Trid.* tantum exigit, ne ante illam ætatem ordines recipiantur, ante illam autem non ordinatur, qui ordinatur in annis 22. 23. 25. inceptis. *Nav. c. 28. n. 116. Tol. l. 1. c. 61. Vasqu. 3. p. d. 246. n. 42.* Ad Episcopatum requiritur annus trigesimus completus *c. 7. cum in cunctis de elect.*

Quartò requiritur probitas vitæ & sufficiens scientia, ut innuit *Trid. loco cit.* Ubi videatur.

Quintò requiritur, ut ordinandus sit ingenuus seu liber, id est non sit mancipium. De hoc *S. D. hic q. 36. a. 3.* sic discurret: *In susceptione ordinis mancipatur homo Divinis officiis, & quia nullus potest alteri dare, quod suum non est, ideo servus, qui non habet potestatem sui, non potest ad ordines promoveri, si tamen promoveatur, ordinem suscipit, quia li-*

bertas non est de necessitate Sacramenti, licet sit de necessitate præcepti, cum non impediatur potestatem, sed actum tantum. Et similis ratio est de omnibus, qui sunt aliis obligati, ut ratiociniis detenti, & huiusmodi persona. Hæc ibi. Notat S. D. ibid. ad 5. quod, si servus est promotus sciente domino suo & non reclamante, ex hoc ipso ingenuus efficiatur.

Sextò requiritur, ut ordinandus non habeat ullum impedimentum canonicum, uti est V. G. irregularitas, ut patet ex definitione ejus data suprâ *cap. XI. de poenit.* Hic revidenda sunt omnia, quæ ibidem de irregularitate sunt dicta, & quanam sint irregulares. 1. Infames. 2. Bigami. 3. Gibbosi, amentes, &c. qui omnes arcentur à susceptione ordinum, priusquam cum eis dispenseetur.

Septimò requiritur, ut non sit ligatus censurâ excommunicationis, si enim in ea quis ordinem (etiam minorem) suscipiat, manet ab eo suspensus. Hanc suspensionem aliqui vocant irregularitatem.

Octavò. Nemo potest licitè suscipere ordinem superiorem, nisi prius acceperit inferiorem, quia est peccatum mortale ordinari per saltum, id est, prætermisso ordine priore, nam saltem de necessitate præcepti character unius ordinis præsupponit characterem alterius.

Nonò requiritur, ut S. Ordines statutis ab Ecclesia temporibus recipiantur, scilicet mane Sabbathis 4. temporum &c. Videatur *Trid. ss. 23. c. 8. de reform.*

Decimò, ut serventur certa temporum interstitia, quæ quo ad minores inter se relinquuntur à *Trid. ss. 23. c. 11, de reform.* Episcopi arbitrio, quare

quare attendenda Episcoporum decreta & consuetudines, quò ad ordines sacros *Trid. cit. ss. c. 11. 13. 14.* integrum annum Ecclesiasticum exigit à tempore, quo ordo susceptus est, ad idem tempus sequentis anni, qui aliquandò longior est, aliquando brevior, ut declaravit Card. congregatio, & servat Ecclesia. Hoc tamen Tridentini decretum non derogasse consuetudini, quâ Episcopi ex causa solent minores ordines & Subdiaconatum eodem die conferre, cùm nullo antiquo jure id prohibeatur, tradunt *Nav. c. 25. n. 71. Vit. de ord §. de tempore n. 2. Vasq. d. 246. a n. 47. Pias c. 1. n. 50.* Cæterùm dispensatio sumendi sacros ordines extra tempora à *Trid. ss. 23. c. 8. de reform.* reservatur S. Pontifici, & iis, quibus specialiter conceditur, ut Legatis à latere. Dispensatio verò in interstitiis in ordine ad suos subditos ab eodem conceditur Episcopo subsistente causâ, *si scilicet utilitas vel necessitas Ecclesie id ipsum exposcat.* Ut ait *Trid. l. cit.* Non tamen potest Episcopus eodem die duos sacros ordines conferre, id enim expressè prohibetur *l. cit. c. 13.*

Undecimò, ad ordines licitè suscipiendos requiritur animus clericandi, id est, ab iis sine justa causa non recedendi.

Duodecimò, ut sit subditus Episcopi ordinantis. *Trid. l. cit. c. 8.*

Ultimò, demùm ad sacros ordines requiritur sufficiens titulus honestæ sustentationis, cùm enim indecens sit Clericos sæculares cum sacri ordinis dedecore mendicare, & quoscunque etiam sæculares fordidum aliquem quæstum exercere *c. 73. Diacono-*

ni sunt dist. Trid. ss. 21. c. 2. de reform. Hinc sacri Canones & Concil. Trid. citatum statuerunt, ut nemo ad sacros ordines promoveatur, qui re ipsa non habeat, unde per totam vitam decenter sustentetur.

Hic autem titulus triplex est. Primus *Paupertatis*, quo ordinantur tantum regulares valide professi post *constit. S. Pii V. 74. Romanus, anno 1568.* Cum enim religio suum teneatur religiosum alimentare, & mendicare illi sit gloriosum, professio loco beneficii vel Patrimonii succedit *Can. 6. Concil. Calched.* qui refertur in *c. neminem 70. d. & supponit S. Pius V. in dicta constitutione, & tradit Abbas in c. 53. super inord. c. 10. de præb. cum comm. DD.*

Secundus est *Titulus beneficii* perpetui certos habentis redditus saltem distributionum quotidianarum (ut docet *Barbosa de offic. Episc. num. 24.*) ad honestam sustentationem sufficiens iudicio prudentis, maxime Episcopi habita ratione loci, caritatis vel abundantiæ illius & pacifice possessi. Titulus enim litigiosus sufficiens non est, sicut neque officium vel beneficium temporale, ad nutum amovibile, cum accidere possit, ut eo privetur ordinatus & sine sufficienti maneat sustentatione, ut *cap. 8. constitutus c. 13. Mich. & ibi Abbas & Doctores de Filiis Presbyterorum.*

Tertius est *Titulus Patrimonii vel pensionis* ad decentem sustentationem sufficientis. Debet autem Patrimonium juxta consuetudinem ad minus esse capitale mille imperialium, ejusque nomine non solum intelligitur hæreditas paterna, sed quidquid ordinandus ex quocunque legitimo titulo, ut proprium

prium possider, vel ad dies vitæ in usum fructum habet.

Addi potest quartò titulus, dictus *Titulus Mensæ*, ut, si ob defectum beneficii, & Patrimonii potens quidam Dominus V. G. Episcopus vel Nobilis aut alius curet quem ordinari titulo suæ mensæ, seu suorum bonorum, ut ex eis Clericus (cui alia media defunt) alimenteretur. Debet autem hic titulus fundari super obligatione reali, & hypotheca certorum bonorum ab Episcopo (ne sit titulus sine vitulo) benè examinandorum, an non sint aliàs jam ære alieno gravata: Et hoc ideo, ne, ut dictum, Clericus cum statûs Clericalis dedecore mendicare cogatur. Hic titulus est onus reale talium bonorum, & jure ordinario hypothecæ, ad quemcunque possessorem transit.

Quid si titulus pereuntibus bonis pereat V. G. in bello?

Dico: Tunc Clericus alendus est ab Episcopo, seu ex bonis Ecclesiæ, quæ, cum in necessitate debeat alere pauperes sæculares, à fortiori Clericos.

Quid si Ecclesia aliqua collegiata vel monasterium det alicui titulum mensæ?

Dico: Et si tunc non requiratur assignatio certorum bonorum, cum bona Ecclesiarum regulariter non totaliter pereant, nec possint alienari: requiritur tamen consensus capituli, quia sine eo superior in re tam gravi obligationem inducere non potest.

Quis est Minister Ordinum?

R. 1. Solus Episcopus est ordinarius minister Sacramenti Ordinis. Ita patet *ex Trid. ss. 23. can. 7.*

Ratio : Conferre officia & ministeria spectat ad solum Principem vel Præfectum: sed solus Episcopus est Princeps & Præfectus reip. Christianæ, ergò.

R. 2. Probabilius est, quòd Papa possit simplici Sacerdoti dare facultatem conferendi Subdiaconatum, & reliquos minores, non tamen Diaconatum, multò minùs Sacerdotium.

Ita Angel. Doctor *hic q. 38. a. 1. ad 3. dicens* : *Papa. qui habet plenitudinem potestatis Pontificalis, potest committere non Episcopo ea, quæ ad Episcopalem dignitatem pertinent, dummodò illa non habeant immediatam relationem ad verum corpus Christi: Et ideo ex ejus commissione aliquis Sacerdos simplex potest conferre minores ordines, Et confirmare, non autem aliquis non Sacerdos, nec iterùm Sacerdos majores ordines, qui habent immediatam relationem ad corpus Christi, suprà quod consecrandum Papa non habet majorem potestatem, quàm simplex Sacerdos. Hæc S. D.*

R. 3. Episcopus nominatus, electus aut etiam confirmatus, si non sit Sacerdos, non potest ordinare Sacerdotes, potest tamen suis subditis dare licentiam, ut ab alio Episcopo ordinentur.

Ratio 1. P., quia nemo dat, quod non habet.

Ratio 2. P. quia dare illam licentiam spectat ad potestatem jurisdictionis exterioris, illam autem habet, ergò.

R. 4. Episcopus excommunicatus, degradatus, depositus, irregularis, suspensus, interdictus, hæreticus, Simoniacus, qui Episcopatu resignavit, potest validè conferre ordines, sed non licitè.

Ratio, quia ordinatio est actus ordinis, quì prohiberi quidem potest, non tamen ejus effectus impediri positus debitis requisitis *S. Th. 3. p. 9. 34. a 2. Sotus q. 1. a. 1. Angl. a. 3. Val. 5.*

R. 5. Non potest quis licitè ordinari, nisi ab Episcopo proprio aut alieno de licentia proprii. Ita Trid. ss. 23. de reform. c. 8.

Ratio. Ut evitetur confusio in Ecclesia, quæ vult omnia ordinatè fieri.

§. II.

De Ordinibus Minoribus.

Quot sunt Ordines Minores? quæ requisita ad susceptionem? quæ obligationes?

R. 1. Quatuor sunt Minores Ordines, scilicet Ostiariatus, Lectoratus, Exorcistatus, Acolythatus. Porro dicuntur *Minores*, quia clericum ponunt in gradu minori, & ab Eucharistiâ remotiori quam majores, ut dictum est supra, quemadmodum & dicuntur non *sacri* quia, non habent adjunctam obligationem continentiae.

R. 2. Quodnam sit subjectum capax ordinum minorum, patet ex §. præcedenti. Ultra hoc ordinatus dum comparet, debet esse tonsuratus, veste talari indutus & superpellicio, & habere

candelam offerendam, & sufficienter dispositus ad S. Communionem recipiendam, ad quam tamen non est obligatio sub mortali, quia non constat de præcepto. Item prævie debet exhibere testimonium de vitâ & moribus, quod potest dari à Parocho & Magistro Scholæ, in quâ educantur. *juxta Trid. ss. 23. de reform. c. 5.*

2. Ordines Minores non habent ex se specialem obligationem, nisi **1.** ad recitandos illos Psalmos, quos Episcopus ordinans injungit. **2.** ad portandum habitum seu tonsuram. **3.** ad horas canonicas, si sit regularis choro addictus, vel habeat beneficium. **4.** *juxta Trid. ss. 23. c. 11.* tenentur Minoristæ in unoquoque munere juxta præscriptum Episcopi se exercere, idque in eâ, cui adscripti erunt, Ecclesia.

Quibus Privilegiis gaudet Ordinatus?

1. Privilegio fori & canonis. *Privilegium fori* in eo stat, ut Clericus conveniri non possit (etiam ipso consentiente, quia Privilegium fori est latum in favorem totius status clericalis, cui quis non potest renuntiare) pro delicto ad forum sæculare & coram judici laico, sed ad Ecclesiasticum & coram Ecclesiastico. *Privilegium vero Canonis* in eo consistit, ut si quis clericum suadente Diabolo percutiat, sit excommunicatus *cap. si quis suadente 17. q. 4.* Insuper ordinatus redditur capax Ecclesiastici beneficii. Nunc ad minores ordines in particulari suo ordine, quorum primus est

Ostiariatus.

Quid

Quid censes de eo? ejus Officio? Materia & forma? institutione &c.

R. 1. Ostiariatus definitur sic: *est ordinatio seu ordo Ecclesiasticus, per quem datur potestas aperiendi, claudendi, & custodiendi Ecclesiam, nimirum dignos recipiendo, indignos, Apostatas, hæreticos, excommunicatos &c. repellendo.*

Nota, quod quamvis hoc etiam possint facere laici non tamen ex officio, sed solum ex commissione.

R. 2. Officium ostiarii patet ex datâ definitione.

R. 3. Materia remota ostiariatus sunt Claves Ecclesiæ, proxima est traditio earum: & in hac imprimatur character.

R. 4. Forma sunt verba Episcopi ordinantis, quæ ad traditionem materiæ profert, nimirum hæc. *Sic age, quasi De orationem redditurus pro his rebus, quæ his Clavibus clauduntur.*

R. 5. Hic Ordo est à Christo institutus vel in ultima cœna, vel quandò dixit. *Ego sum Ostium,* vel quando vendentes & ementes ejecit ex templo. Secundus ordo minor est

Lectoratus.

Quid Censes de illo &c.?

R. 1. Definitur sic: *Est Ordo Ecclesiasticus, vel Ordinatio, quâ confertur potestas Spiritualis prophetias & sacras scripturas, etiam (extra Missam tamen) Evangelium legendi.*

R. 2. Officium Lectoris patet ex hac definitione, quod etiam spectat Cathechumenis seu adultis baptizandis tradere rudimenta fidei.

R. 3.

R. 3. Materia remota Lectoratus est Liber continens sacras scripturas, nimirum Epistolas & prophetias. Proxima est traditio Libri, & in ea imprimitur character. Si pro materia porrigeretur Breviarium, esset valida ordinatio, quia continet dictas scripturas.

R. 4. Forma sunt illa verba Episcopi sub traditione prolata: *Accipe & esto verbi Dei relator, habiturus, si fideliter & viriliter officium tuum impleveris, partem cum iis, qui verbum Dei ab initio benè ministrarunt.*

R. 5. Certum tempus institutionis hujus ordinis non scitur. Pōtest dici, quod sit à Christo institutus, quando in Templo, aperto Libro Legis Lectionem Isaiaë, & postea tradidit ministro. Tertius ordo minor est

Exorcistatus.

Quid censes de isto &c.?

R. 1. Definitur sic: *Est Ordo Ecclesiasticus, seu Ordinatio, quā confertur potestas manus imponendi super energumenos, id est obfessos à demonibus, & super eos legendi exorcismos ad demones compescendos & expellendos.* Unde hæc vox: *exorcista* significat idem, quod *increpans*.

R. 2. Officium Exorcistæ patet ex hac definitione.

R. 3. Materia remota hujus ordinis est Liber exorcismorum; proxima traditio ejus, & in hac imprimitur character.

R. 4. Forma sunt illa verba Episcopi: *Accipe, & commenda memoria, & habe potestatem imponendi*

nendi manus super energumenos, sive baptizatos, sive cathechumenos.

R. 5. Christus hunc Ordinem instituit, quando obsessum à dæmone liberavit, ponens digitos in auriculam ejus. Quartus Ordo minor est

Acolythatus.

Quid censes de eo?

R. 1. sic definitur: *Est Ordo Ecclesiasticus, seu Ordinatio: quâ datur potestas Cereos accendendi, eos ad altare transferendi, & Urceolos Subdiacono pro Sacro ministerio porrigendi.*

R. 2. Officium Acolythi patet ex definitione, ad quod spectat, quòd debeat Diacono & Subdiacono inservire, Urceolos aquâ & vino plenos subdiacono porrigendo: à quo servitio dicitur *Acolythus*, quæ vox idem significat, quod *pedisequus*.

R. Materia remota hujus Ordinis est duplex; una Candelabrum, altera Urceoli vacui: proxima item duplex, nimirum utriusque traditio; character imprimitur in traditione urceolorum, quia hæc est materia principalis, & circa eam Acolythus habet primarium actum. Cujus Ratio est, quia Urceoli continent vinum, quod est materia, ex qua conficitur excharistia, adeoque actus circa eos proximius accedit ad Eucharistiam quam actus circa candelabrum, utpotè actus secundarius circa materiam secundariam & accessoriam, quæ tamen (nimirum candelabrum) de congruitate in tali mysterio adhibetur.

Estne

*Estne de essentia, ut tangatur uterque
Urceolus?*

Dico: Valor salvatur, si tangatur unus.

*Estne necessarium tangere etiam pelviculam,
cui Urceoli insistent?*

*Dico: non est, quia nullo modo est materia,
nec semper adhibetur in Missa.*

*R. 4. Duplici Ordinis hujus materiae duplex
correspondet forma. Una est: Accipe Ceroferari-
um cum Cereo, & scias te ad accendenda Ecclesiae Lu-
minaria mancipari in nomine Domini. Altera: Ac-
cipe Urceolum ad suggerendum vinum & aquam in
Eucharistiam sanguinis Christi in nomine Do-
mini.*

*R. 5. Christus hunc Ordinem instituit vel in
ultima coena, vel quando dixit. Ego sum Lux
mundi.*

Quae est vestis Acolythi?

*R. Est amictus, seu humerale regens humeros,
& alba & Cingulum.*

*Potestne Acolythus agere vices Subdiaconi, in
ejus defectu cantando, vel legendo
Epistolam?*

*R. Potest quidem, sed non solemniter & ex
Officio, id est, non cum manipulo, sed sine eo,
& ex commissione necessitate urgente.*

Potestne Acolythus tangere sacra vasa?

*Dico: Probabilius est, quod nemo nisi saltem
sit Subdiaconus audeat contingere sacra vasa v. g.
Calices*

Calices & Corporalia &c. nisi fortè esset justa causa tangendi, qualis esse potest, ut si in defectu Subdiaconi Acolythus Sacerdoti privatim præparet calicem, quod consideratis circumstantiis interdum licitè fieri potest, cæteroquin non. Et ita obtinuit consuetudo & Ecclesiæ praxis.

Nota, quòd Ordines mendicantium habeant à Sede Apostolicâ Privilegium, ut omnes eorum Religiosi, etiam Laici, dum in propriis Ecclesiis ex superiorum suorum mandato Sacristanos agunt, omnia paramenta, sacra vasa (puta in quibus non est Eucharistia) ac corporalia &c. reverenter possint tangere & lavare.

§. III.

De

Ordinibus majoribus scilicet de subdiaconatu
Diaconatu, & Presbyteratu.

*Quid est Subdiaconatus? quod ejus Officium?
quæ materia & forma? quæ obligatio?
quod subiectum? quæ
vestis:*

R. 1. Subdiaconatus sic definitur: *Est Ordo Sacer Ecclesiasticus vel Ordinatio, qua Ordinato datur potestas in altari assistendi Presbytero Sacrificanti, ministrando ei calicem cum vino, & Patenam cum hostiâ, & solemniter legendi Epistolam in Missa.*

R. 2. Officium Diaconi patet ex datâ definitione. Sensus autem est, quòd calicem cum vino
&

& patenam cum hostia Sacerdoti ministret, saltem mediatè, nimirum mediantè Diacono, cui prius ea porrigit. Hinc illa vox *Subdiaconus* idem significat quod *Subminister*, proximus autem & immediatus minister sacerdotis est Diaconus, post eum Subdiaconus, spectat etiam ad subdiaconi officium pallas altaris & corporalia abluere, panem pro populo consecrandum in altari ponere.

§. 3. Materia remota Ordinationis subdiaconi est duplex. Una primaria & principalis, nimirum calix vacuus cum patena vacua superposita; altera minùs principalis, scilicet liber epistolarum. Proxima est utraque utriusque materiæ traditio. Character imprimitur in traditione primæ materiæ. *Cujus ratio est*, quia circa eam habet actum primarium, cum proximus accedat ad confectionem Eucharistiæ. Ex quo fit, quòd ob rationem oppositam legere vel cantare Epistolam sit actus minùs principalis Subdiaconi.

Colligitur ex his differentia à materia Sacerdotis ordinandi, quia illi dantur Calix & patena cum pane & vino: Subdiacono vero Calix vacuus,

Debetne Calix cum Patena esse consecratus?

Dico: Non est de necessitate. *Tùm*, quia id nullo jure præcipitur. *Tùm etiam*, quia in Calice non consecrato validè (etsi non licitè) fit consecratio Eucharistiæ, ergò etiam per ejus traditionem validè potest ordinari Subdiaconus.

Debetne ordinandus necessariò tangere calicem & patenam?

Affirmo, esse de præcepto graviter obligante
juxta

juxta Pontificalis Romani rubricam, quæ mandat, ut ordinandi inferioribus digitis calicem tangerant, superioribus verò patenam. Si tamen immediatè tangeretur solus calix & non patena, ordinatio esset valida, quia patena tangeretur physicè mediatè.

R. 4. Duplici materiæ hujus ordinis correspondet duplex forma, nimirum verba Episcopi ordinantis. Primaria & essentialis est hæc. *Videte, cujusmodi ministerium vobis tradatur, ideo vos admoneo, ut ita vos exhibeatis, ut Deo placere possitis.* Forma secundaria ad librum Epistolarum est hæc: *Accipite librum Epistolarum, & habete potestatem legendi in Ecclesia sancta Dei tam pro vivis quàm pro defunctis in nomine Patris &c.*

R. 5. Christus Subdiaconatum instituit in ultima Cœna, quando panem & vinum consecrandum præparavit.

R. 6. Obligationes, quas Subdiaconatus addit super 4. minores, sunt duæ, una est ad perpetuam castitatem, altera ad dicendas Horas Canonicas.

*Tæcturne Subdiaconus suum officium
exercere jejunus?*

Tenetur ex congruentia propter reverentiam Sacramenti Eucharistiæ, hic non peccat mortaliter, si non jejunus ministret. Probabilius tamen est, quòd peccet mortaliter, si in mortali ministret. Pater ex S. D. hic q. 36. a. 5. ad 2. Ubi ait: *Est de jure naturali, ut homo sancta sanctè pertractet.* Idem habet *ibid* ad 4. Idem à fortiori dic de Diaconatu.

R. 7. Subjectum hujus ordinis capax est masculus, baptizatus, confirmatus, non excommunicatus

tus, legitimè natus, non mancipium, primâ tonsurâ & 4. minoribus initiatus, annorum viginti & unius completè, ex quibus aliqua sunt de necessitate medii, aliqua de necessitate præcepti, ut patet ex præcedentibus.

R. 8. Præter vestes aliis ministris Subdiacono inferioribus communes, dantur ei aliæ duæ, scilicet Dalmatica, in qua convenit cum Diacono, & manipulus in sinistra manu, qui est ejus vestis propria & essentialis.

Quid, si suo fungatur officio sine vestibus?

Dico: Peccat mortaliter, si id faciat ex contemptu vel negligentia.

Subdiaconandus, cum quâ dispositione ac veste debet comparere apud ordinationem?

R. Debet comparere, ut ante examinatus & approbatus, & ut dispositus ad S. Communionem, patulam habens tonsuram, indutus vestibus Acolythi suprâ nominatis. Ultrâ eas debet secum ferre manipulum, eumque tenere sinistrâ manu: & Dalmaticam super sinistrum brachium gestans, & dextera cereum offerendum.

Quid est Diaconatus? Quod ejus officium? Quæ materia & forma? Quæ vestis?

R. 1. Diaconatus definitur, quòd sit Ordo sacer Ecclesiasticus, vel ordinatio, quâ confertur potestas proximè assistendi Presbytero in ministerio Altaris, & legendi Evangelium in Missa.

R. 2. Officium Diaconi patet ex data definitione. Item, quia in ordinatione Diaconi dicitur. *Diaconum oportet baptizare & predicare*, Diaconus potest solemniter baptizare ex commissione Episcopi vel Sacerdotis ei factâ ex necessitate urgente, sic ut fiat minister sollemnis non ordinarius, sed extraordinarius, quod, si faceret solemniter absque commissione, graviter peccaret. Cæterum dum solemniter baptizat, debet esse superpelliceo indutus & stolâ per transversum positâ ad differentiam Sacerdotis. Potest item Diaconus solemniter, id est, cum stola & superpelliceo & ex Cathedra prædicare, obtentâ tamen prius ab Episcopo licentiâ & dispensatione. Iterum ex Ecclesiæ statuto ad Diaconum spectat baptizandos instruere, disponere, vestibus exspoliare, bona Ecclesiæ dispensare, elemosynas distribuere, ubi adhuc est in usu.

Potesne Diaconus licitè pixidem, in qua Eucharistia continetur, transferre de loco in locum?

Affirmo. Ratio, quia habet potestatem super corpus Christi, in sacris vasis contentum. Idem probat quotidiana praxis, dum Diaconi pro communione vel solemnī professione, aut Venerabilis Sacramenti expositione Ciborium, Monstrantiam vel Lunulam educunt & Sacerdoti tradunt.

Potesne Diaconus in necessitate vel jussu Episcopi administrare Sacramentum Pœnitentiæ? vel assistere Matrimonio?

R. Ad utrumque negativè. Ratio primi est, quia

quia ad id de necessitate requiritur character Sacerdotis. *Ratio secundi*, quia *Trid. S. 24. de re-form. cap. 7.* committit hoc munus soli Parocho vel alteri Sacerdoti de ejus licentia, unde, si Diaconus esset Parochus, id posset.

R. 3. Materia remota ordinationis Diaconi est liber Evangeliorum, proxima traditio ejus, vel dici potest, materiam ejus remotam esse duplicem; unam essentialem, & de necessitate Sacramenti, nimirum librum Evangeliorum, alteram accidentalem & integram, ac de necessitate præcepti, nimirum impositionem manuum.

Debetne necessario esse liber Evangeliorum?

Sufficit, si sit alius liber, aliqua tamen Evangelia continens, vel tota Biblia, secus si solum vetus testamentum sit, quia in eo non sunt Evangelia; Si verò traderetur liber omnino profanus, ordinatio esset nulla, defectu materiæ.

R. 4. Duplici materiæ correspondet duplex forma, nimirum verba Episcopi. Prima & essentialis est: *Accipe potestatem legendi Evangelium in Ecclesia tam pro vivis, quam pro defunctis in nomine Domini.* Altera integralis: *Accipe Spiritum S. ad robur, & ad resistendum Diabolo & tentationibus ejus in nomine Domini.* Porro character imprimi-
tur in ipsa libri datione, ut ait *D. Th. hic q. 37. ad 5.*

R. 6. Christus Diaconatum instituit in ultima Cœna. *Ratio*, quia tunc instituit Sacerdotium, ad quod Diaconatus est ultima dispositio, seu proximus gradus.

R. 7. Quamvis Diaconus porter omnes vestes Subdiacono communes, cum sit Subdiaconus, essentialis tamen & propria ejus vestis est stola à sinistro humero per pectus & dorsum ad latus dextrum sub brachio dextro ducta.

Diaconandus, cum qua dispositione & veste debet comparere apud ordinationem?

R. Sicut supra de Subdiacono dictum est, hoc solo variato, quod debeat comparere indutus vestibus Subdiaconi portans Dalmaticam super brachium sinistrum & stolam tenens manu sinistrâ, dextera verò cereum offerendum Episcopo.

Teneturne officio suo fungi jejunos?

Dicendum, sicut supra de Subdiacono dictum est. Porro obligationes Diaconus non habet ultra eas, quæ assignatæ sunt pro Subdiacono, & quæ ex vi officii ejus colliguntur.

Quid est Presbyteratus? Quod ejus officium?

Quæ materia & forma? Quæ obligatio?

Quæ vestis?

R. Præbyteratus sic definitur: Est Ordo sacer Ecclesiasticus vel ordinatio, quâ ordinato confertur potestas, super corpus Christi verum (illud nimirum conficiendi seu consecrandi) & super corpus Christi mysticum, seu super fideles remittendi illis peccata.

R. 2. Duplex potestas Presbyteri & officium pater ex dicta definitione. Primum ergo & principale ejus officium est consecrare corpus & sanguinem Domini. 2. Ministrare Sacramenta exceptis

Ordine & Confirmatione, &c. 3. Ministrare Sacramentū pœnitentiæ, solis enim Sacerdotibus data est potestas clavium. Quæ potestas quid sit & quotuplex, vide supra in cap. 1. *Proœmiali*. 4. Officium Sacerdotis est benedicere dona Dei. 5. Prædicare, puta ex commissione & non ex officio, nisi habeat curam animarum.

R. 3. Materia remota ordinationis Presbyteri, est calix cum vino & patena cum superposita hostia; proxima est traditio ejus. Vel dici potest & debet materiam remotam Presbyteri esse duplicem, unam essentialē, quæ modò est assignata; alteram integram, & hæc est impositio manuum, quæ fit in fine Missæ, quando Episcopus super caput Sacerdotis manus imponit, & profert verba seu formam postea assignandam.

R. 4. Duplici materiæ Præbyteratûs correspondet duplex forma. Una est essentialis, nimirum illa verba Episcopi sub traditione calicis: *Accipe potestatem offerendi sacrificium Dei, Missasque celebrandi, tam pro vivis, quam pro defunctis in nomine Domini*. Altera integralis, nimirum illa verba Episcopi sub impositione manuum, *Accipe Spiritum S. quorum remiseras peccata, remittantur eis, & quorum retinueris, retenta sunt*.

Ex his sequitur, quòd, si Presbytero neo-ordinato non imponeretur manus, esset quidem verus Sacerdos, quia haberet potestatem consecrandi, non tamen esset perfectus Sacerdos, quia ei deesset complementum ad integritatem Sacerdotii requisitum, scilicet potestas remittendi peccata. Econtrà si ei manus imponerentur omissa prima materia non posset

posset validè absolvere à peccatis : quia potestas in corpus Christi mysticum essentialiter præsупponit potestatem in corpus Christi verum , quia per hanc propriè fit Sacerdos.

Estne ipsa Hostia immediatè tangenda?

Sufficit immediatè tangere patenam , in qua jacet Hostia. Quòd , si Hostia immediatè daretur in manus ordinandi , sine contactu patenæ , esset quidem valida ordinatio (quia patena solùm adhibetur ob congruitatem , & traderetur id , quòd per se & essentialiter requiritur) esset tamen illicita , utpotè contra præceptum Ecclesiæ in re gravi. Idem est de casu , in quo hostia & vinum alicui traderetur , ut commixta in calice ob eandem rationem.

Quid si vino non esset admixta aqua?

Dico : Esset valida ordinatio , quia aqua solum est de necessitate præcepti , non medii. Quòd , si in calice esset quidem vinum , sed non hostia , vel econtra , esset ordinatio dubia , & sub conditione iteranda. Porro , si unus Episcopus traderet materiam , & alter pronuntiaret formam : esset invalida ordinatio , utramque enim idem minister præstare debet.

R. 5. Christus Dominus Sacerdotium instituit in ultima Cœna. *Ratio* , quia tunc Apostolos fecit Sacerdotes.

R. 6. Obligationes ultrà eas , quas diximus habere Minoristas & Subdiaconum , ac præter obligationem ad castitatem & ad Horas Canonicas , colliguntur ex assignatis officiis Sacerdotis. Et plures

habet Sacerdos curatus ratione officii curæ animarum, quàm Sacerdos simplex, uti ex se patet.

R. 7. Vestes sex Sacerdoti assignantur, nimirum, quatuor inferioribus ministris communes. 1. Amictus seu humerale. 2. Alba. 3. Cingulum. 4. Manipulus. 5. Stola per crucem ante pectus accommodata, (vel pro diversitate ministerii) utrimque æqualiter deorsum pendens, 6. Casula seu planeta. Quæ duæ posteriores sunt propriæ vestes Sacerdotis, nulli alteri ministro convenientes.

Nota : Sacerdos celebraturus aptans stolam in modum Crucis, debet eam prius ducere à sinistro ad dextrum latus, prius enim fuit Diaconus, quàm Sacerdos. Albam induens debet primò vestire brachium dextrum, tùm, quia videtur id esse connaturalius, tùm, quia non sinistra, sed dextra manus Christi creditur prius fuisse cruci affixa.

Presbyterandus, cum qua dispositione & veste debet comparere apud ordinationem?

R. Eo modo, quo de Subdiacono dictum est, hoc variato, quòd debeat esse indutus ut Diaconus, nimirum amictu, albâ, cingulo, manipulo, & stolâ per transversum, insuper super sinistram brachium portans casulam complicatam, gestans etiam candelam, & conferens albam mapulam pro ligandis manibus.

§. IV.

De
Sacrificio Missæ.

Quid est Sacrificium Missæ & quotuplex?

R. 1. Sacrificium Missæ sic definitur : *Est Sacrificium novæ Legis , in quo intruentè immolatur Christus.* Sacrificium autem ut sic definitur , quòd sit oblatio externa rei sensibilis , à legitimo ministro soli Deo facta cum mutatione destructiva ipsius ad profitendum summo modo supremum Dei dominium & nostram subjectionem.

R. 2. Sacrificium Missæ à quadruplici fine quadrifarium denominatur. Dicitur enim primò *Latreuticum*, eo quòd sit perfectissimus actus religionis & Latriæ seu adorationis soli Deo debitæ. Secundo *Eucharisticum*, seu regratiativum (undè Eucharistiæ nomen) eo quòd sit institutum in recognitionem & memoriam gratiarum , præsertim Passionis Dominicæ tanquam summi & infiniti beneficii. Tertiò *impetratorium*, quia in illo Christus offertur, à quo & per quem cuncta nobis bona proveniunt. Quartò *expiatorium* pro peccatis & pœnis debitis tam vivorum, quàm defunctorum.

Missæ, quando est instituta?

R. Missæ, dicta ab Hebræo *Missace*, quod significat idem ac spontanea oblatio, instituta est à Christo in ultimâ cœnâ, tunc enim Christus posuit totam Missæ essentiam in sola consecratione consistentem, licet alia ad solemnitatem & cere-

monias spectantia à summis Pontificibus sint addita.

Nota tres esse Principales partes Missæ. Prima est Præparatio, quæ se extendit usque ad offertorium exclusive. 2. Oblatio, quæ est ab offertorio usque ad Communionem inclusive. 3. est Gratiarum actio à communionem usque ad finem.

Valor Sacrificii Missæ estne infinitus ?

R. Quod sit infinitus quo ad sufficientiam, finitus vero quo ad efficientiam, id est quo ad effectum & applicationem, quæ confertur juxta quantitatem dispositionis humanæ. Ita D. Th. q. 79. a. 5. quem sequuntur communiter Theologi, quos magno numero referunt *Salmant. tract. 5. de Missæ sacrificio p. 3. dub. 5. num. 6.*

Ratio primi, quia tam primarius offerens (qui juxta *Trid. ss. 22. cap. 2.* est Christus ipse) quam hostia oblata sunt infinitæ dignitatis in sacrificio Missæ, ergo & ipsum est infiniti valoris.

Ratio Secundi, quia dispositio subjecti semper est finita & limitata, ergo etiam valor sacrificii quò ad effectum & applicationem in actu secundo semper est limitatus.

Quotuplex est fructus sacrificii Missæ ?

R. Trifarium dividi: *Primo* ex parte causalitatis dividitur in fructum ex opere operato & ex opere operantis. *Secundo* ex parte rei triplex est fructus: *Meritorius*, qui est augmentum gratiæ & gloriæ consequens ad meritum offerentis existentis in statu

tatu gratiæ : qui proinde fructus totus est ex opere operantis. *Satisfactorius*, qui est remissio pœnæ temporalis pro peccatis jam remissis debitæ. *Impetratorius*, qui est impetratio bonorum spiritualium ac temporalium : qui duo fructus possunt esse tam ex opere operato, quàm ex opere operantis. Sub impetratorio comprehenditur fructus propitiatorius & expiatorius, qui est remissio peccatorum. *Tertiò* ex parte participantium triplex est fructus Sacrificii. *Generalis*, pro tota Ecclesia, cunctisque fidelibus. *Specialis*, qui iis contingit, pro quibus sacerdos ut minister Christi sacrificium specialiter applicat. *Specialissimus*, qui obtingit ipsi met Sacerdoti offerenti.

Pro quibus potest offerri Sacrificium Missæ?

R. 1. Trid. ss. 22. de Sacrif. Missa cap. 2. definit, quòd non solum pro fidelium vivorum peccatis, pœnis, satisfactionibus & aliis necessitatibus, sed & pro defunctis in Christo nondum ad plenum purgatis ritè juxta Apostolorum traditionem offertur. Hinc offerri potest pro omnibus fidelibus etiam peccatoribus, quibus tamen aliter prodest quam justis : his enim prodest per modum satisfactorii, illis verò per modum expiativi à culpa, impetrando gratiam contritionis.

R. 2. Sacrificium non potest propriè offerri pro sanctis, quasi pro eorum salute, sed in honorem eorum. Ita Trid. ss. 22. cap. 3. Hinc hoc sacrificium beatis prodest ad gloriam accidentalem.

R. 3.

R. 3. Sacrificium Missæ non potest offerri pro damnatis. *Ratio* quia in inferno nulla est redemptio, nec pœnæ nec culpæ remissio, nec pœnitentiæ impetratio, cum beati in malo sint obstinati & inflexibiles, ergo. Ita *S. Th.* in 4. dist. 45. q. 2. a. 2.

R. 4. Non licet hoc sacrificium directè offerre pro excommunicatis majori excommunicatione, præsertim nomine Ecclesiæ & Christi, si sint nominatim denunciati.

Ratio, quia Ecclesia ita statuit in cap. à nobis. 38. de sent. excomm. Tum etiam, quia excommunicatio major privat communibus Ecclesiæ suffragiis, inter quæ hujus Sacrificij oblatio principem tenet locum.

Dixi 1. *directè*, cum enim Ecclesia Missam directè offert pro fidei propagatione & augmento, indirectè etiam offert pro illis excommunicatis, uti & pro paganis & hæreticis, ut convertantur, quorum conversio Ecclesiam auget.

Dixi 2. *Nomine Ecclesiæ & Christi*; quia valide & licite potest sacerdos pro illis in missa orare nomine proprio, mentaliter tamen & non per orationes communes, quas dicit nomine Ecclesiæ, *Ratio*, quia excommunicatio major non privat precibus privatis, sed orationibus & suffragiis communibus.

Dixi 3. *si sint nominatim denunciati*, quia si sint excommunicati non denunciati, & cum quibus ex Concilij Constantiensis indulto licitè possumus communicare, potest sacerdos pro iis sacrificare nomine Christi & Ecclesiæ.

Ratio

Ratio, quia Concilium Chartaginense generaliter permisit cum illis communicare *in quibuscunque divinis.*

Ex quo sequitur, quòd etiam directè liceat offerre hoc sacrificium pro conversione hæreticorum nostrorum, quia non sunt excommunicati nominatim denuntiati. Et, quamvis non sint capaces fructus sacrificii quo ad satisfactionem poenæ debitæ, bene tamen quòd ad impetrationem auxiliorum, quibus ad conversionem se disponant, suntque membra Christi per baptismum & characterem, licet non per fidem & charitatem.

R. 5. Pro infidelibus seu pro non baptizatis licitum est hoc sacrificium offerre saltem indirectè in sensu antè explicato. *Ratio*, quia sacrificium crucis fuit oblatum etiam pro infidelibus, & non adest prohibitio Ecclesiæ, quod Missa non debeat pro iis offerri, ergò saltem indirectè &c. Potest item offerri pro catechumenis tam vivis, quam defunctis. *Ratio*, quia, licet non sint perfectè membra Christi & Ecclesiæ per baptismum in re susceptum pertinent tamen ad Ecclesiam per fidem in voto saltem & desiderio, sicut Novitii ad religionem, & possunt per baptismum flaminis in gratia decedere, ergo.

Requiriturne in Sacerdote intentio applicandi fructum Missæ?

R. Ut Sacrificium Missæ ex opere operato proficiat iis, pro quibus est offerendum, requiritur intentio Sacerdotis & voluntas fructum Missæ certis personis applicandi. *Est communis D.D.*

Ratio

Ratio, quia pro illis solum offertur, quibus intentione & voluntate Sacerdotis applicatur, ergo etiam illis prodest, quibus applicatur.

Inferes 1. Fructum generalem, qui provenit ex intentione Ecclesiae offerentis, non pendere à speciali intentione & applicatione ministri; ideoque ad fideles pertingere, tametsi Sacerdos nihil de hoc cogitet. *Ratio* est, Ecclesiae intentio, quæ est ut Fructus generalis redundet in omnes fideles, ergo &c. Quod pariter dixeris de *Fructu specialissimo*, qui obvenit Sacerdoti hoc ipso, quod dignè celebret; deque fructu Missam audientium, quem accipiunt, eo quod faciant unum moraliter, cum Sacerdos ritè sacrificans istorum nullam faciat applicationem: Cum in oblationibus, precibus, & canone Missa expressa fiat ipsorum mentio.

Inferes 2. Tametsi Sacerdos illicitè agat & graviter peccet, si Missam alteri applicet; quam cui tenetur applicare, vel ex justitiâ ratione stipendii aut stipis acceptæ, vel ex obedientiâ ob præceptum superioris; notwithstanding ejusmodi applicationem esse validam, eique provenire fructum Missæ ex opere operato, ad quem Sacerdos applicationem dirigit. Ita *Suarez*, *Coninck*, *Layman cum communi*, quia applicatio Sacrificii competit Sacerdoti ex potestate Ordinis, quæ ab alterius arbitrio non dependet.

Inferes 3. Hanc intentionem & applicationem esse necessariò faciendam ante consecrationem, vel in ipsa consecratione. *Ratio*, quia tunc jam dispensatur Fructus sacrificii, quando Sacerdos in personâ Christi substantialiter offert sacrificium; sed

sed offert substantialiter in ipsa consecratione : ergo tunc fructus jam dispensatur : Adeoque per non subsequentem intentionem dispensabilis.

*Ad quem pervenit specialis fructus sacrificii ,
in casu, quo Sacerdos obliviscitur ejusmodi
applicationem facere?*

R. Cum Layman, illi tunc provenire, cui Sacerdos saltem generali & implicita intentione fructum Missæ vult applicare, quod objectum vel erit ipse Sacerdos, vel illi, quibus Sacerdos specialiter est affectus, & obligatus. Quisque enim (inquit cit. Layman) Sacerdos pius & doctus, si de eâ re interrogaretur, ita animo & voluntate affectum se esse responderet. Quod, si sacrificium nequidem generali intentione foret alicui applicatum, fructus remaneret in thesauro Ecclesiæ secundum communem DD.

*Quales debet esse Intentio applicativa
Sacrificii?*

R. Cum communiori. Non tantum sufficere virtualem & implicitam, sed etiam habitualem non retractatam, ut si præcedenti die habuisti propositum celebrandi pro Petro, sequenti die tametsi de hoc nihil cogites, tamen fructus Petro applicabitur. Ratio: quia applicatio sacrificii non est ipsius confectio, quæ semper requirit intentionem actualem vel virtualem (uti etiam in Sacramentis) sed eandem comitatur, & se habet per modum donationis, unde si hesternâ die cogitasti fructum hodierni Sacri Petro applicare, æquivalenter

valenter idem est ac si donasses fructum hoc modo; *dono Petro fructum sacrificii , si cras celebra-
vero.* quæ deinde donatio non revocata impleta
conditione hodierni sacri transit in absolutam &
sortitur effectum.

*Potestne quilibet Sacerdos pro legendo Sacro
stipendium accipere ?*

R. Posse accipere stipendium non per modum
pretii pro ipsa Missa , vel fructu percipiendo ,
quod foret Simoniacum , sed per modum susten-
tationis : *Quia dignus est operarius mercede sua,*
Luc. 10. & qui Altari deserviunt , cum Altari par-
ticipant. Ec. ita S. D. 2.2. q. 100. a. 2. in O.
Et ad 2.

Porro justum stipendium esse censetur , quod
lege, aut, si non sit à superiore legitimo taxatum, id,
quod ex consuetudine dari solet, aut prudenti ju-
dicio sufficit ad honestam sustentationem unius
diei , vel saltem bonam partem ipsius. Unde ul-
trà ejusmodi stipendium Sacerdos exigere nihil
potest , quamvis infra illud possit accipere , si nul-
la prohibitio stet in contrarium.

*Quænam est obligatio Sacerdotis juxta accepta
stipendia celebrandi?*

R. I. Qui à pluribus diversa stipendia accipit,
non satisfacit unum sacrificium offerendo pro
omnibus. Ita communiter *D. D. Ratio est , quòd*
dantes stipendium velint inde Sacerdotem sibi ob-
ligare ad totum fructum applicandum : sed totus
fructus non applicatur , qui tanto minor effici-

tur

tur, quantò in plures per Sacerdotis applicationem dividitur. Atque ita declaratum est ab Alexandro VII. Anno 1665. damnante hanc propositionem : *Non est contra justitiam pro pluribus sacrificiis stipendium accipere & Sacrificium unicuique conferre, neque est contra fidelitatem &c.* Ubi pariter altera proposito damnatur, quod liceat pro eadem Missa duplicatum stipendium accipere, sub conditione partem specialissimam fructus sacerdoti propriam relinquendi, & applicandi danti stipendium.

R. 2. Non licet plura stipendia exigua pro pluribus Missis accepta ad unum vel pauciora reducere, ut unum vel pauciora sacra quam conventum fuerat, celebrentur. *Quia* est contra obligationem justitiæ à Sacerdote contractam per acceptionem minoris stipendii, estque opposita sententia prohibita à S. Congreg. Trid. interp. 1. Junii Anno 1621. cum obligatione restitutionis. Quo tamen non obstante possunt auctoritate Episcoporum fundationes in isto stipendio nimio decrescentes reduci ad minorem numerum.

R. 3. Non licet accepto liberaliori stipendio, alteri ad Missam legendam substituto accepti stipendii partem subtrahere : quem turpem quæstum condemnavit injustitiæ eadem Congregatio Interp. Trid. Et meritò, quia illa pars reservata ad Sacerdotem neque titulo donationis, neque oneris suscepti pertinet. Non titulo donationis, quia hanc non donatam, sed titulo oneris in se suscepti datam fuisse supponitur. Non titulo oneris suscepti,

quia totum onus in alium transtulit, adeoque & totum stipendium transferre debet.

R. 4. Graviter peccat, qui ex fundatione obligatur; vel accepto stipendio ad sacrificium offerendum primarium fructum alteri applicat, *Ratio*, quia illum defraudat fructu ex justitia debito. Peccat itidem, qui sive ex fundatione, sive ex stipendio vel præcepto obligatus ad Sacrum pro aliquo offerendum, illud diu differt: quia illum, cui est obligatus, magno fructu privat. Multò magis autem peccat, si prorsus omittat, teneturque ad restitutionem. Unde Sacerdos malè agit, si tot accipiat stipendia, ut iisdem nonnisi post longum tempus possit satisfacere, & si forte tam multa accepit, tenetur dato stipendio alios substituere, per quos petentibus, & stipendia præbentibus satisfaciat.

Quoties Sacerdos curatus celebrare tenetur?

R. 1. Tenetur toties vel per se vel per alium celebrare, quoties plebs ipsi subdita ex præcepto obligatur audire Sacrum: Hoc quippe est ipsius officium, ideoque accipit oblationes & decimas, ut oves pascat, eisque dispense, quæ ad earum salutem sunt necessaria.

R. 2. Quamvis curatus probabiliter non obligetur extra dies festos sæpiùs celebrare in hebdomada (nisi exret specialis fundatio, consuetudo vel præceptum) est tamen de decentia, ut sæpiùs in hebdomada sacrificet, præsertim, ubi redditus sunt pinguiore, & populus numerosior. Ita communis.

Quoties

Quoties Capellanus celebrare tenetur?

R. 1. Capellatum incumbit toties & in eo loco sive per se, sive per alium celebrare Sacrum, quoties & in quo Altari litteræ foundationis requirunt. Si obligatio sit quotidiana, subintelligendum esse, quatenus Capellanus potest, salva devotione, docent Abbas in c. *significatum de præbendis*, Azor, Tolet, aliique complures.

R. 2. Si Capellanus morbo ad breve tempus puta unam alteramve hebdomadam impediatur à Sacro, ad quod dicendum ter quaterve in hebdomada obligatur, non est obligatus ad compensandum, cum non videatur Ecclesia vel fundator ipsum obligare sub tanto rigore. Sin verò impedimentum vel morbus diutius duret, Vicarius erit substituendus, ne Ecclesia & fundator suo speciali fructu priventur. Ita DD. citati.

Quoties Sacerdos simplex celebrare tenetur?

R. Probabilius esse Sacerdotem simplicem peccare mortaliter, nisi aliquoties in anno, puta ter quaterve præsertim in festis solemnioribus sacrificium celebret: Ita D. Th. q. 28. a. 10. Quem sequuntur Sotus, Azor, Coninck, aliique. Ratio patet ex Christi verbis Luc. 22. *Hoc facite in meam commemorationem*, quæ verba præceptum continent, quo Christus Apostolis, eorumque in Sacerdotio Successoribus, ut offerrent, præcepit, inquit Trid. ss. 21. c. 1. adeoque Sacerdotes jure Divino positivo aliquoties offerre tenentur.

Quo tempore licet celebrare?

R. 1. Omnibus diebus totius anni Sacerdoti licitum est celebrare, præterquam feriâ quintâ, sextâ, & Sabbatho majoris hebdomadæ, ut apud omnes est in confesso. Sola tamen Feria sexta Parascheves est simpliciter excepta, nam privatim & in sacellis separatis à loco Missæ solemnis, à quocunque Sacerdote Sacrum fieri posse in Feria quinta majoris hebdomadæ est communis D. D.

R. 2. Non nisi semel in die licet sacrum facere, præterquam in festo Nativitatis *cap. sufficit de consecrat. dist. 1. c. consulisti de celebrat. Miss. c. nocte sanctâ de consecrat. dist. 1.* Et cum gravis causa vel necessitas plures Missas ab uno Sacerdote exigit celebrari. Ejusmodi causæ juxta communem DD. sunt *primò*. Si Parochus duas habeat Ecclesias Parochiales, nec sit, qui commodè possit in una illarum celebrare, tunc enim Parochus jejunos in utraque poterit Sacrum facere. *Secundò*, si Sacerdos ante sumptam Purificationem moneretur de extremo periculo ægroti, nisi de novo conferret, sine viatico morituri: Tunc enim de novo ante sumptam Purificationem Sacrum facere posse docent *Coninck, Lugo, Palao*, aliique plurimi apud *Salmant.* citati, qui tamen notant, si Sacerdos moneatur ante sumptam consecrationem de tali periculo, debere potius particulam S. Hostiæ pro moribundo reservare, quàm iterato celebrare. *Tertiò* nimia Catholicorum vel peregrinorum frequentia, qui forent sacro carituri, nisi Sacerdos Missam repetat. Plures aliqui casus & causas agglomerant, ut benedictio-

ditionem nuptiarum, sepulturam defuncti, adventum Episcopi, quas tamen Authores citati tanquam insufficientes meritò excludunt.

Rz. 3. Tempus legitimum celebrandi est ab aurora ad meridiem, exceptâ nocte Natalis Domini. Plures tamen sunt causæ, è quibus licet anticipare Auroram & subsequi meridiem. Estque primò casus necessitatis, cum necesse est dari moribundo viaticum, tunc enim statim post mediam noctem licitum est celebrare. *Secundò* dispensatio Episcopi ex justa causa. *Tertiò* Consuetudo rationabiliter introducta: Sic enim in nostra Germania hyemis tempore tribus horis ante solis ortum Missæ inchoantur. *Quartò* Privilegium, quale habent Regulares (de quo *Roderiq. Tom. 1. q. 9. Regul. q. 33*) ut in itinere constituti unâ horâ antè auroram, & unâ post meridiem celebrare possint. *Quintò*, Si Sacerdos ratione itineris die festo non potuit ante meridiem celebrare, tunc enim ex recepta consuetudine potest unâ horâ post meridiem Missæ initium facere. De quibus aliisque causis V. *Layman, Palao, Salmant. c. 4. n. 35.*

Quo in loco Sacrificium est celebrandum?

Rz. Jure communi & ordinario absque necessitate non debet celebrari Missa, nisi in loco ab Episcopo consecrato vel benedicto, vel ad celebrandum deputato. Habetur *in c. sicut c. nullus de consecrat. dist. 1. & apud S. D. q. 38. a. 3.*

Dixi: *Juri communi & ordinario & absque necessitate*, nam excipitur primò casus necessitatis, ut si Ecclesiæ sint alicubi dirutæ, si nimius sit con-

fluxus populi, quem parietes templi non capiunt, si longum iter faciendum per terras infidelium, tunc enim etiam sub Dio Sacrum fieri licite potest *per cap. Concedimus de consecrat. dist. 1.* Sic pariter in castris militum Missa licite celebratur sub tentoriis. Excipitur *secundò* Licentia Episcopi & Privilegium, nam Episcopus dare potest licentiam Sacrum celebrandi super Altari portabili in loco privato, non consecrato, Divino tamen cultui destinato. Summus quoque Pontifex concedere potest & solet aliquibus religiosis, præsertim Missionariis privilegium, ut possint *Sacrificium Missæ super Altari viatico celebrare ubique gentium, etiam in castris militum modò loca, etsi communia & profana, tuta & honesta sint.*

Quanta est obligatio Sacerdotis circa verba Missæ & ritus Canonis?

R., Orationes præscriptæ inter vestes induendas non sunt de gravi præcepto : Illa quoque verba, quæ in majoribus festis Domini interponuntur in *communicantes & hanc igitur oblationem* sine mortali peccato omitti docent *Diana, Dicastillo, O Filiolincius, aliique.* 2. In canone unum alterumve nomen alicujus Sancti omittere solum esse veniale tradit *Suarez disp. 38. sect. 3. Granadus, Diana, La Cruz*, aliique qui pariter docent octo nomina in canone omittere fore lethale peccatum. 3. *Gloria* vel *Credo* in Missa omittere, quando dicendum est, non esse peccatum mortale, tenent suprà dicti Aucthores, quibuscum sentiunt *Lugo & Palao*, eo quod non sint partes integrantes sacrificii absolute sumpti

th

ip

th

ip

th

sumpti, sed tantum istius vel illius diei, quod consequenter etiam dicendum est de aliis orationibus, quæ non in omnibus Missis, sed in aliquibus recitantur. Oppositum dicendum est de Epistola & Evangelio, nempe peccaturum mortaliter, qui Epistolam vel Evangelium culpabiliter omitteret, eò quod istæ sint partes absolute integrantes Sacrificii Missæ, sine quibus consueta sacrificii forma, non consistit, pro ut cum *Dicastillo, Diana, Palao docent Salm. c. 4. n. 116. 4.* Ritus porro proprios sacrificii circa proximam vel remotam ipsius materiam adhiberi soliti, eò quod contineant, gravem & mysticam significationem, omitti non possunt sine gravi peccato: Ita se habeat mixtio aquæ, quæ significat unionem Christi cum Ecclesia, fractio Hostiæ, immissio particulæ in calicem &c. Universalis demum regula est, in celebratione Missæ esse omnia observanda Sacerdoti, quæ in Missali Romano præscribuntur, ut constat ex *Trid. ss. 22. decreto de observ. in celeb. Miss.* Quorum transgressio in gravi materia erit gravis, in levi levis.

Potestne licite Missa interrumpi?

R. Causæ legitimæ Missam inceptam relinquendi interrumpendi recensentur. 1. Si antè cœptum canonem Sacerdos recordetur se esse excommunicatum, irregularem, vel superveniat interdictum speciale, & cessatio à Divinis. 2. Si gravis morbus aut corporis necessitas superveniat, quo casu, si post consecrationem Sacerdos ad peragendum sacrificium redire nequeat, alius est substituendus. *C. nullus de consecrat. Item S. D. q. 83. a. 6. ad 1.*

3. Necessitas baptizandi infantem existentem in periculo mortis. 4. Causæ interrompendi sacrificium Missæ ante oblationem sunt concio habenda ad populum, ordinum SS. collatio, professio religiosa suscipienda &c. Et hæc de Sacramento Ordinis dicta sufficiant.

CAPUT XIV.

De

Matrimonio.

§. II.

Quid sunt sponsalia?

R. Sponsalia, quæ sponsa Lia cum Jacobo, vel alia cum quocunque init, à spondendo dicta sunt, & definiuntur, quòd sint *futurarum nuptiarum mutua & deliberata promissio. Cannostates 30. q. 5.*

In qua ætate possunt contrahi?

R. Potest homo in fine primi septennii contrahere sponsalia. *Ratio*, quia tunc homo & non antè incipit habere prudentiam aliquam circa futurum, ut habetur *C. Litteras de despons. impub.*

Cæterùm non oportet, ut hoc septennium sit mathematicè completum; unde nil obstat, an octo, decem, vel 15. dies defint; quod enim parùm distat, nihil distare videtur. Contrahere tamen antè est peccatum mortale, licèt malitia suppleat ætatem, & sponsalia ipso jure nulla sunt. Patet ex *cit. C. Litteras*, ubi nulla fit exceptio casûs, in quo malitia suppleat ætatem.

Quis

Quis est effectus sponsaliorum?

R. Effectus sponsaliorum, si valida sint, est obligatio mutua, & diremptio matrimonii in primo gradu; præacta autem obligatio est sub mortali. D. Th. in Supp. q. 84. a. 1. ad 2. Ratio, quia sponsalia obligant ex iustitia, utpotè ex contractu oneroso, & sunt in materia gravi, ratione matrimonii, ad quod stringunt. Communis DD.

Valentne sponsalia contracta inter consanguineos & affines sub hac conditione: Si

Papa dispensaverit?

Affirmo, si Papa possit & soleat in tali gradu dispensare. Ratio, quia conditio est honesta & possibilis: Secus dicendum esset, si nec valeat nec soleat in tali gradu dispensare. Ita communiter DD. contra paucos,

Quot & quænam sunt causæ dissolventes sponsalia?

R. Sunt hæc 16. Primo ex mutuo consensu; quia per quas causas res nascitur, per eas dissolvitur. 2. Si contracta fuerint ante legitimam ætatem. 3. Si conditio appositæ non impleatur. 4. Si cum altera contractum sit matrimonium, utpote quod est vinculum fortius. 5. Si alter sponсорum ingrediatur religionem, secutâ tamen professione. 6. Si sponsus suscipiat S. Ordines. 7. Per vorum castitatis præcedens, non item subsequens. 8. Si sponsalibus superveniat impedimentum dirimens matrimonium. 9. Per lapsum diei conventionalis. 10. Propter notabilem personarum

disparitatem, quam, si alter scivisset, non spondisset. 11. Ob subsequenter fornicationem sponsæ, quod verum est, etiamsi sponsa ab alio per vim sit deflorata; quod, si uterque fornicetur, nullus licitè resilire potest. *Ratio*, quia paria delicta mutuâ compensatione tolluntur. 12. Ob mutationem notabilem supervenientem in bonis corporis, V. G. si alter fieret phreneticus, hydropticus, morbo Gallico infectus, &c. vel sponsa sit facta sterilis vel alia accedat notabilis difformitas. 13. Ob notabilem mutationem factam in bonis fortunæ. 14. Si citrà rationabilem causam & consensum alterius alter sponsorum ad aliam transeat provinciam. 15. Ob notabilem mutationem in bonis animæ, ut si sponsus fiat hæreticus, ebriosus, nimis asper, &c. 16. Si Papa dispenses, qui solus id ordinariè potest.

Causæ autem dispensationis sunt hæ: *Prima*, si sponsa timeatur futuro sponso causa peccati. *Secunda*, si ex matrimonio cum altera speretur pax publica, aut extinctio gravium discordiarum. *Tertia*, si sponsus summiopere sponsam abhorreat. *Quarta*, si parentes sponsi nollent consentire in nuptias. *Quinta*, si nulla subesset spes procreandæ prolis.

Peccâtne alter sponsorum sine justa causa resiliens?

Affirmo, & non potest absolvi in hoc proposito perseverans. *Ratio*, quia scienter persistit in peccato mortali. Imò à judico compelli potest ad matrimonium, Ita habetur expressè in Jure Can.

c. 10. ex litteris de spons. ubi dicitur: Si monitis non acquieverit, (intellige de injultè resiliente à sponsalibus) Ecclesiasticà censurà compellatur, ut ipsam, nisi rationabilis causa obstiterit, in uxorem accipiat. Ratio sumitur ex officio judicis, qui compellere tenetur ad reddendum cuique quod suum est & ex justitia debitum, sed contrahens sponsalia tenetur ex justitia servare fidem: Ergò.

Dixi: Nisi rationabilis causa obstiterit; quia si adsit talis causa, vel si gravia mala, scandala, graves dissensiones, &c. prudenter à judice timeantur vel prævideantur, non debet cogi resiliens, sed permitti debent mala minora, ut majora caveantur. Et sic conciliari potest. C. requisivit de spons. in quo dicitur: Cùm libera debeant esse matrimonia, monenda est potius puella, quàm cogenda, cùm coactiones tristes exitus crebrò soleant habere.

Alter sponsorum peccans carnaliter tenetur. ne hanc circumstantiam consiteri?

*Affirmo, tam de sponso, quàm de sponsa. Ratio, quia speciale committunt peccatum reductivè spectans ad adulterium; violatur enim jus alterius, quod alter habet ad corpus ejus. Sylvius, Gonet, Wigandt, & alii apud Andre-
am à Matre Dei.*

Sponsalia per copulam subsequentem transeuntne in Matrimonium?

R. Transierunt ante Trid. ut habetur C. is, qui fidem de spons. & hoc ideò, quia sponsus & sponsa

sponsa non præsumebantur affectu fornicario convenisse, sed maritali & animo adimplendi promissionem sponsalitiæ; post Trid. autem non transeunt in matrimonium. *Ratio*, quia non solent adesse omnia requisita, dum exercetur copula, ad valorem matrimonii, V. G. Parochus & testes.

Possuntne sponsalibus apponi pœnæ etiam modicæ, quæ ligent justè resilientem?

R. Non possunt, eamque pœnam in nullo foro tenetur justè resiliens solvere. Ita habetur *C. gemma de spons.* *Ratio* est, ne lædatur libertas matrimonii, quæ etsi, dum pœna est modica, quandoque non lædatur, V. G. in divite, id per accidens est & casus particularis: Lex autem attendit ad ea, quæ per se seu ordinariè fiunt.

Cæterum moderata pœna injustè resilienti apposita probabiliùs tenet & obligat eum. *Ratio*, quia hæc nullo jure est prohibita; omnia namque jura, quæ ab adversariis objiciuntur, nim. excit. *C. gemma*, ex lege, *Tua*, ex Lege, *Mulier*, loquuntur de pœna imposita justè resilienti, ut patebit legenti textum. Hanc sententiam tenent *Layman. Barb. Engel. Wiestner. Reiffenstuel. La Croix* & alii, ut proinde id, quod ait Sanchez, scilicet contrarium docere universos, verum non sit.

Possuntne parentes vel tutores contrahere sponsalia pro filiis ante septennium?

Affirmo, constat ex cap. unico de despons. impub. in 6. Non obligantur tamen filii, nisi accedente

dente ætate liberè consentiant, ut habetur ibidem §. ult. nec ante eorum consensum sunt propriè dicta sponsalia, ideoque nullum inducunt impedimentum publicæ honestatis; quid illud sit, infra dicetur.

Sed tenentur ne filij in his obedire parentibus, & ratificare talia sponsalia?

Affirmo *de debito honestatis*; honestum est enim, ut filii parentibus obediant; nego autem *de debito necessitatis*, quia filii in eligendo statu sunt sui juris, unde reclamare possunt mox, ut pervenerint ad pubertatem, quæ est anno 12. ætatis in scæmina, anno 14. in masculo, non autem ante. Ita statuitur *C. de illis de despons. impuberum*. Et hoc verum est, licet unus contrahentium jam sit pubes. *Ratio*, quia privilegium reclamandi est concessum in favorem impuberum pro tempore pubertatis.

§. II.

Ex dictis resolvuntur Cæsus practici.

C A S U S I.

Petrus Catharinam quinquennem disponat, & matrem ejus carnaliter cognoscit, quam potest ducere?

R. Matrem. *Ratio*, quia sponsalia illa, utpote invalida, publicam honestatem non inducunt, *C. si infantes de spons. impub. in 6.* quod si Catharina post septennium sponsalia confirmet, & factâ renovatione Petrus matrem cognoscat, neutram potest

potest ducere ; non enim filiam , ob affinitatem ortam ex copula , nec item matrem ob publicam honestatem.

I I.

Pubes contraxit sponsalia cum impubere , quam cognovit , hæc ad pubertatem veniens , sponsalia reclamant , & copulam negat ,

Q. an sponsalia sint dissoluta ?

R. Negativè. Ratio , quia filia impubes , facta pubes per copulam , privilegium reclamandi amisit , C. à nobis de spons. impub.

I I I.

Titius ad plures Caji filias dicit : Unam ex vobis ducam , illæ vicissim repromittunt ,

Q. an Titius contraxerit sponsalia ?

R. Negativè , nec oritur ex ejus verbis impedimentum publicæ honestatis. C. unico de spons. in 6. Ratio , est , quia promissio sponsalitia determinatam exigit personam ; matrimonium enim non est nisi circa unicam personam , cui amore , more , ore , re addictissimus speciosâ devinciariis catenâ , unde te sola mens liberet ; Mortuo itaque Cajo poterit Titius validè contrahere matrimonium cum matre vidua illarum filiarum.

I V.

Paulus contractis sponsalibus cum Barbara , cognoscit ejus sororem carnaliter , quam potest necere ?

R. Neutram , non enim Barbaram ob contractam affinitatem , non etiam sororem ob honestatem

nestatem publicam ex sponsalibus validis ortam ad primum gradum inclusive dirimentem. *Can. qui dormierit.*

V.

Paulus cognitâ carnalitr Barbarâ contrahit sponsalia cum ejus sorore vel nepte, quam potest ducere?

R. Barbaram; sponsalia enim *cum ejus sorore* nulla sunt, quia per copulam facta est affinis in primo gradu *item cum nepte*, quia facta est affinis in secundo gradu, & usque ad hunc gradum inclusive per copulam illicitam dirimitur matrimonium.

VI.

Titius & Cajam tertio gradu consanguinei obtentâ dispensatione super impedimento contrahunt sponsalia, & Titius carnaliter cognoscit Cajam. Q. quale sit peccatum?

R. Esse peccatum incestûs; consanguinitas enim non tollitur per dispensationem, sed hâc stante Titius & Caja redduntur habiles ad matrimonium contrahendum; cæterùm sponsalia antè dispensationem contracta effectum consequuntur obtenta dispensatione, utpotè conditione purificata.

Petrus iuratò appromisit sponsalia Catharinæ, secundo idem Petrus iuratò promisit eadem Sophiæ, Catharina remittit obligationem, Q. an Petrus obligatur Sophiæ?

R. Negativè, sponsalia enim cum Sophia nulla sunt & illicita, quod autem ab initio non valet, tractu temporis non convalescit. Cap. non firmatur de Reg. jur. in 6. Ita Spor. Reiffenstuel. Krümer. & alii communiter, contra paucos alios.

VIII.

Paulus iuratò appromisit sponsalia, Q. an Religionem licitè possit ingredi?

R. Affirmativè. Ratio: Sponsalia enim, etiam iurata hanc imbibunt conditionem: *Nisi meliorem statum elegero.*

IX.

Joannes contraxit hodie cum Sophia de futuro, cras de præsentì cum Anna, quæ moritur, Q. an sponsalia contracta cum Sophia obligent?

R. Negativè. Ratio, quia, ut habet regula juris: *Obligatio semel extincta non reviviscit*; sponsalia autem per matrimonium subsequens utpotè vinculum fortiùs extinguuntur. C. si inter despons. Unde mortuâ Annâ non obligatur Sophiæ. Hanc sententiam tenet Wigandt post Sanch. Bonac. & alios satis probabiliter.

Nihilo-

Nihilominus negativa probabilior, tutior, & consequenter in praxi tenenda videtur, & dicendum sponsalia contracta cum Sophia non dissolvi totaliter ex parte Joannis, sed tantum suspendi, ita ut mortuâ Annâ teneatur cum Sophia matrimonium contrahere, si illa hoc petat. Ita *Petrus de Ledesma, Castra, Palao, Coninck, Pontius, Gonet, Andras à Matre Dei, Henno, Krimer*, & alii communius. *Ratio*: quicumque potest promissionem alteri datam & non extinctam servare, tenetur illam servare, si potest; sed Joannes in casu potest servare promissionem Sophiæ factam, cum tunc non amplius sit ligatus sed liber: & illa promissio nondum est extincta. *Primò*: Quia nondum est soluta per dationem rei promissæ; nec mulier remisit obligationem, ut sup. *Secundò*: Quia talis ex iniquitate sua portaret quandoque commodum in hypothesi. *Tertiò*: Id patet à simili; quia ille, qui post emissum votum de intranda Religione illicitè contrahit, & consummat matrimonium, tenetur mortuâ uxore Religionem intrare, ad servandum promissum, ergò à pari. Unde ad rationem P. Wigandæ vel absolutè negatur, vel distinguitur Minor, extinguuntur simpliciter N. secundum quid C. min. & N. consequ. solutio patet ex dictis. Et insuper disparitas, quæ posset adferri inter vinculum voti & matrimonii, non obstat, quia, sicut vovens Religionem mortuâ uxore, tenetur eam ingredi, quia jam est factus potens hoc faciendi, ita à pari in præfenti &c.

X.

Petrus hodie vovit Religionem , cras contrahit de præfenti , uxor ejus moritur ,

Q. an teneatur voto ?

R. Affirmativè. Ratio , quia obligatio voti per matrimonium non extinguitur , sed suspenditur.

XI.

Paulus contrahit sponsalia cum Catharina , quæ post 2. horas moritur , potestne valide contrahere de præfenti cum

ejus sorore ?

R. Negativè , etsi enim mortua sit Catharina , publica tamen honestas manet , utpotè quæ morte non extinguitur , C. unico de spons. in 6. Sicut ergo soluto per alterius conjugis mortem matrimonio non tollitur affinitas ex eo orta , sic nec in præfenti casu publica honestas.

XII.

Petrus contrahit sponsalia cum Anna , sed hæc mutuo consensu dissolvuntur , postea contrahit matrimonium cum sorore Annæ ,

Q. An valide

R. Negativè. Ratio enim , quare Ecclesia induxit hoc impedimentum publicæ honestatis , adhuc subsistit , quia indecens est inire matrimonium cum illa , cujus consanguineæ te aliquando desponsasti.

XIII.

XIII.

Petrus emissio voto religionis deflorat Annam sub promissione matrimonii. Q. An obligetur ad votum, an ad matrimonium?

R. Si Petrus damnum violatæ virginitatis per doctem aut aliâ viâ resarcire possit, tenetur ad votum; non enim obligatur ad matrimonium titulo justitiæ, quia compensatio aliter fieri potest, nec titulo promissionis, illa enim est de re illicita; quòd si defloratæ damna vel infamiam impedire non possit, nisi eam ducendo, ad id obligatur, quia votum obligat cum præjudicio tertii.

XIV.

Cajus & Titia contraxerunt sponsalia, dein Titia mutato proposito significat Cajo, se velle cum alio matrimonium contrahere. Cajus indignatus minatur illi graviter, si tale quid faciat. Titia, ut se ab eo liberet, à quo metuebat, dat illi aures viginti. Q. An Cajus possit illos accipere & retinere?

R. Quòd, si Cajus hujusmodi pecunias accepit ob recompensationem alicujus damni evenientis, sibi ex dissolutione sponsalium, ut ob famæ detrimentum, quod fortasse erat passurus, eò quòd Titia illum reputabat nubendo alteri, vel ex eo, quòd aliquas jam Cajus expensas fecerat solitas fieri à sponsis, quas non fecisset aliàs, vel ex aliis justo damno sibi emergente ob voluntariam & injustam à Titia abrogatâ fidem, nec peccavit aureos cos accipiendo

piendo, nec illos restituere tenerur. *Ratio*, quia cum Cajus non teneatur relaxare promissionem sibi à Titia factam cum notabili suo detrimento, & ad Titiam ejusque res habeat Cajus jus aliquod ratione dictæ promissionis, non est, quòd peccet, si quid justum accipiat ob vexationis damnum, arg. c. dilectus 2. de Simon. Et clarum est Titiam damnum inferre Cajo, quia is damnum facere dicitur, quid id facit, quod facere jus non habet. *Arg. ff. de ratione in L. nemo.* Ergò Cajus coarctandus non est ad accepti restitutionem, ut colligitur ex *Navarro in Man. c. 17. n. 34.*

XV.

Sempronius Filius familias contraxit sponsalia cum Catharina, quam & cognovit. Pater Semproni re intellectâ prohibet ei, ne matrimonium cum Catharina contrahat, & si secus fecerit, minatur eum domo excludendum, nec in hereditatem successurum, Sempronius hoc metu perterritus abstinet à data fide, & vult matrimonium contrahere cum alia. Q. An graviter peccet, & quid illi à Confessore sit injungendum?

R. Suppositâ utriusque non multum distante fortis qualitate, Sempronium peccare mortaliter, si Catharinam non ducat, & teneri Confessorem eidem injungere, ut stet promissis, non obstante Patris prohibitionem, aliàs non esse absolvendum.

Ratio, quia coactio planè repugnat matrimonio, de cujus essentia est liber utriusque partis consensus, nam, nisi ipsi invicem conjuges sibi perplaceant, non

non possunt individuum vitam perpetuò agere, *quod enim quis non eligit, non diligit, 20. q. 3. cap. presens.* Igitur nequit Pater in matrimonio cogere filium, ut hanc & non illam ducat, Neque enim in hoc tenetur filius obedire Patri, ut testatur *D. Th. 2. 2. q. 104. a. 5. in O art.* Undè, si Sempromius Catharinam ducere reuocat, non erit absolvendus. *Ratio*, quia sponsalia obligant sub mortali, & eo præcipuè, si copula est subsequuta, ut est *text. cap. sicut de spons. & cap. 1. de sponsal. duorum, D. Th. in 4. dist. 27.*

§. III.

De Matrimonio.

Quid est Matrimonium?

R. Est conjunctio maritalis inter legitimas personas virum & mulierem individuum vitæ societatem retinens. In renatis verum est proprièque dictum N. L. Sacramentum, gratiam ad ea, quæ matrimonii sunt, rectius peragenda conferens. *Trid. ss. 24. cap. 1. & can. 1.* & hoc verum est, etiamsi inter absentes per procuratorem vel litteras contrahatur. *Ratio*, quia tunc adhuc adest debita materia, forma, Minister ac intentio & conditiones per jura requisitæ, & quod agit procurator, censetur agere ipse mandans per ipsum, cum agat per potestatem ab ipso acceptam.

Matrimonium caditne sub præcepto?

R. In mundi exordio, quando erat paucitas hominum, extitit præceptum contrahendi matrimo-

nium, nunc verò non extat talis obligatio. *Ratio*, quia jam sufficienter propagatum est genus humanum, & ulterius per multos propagatur.

Quid si daretur casus, in quo omnes masculi morerentur, exceptis solis Monachis, tenerenturne illi nubere?

Affirmo cum Soto, Victoria, Andrea á Matre Dei, Wigandt, Henno, ut probabilius, nisi extaret specialis revelatio, quòd adsit finis mundi. *Ratio*, quia votum in casu, quo est impeditivum majoris boni, non ligat, majus autem bonum est pro tunc conservatio speciei humanæ, quàm voti observatio. Unde traditio per votum fit sub hac implicita clausula: Nisi majus bonum impediatur, uti id præsentiarum impediretur.

Quando autem S. D. 2. 2. q. 88. a. 1. ait: *Professi religionem mortui sunt mundo, & vivunt Deo, unde non sunt revocandi ad vitam humanam occasione cujuscunque eventus*, non est intelligendus de nostro casu speciali, sed ordinario.

Quid censcs de Polygamia?

R. Quamvis Polygamia seu pluralitas uxorum sub uno viro matrimonii secundario fini, qui est V. G. pacifica cohabitatio, repugnet, primis tamen temporibus quibusdam multas ducere & simul habere uxores fuit concessum, Deo in Polygamia dispensante; quis enim de Patriarchis præsumat adulteria, & non dominia corporum? Nunc autem post Christi adventum Polygamos anathematizat Trid, non solùm ob pullulantia quotidiana jurgia,

gia, sed ex æquitate naturali exigente, ut sicut fœmina se totam viro, ita vir se totum fœminæ tradat.

Quænam est materia & forma Sacramenti Matrimonii?

R. Materia ejus *remota* contrahentium sunt corpora; *proxima*, mutuus eorundem consensus internus per verba vel signa actum præsentem significantia sufficienter expressus, prout videlicet is rationem habet traditionis; prout verò idemmet consensus rationem obtinet acceptionis, formam constituit. *Ratio*, quia hoc est generale in omnibus contractibus.

Quis est minister hujus Sacramenti?

R. Ipsi contrahentes, non verò Sacerdos assistens, seu benedicens, cujus proinde benedictio non est de essentia, sed accidentalis cæremonia. *Ratio*, quia soli contrahentes materiam & formam ponunt, seque mutuò ligant, nemo alius. Ita communio DD. contra Sylvium.

Quis ergò sensus illorum verborum Sacerdotis: Ego vos conjungo in nomine Patris? &c.

Dico: Sensus est: Ego vos conjunctos declaro, vel conjunctionem vestram approbo, unde non sunt de essentia, & matrimonium esset validum iis omissis, modò adesset mutuus consensus, Parochus & testes. Potest autem Sacerdos vocari minister hujus Sacramenti, non *quo ad substantiam*, sed *quo ad ritum accidentalem*: qui tamen post Trid. est conditio, sine qua matrimonium non valet, ubi Trid. est receptum.

Potestne divelli ratio contractus à ratione Sacramenti?

R. Potest divelli in renatis, ut si quis intenderet celebrare matrimonium cum intentione expressa non recipiendi illud ut est Sacramentum. *Ratio*, quia talis ob defectum intentionis (cæteroquin indispensablem requisitæ) Sacramentum non reciperet, & tamen validum iniret contractum, quia ex hypothese omnes adsunt conditiones ad talem contractum requisitæ. Ita probabilius *Pontius, Gobat, Bonac, Herinx, Cajet, Gonet, Platelinus, Sbegar, Henno, Sporer*, quos sequitur *Heinlein, Krimer* & alii contra *Wigandt* & alios, quorum tamen sententia suâ non caret probabilitate, quia videtur esse inseparabilis connexio inter matrimonium baptizatorum in ratione contractus & Sacramenti, cum Christus dominus hujusmodi contractum ad rationem Sacramenti elevarit. Quæ tamen ratio in nostra via facile refellitur, dicendo, hoc verum esse, quando adest intentio ex-vel implicita recipiendi Sacramentum, non aliter.

Quid censes de Bannis, sive proclamationibus? Valetne matrimonium sine illis contractum?

Affirmo. *Ratio*, quia non est recedendum à jure antiquo, nisi quatenus contrarium statuitur jure novo; sed jure antiquo hujusmodi matrimonium erat validum, nec jus novum extat in contrarium, ergò.

Nec

Nec obstat, quod dicitur *L. non dubium, ff. de Legibus*: Nullum pactum, nullam conventionem, nullum contractum inter eos videri volumus sub subsecutum, qui contrahunt lege contrahere prohibente. Similia habentur *Can. Imperiali. 25. q. 5. & C. quæ contra. 64. de Reg juris in 6.* Non obstat, inquam, quia hæc jura & canones locum habent, quando lex vel utitur terminis irritantibus, aut præscribit formam substantialem actus; secus, quando tantum versatur circa modum, qualitates & accidentia, uti in præsentî *Reiffenstuel. Heinlein, & alii communiter, contra Menochium apud Sanch.*

Ut autem licitè matrimonium contrahatur, debent trinæ proclamationes præcedere, & Parochus vel unam omittens peccat mortaliter contra præceptum Trid. Illæ tamen denuntiationes non debent fieri bis in die una, nec in tribus sequentibus, sed debent alii dies feriales intercedere, ut servetur denuntiationum finis, qui est, ut impedimenta, si quæ subsint, detegantur. Quòd, si sponsi sint ex diversis parochiis, debent dari dimissoriales ab altero paracho, à quo etiam fieri debent denuntiationes, ut etiam ibi impedimenta detegantur.

Quis potest dispensare circa denuntiationes?

R. Juxta Trid. *ff. 24. c. 1. de reform.* id fieri posse ab Episcopo, vel ejus Vicario, subsistente tamen justa causa, quarum varix assignantur, nempe, 1. Si denuntiationes fieri non possent abs-

que gravi damno vel scandalo. 2. Si quis sit in articulo mortis. 3. Si timeantur gravia jurgia vel rixæ inter corrivales vel etiam parentes ; nisi statim expediatur. 4. Si ex cita matrimonii expeditione magna speretur utilitas. 5. Si matrimonium prius contractum , sed ob impedimentum latens fuerit invalidum , &c.

Contrahens legitime interrogatus de impedimento occulto teneturne illud prodere , & à matrimonio abstinere ?

R. Quod à matrimonio abstinere debeat , liquidum est , cæterum impedimentum licite detegere nequit , si ex illa detectione vel infamiæ labes , vel simile damnum alicui obveniret , tunc igitur dispensationem petere , vel prætextum à sponsalibus resiliendi quærere debet.

Quid dicis ad hunc casum ?

Anna dicit ad Confessarium : Ursula desponsata est Petro , & jam facta est prima denuntiatio , sed Margaretha juncta Ursulæ in secundo gradu consanguinitatis mihi ob certam causam sub summo secreto passa est , se esse carnaliter cognitam à sponso Petro non ignaro cognationis , teneórne nihilominus obedire parocho præcipienti manifestationem cogniti impedimenti ?

R. Cum Gobat & aliis negativè. Ratio , quia lex naturalis charitatis de correctione fraterna se ad hoc non extendit ; inauditum enim est , quod lex vel præceptum humanum comprehendat tam tragicos , cruentos , & pudendos casus , qualis est
hic

hic. Unde nec ipsa Margaretha tenebatur directè vel indirectè manifestare suum crimen, tenebatur tamen Anna sub alio prætectu dehortari Ursulam ab illo matrimonio, si aliunde hæc justam haberet causam recedendi, secus non.

Licètne post proclamationes statim contrahere?

Affirmo, etiam eadem die, si adsit rationabilis causa. *Ratio*, quia non extat lex id prohibens.

Quid si matrimonium diu differatur?

Dico: Si non contrahatur intra 4. menses, declaravit S. Congregatio denuntiationes esse repetendas, imò juxta Rituale Romanum sunt repetendæ, (nisi Episcopo aliter videatur) si differatur solùm per 2. menses.

Quid, si concubinaris vult concubinam ducere ad prolem legitimandam & periculum mortis non patitur dispensationem peti, potestne parochus omittere proclamationes?

R. Licitè eas omittere potest non petita ab Episcopo dispensatione. *Ratio*, quia mentem Trid. sic possumus interpretari, ut legem suam ad hujusmodi casus non voluerit extensam ob moralem necessitatem, in qua cessat Lex humana, *L. unica ff. de offic. cons. L. aliquando. §. ff. de præcons. & c. 2. de observat. jejun. & tradit Sanch. Laym. Gobat, Tannerus, & alii, quos sequitur Reiffenstuel.*

§. IV.

De consensu Matrimonii.

Requiriturne consensus ad valorem matrimonii ?

Affirmo, regulariter loquendo. *Ratio*, quia unus non accipit potestatem in eo, quod est liberè alterius, nisi per ejus consensum: sed per matrimonium accipit uterque conjugum potestatem in corpus alterius, ut patet 1. Corinth. 7. Unde S. Chrysostomus: *Matrimonium non facit coitus, sed voluntas*. Ergo.

Dixi: *Regulariter loquendo*; quia per absolutam Dei potentiam potest fieri vinculum matrimonii inter virum & mulierem absque proprio eorum consensu, seu inter inscios & reluctantes.

Ratio: Deus habet absolutum, independens ac supremum dominium in hominum corpora & animos, & ut S. Augustinus loquitur, *magis habet in sua potestate voluntates hominum, quam ipsi suas*. Ergo potest pro libitu suo dominium corporis viri ad finem matrimonii dare mulieri, & econtrà, imò ab uno viro transferre in aliud, quod est causare vinculum.

Confirmatur: Sicut alicui inscio & invito potest jus aliquod auferri, ita & acquiri, nam *Lege 32. ff. de acquir. rer. dom.* dicitur: *Etiam invitis nobis per servos nostros acquiritur dominium*. Si ergo jura humana & Principes hujus sæculi in invitum possint transferre dominium, à fortiori id potest Deus.

Con.

*Consensus parentum requiritur ne etiam ad
valorem matrimonii?*

R. Negative. Contrarium definitum est in *Trid.*
ss. 24. c. 1. de reform. Ratio, quia filii in eligen-
do statu sunt sui juris, (ob eandem rationem ser-
vus validè contrahit matrimonium absque domi-
ni voluntate, ut etiam colligitur *ex c. 1. de conju-
gio servorum.*) Cæterùm qui matrimonium in-
eunt parentibus rationabiliter invitis, peccant gra-
viter. Ratio, quia reverentia jure naturæ parenti-
bus debita postulat, ut filii & filia consulant pa-
rentes in re tanti momenti, quin & Parochus in-
vitis parentibus duos copulans peccat mortaliter.
Ratio, quia cooperatur peccato alieno & sacrile-
gæ susceptioni Sacramenti.

*Valétne matrimonium ex metu con-
tractum?*

R. 1. Matrimonium ex metu quantumvis gravi,
ex causa naturali orto, contractum est validum.
Idem est de matrimonio inito ex gravi metu justè
incusso à causa libera, V. G. à judice ad extor-
quendum matrimonium. Ratio 1. P. quia tunc nul-
la infertur vis, ut si quis ex metu gehennæ vel im-
minentis mortis naturalis in uxorem ducat suam
concubinam. 2. Pars declaratur per casus: *Pri-
mus* est, si sit posita lex, quòd violator virginis
metu mortis compellatur eam ducere. *Secundus*,
si pater deprehendat aliquem cum filia sua peccan-
tem, cui minatur accusationem, nisi eam ducat,
quam & ducit ex hoc metu. *Tertius*, si judex ho-
mini

mini justè ad mortem damnato promittat condonationem vitæ, si ducat judicis filiam vel aliam etiam meretricem. In tribus his casibus matrimonium subsistit, quia est sat liberum.

℞. 2. Metus gravis injuste incussus in ordine ad extorquendum consensum matrimonii invalidat matrimonium jure Ecclesiastico, patet ex C. significasti 2. de eo, qui duxit in matrim. Cujus Ratio est, quia coactiones solent difficiles frequenter habere exitus. C. requisivit de spons. Et adversantur finibus matrimonii, scil. procreationi prolis, amoris conjugali, paci &c. nam, quod quis non diligit, facile contemnit. 20. q. 3. C. presens.

Sed nunquid dictum matrimonium convalescit, seu firmatur per juramentum spontè præstitum, ut valeat, si non in ratione matrimonii, saltem ratione sponsaliorum?

Dico: Quod non. Ratio, quia juramentum non obligat ad contractum, quem Ecclesia annullat; dum enim illa directe annullat contractum V. G. matrimonium, ex consequenti annullat juramentum adjectum. Adeoque tale matrimonium nequidem valet in vim sponsaliorum. Ratio, quia etiam sponsalia cum tali metu inita sunt irrita.

Sed nonne illud matrimonium saltem convalescit per sequentem copulam carnalem, aut per diuturnam cohabitationem?

Dico: Non firmatur per copulam vi extortam, vel factam animo fornicario, bene tamen per copulam

pulam omninò liberam affectu maritali habitam, sicut & per diutinam (quæ diuturnitas mensuranda est arbitrio prudentum) & spontaneam cohabitationem. *Ratio 1. & 2. P.* illud matrimonium non potest ratificari, nisi per actum liberum, qui fertur in ipsum matrimonium, sed copula vi extorta non est actus liber, etsi fiat animo fornicario, nequidem implicite fertur in ipsum matrimonium, ergò.

Ratio 3. & 4. P. quia adest sensibilis perfecte libera ratificatio dati prioris consensus, vel sufficiens signum liberi consensus de novo habitæ.

Ad valorem matrimonii sufficitne consensus conditionatus?

R. 1. Verbis S. Th. in suppl. q. 47. a. 5. dicentis: *Conditio appposita aut est de presenti, aut de futuro. Si de presenti, & non est contraria matrimonio, sive honesta sit, sive inhonesta, stat matrimonium stante conditione, & ea non stante non stat, sed si sit contraria bonis matrimonii, non efficitur matrimonium; si autem sit conditio de futuro, vel est necessaria, sicut Solem oriri cras, & tunc est matrimonium, quia talia futura sunt presentia in causis suis; aut est contingens, ut datio pecunie, vel acceptatio parentum, & tunc idem est iudicium de tali consensu, sicut de consensu, qui fit per verba de futuro, unde non facit matrimonium nisi conditione purificatâ. Hæc S. D.*

R. 2. Conditiones intrinsecæ contractui, V. G. si quis dicat: *Contraho tecum, si sim habilis ad contrahendum.* Item conditiones impossibiles substantiæ matrimonii non contrariæ, V. G. si quis dicat

dicat: *Contraho tecum, si calum digito tetigeris*, sicut & conditiones turpes, V.G. *Contraho, si sis occisurus patrem tuum*, habentur pro non adjectis, adeoque independenter ab illis subsistit contractus.

Ratio 1. P. Pater ex natura ipsius contractus, in quo illæ conditiones censentur inclusæ independenter à nobis.

Ratio 2. & 3. P. constat ex cap. si conditiones de conditionibus appositis, ubi dicitur: *Si conditiones appositæ matrimonio turpes aut impossibiles fuerint, debent propter favorem ejus pro non adjectis haberi.* Putà in foro externo, sicut jure civili similes conditiones in testamentorum legatis habentur pro non adjectis. In foro tamen conscientiæ, si consensus desit, nullum esse, patet ex dictis.

Dixi suprà: Substantia matrimonii non contraria; si enim illi adversentur, non rejiciuntur, sed annullant matrimonium. Dicitur autem conditio esse contraria bonis matrimonii, quæ est contra tria bona matrimonii, ut habet *Glossa C. finali de conditionibus appositis, verbo contra substantiam.*

Porro hæc tria matrimonii bona sunt *proles, fides & Sacramentum.* Per *prolem* intelligitur legitima generatio prolis, ejusque ad fidem Dei educatio. Per *fidem* intelligitur fidelitas conjugalis. Per *Sacramentum* verò indissolubile matrimonii vinculum, quatenus representat indissolubilem conjunctionem Christicum Ecclesia.

Valtène matrimonium hoc modo initum: Contraho tecum, si generationem prolis evitasti, si adultera fuisti?

Affirmo. Ratio, quia actu & de facto non sunt contra substantiam matrimonii tales conditiones, nec destruunt obligationem, quæ nascitur ex contractu, neque illi opponuntur, in illo namque, quòd sponsa heri fuerit adulterata, non continetur aliquid repugnans obligationi matrimoniali.

Quid si matrimonium ineatur tali modo: Contraho tecum, sed sub hac conditione, ut vivamus in perpetua castitate, velut non consummato matrimonio profiteamur Religionem?

Dico: Illud non valere. Ratio, quia repugnat substantialibus matrimonii, quia sic tolleretur jus radicale petendi debitum, (quod est de essentia matrimonii) per obligationem nunquam petendi ac reddendi debitum adjectam in ipso contractu: quæ est opposita juri etiam radicali ad copulam. Hanc sententiam, ut probabiliorem, docet Engel, qui addit, B. Virginem, quando contraxit cum Joseph, non habuisse talem intentionem, sed illud matrimonium fuisse simpliciter contractum, quamvis neuter habuerit intentionem utendi copulâ, quia obligatio benè potest subsistere sine executione, & cum proposito intermittendæ executionis, præsertim, quando per Dei revelationem notificatum est, nunquam ab altera parte executionem

Cc

peten-

petendam. Arque in hunc sensum non obscure loquitur Aug. *in c. 3. 27. q. 2.*

Porro probabilius est impletâ conditione honestâ vel turpi, bonis matrimonii non contrariâ, quæ consensum suspenderit, non statim fieri matrimonium sine novo consensu, sed debet novus adhiberi.

§. V.

De indissolubilitate Matrimonii.

Estne Matrimonium solubile?

R. Tanta est matrimonii indissolubilitas, ita ut licet sit ratum tantum, auctoritate Pontificis nequeat dissolvi. *Ratio*, quia talis indissolubilitas est de jure naturali divino absoluto, & non pender ab aliquo actu humano, eo modo, quo baptisimus, confessio, quæ pendent tantum à Deo, in quo dispensari non potest, ergo &c. Et hoc patet ex *Apostolo ad Rom. 7.* ubi dicit: *Mulier vivente viro alligata est legi.* Et *Matth. 19.* *Quod Deus conjunxit, homo non separet.* Quod universaliter dictum etiam de matrimonio rato intelligi debet.

Deinde nec traditio, nec scriptura, nec ratio concedit Papæ potestatem in hoc dispensandi. Non quidem traditio, quia ante Martinum V. teste *Lesdesma*, inaudita fuit dispensatio in matrimonio rato. Non etiam Scriptura, quia contrarium insinuat *Matth. 19.* Non denique ratio, cum hæc non dicat talem potestatem esse respectu matrimonii consummati, pro quo dissolvendo infinites urgentiora occurrunt motiva, ut patet consideranti, ergo à pari. *Cui accedit, quod matrimonium ratum*

tum & consummatum sint ejusdem rationis, & differant solùm accidentaliter; non potest autem Pontifex dispensare in consummato, ergò nec in rato. Quin imò ipsi Pontifices & nominatim Innocentius VIII. teste *Panormitano ad cap. ex publico 7. de conver. conjug. n. 14.* professi sunt talem sibi potestatem non competere. Ita post *Covarr. Pontium, Gottierrez, Gonet, Ledesma, Texeda* & alios satis probabiliter *P. Wigande.*

Verùm opposita sententia (quæ teste *Mastri* modò est communis, ac probabilior, magisque Pontificiæ authoritati & potestati favorabilis) omninò tenenda est, *cum 60. Authoribus*, quos citat & sequitur *Sanch.* item *Cardinalis de Luca, Gobat, Sporer, Sbogar, Barbosa, Clericatus, Engel, &c.* quos citat & sequitur *Schmier, Pignatelli, Pyrrh.* & alii.

Ratio desumitur ex illa generali potestate pascendi oves seu fideles à Christo Domino concessa D. Petro, ejusque successoribus, *Joan. 21. ibi: Pascere oves meas.* Quæ verba Christus ad ostendendam dictæ potestatis amplitudinem trinâ vice repetere voluit, sicque quia ad hoc, ut oves concreditæ ritè pascantur, multùm juvat facultas dispensandi in votis, juramentis, matrimonio rato, ac hujusmodi, quando bono Ecclesiæ regimini conducit, meritò de talis quoque potestatis concessione intelliguntur.

Insuper Pontifices sanctitate perindè ac doctrinâ conspicui sæpiùs sic dispensasse leguntur. Sic enim dispensavit Gregorius VII. 1074. teste *Baronio* ad dict. an. n. 23. Mart. V. 1417. creatus Pontifex. Et

Eugenius IV. 1431. ad eandem dignitatem evo-
 lus. Alexander VI. Paulus III. Gregorius XII. Pon-
 tifices renuntiatus 1572. & quidem testibus *Sanch.*
 & *Henriquetz* unâ die cum undecim. Paulus V. &
 Urbanus VIII. Pius V. autem, teste Navarro, di-
 spensavit ter vel quater. Et novissimè Innocentius
 X. post longas acresque inter Theologos discepta-
 tiones de hac potestate fuit eâ usus ergâ vulgarem
 opificem, nullius gratiâ suffultum, ut fidelissimè
 ad longum refert *Gobat casu* 18. n. 676. Dicere ve-
 rò, quòd tot tantique Pontifices in re tam momen-
 tosa erraverint, aut limites suæ potestatis exce-
 sserint, hoc Christiano in mentem venire non debet.

Nec toleranda est illusio contrariorum, quòd
 scilicet memorati Pontifices nostram sententiam ju-
 dicârint probabilem, adeoque concludi non posse,
 sententiam contrariam non esse probabiliorem; et-
 enim Romani Pontifices tam proclives non sunt (ut
 optimè notat *Schmier* in *Jure Can. lib. 4. tract. 2.*
cap. 5. sect. 1. §. 1. n. 24 25. &c.) ad sententias,
 quæ tantùm probabiles videntur, assumendas, præ-
 sertim in materia tam delicata, quæ tangit Sacra-
 mentum, & minorem probabilitatem excludit. Et
 in specie Clemens VII. monstravit 6. Julii 1599.
 qui specialem indixit Congregationem, cui inter-
 venerunt octo Cardinales, quatuor Auditores Ro-
 tæ, & duo alii Theologi, qui omnes unanimiter
 dixerunt, Papam in matrimonio rato dispensare
 posse. Unde

Ad rationem in contrarium dicitur cum Cajeta-
 no, verba Scripturæ intelligi debere de matrimo-
 nio consummato, scilicet, quòd illud jure naturali

& Divino sit indissolubile, quia per commixtionem
feminum fiunt conjuges una caro, immediatè enim
Christus ibi præmiserat: *Itaque jam non sunt duo,
sed una caro; & inde intulit: Quod ergò Deus con-
junxit, &c.* Sicut etiam interpretatur Alexander
III. *Cap. ex publico. 7. finali.*

Vel si etiam de rato velis intelligi, dic, Pontifi-
cem non posse illud solvere potestate ordinariâ, sed
extraordinariâ superadditâ ordinariæ impotenti se-
parare id, quod Deus conjunxit. Unde concludit
Sanch. veriùs fore irritam dispensationem factam
absque rationabili causa, non enim credendum est
ipsi concessam ad usum arbitrarium, quod omninò
tenendum esse puto.

Ad aliud de traditione satis patet ex secunda pro-
batione nostræ sententiæ, ostendimus enim ibi qua-
tuor ferè sæculis ante Martinum V. à Gregorio VII.
fuisse dispensatum. Et esto nunquam dispensatum
fuisset, fortè non occurrit ratio urgens. Ad scri-
pturam jam dictum est. Ad tertiam patet tum ex
probatione nostra, tum etiam dicitur, quòd pote-
stas dispensandi metienda non sit penes motiva ex-
trinseca tantùm, sed etiam penes majorem vel mi-
norem dissolubilitatem ex ipsa natura matrimonii
rati, aut consummati; cùm enim matrimonium
consummatum ex sua natura majorem firmitatem
& indissolubilitatem habeat, ob significationem
unionis indissolubilis verbi cum natura humana
assumpta, quam non habet ratum, (ut constat ex
eo, quòd maritus mortuâ uxore ante consumma-
tionem, si iterum ducat uxorem, non sit bigamus,
C. debitum. de bigam. & datur ibi ratio, quia ma-

rimonium ante copulam non significat unionem Christi per carnem) tantum significans conjunctionem Christi cum anima iusti, quæ solubilis est per peccatum, hinc quamvis illud sit à Papa insolubile, non tamen ratum.

Ad id. quod additur, &. matrimonium ratum in ratione significationis integraliter & vix non essentialiter differre à consummato, ut patet ex dictis.

Ad ult. dicitur, plus probare exempla positiva nostra, quàm exempla negativa. Et fortè Innocentius VIII. intelligi potest de potestate ordinaria, non extraordinaria, de qua nos.

Ob quas causas dispensare potest Papa in matrimonio rato?

¶. Ob sequentes: 1. Si gravia damna vel perpetuæ discordiæ inter conjuges prudenter timendæ sint. 2. Si matrimonio rato superveniat impotentia perpetua, lepra, aliussve morbus incurabilis, unde mutua cohabitatio nimis difficilis foret. 3. Si magna sit inæqualitas virum inter & fœminam, saltem unde matrimonium grave reddatur. 4. Si vir necessarius vel maximè conveniens bono publico eligatur in Episcopum, &c. Ita Sanchez l. 2. disp. 6. & alii.

Fuitne libellus repudiij olim licitus, vel dissolutum per eum matrimonij vinculum?

Affirmo ut probabilius cum S. Th. qui in c. 19. Matth. ita ait: Licet repudium inordinatum quid sit, voluit tamen Deus, quòd Judæis imputaretur ad culpam. Item 1. 2. q. 102. a. 5. ad 3. docet, quòd ideo

ideo in Lege Veteri Matrimonium non erat Sacramentum conjunctionis Christi cum Ecclesia, quia dabatur in ea libellus repudii, quod est contra rationem Sacramenti, quæ ratio non valeret, nisi per illum fuisset dissolutum pro tunc matrimonium nedum quoad cohabitationem & torum, sed & quoad vinculum; sola enim dissolutio quoad vinculum rationi Sacramenti adversatur.

Nec obstat, quòd Scriptura dicat *Matth. 19. Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores*, adeoque mulier repudiata & alteri nupta. *Deut. 24. v. 4. dicebatur polluta & abominabilis facta coram Domino. Ad 1.* enim dicitur, quòd duritia cordis Judæorum solùm fuerit occasio hujus dispensationis, causa autem motiva fuit indulgentia Dei, fragilitati Judæorum condescendentis. *Ad 2.* Mulier illa dicebatur polluta non pollutione culpæ, sed legaliter seu per legem. Unde *ly coram Domino* idem est ac per legem Domini.

Solviturne matrimonium per professionem religiosam?

Dico: Solvitur matrimonium ratum, non item consummatum. 1. P. est de fide, ut constat *ex Trid. ss 23. can. 6.* Item *ex cap. ex parte tua de conversione conjugatorum.* 2. P. constat *ex can. Agathosa. causa 27. q. 2.* ubi dicitur, quòd professio hujusmodi matrimonium dirimere non valeat. Ratio congruentiæ est, quia matrimonium consummatum significat indissolubilem conjunctionem Christi cum Ecclesia, scil. per unitatem naturæ, sicut etiam vir & mulier per copulam, juxta Apost. fiunt una caro,

ita Christus per incarnationem factus est una caro cum Ecclesia.

Cæterum professio religiosa non dirimit matrimonium ratum jure naturæ, nec jure Ecclesiæ seu Pontificio, sed jure Divino seu authoritate Christi dispensantis in lege naturæ & in lege Evangelica de matrimonii indissolubilitate. *Ratio*, quia matrimonium jure naturali & positivo Divino est indissolubile, in quo Ecclesia non potest dispensare, licet in certis casibus possit declarare, quod ob materiæ vel circumstantiarum mutationem non obliget.

Quantum temporis conceditur nco-conjugibus, ut matrimonio contracto, ast non consummato, possint deliberare de ingressu religionis?

Dico: Jura concedunt bimestre, quo neuter alteri debitum reddere tenetur, unde licet in contractu fiat translatio domini (putà habitualis) super corpus; tacitè tamen inest hæc conditio: Nisi alter velit ingredi religionem, quam, dum proficitur, matrimonium dissolvitur.

Quid si bimestre iam effluxerit?

Dico: Neutri licet religionem ingredi sine alterius consensu. *Ratio*, quia terminus à jure concessus est præterlapsus.

Quid si de facto ingrediatur & profiteatur post bimestre, solviturne matrimonium?

Affirmo. *Ratio*, quia Christus illam temporis restrictionem non fecit, sed illud privilegium professioni simpliciter & absolutè concessit.

Quid,

*Quid, si sponsa ante elapsum bimestre
à viro fuerit vi oppressa?*

Dico : Potest adhuc ingredi religionem & profiteri. *Ratio*, quia dolus nemini patrocinatur, & nemo privandus est suo jure sine sua culpa. In hoc tamen casu matrimonium non dissolvitur, quia est verè consummatum, unde vir cum alia contrahere nequit, nisi suâ uxore professâ mortuâ, & si cum illa peccaret carnaliter, non committeret adulterium, quia peccaret cum sua, sed duntaxat sacrilegium.

Quid si ambo neo conjuges profiteantur?

Dico cum S. Th. in 4. d. 27. q. 1. a. 3. reg. 3. ad 1. non dissolvi quoad vinculum; hinc, si unus eorum postea fornicaretur, non solùm esset sacrilegus, sed etiam adulter. *Ratio* : Omnes textus juris, qui in hac re solent adduci, expressè loquuntur de casu, quo solùm alter sponсорum religionem ingreditur. Ex quo sequitur, multò minùs dissolvi, si matrimonium sit consummatum, & unus vel ambo mutuo consensu religionem profiteantur.

Solviturne matrimonium infidelium uno eorum ad fidem converso?

¶. Verbis S. Th. hic q. 59. a. 5. in C. Quando alter conjugum ad fidem convertitur, altero in infidelitate permanente, distinguendum est, quia, si infidelis vult cohabitare sine contumelia Salvatoris, id est, sine hoc, quod ad infidelitatem inducat, potest fidelis liberè discedere, sed descedens non potest alteri

nubere; si autem infidelis non velit cohabitare sine contumelia Creatoris, in verba blasphemie prorumpens, vir fidelis discedens potest alteri per matrimonium copulari. Hæc ibi, quæ procedunt de matrimonio etiam consummato. Unde in c. finali 28. q. 2. dicitur: *Quòd contumelia Salvatoris solvit jus matrimonii*, non quidem ipso facto, sed tunc, quando fidelis, sive vir, sive mulier reipsa contrahit aliud matrimonium. Debet tamen fidelis prius infidelem monere, an velit converti, vel pacificè cohabitare, & quomodo, &c.

Cæterum dicta dissolutio fit Jure Divino, ex speciali Christi privilegio in favorem fidei. Ratio concessionis hujus privilegii est, quia bonum fidei est majus, quàm bonum matrimonii, ergo, ubi per contumeliam Salvatoris fides periclitatur, & ne conjux fidelis adstringatur ad perpetuam vitam cælibem, & exinde fideles deterreantur à conversione, conveniens fuit dare hoc privilegium.

Dixi in resp. *Uno ad fidem converso*; quando enim uterque convertitur, vinculum matrimonii non solvitur. Ratio, quia per Baptismum non solvuntur conjugia, sed tantùm dimittuntur crimina.

Infidelitas superveniens solvitne vinculum matrimonii?

R. Neg. Ita Innoc. III. C. quando de divortiis. Et ratio est, quia matrimonium fidelium redditur prorsus ratum & firmum per Baptismum. Videatur etiam Trid. ss. 24. de matrim. can. 5. ubi legitur: *Si quis dixerit, propter haresin aut molestam coha.*

cohabitationem, &c. dissolvi posse matrimonii vinculum, anathema sit. Idem de adulterio sub anathemate decernit Can. 7. sed de hoc statim.

Solviturne matrimonium per adulterium?

R. Negativè. Pater ex Trid immediatè citato. *Ratio* est, quòd vinculum conjugii ex sua natura sit insolubile. Potest tamen vir ob fornicationem dimittere uxorem quoad thorum. *Ratio*, quia frangenti fidem fides frangatur eidem. Excipiuntur tamen communiter septem casus. *Primus* est, si vir similiter fornicatus fuerit, quia tunc delictum unius compensatur delicto alterius. *Secundus*, si ipse uxorem prostituerit. *Tertius*, si uxor virum suum probabiliter mortuum credens propter longam ejus absentiam nupserit alteri. *Quartus*, si est latenter cognita ab altero sub specie viri. *Quintus*, si fuerit vi oppressa. *Sextus*, si reconciliaverit eam sibi post adulterium patratum, carnaliter eam cognoscens. *Septimus*, si matrimonio in infidelitate utriusque contracto vir dederit uxori libellum repudii, & uxor alteri nupserit, tunc enim, si uterque convertatur, tenetur eam vir recipere.

Dices: Christus Matth. 5: & 19. præcipit, uxorem non dimitti, nisi ob fornicationem, quo videtur innui, ob hoc licitum esse viro illam dimittere. **R.** Primis verbis significari dimissionem à thoro, uti constat ex Florentino, & quando dicitur: Et qui aliam duxerit, mœchatur, idem est ac adulterium committit.

Quibus ex causis potest fieri divortium?

Dico: Variæ sunt causæ. 1. Ex dictis adulterio

rium culpabile, quò spectat etiam bestialitas, sodomia, incestus, & quævis luxuriæ species, in qua caro dividitur cum alia. Item pollutio, oscula, impudici tactus dant causam separandi saltem ad tempus, ut mulier corrigatur. 2. Sævitia mariti vel uxoris. 3. Sollicitatio ad peccatum, V. G. ad hæresin vel veneficium &c. 4. Morbus contagiosus, V. G. lepræ, si sit periculum infectionis. 5. Hæresis vel apostasia. 6. Mutuus consensus.

Porro consulendum est, ne ulla ex causa conjuges regulariter loquendo quo ad torum & cohabitationem simul se separent, nisi accedente Ordinarii sententiâ, vel Ecclesiæ judicio. Tenenturque causis separationis cessantibus ad pristinæ societatem cohabitationis reverti, nisi prudenter timeretur, ne periculum foret sublatum. Cæterum in causa divortii vir & mulier ad paria judicantur.

Præter casus hætenus enumeratos, quibus tollitur vel saltem tolli potest jus thori & cohabitationis, dantur casus alii, in quibus ex una parte tollitur jus petendi debitum, manente interim jure cohabitationis. Tales sunt

Primo, si V. G. parens extra necessitatem (secus si in necessitate id faciat, *juxta c. ad limina 30. q. 1.*) baptizet, vel è Baptismo levet filium: Talem enim non posse petere debitum ob spirituales cognationem inter ipsum & uxorem, docet S. Th. *q. 56. a. 1. in C.*

Secundo, si conjux fecit votum non petendi debitum, vel simpliciter castitatem vovit, sive ante, sive post matrimonium, talis enim per & propter se nunquam potest petere debitum, potest tamen & tene-

tenetur reddere, quia nequit privare conjugem jure per matrimonium quæsitum, ut patet *ex c. quidam c. placet de conversione conjug.* Excipe primum bimestre, eo enim durante reddere non tenetur.

Tertio, si vir cum conjugis suæ consanguinea in primo vel secundo gradu incestum commisit, talis enim incestuosus, licet crimen occultissimum sit, non potest debitum petere sine dispensatione. Ita colligitur *ex c. transmissa & c. tuæ fraternitatis, de eo, qui cognovit consanguineam.* Ratio, quia uxori factus est affinis.

Dicitur 1. In primo vel secundo gradu, quia impedimentum hoc de jure novo Trid. *§. 24. c. 4. de reform. matrim.* non oritur ex copula cum consanguineis in tertio vel quarto gradu, ea enim copula non est propriè incestuosa,

Dicitur 2. quamvis crimen occultissimum sit, quia hoc impedimentum oritur æquè ex incestu occulto, atque ex incestu manifesto. Ratio, tum, quia contrarium ex nullo textu colligitur, tum, quia aliàs rarò hoc impedimentum à conjugibus contraheretur, secus est in alio simplici adulterio; quamdiu enim illud occultum est, potest adulter debitum exigere; non enim per adulterium re ipsa privatur jure petendi debitum, sed à conjugē privari potest, si ipsi adulterium innotuit. *Excusatur tamen incestuosus à prædicta pœna*, si ignoraverit esse consanguineam, quam accessit, quia eo casu excusatur ab incestu, ac proinde à pœna ob incestum imposita, ut colligitur *ex c. 1. de eo, qui cognovit consang.* Item, si nescivit, quod huic delicto ex Ecclesiæ statuto tam gravis pœna sit annexa, tam gra-

gravem enim pœnam non incurrit ignorans. *Item*, ut pœna hæc incurratur, copula debet esse consummata. *Ratio*, quia affinitas non oritur nisi ex copula perfecta. Cæterùm conjux innocens debitum petere, & incestuosus eidem reddere tenetur. *Ratio*, quia sine culpa non debet privari jure sibi debito, ut habetur *in d. c. discretionem*, de eo, qui cognovit, &c. Affinitas enim post matrimonium iniquè contracta illi nocere non debet, qui iniquitatis particeps non fuit, *c. tuæ fraternitatis eodem*.

Quis potest in hac pœna dispensare?

R. Episcopus, & Mendicantes expositi, à suis Provincialibus ad hoc specialiter deputati, ut docet noster *de la Crux*, citans *Bullam S. Pij V.* qui etiam dispensare possunt cum eo, qui cum voto simplici castitatis contraxit matrimonium, ut possit petere debitum. Hæc tamen dispensatio nunquam danda est sine rationabili causa, quæ sufficiens esse potest periculum incontinentiæ, seu, si non possint continere.

Quæ est obligatio reddendi debitum conjugale?

R. Obligatio hæc est sub peccato ex genere suo mortali. *Ratio*, quia est obligatio justitiæ commutativæ, utpote ex contractu & per se in re gravi, cujus violatio ex genere suo mortalis est. Si autem alter nimis frequenter petat, & pars rarò neget, non peccat mortaliter ob materiæ levitatem. *Secundò*, si non exigatur ut debitum justitiæ, sed solùm benevolentiae. *Tertiò*, si non petat ardentè & instanter, sed

sed solum remissè. *Quartò*, si vir sit ebrius, amens, phreneticus, seculo periculo incontinentiæ ei negari potest. *Quintò*, si infectio pestis, morbi Gallici, aut alterius gravis morbi probabiliter timeatur. *Sextò*, si ob corporis ténacitudinem sine gravi incommodo vel periculo mortis reddi nequeat. *Septimò*, si adsit periculum prolis conceptæ. *Octavo*, si sit tempus fluxûs menstrui. *Nonò*, si nimis frequenter petatur, ut si post nocturnas etiam diurna copula petatur, in his enim casibus irrationabiliter petitur, & rationabiliter negatur.

Ob multiplicationem tamen prolium justè negari non potest. *Ratio*, quia proles est primarius finis matrimonii, quòd si proles esset necessaria bono communi, graviter periclitanti, etiam cum periculo mortis vel gravissimæ infirmitatis, tenetur uxor reddere debitum. *Ratio*, quia bonum commune divinius est particulari.

Quid si uxor sciat, quòd soleat edere proles mortuas, teneturne abstinere ab usu conjugij?

Dico, quòd non. *Ratio*, quia conjuges utuntur jure suo, & defectus sequitur per accidens:

Quid si uxor in adulterio deprehendat maritum, ideoque persistat in animo denegandi illi debitum conjugale, peccatne?

R. Negativè. *Ratio*, quia uxor deprehendens maritum in adulterio certa jam est fidem sibi in conjugio datam fuisse à marito fractam, & jus natu-

ræ concedit, ut frangenti fidem, fides non servetur. *Leg. cum proponas, Cod. de pact. Et cap. pervenit de jurejurando.* Undè, etsi in tali perseveret animo, tamen absolvi debet.

Sufficitne sola suspicio de adulterio ad hoc, ut conjux innocens debitum negare possit?

¶ Suspicionem non sufficere, sed requiri scientiam, id est, talem certitudinem, qualis, si in judicio constaret, & probari posset, divortium judicaretur, excipe, nisi suspicio esset vehementissima, quæ legitimo testimonio æquipolleat, ut notat *Sotus in 4. dist. 36. a. 3.* Cæterum pars nocens petere potest debitum à conjuge innocente insciã adulterii, quia non tenetur esse sui ipsius accusator, & suum prodere crimen, & ideo non debet adulter se privare jure petendi debitum, sed à judice vel conjuge innocente privandus erit, quò fit, ut quamdiu non privatur, possessionem habeat ejusdem juris, ut ait *Sotus in 4. dist. 36. q. 1. a. 3. §. Utrum verò uxor.*

Quæ peccata possunt conjuges committere in usu matrimonii?

¶ Primò, si non servetur debitus modus, ut si vir succumbat, aut præposterè accedat, vel ster, vel sedeat, peccat magno peccato, vel saltem si servetur debitum vas, & ex copula possit sequi generatio, committit grande peccatum veniale, putà si fiat sine justa causa; justa autem causa excusans est, si vir propter pinguedinem non possit aliter cum fœmina congruere in vase naturali quàm à retro, vel si fœmi-

na sit gravida, & ob id non possit aliter, quàm eo modo præposterè; quod (dicunt aliqui) non posse fieri prætendunt ignorantes.

Secundò, si habeant finem alium à matrimonio intentum, V. G. solam tantùm delectationem, peccant venialiter, si sibi imaginentur aliam personam, peccant mortaliter secundùm conditionem objecti.

Tertiò, si cessent à copula inchoata, & non consumment, si se polluant, est peccatum reductivè spectans ad adulterium, per hoc enim fit injuria statui matrimoniali, si se turgent cum tali periculo.

Quartò, si fiat in loco sacro, V. G. cœmiterio, Ecclesia, oratoriis, nisi fors aliquis continuò deberet in Ecclesia dormire, & aliàs se continere non possit.

Quintò, si tempus non fervetur, ut dum communicandum est, & copula præcisè fiat ex delectatione, non tamen est peccatum mortale.

Sextò, si quis sit voto castitatis adstrictus, & petat debitum, peccat mortaliter, reddere tamen potest & tenetur, ut dictum est suprà.

CAPUT XIV.

De

Impedimentis Matrimonii.

Quotuplicia sunt impedimenta matrimonii?

Duplicia: Alia impediencia tantùm, alia impediencia & dirimentia simul. *Impediencia*

De

tan-

tantum sunt illa, quæ quidem matrimonium non dissolvunt, sed contractum illicitum reddunt. *Impedientia* & *dirimentia* simul sic dicta sunt, non quasi jam validum dirimant matrimonium, sed quia sic attentatum reddunt invalidum.

Quot sunt impedimenta impedientia tantum?

¶. Continentur his versibus:

Ecclesie vetitum, nec non tempus feriatum,

Atque Catechismus, crimen, sponsalia, votum.

Ecclesie vetitum est interdictum, sive prohibitio Ecclesiæ de non contrahendo cum certa persona. Huc etiam reducitur status peccati mortalis & excommunicationis.

Tempus feriatum est à Dominica 1. Adventûs usque ad Epiphaniam, & à feria quarta Cinerum usque ad Dominicam in Albis, quibus temporibus non prohibetur ipse contractus matrimonii, sed tantum solemnitas nuptiarum, id est 1. Solemnis nuptiarum celebratio. 2. Tractio sponsæ in domum sponsi. 3. Celebratio sollemnis convivii ac tripudii.

Sponsalia scilicet validè contracta cum altera persona.

Votum, scil. simplex servandi castitatem, ingrediendi religionem, non nubendi, suscipiendi Ordinem S. Excipe vota simplicia S. J. quæ ex speciali Ecclesiæ statuto nedum impediunt, sed & dirimunt matrimonium contrahendum.

Differentia tamen est inter eos, qui contrahunt cum voto simplici castitatis, & qui cum voto religionis.

gionis; priores enim non solum mortaliter peccant contrahendo, sed & debitum petere nequeunt, licet petenti debeant reddere; posteriores verò, licet contrahendo peccent mortaliter, possunt tamen petere & reddere, cum castitatem non promiserint absolute, sed solum cum conditione, si religionem ingrediantur.

Catechismus (quod impedimentum contrahitur ab eo, qui respondet pro infante, quando post Baptismum in necessitate collatum suppleatur cæremoniæ) videtur sublatus per Trid. secundum *Sanch. Fagund. Con. Fill. &c.*

Crimen, ut primo incestus cum consanguinea conjugis in primo vel secundo gradu, scienter admissus, (qui impedit matrimonium cum quacunque alia persona) vel cum propria matre vel filia. *Secundo*, raptus alienæ sponsæ. *Tertio*, uxoricidium. *Quarto*, Presbytericidium. *Quinto*, susceptio propriæ prolis ex Baptismo ad impediendam redditionem debiti. *Sexto*, publica pœnitentia, quamdiu durat. *Septimo*, matrimonium cum moniali, quæ tamen per non usum juxta communio rem sententiam sunt sublata, juxta *Laym. Navarr. Sanch. Kon. Busenbaum, & Wigand.*

Hisce impedimentis annūmera omissionem proclamationum absque dispensatione vel justa causa.

Quot & quænam sunt impedimenta dirimentia?

R. Sunt sedecim comprehensa his versibus:

Error, conditio, votum, cognatio, crimen.

Cultus disparitas, vis, Ordo, ligamen, honestas,

D d 2

Ætas

*Ætas, affinis, si fortè coire nequibis,
Si Parochi & duplicis desit presentia testis,
Raptave sit mulier, nec partireddita tuta.*

Quis potest dispensare in his impedimentis?

Primo, in impedimentis jure naturali & Divino positivo dirimentibus nec ipse Papa dispensare potest. *Ratio*, quia inferior per se non potest dispensare in lege superioris. Quæ autem jure naturali dirimunt, sunt ista, scilicet *Error*, *Cognatio* in primo gradu lineæ tam ascendens quam descendens; *Impotentia* perpetua respectu omnium, respectiva verò respectu illius, cum qua vel quo coire nequit; quæ jure Divino dirimunt, sunt *Votum*, & *Ligamen*.

Secundo, in impedimentis cæteris, utpotè quæ solo jure Ecclesiastico dirimunt, Papa & nullus alius potestate ordinariâ dispensare potest, sed tantum ex commissione Papæ.

Tertiò, potest tamen Episcopus potestate sua ordinaria dispensare in omnibus istis impedimentis, dummodo adsint hæ conditiones:

Prima, ut impedimentum sit occultum. *Secunda*, ut matrimonium sit publicum. *Tertia*, ut fuerit bonâ fide contractum juxta formam Decreti Trid. *Quarta*, quòd separatio fieri non possit sine magno scandalo. *Quinta*, conditio est disjunctio, quòd scilicet vel non sit aditus ad Papam propter impotentiam vel aliam causam, vel quòd, si talis aditus adesset, esset tamen periculum in mora, putà periculum incontinentiæ, infamiæ, si publicaretur, ut si impedimentum se teneret ex parte fœminæ, esset.

essetque affinitas ex copula illicita cum consanguineo mariti ante matrimonium.

Ratio est nobilis Epikia, neque enim credi debet Papam sibi reservare dispensationem in tanto animarum periculo, ergò in eo casu potest dispensare Episcopus, non tamen ejus Vicarius Generalis, nisi ex commissione speciali.

De omnibus his impedimentis in particulari agemus infra per plures §. priùs tamen nonnulli casus scitu valdè necessarij sunt resolvendi.

Quid faciendum, si matrimonium bonà fide contrahatur à personis impedimento affinitatis V.G. præpeditis, quod postmodum uni parti innotescit?

R. Primò, pars conscia impedimenti nec potest petere nec reddere debitum. *Ratio*, quia matrimonium est nullum, unde simulet se infirmam, absque tamen mendacio, usque dum dispensationem obtinuerit, & consensum renovaverit.

Secundò, petenda est dispensatio ab Ordinario, qua obtenta pars conscia comparti dicat sic: Diligis me ita, ut si non esset inter nos matrimonium, denudò contraheres, & ex nunc vis me in conjugem, ac si antea non fuisset conjuges, & ille respondeat: Ita, volo, ita, accepto te in conjugem, & interrogans eodem modo dicat, & consensum suum exprimat, quo pacto matrimonium aliàs nullum fit validum. *Ratio*, quia, sic non intendit in priori contractu, qui nullus fuit, perseverare, sed de novo contrahere sub illa conditione, si prius matri-

monium sit irritum, sed conditio illa tunc existit, ergò verè contrahitur matrimonium.

Tertiò, ad dictum matrimonium validandum sufficit, si conjuges impedimentum cessare scientes affectu maritali se cognoscant, non præstito alio consensu. *Ratio*, quia matrimonium potest non solum verbis contrahi, sed & signis; sed nullum signum tam expresse denotat voluntatem contrahendi, quàm congressus animo conjugali factus, ergò.

Quartò, si adest periculum scandali vel infamiae, & pars impedimenti ignara consensum in responsione secunda explicatum dare nollit, necesse non est comparti impedimentum aperire, sed sufficit, si cautè curet, ut utriusque consensus renovetur, V.G. dissimulanter ab ipso petendo, ut pro consolatione ipsam habeat in conjugem, & ipso similiter dicente: Volo, pariter & ipsa dicat.

Quintò, non requiritur, quòd matrimonium revalidetur coram Parocho & testibus. *Ratio*, quia illi, ut suppono, bonâ fide antecedenter sunt adhibiti, jamque satisfactum est intentioni Concilii Trid. circa clandestinitatem.

Quid faciendum in hoc casu: Accedit mulier hodie confessa, parata eodem die celebrare nuptias, & reperitur habere impedimentum dirimens, cuius detectio infamiam notabilem induceret, interim sunt omnia jam parata ad nuptias eodem die celebrandas?

¶ Cum Sanch. eo casu urgentissimæ necessitatis, Episcopum posse dispensare.

At si non pateat recursus ad Episcopum?

R. Si Confessarius videat pœnitentem laborare errore vel ignorantia invincibili, tunc taceat, dissimulet, & bonâ potius fide, quàm consternata conscientia agere sinat; at verò, si advertat, pœnitentem duci errore vel ignorantia vincibili, & rationabiliter dubitare, & maximè, si etiam interroget ac consilium petat, tunc ex communi doctrina *Primo* veritas omninò aperienda. *Secundò*, permitendum contrahere cum intentione faciendi quantum licet. *Tertiò*, simpliciter interdicenda consummatio matrimonii. *Quartò*, prætendendum privilegium primi bimestris, interea vel Româ dispensatio procurari poterit, vel fiat recursus ad Episcopum, qui eo casu urgentissimæ necessitatis dispensare poterit, quia tunc tenet illud: Casus Papales occultè fiunt Episcopales.

Quid censes de hoc casu: Advertit Confessarius, Petrum contraxisse matrimonium invalidum, advertit etiam nihilominus, si ipsum informet, tamen conjugem putatitiam non derelicturum, continuo peccaturum, aut si derelinquat, oritura gravissima scandala, aliaque incommoda? &c.

Dico: Eo casu potest & tenetur Confessarius prudenter dissimulare. Ita Sanch. & alii. *Ratio*, quia ex duobus malis minus est eligendum, si ambo vitari non possint, ut hic contingit; minus autem malum est fornicari materialiter tantum in bona fide, quàm accepta imprudenti informatione formaliter

peccare cum continua perplexitate, aut alia graviora mala causare.

Quòd , si Confessarius advertit Petrum ducere velle consanguineam in gradu dirimente, qui tamen ex errore invincibili ita se posse putat , tunc tenetur Confessarius Petrum informare de rei veritate, quia ex officio suo tenetur pœnitentem informare de erroribus conscientiae , nisi subsit rationabilis causa dissimulandi, sicut in casu priori.

Sed quid si Petrus spretâ Confessarii admonitione pergat ad celebrationem nuptiarum?

Dico : Confessarium id impedire non posse ratione sigilli confessionis, Petrus autem tunc viderit, Confessarius interim functioni suæ satisfecit.

Teneturne Confessarius admonere eos, quos scit contraxisse matrimonium invalidum?

R. Primo , quoties ignorantia est vincibilis & mortaliter culpabilis, sive juris sit, sive facti , tenetur Confessarius *vi officii* eos admonere & docere, etsi admonitio non sit profutura, & sequatur scandalum pœnitentis.

Nota, quòd optimus indagandi modus, an ignorantia sit vincibilis, bono modo interrogare, an pœnitens credat se esse in bono statu , vel habeat conscientiam dubiam , quod tamen prudenter faciendum est, ne ex interrogatis aut modo interrogandi pœnitens constituatur in dubia fide , qui prius illam habebat conscientiam,

R. Secundo, si pœnitens laboret ignorantia invinci-

vincibili, sive facti, sive juris, Divini, vel humani, & præsumatur scandalum poenitentis secuturum, vel alia mala, non tenetur eum admonere, ne occasionem peccati accipiat, & plura mala sequantur.

Sed quid censes de conjuge, qui dubitat de valore matrimonii?

R. *Primò*, conjux, qui nullam habet justam causam dubitandi, sed tantum movetur quibusdam scrupulis, debet eos judicio viri prudentis deponere, & sic liberè uti matrimonio. *Ratio*, quia tunc non est dubium, sed tantum scrupulus, contra quem cognitum ut talem agere licet.

Secundò, conjux meritò dubitans de valore matrimonii, si factâ diligenti inquisitione adhuc dubitet, sine mortali debitum petere non potest. *Ratio*, quia exponeret se periculo fornicationis vel adulterii.

Tertio, conjux, qui cum dubio de impedimento dirimente, v. g. de morte alterius conjugis contraxit, non potest petere debitum, tenetur tamen reddere alteri non dubitanti. Ita deciditur in c. *Dominus de secundis nuptiis*, ubi dicitur: *Nullus amodò ad secundas nuptias migrare præsumat, donec ei constet, quòd ab hac vita migraverit conjunx; si verò aliquis hoc non servavit, & de morte prioris conjugis adhuc existimat sibi dubitandum, ei, qui sibi nupsit, debitum non denegat postulanti, quod a se tamen noverit nullatenus exigendum.* Hæc ibi.

Ratio, quia possessor bonæ fidei non est spoliandus jure suo propter malam fidem alterius.

R. *Quartò*: Si uterque malâ fide contraxit dubitando icil. de impedimento, neuter potest reddere vel petere. *Ratio*, quia tunc nulli suffragatur possessio, cœpta est enim malâ fide. Quòd si uterque bonâ fide contraxit, & postea ambo de valore matrimonii dubitent, & adhibitâ sufficienti diligentia adhuc dubii maneant, ex titulo possessionis possunt dubium practicè deponere, & tutâ conscientia petere ac reddere. *Ratio*, quia *in pari causa melior est conditio possidentis*.

R. *Quintò*: Si unus tantùm conjux sciat nullitatem matrimonii, certum est, quòd non possit petere, nec reddere etiam ad vitanda gravia pericula infamiae, continentiae &c.

Ratio 1. P. quia ex matrimonio nullo nullum jus petendi consurgit.

2. P. clarè colligitur *ex C. litteras de restit. spol. & 6. inquisitioni 44. de sent. excom.* Et *Ratio* est, quia si liceret in casu posito ob vitanda gravia damna reddere debitum, licitum esset adulterium & fornicatio, nec hæc essent intrinsecè mala, quia possent bono quodam fine cohonestari.

Quid ergo consilii pro tali muliere, ut evitet redditionem debiti, & evadat illa mala?

Dico: Clam debet procurare dispensationem in impedimento, si sit juris Ecclesiastici: vel omni possibili modo se absentare ac conferre ad locum, ubi scandalum cessat.

Qualiter debet constare de morte coniugis, si superstes velit secundo nubere?

R. Quidquid determinetur de hoc per jus civile, id non attenditur, est enim correctum per Jus Canonicum, c. in presentia de spons. ubi sic statuitur: *Non possunt tales ad secundas nuptias convolare, donec certum nuntium accipiant de morte viro- rum.* Unde non sufficit causa probabilis ad credendum, quod obierit, nec sufficit sola fama de morte ejus, nisi adjuvesur adminiculis, ratione quorum habeatur certa probatio.

Quænam sunt illa adminicula?

R. Adminicula illa sunt varia, quæ videantur in *Sanch. l. 2. de consensu matrim. disp. 46. n. 15. q. 16.*

1. Longitudo absentiæ, & universalis fama de morte ejus ibi, ubi commorabatur. 2. Si sic mortuus in loco valdè distant, & longo tempore abfuerit, & difficulter aliæ probationes inveniri possint. 3. Ut mors sit antiqua. Alii sic dicunt: Sufficit sola fama cum suis adminiculis, v. g. si vir erat valdè senex, æger, vel erat in acie, & non rediit aliquanto tempore expectatus, v. g. per annum, & uxor accipit litteras eorum, cum quibus pugnavit, vel cum quibus erat valdè familiaris.

Sed quid ad hunc casum: Titius putans uxorem suam vivere, contrahit cum Caja, volens eam decipere, postea verò intelligit uxorem suam revera esse mortuam, valétne matrimonium?

Dico: Non valere, si Titius nullo modo Ca-
jam

jam ducere voluerit. *Ratio*, quia ad valorem matrimonii indispensabiliter requiritur consensus. Si verò Titius generalem habuerit intentionem sese obligandi, prout poterat, eamque ducendi, quatenus illud possibile erat, contractum valuisse patet.

§. I.

De impedimentis dirimentibus in specie.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen.

An & quis error dirimit matrimonium?

Antè resolutionem nota, quòd error quoad præsens sit duplex. *Primus* est *circa personam*, ut si cum Maria contrahas, putas esse Annam. *Secundus* est *circa qualitatem personæ*, ut si putes te contrahere cum divite vel nobili, quæ tamen est pauper & ignobilis. Uterque hic error rursus est duplex, unus *antecedens*, qui dat causam contractui, ita ut sine illo non fieret. *Secundus* est *concomitans*, quando errans est in tali dispositione animi, ut æquè libenter vel libentiùs contraheret cum illa, licèt non errâisset. Hoc prænot.

1. Primò: Error personæ antecedens jure naturæ dirimit matrimonium. *Ratio*, quia deest consensus. Idem dic de errore concomitante. *Ratio*, quia ad valorem matrimonii requiritur, quòd sit positivè voluntarium, adeòque ut contrahens de facto consentiat in hanc, nec sufficit, quòd consentiret; debet enim esse consensus de præfenti; v. g. duco te.

2.

R. 2. Error qualitatis & fortunæ, si præcisè sit circa qualitatem, & contrahens absolutè contrahat, non irritat matrimonium. Ratio, quòd talis error non sit circa aliquid, quod est de substantia vel essentia matrimonii, & si quid sit involuntarii, solum est secundùm quid.

Dixi: Si præcisè sit circa qualitatem, & contrahens absolutè contrahat; si enim error redundet in personam, quod fit tunc, si contrahens expressè excipiat, scil. dicendo: Non ducam te, nisi sis virgo, dives, vel nobilis, vel si qualitas deducatur in contractum per modum conditionis, tunc matrimonium est nullum, si non verificetur conditio, ut patet in omni contractu conditionato.

Quid ad hunc casum: Adolphus dives, sed non nobilis, reperit Romæ Cæciliam, quæ se dicebat filiam Comitis de Lebenstein, & fugisse parentum tyrannidem, & se velle nubere, noverat Adolphus talem Comitem, simul & habere filiam, quæ rigorem paternum pertæsa confugerat ad monialium asceterium, credit hanc esse, & illam in uxorem ducit. Revertitur Adolphus cum Cæcilia in patriam, at ibi reperit Comitis filiam adhuc hære apud moniales, & hanc esse meretriculam quandam Ianionis filiam, quæ castæ & nobilis virginis nomen sumpserat. Estne hoc matrimonium validum?

R. Negativè in foro conscientiæ. Ratio, quia hîc tam persona quàm qualitas fuit motivum formale & expressum ac ratio substantialis talis contractus, siquidem intentio Adolphi ferebatur ad filiam comitis fugitivam sibi noti, quæ filia est de-

termi-

terminata persona, & non ad illam, quæ per dolum & fraudem hanc ipsam meniebatur, quia hæc non fuit talis Comitis filia, sed lanionis, sicque consensit Adolphus in matrimonium cum filia lanionis, quatenus usurpaverat sibi larvam filiae Comitis, qui consensus reflexivus cadit tantum supra filiam Comitis, ergo cum hæc talis non fuerit, Adolphus erravit in persona, præventus dolo illius Berthæ.

Deinde consensus Adolphi in tale matrimonium fuit conditionatus, unde non stringit, nisi conditio purificetur, cum ergo in casu conditio talis familiæ, de qua illa fœmina se esse spargebat, quæ unicum motivum fuit, cur Adolphus illam duceret, non verificetur, sequitur &c. Ita P. Gregorius Rosignoli de Matr. contr. 15. disquis. 2. §. 1. fol. 473. Sanchez l. 7. disp. 28. n. 25. Petrus de Ledesma q. 51. a. 2. quos citat & sequitur Sbogar verbo Error n. 4.

Dices: Adolphus concubuit cum Cæcilia, tanquam uxore propria, quem illa quoque affectu conjugali complexa est, ergo saltem in tali complexu confirmatus est contractus matrimonii.

R. Ex Reg. 31. Jur. Lib. Pandectarum: *Nuptias non concubitus sed consensus facit*: Cum igitur ex parte Adolphi non fuerit consensus nisi conditionatus, & conditio non sit purificata, talis concubitus non facit ad rem pro contractu matrimonii, in quo requiritur ex utraque parte absolutus consensus.

Quæ conditio dirimit matrimonium?

R. Sola conditio servitutis ignoratæ dirimit ma-
tri-

Matrimonium jure Ecclesiastico, ita ut si liber contrahat cum serva, quam liberam esse credebat, possit cognita servitute aliam ducere. Ita habetur *can. si quis ingenuus* 29. q. 2. Si tamen postquam eandem novit esse servam, cognoscat carnaliter, vel cum ea contrahat, valet matrimonium, ita habetur in jure loco cit. Valet item, si uterque conjunx sit servus.

Porro, secundum leges civiles & Canonicas, *partus sequitur ventrem*, id est, si mater sit serva, filii sunt servi, licet pater sit liber; & e contra si pater sit servus, mater verò libera, filii sunt liberi.

Ratio S. D. est *hic a. 4.* si quis seminat in terra aliena, fructus sunt ejus, cujus est terra, sed venter mulieris respectu seminis viri est, sicut terra respectu sementis, ergò.

Quid sentis de impedimento voti & Ordinis?

R. *Per votum* intelligi votum solemne in Religione approbata emissum, item votum simplex Patrum Societatis Jesu, quod dirimit similiter matrimonium contrahendum, ut patet ex Bulla Gregorii XIII. incipiente: *Assendente Domino*. *Per Ordinem* intelligitur Ordo Sacer, ut habetur *c. unico de voto in 6.* De his duobus impedimentis ita loquitur *Trid. sess. 24. c. 9.* Si quis dixerit, Clericos in S. Ordinibus constitutos, vel regulares castitatem solemniter professos, posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse, anathema sit.

Estne votum solemne Religionis à Pontifice dispensabile ex causa rationabili?

Negant ex nostris Zennerus, Gonet, Wigandt,
cum

cum pluribus aliis, citantque pro se *S. D. 22. q. 88. a. 1. in arg. 2. sed contra*, ubi ex Inn. III. in cap. *Cum ad monasterium*. Extra de statu Monachali, refert sequentia: *Abdicatio proprietatis, sicut etiam custodia castitatis, adeo annexa est regula monachali, ut contra eam nec Summus Pontifex possit indulgere. Item in C. ibid. dicit: In voto solemnizato per professionem Religionis non potest per Ecclesiam dispensari.*

Affirmant ex nostris *S. D. in 4. dist. 38. q. 1. a. 4. reg. 1. Durand. ibi q. 2. Palud. q. 4. D. Antonin. 2. p. tit. II. cap. 2. §. 9. & 3. p. tit. I. cap. 15. §. 3. Cajet. 2. 2. q. 88. a. II. & alibi. Petrus de Ledesma q. 16. de Matrim.* apud nostrum Franciscum de Arauxo, quos cum aliis citat & ipse sequitur in *Decis. moral. Tract. 2. q. 19. n. 40. fol. mihi 102.* Ex aliis Gottierez, Valentia, Reginald. Sbogar, Schmier & communiter DD. tam Theologi, quam Jurisperiti, quorum sententiæ tanquam veriori subscribo ob motiva sequentia. *Primò: Quia de facto Pontifices dispensârunt cum Religiosis ad matrimonium ineundum. Prout dispensatum esse cum Ramiro Monacho & Sacerdote ex stirpe Regum Arragoniæ; cum Casimiro Monacho ex Regibus Poloniæ; cum Nicolao Monacho Veneto ex stirpe Justinianorum, refert P. Konig ad tit. Qui Clerici vel vovent. p. 2. n. 19.* Jam quæro: Vel istæ dispensationes fuerunt validæ, vel non? Secundum dici non potest, quia in dubiis standum est sententiæ Superioris, ex cap. *ad aures, de tempor. ordinand.* Et cap. *quid culpatur. 23. q. 1.* quia factum superioris censetur legitimum, maximè Summi Pontificis, cui regimen totius Ecclesiæ in-

incumbit, & Spiritus sanctus magis assistit. Si autem primum dicatur, jam facto Pontificum definita manet facultas eorum ad dispensandum in votis solemnibus Religionis approbatæ.

Secundo: Ratio fundamentalis est: Quia votum solemne Religionis nihil speciale habet, quod sit indispensabile. Ergo probatur Anteced. votum hujusmodi tria includit, nim. promissionem Deo factam, materiam v. g. castitatem perpetuam, & solemnitatem. Sed non est indissolubile ratione promissionis, nec ratione materiæ, quia aliàs nec votum simplex esset indispensabile, cum utrobique sit promissio Deo facta perpetuæ castitatis; Nec etiam ratione solemnitatis, quia aut ista est ex Ecclesiæ institutione, & Juris Pontificii inventum, ut volunt Rodericus & Navarr. & sic patet, non esse votum istud indispensabile; aut convenit illis votis ex natura rei, utpote in qua consistit essentia professionis, estque perfecta traditio Deo sui & corporis ad perpetuam continentiam, quæ donatio & traditio ab eo per Prælatos Religionis acceptatur; Et ne ex hac parte est indispensabile, ratio: licet enim juri naturali & divino repugnet, rem traditam uni transire in dominium alterius, hoc tamen debet intelligi, scil. quòd non exigat contrarium ratio boni communis, & quòd illa translatio fiat invito priori domino, neutrum autem hîc obstat dispensationi voti solemnitis; Non primum, quia sicut leges præscriptionis rem unius transferunt legitimè in dominium alterius, scil. præscribentis, ob rationem boni communis, h. e. ad vitandas lites, & ad puniendam negligentiam hominis

concordis circa bona sua, & ne rerum dominia manerent incerta, ita id exigente ratione boni communis, legitimè poterit Religiosus traditus Deo & Religioni per votum solemne continentiae, transire in dominium conjugis dispensato eo voto.

Nec secundum, quia dum Papa dispensat ut Dei Vicarius ac delegatus in eo voto, prudenter censetur Deum ipsum delegantem dispensare, accedere juri sui domini, quod ex vi voti speciale erga eum Religiosum acquisierat: cui proinde nulla fit injuria, si Religiosus dispensatus ob rationem majoris boni ducat uxorem, nemo enim patitur injustum volens.

Unde ad text. ex cap. *cum ad monasterium* dicitur, Papam non posse concedere licentiam Religioso votum paupertatis & castitatis infringendi *in sensu composito*, & quamdiu manet Religiosus, benè autem *in sensu diviso*, & separando illum à Religione & statu professionis. Sensus ergo textus Innocentiani est: Contra regulam monachalem, de cujus essentia est abdicatio proprietatis & custodia castitatis, nec Summus Pontifex potest licentiam indulgere in sensu composito, id est, durante statu regulæ Monachalis, benè tamen, eo amisso. Vel erit iste: Contra eam nequit Pontifex licentiam pro libitu ac sine urgente causa concedere, hoc enim significat *ly indulgere*. Sub hac distinctione etiam est intelligendus S. D. *loco cit. in C.*

Quæ ergo sunt causæ, ob quas Pontifex dispensare potest cum professore religioso?

R. Sequentes. I. Conservatio alicujus regni, in

in casu, quo solus huiusmodi religiosus hæres existeret. 2. Conversio regni aut Provinciæ ad fidem, vel conservatio illius in fide. 3. Extinctio vel averio magni belli. 4. Conservatio familiæ valde nobilis, ne absque hærede deficiat; istiusmodi enim conservatio etiam pro bono communi facit, &c.

Quotuplex est cognatio dirimens matrimonium?

R. Triplex: *Naturalis, Spiritualis & Legalis.* Prima est *Vinculum personarum ab eodem stipite descendentium, carnali propagatione contractum, & hæc dirimit matrimonium ulque ad quartum gradum inclusivè.* Secunda est *Propinquitas personarum orta ex Baptismo & Confirmatione.* Orta ex *Baptismo* dirimit matrimonium inter baptizantem & baptizatum, baptizatiq[ue] patrem & matrem, inter susceptorem & susceptum, susceptiq[ue] patrem & matrem. Orta ex *Confirmatione* pariter dirimit inter confirmantem & confirmatum, confirmatiq[ue] patrem & matrem, inter susceptorem sive tenentem, susceptiq[ue] patrem & matrem. Ita *Trid. ss. 24. c. 2. de reform.* ibidemq[ue] tolluntur omnes cognationes spirituales, quæ inter alias personas solebant contrahi. Cognatio denique *legalis* est *propinquitas personarum* proveniens ex *solemnis adoptione*, per quam extranea assumitur in filium vel nepotem, ita ut transeat in potestatem adoptantis, & ei succedat tanquam hæres. Hæc dirimit matrimonium inter adoptantem & adoptatum, quamdiu adoptio durat, & non aliter.

Quid sentis de impedimento criminis?

R. Nomine criminis matrimonium dirimentis intelligitur homicidium & adulterium.

Cæterum per homicidium non intelligitur qualiscunque vel quomodocunque facta cædes, sed illa, quam consciverunt vir & fœmina, alterius conjugem occidendo, eâ intentione, ut post illius mortem ipsi inter se contraherent. Ita communiter DD. ex C. *si quis vivente* 31. q. 1. Monent tamen iidem, necessarium esse, ut omnes omninò conditiones in modò delineato homicidio adsint, nim.

Prim, ut tam vir, quàm fœmina, ad dictam cædem concurrant, sive per se, sive per alium, sive præcipiendo, sive suadendo, ut colligitur ex c. *laudabilem de convers. infidel.* nec sufficit mortem esse attentatam aut consilium vel mandatum datum fuisse, quod tamen mortis causa non fuit, ut pluribus probat Sanch. nec etiam sufficit dictam occisionem ratam habere. *Ratio*, quia ratihabitio non est causa occisionis, sed supponit occisionem factam.

Secundo, ut uterque dictam contrahendi intentionem habuerit, eoque fine homicidium perpetretur. *Ratio*, quia hoc impedimentum statuitur, ne cupiditate alieni matrimonii conjuges occidantur, qui finis locum non habet in iis, qui, ut liberiùs libidini vacent, vel ob vitandam accusationem, vel aliam ob causam conjugem occidunt, ut tradit S. D. in 4. dist. 37. q. 2. a. 2.

Tertio, ut mors vi talis machinationis, non autem tantùm ex medici aut ægri culpa secuta fuerit.

Per adulterium etiam non intelligitur quaecunque.

que, sed quod habet adjunctam unam harum trium conditionum.

Prima, ut persona adultera re ipsâ occidat conjugem animo ducendi postea complicem, unde necesse est, ut cædem adulterium præcedat, non tamen necesse est, ut ambo adulteri ad cædem concurrant, sufficit enim tunc, si alter sive suum, sive complicitis conjugem occidat, *juxta c. significasti, de eo, qui duxit in matrim. Sc.*

Secunda, ut adulteri celebrent matrimonium per verba de præsentis vivente adhuc legitimâ conjugis, idque sive adulterium præcedat hanc celebrationem, sive sequatur.

Tertia, ut matrimonium per verba de futuro sibi promittant in eventum morituri conjugis, licet ejus cædem interea non machinentur.

Harum conditionum una, si cum adulterio consistat, constituit inter adulteros illos impedimentum dirimens, non autem sufficit solum adulterium; etsi enim *in c. 1. Sc. illud verò 30. q. 1.* generaliter asseratur, nemini licere ducere eam, quam per adulterium polluit, textus tamen illi intelligendi sunt juxta doctrinam traditam *in d. cap. significasti*, ubi simul cum adulterio requiritur occisio conjugis vel conjugii promissio.

Excusat tamen ignorantia facti, necesse enim est, ut dum committitur adulterium, uterque sciat alterum esse conjugatum, ut patet *ex c. 1. de eo, qui duxit in matrim.* ubi dicitur, non incurrisse eam, quæ uxorato nupserat putans esse solutum, quia ex ipsius parte non fuerat adulterium commissum.

§. II.

Cultûs disparitas, vis, Ordo, ligamen,
honestas.

Quid est cultûs disparitas?

R. Est differentia, quæ reperitur inter personam baptizatam & non baptizatam, v. g. Judæam, Paganam, &c. Hæc disparitas jure Ecclesiastico matrimonium dirimit, quia contrariatur principaliori bono ipsius matrimonii, quod est bonum prolis ad cultum Dei educandæ. Cæterum loquendo de hæreticis baptizatis, v. g. Lutheranis, licet matrimonia à Catholicis cum illis contracta valida sint, utpotè, quæ nullo jure irritantur, sunt tamen per se scandalosa & graviter illicita. Dixi, *per se*; excipitur enim. 1. Si sit spes certæ conversionis. 2. In Germania, aliisque locis, ubi Catholici mixti vivunt cum hæreticis, si desit scandalum, & omne periculum perversionis conjugis Catholici, ac prolium suscipiendarum, de quibus proindè priùs debet constitui, ut Catholicè educantur. Hinc impium, scandalosum & irritum est illud pactum in tali matrimonio, ut masculi fidem patris, puellæ sequantur fidem matris. *Ratio*, quia Catholicus in hoc pactum consentiens est solo nomine, non re Catholicus, quia credit, (nisi proles fortè statim diabolo consecret pro tempore adolescentiæ) extra fidem Catholicam esse viam salutis.

De *Ordine* supra dictum est, quòd per eum intelligatur Ordo major, v. g. Subdiaconatus, Diaconatus &c, ut statuit Trid. ss. 14. c. 7.

Per

Per vim intelligitur violentia sive metus gravis, injustè incussus, in ordine ad extorquendum consensum matrimonii, de quo supra sufficienter dictum est, quando egimus de consensu matrimonii.

Quid est ligamen?

R. Ligamen est matrimonium cum alio validè contractum, etiamsi non fuerit consummatum, quo durante *uxor alligata est viro*, nec aliam ducere potest, *si mortuus fuerit vir ejus, soluta est à lege viri*. Hujus autem mortis certitudinem non divinet, nisi certis ex nuntiis, ut dictum est suprà.

Quid est honestas quoad præsens?

R. Honestas quoad præsens est impedimentum proveniens ex sponsalibus validis, & ex matrimonio rato etiam invalido, nisi invalidum esset, vel ob defectum consensûs, ut quia is fuit erroneus, vel ob impedimentum publicæ honestatis sponsalium, ut si absolutè contraxisti sponsalia cum Titia, & postea contrahis matrimonium cum Caja ejus sorore, ex hoc matrimonio invalido non oritur impedimentum publicæ honestatis, consequenter teneberis habere Titiam, cum qua prius sponsalia contraxisti, ut habetur *in c. unico de spons. in 6.* Ratio, quia impedimentum publicæ honestatis tantùm dirimit sponsalia vel matrimonium in futurum contrahenda, non autem de præterito validè contracta, quòd, si cum Caja, cum qua matrimonium contraxisti, copulam habuisses, nec Titiam, nec Cajam habere posses, non Titiam propter affinitatem, quæ oritur ex copula carnali cum Caja habita, non

Cajam propter impedimentum publicæ honestatis, ortam ex sponsalibus de futuro validis.

In quoto gradu honestas orta ex sponsalibus validis dirimit matrimonium?

R. In primo gradu utriusque lineæ inter sponsum & consanguineos sponsæ, item inter sponsam & consanguineas sponsi. Ita Trid. ss. 24. c. 3. de reform. *Honestas hæc morte non extinguitur. C. unico de spons. in 6.*

Ad quem gradum dirimit, si oriatur ex matrimonio rato?

R. Usque ad quartum. Constat ex Bulla S. Pii V. cui titulus: *Ad Romanum spectat*. Et hoc etiam verum est, licet oriatur ex matrimonio ob aliam causam, quam ob defectum consensûs invalido. Patet ex Bulla citata.

Porro, quia impedimentum hoc jure Ecclesiastico introductum est, ad infideles nihil attinet; Unde, si Petrus infidelis contrahat sponsalia cum infideli, scilicet Catharina, & hæc moriatur, ducere potest sororem Catharinæ.

§. III.

Si sis affinis, si fortè coire nequibis.

Quid est affinitas?

R. Est propinquitas personarum, orta ex copula licita vel illicita. Orta ex copula licita dirimit matrimonium contrahendum usque ad quartum gradum inclusivè; usque ad secundum, si orta sit

ex copula illicita, NB. etiam coacta, ut patet *ex c. discretionem de eo, qui cognovit* &c.

Dixi: *contrahendum*, quia si affinitas superveniat matrimonio jam contracto, illud non dirimit, sed tantum impedit petitionem debiti.

Quotuplex est affinitas?

R. Duplex: Una lineæ rectæ, altera transversæ. In linea recta collocantur ascendentes & descendentes illius personæ, cum qua copula fuit habita; in secunda verò linea consanguinei ejusdem personæ. In linea transversali consanguinei viri usque ad quartum gradum etiam sunt affines uxoris in similibus gradibus & e contra.

Quid est linea?

R. Est ordinata collectio personarum ex uno communi stipite descendentium. Porro per *communem stipitem* intelligitur commune principium generationis, ex quo nempe multi descendunt, ut V. G. pater aut mater est communis stipes respectu fratrum & sororum, & hic stipes est primum inquirendus, quotiescunque volumus dignoscere gradum consanguinitatis.

Quid est gradus?

R. Gradus est habitudo sive mensura distantium personarum, quâ cognoscitur, quotâ consanguinitatis distantia aliquæ personæ inter se conjungantur.

Porro pro dignoscenda isthac distantia tres notandæ sunt regulæ.

Prima est linea recta tam af - quàm descendentium, nim. tot sunt gradus, quot persona unâ demptâ.

Secunda est pro linea transversali inæquali, nim. quot gradibus remotior persona à communi stipite distat, tot gradibus istæ persone distant inter se.

Tertia, pro linea transversali æquali, nim. tot gradibus distant inter se, quot gradibus persone distant à communi stipite.

Affinitas paritne affinitatem?

R. Neg. post Conc. Latern. IV. sub Innoc. III. anno 1215. celebratum, & sic Titius potest ducere Annam sororem Cajæ uxoris fratris sui, quamvis Cajæ sit affinis. Ex his

Sequitur 1. Duos fratres posse matrimonium contrahere cum duabus sororibus, imò patrem & filium cum matre & filia.

2. Quòd Titius, qui uxorem duxerat sororem Petri, possit post mortem Petri ejusque sororis inire matrimonium cum Anna uxore Petri.

3. Quòd filius uxoris ex alio marito possit contrahere cum filia mariti ex alia uxore.

4. Virum mortua uxore posse contrahere cum relicta uxore fratris uxoris suæ.

Quid est impotentia, & quotuplex?

R. Impotentia quoad præsens est incapacitas exercendi actum conjugalem, seu seminandi intra vas. Est quadruplex: *Naturalis*, quæ provenit ex nimio calore vel frigiditate; *ex maleficio*, quæ procuratur ope dæmonis; *ex defectu ætatis*; & *sandem ex eo*, quòd aliquis sit Hermaphroditus. Et

hæc

hæc iterum vel est *perpetua*, vel *temporalis*. Rursus naturalis alia est *respectiva*, ut in viro respectu harum vel illarum foeminarum, non verò respectu omnium; alia est *absoluta*, quæ respectu omnium habetur.

Quæ impotentia dirimit matrimonium?

R. *Primò*: impotentia naturalis perpetua dirimit matrimonium jure naturæ. Patet ex Bulla Sixti V. incipiente: *Cum frequenter in istis regionibus.*

Dixi: Perpetua, quia temporalis non dirimit matrimonium, ut habetur *c. fraternitatis*.

Porro illa dicitur impotentia *temporalis*, quæ sine miraculo, ope tamen & artificio humano absque peccato & vitæ periculo tolli potest; *perpetua* verò, quæ sic tolli non potest.

R. *Secundò*: Non solùm impotentia absoluta, sed & respectiva dirimit matrimonium respectu illius personæ, cum qua copula haberi nequit, secùs respectu aliarum. Ita habetur *cit. cap. fraternitatis*.

R. *Tertiò*: Impotentia ex maleficio proveniens, si sit perpetua, irritat matrimonium. Patet ex *C. finali de frigid. & malef.* Dicitur autem *perpetua*, quando post experientiam triennalem nullo humano remedio licitè tolli potest, ideòque si miraculo tolleretur, ob id non desineret esse perpetua; si verò tollatur, vel tolli possit per ordinarios exorcismos & Ecclesiæ preces, non est dicenda perpetua; secùs dicendum, si aboleri non posset, nisi per maleficio seu aliam actionem illicitam. Ratio, quia, ut habet *regula juris in 6. Illud non possumus, quod jure (sine peccato) non possumus*. Et hæc intelligenda sunt de impotentia matrimonium antecedente, si enim

enim superveniat matrimonio jam contracto, manet validum ob ipsius indissolubilitatem.

R. Quartò: Impotentia proveniens ex defectu ætatis, ut si masculus contrahat ante 14. & fœmella ante 12. annos, dirimit matrimonium jure Ecclesiastico. Ita habetur *in c. ex litteris de spons. impub.* Aliud esset, si malitia supleret ætatem, hoc enim jura excipiunt. Dicitur autem, malitia suplere ætatem, quando sunt potentes ad copulam, & aliàs judicio pollent ad cognoscendam vim consensûs conjugalis; quia tamen in jure non præsumuntur potentes ante illam ætatem, debent hoc probare; adepta verò pubertate, licet non habeant potentiam generandi, validum ineunt matrimonium, quia potentiam talem adesse jura non exigunt, & ideò expectandum est, an talis impotentia sit perpetua, & quidem expectandum est, usque dum plenam nacti fuerint pubertatem, quæ est in viro 18. ætatis anno, in fœmina 14. ut constat ex textu *in L. abrogatio, ff. de adoptionibus.* Ratio, quia usque ad illud tempus præsumi potest impotentiam provenire ex fragilitate ætatis.

De impotentia proveniente ex ætate senili sic discurre S. D. a. 1. ad 3. *Si in aliquo sive per senium sive per morbum potentia generandi esset ita destructa, ut copulam carnalem facere, seu seminare non possit, nec ullâ humanâ arte ad id restaurari, cum nec finem secundarium scil. concupiscentiæ remedium in hoc matrimonio assequi posset, esset jure nature nullum, subsistit autem, si intra vas seminare possit.*

R. Quintò: Hermaphroditus, si in eo unus sexus prævaleat, potest secundum illum inire matrimonio-

monium, undè si contrahat secundùm sexum inferiore, matrimonium jure naturæ est nullum.

Ratio, quia propter genitalium deficientiam non adest potentia generativa illi sexui proportionata; si verò neuter prævaleat, sed uterque sit æqualis, contrahere potest secundum quem sexum voluerit.

Ratio. quia adest potentia generativa utriusque sexus. Spadones tamen seu eunuchi, utroque testiculo orbati, invalidè contrahunt matrimonium.

Ratio, quia veri nominis semen nequeunt effundere. Nec item ille, cui virilia sunt amputata, vel qui testiculos habet contusos, validè contrahit, quia licet aliquando talis seminet, semen tamen hoc non est prolificum. *Ita Bonac. cum aliis.*

Mulier sterilis, quæ non potest generare, vel nequit edere fœtum, nisi mortuum, contrahitne validè?

Affirmo. Ratio, quia sufficit, quòd possit coire & consummare matrimonium, & per accidens est, quòd effectus matrimonii non sequatur.

Quantum temporis conceditur à jure ad explorandum an impotentia sit perpetua?

Dico: Triennium, quo finito conceditur reclamatio, seu declaratio occulti impedimenti, ut ab invicem separentur.

Sed nunquid peccant conjuges putativi, attemptando interim actus fornicarios?

Dico, quòd non. *Ratio*, quia laborant ignorantia facti, quæ ipsos à peccato formali excusat.

Sed

*Sed quid si conjuges stante hac impotentia pe-
tant non separari, sed cohabitare saltem
ut frater & soror?*

Dico : Judex id facile non debet permittere, præsertim si juvenes sint. *Ratio*, ne exponantur continuæ occasioni peccandi seminando extra vas, dum actum tentarent, fortè ad sedandam concupiscentiam, posset tamen id cum maturo consilio permittere, si non sint juvenes, & de eorum pietate constet, ac uterque votum faciat castitatis.

*Quid si separatione factâ pars impotens de-
prehendatur, non laborasse impotentia per-
petua, ex co V. G. quòd cum alio copu-
lam habuerit?*

R. Teneri experiri, an non sit impotens res-
pectivè, id est, respectu alterius compartis, à qua fuit
separata, & si deprehendat se respectu illius non
amplius laborare impotentia, debet ad eam redire,
etsi utraque transisset ad secundas nuptias. Ita ha-
betur *c. fraternitatis de frig. & malef.* Ubi dicitur:
*Si quis separato priori matrimonio rursus reperitur
habilis, redeat ad priora connubia.* *Ratio*, quia ma-
trimonium illorum ab initio fuit validum. Et hoc
verum est, etsi per sententiam judicis fuissent se-
parati.

§. IV.

*Si Parochi & duplicis desit præsentia testis,
Raptæve sit mulier, nec parti reddita tutæ.*

Quid est impedimentum raptûs?

R. Raptus in præsentem est violenta abductio ali-
cujus

ejus fœminæ invitâ illâ, atque ejus parentibus, ad explendam libidinem, aut ad contrahendum matrimonium. Ut constituat impedimentum dirimens, requiruntur hæ quatuor conditiones: 1. Ut adsit violentia. 2. Ut fiat libidinis vel matrimonii causâ. 3. Ut fiat traductio de loco ad locum. 4. Ut persona abducta sit honestæ famæ, *nec parti reddita tuta*, id est, pristinæ libertati restituta. Ita Trid. ss. 24. de reform. matr. c. 6. Ubi etiam inter raptorem & omnes ei consilium vel favorem præbentes statuuntur pœnæ, scil. excommunicatio & infamia, ac in Clericos depositio.

Ratio id statuendi fuit, ut salvetur plena libertas in matrimonio.

Quid si puella volens sit abducta, parentes verò sint invitæ?

Dico: Licet sit grave peccatum, nim. illa injuria parentibus illata, matrimonium tamen tenet. *Ratio*, quia puella est plenè libera, & consensus non est de valore matrimonii, ut dictum est suprâ.

Quid censes de clandestinitate seu matrimonio contracto sine præsentia Parochi & duorum testium?

Dico: Impedimentum hoc statutum est jure novo Trid. ss. 24. de reform. matr. c. 1. Etsi enim ante hoc Concilium matrimonia clandestina semper fuerint prohibita, fuerunt tamen valida, uti adhuc sunt in locis, ubi Trid. non est receptum.

Cæterùm non est de necessitate, quòd Parochus sit Sacerdos, sed sufficit, quòd habeat titulum & offi-

officium parochi, juxta declar. Cardin. Si tamen velit alium delegare, ille delegatus debet esse Sacerdos, ut patet ex Trid. cit. Debet etiam de necessitate esse Parochus proprius. *Ratio*, quia juxta Trid. ille Parochus debet adesse, qui potest alteri Sacerdoti dare licentiam, sed hanc dare potest solus proprius Parochus, quia aliàs certè plurima sequerentur inconvenientia, ergò.

Quæ Parochi & testium præsentia requiritur?

Dico: Humana. *Ratio*, quia Parochus nomine Ecclesiæ, quam repræsentat, debet advertere & scire, quid agatur, & testes, ut de re gesta possint testari.

Quid si Parochus vel testes essent dolo vel vi adducti, valétne adhuc matrimonium?

Affirmo. *Ratio*, quia tunc adhuc salvatur finis decreti Trid. scil. ut de tali matrimonio constet Ecclesiæ, possitque de eo testimonium dari, ne conjuges eo spreto aliud contrahant. Mortaliter tamen peccant ii, qui contrahunt coram parochi vi detento, vel per dolum vocato: *Tum* propter injuriam illi datam, *tum* ob contemptum Ecclesiæ, agitur enim tunc contra præceptum ejus.

Potéstne Parochus matrimonio parochianorum assistere extra suam parochiam?

Affirmo, sed non potest benedicere. *Ratio*, quia contractus potest fieri privatim, benedictio autem solemnis fit cum strepitu quodam, scil. inter Missarum solemnias.

Debêtne adesse Parochus sponsi vel sponsæ ?

R. Sufficit quiscunque ex illis duobus, communiter tamen solet adesse Parochus fœminæ. *Ratio*, quia communiter in domo fœminæ celebrantur nuptiæ; quòd si unus contrahentium ratione duplicis domicilii, duos habeat parochos, sufficit, quòd adsit is, in cujus parochia matrimonium celebratur. Cæterùm praxis est hîc observanda.

Quid censes de vagabundis ?

Dico : Sicut Sacramentum Communionis & Confessionis solent participare ibi, ubi se detinent, ita & in præsentia illius Parochi contrahitur matrimonium. Parochus autem tenetur de eorum conditione sollicitè indagare, ut monet Trid. an scilicet alibi sint conjuncti, &c. Et postea petere ab Episcopo licentiam assistendi, sine qua etsi assistat validè, graviter tamen peccat.

Estne idem de peregrinis ?

Dico : Si ex causa modico tempore domo absunt, non possunt contrahere coram parcho loci, possunt, si habitationem figant pro majori parte anni, ut sunt studiosi, famuli, ancillæ, &c. *Ratio*, quia in primo casu ille non est vetus illorum parochus, benè tamen in secundo, quia contrahunt ibi domicilium parochiale.

Suntne aliqui casus, in quibus validè contrahitur matrimonium sine præsentia Parochi ?

R. Sunt varii. *Primus*, si omninò nullus Parochus

chus, vel Episcopus, aut eorum vices gerens adsit, tunc enim sufficit decretum Trid. servare pro possibili, nim. adhibendo testes. *Secundus*, si contrahentes ex loco, ubi Trid. servatur, migrent ad locum, ubi non servatur, putà sine fraude; si enim hoc dolo fiat, vel ex fine contrahendi sine parocho & testibus, talia matrimonia, aut fraude contracta, invalida esse declaravit Congreg. Card. *Tertius*, Christiani apud infideles captivi, uti & mercatores in terris infidelium habitantes validè contrahunt sine parocho & testibus. *Ratio*, quia decretum Trid. in illis locis non est publicatum. Alii casus videantur in Staleno.

Cæterùm, an non obstante isthoc Trid. decreto matrimonialis contractus in locis Germaniæ & aliorum regnorum, aut provinciarum, in quibus viget pax religionum, coram Ministris acatholicis attentatus, possit censerì validus, quæstio est Theologo-Politica, in hacce temporum tempestate discussu & scitu summe necessaria, pro quo sit

§. V. Et ultimus.

An matrimonia in locis Germaniæ & aliorum Regnorum, aut Provinciarum, in quibus viget pax religionum, non obstante publicato Concilii Trid. decreto, sine proprio Parocho Catholico celebrata coram Ministris acatholicis, sint valida?

Ante resolutionem Nota i. Omnem legem positivam, etsi à Papa vel Concilio Oecumenico lata sit & confirmata, posse aboleri, ita ut vim obligandi
non

non habeat per consuetudinem rationabilem legitime præscriptam, ut colligitur ex constit. Gregorii IX. *c. finali de consuetudine*. Præscribitur autem contra legem Ecclesiasticam annis 40. ut docet Layman. Cæterum quod consuetudo legem vincat, non habet ex virtute propria, sed ex accedente consensu Principis tacito vel expresse, qui sicut legem condidit, ira & potest abrogare.

Nota 2. ex S. Th. 1. 2. q. 96. a. 6. in C. ubi inquirens, an ei, qui subditus legi, liceat agere contra legem? Sic respondet: *Omnis lex ordinatur ad communem hominum salutem, & in tantum obtinet vim & rationem legis: secundum verò quod ab hoc deficit, virtutem obligandi non habet...* Unde si emergat casus, in quo observatio talis legis est damnosa communi saluti, non est observanda. Hæc D. Thomæ doctrinâ & authoritate animatus.

Dico: In locis, in quibus viget libertas exercitiæ Catholici simul & acatholici, ut in Germania & Gallia, etiam, ubi Trid. est publicatum, matrimonia contracta coram ministris acatholicis valida sunt.

Ratio fundamentalis est *Primò* tacita à 100. & amplius annis dissimulatio & taciturnitas Ecclesiæ ejusque Capituli, adeoque tacita in lege Trid. dispensatio.

2. Ratio desumitur à lege consuetudinaria centum & amplius annorum in Imperio Romano, adeoque legitimo tempore præscripta, ex c. *cum tanto de consuetudine*. Nititur etiam Episcoporum & doctorum virorum in Germania, Gallia, vicinisque locis iudicio, ubi filii talium habentur legitimi

ad officia & dignitates in imperio, quin & ad orthodoxam fidem conversi ad S. Ordines sine ulla legitimatione aut dispensatione promoventur, quod sanè convincit, matrimonia eorum esse legitima; Cum enim hæc sciat S. Pontifex saltem per Episcopos, & locorum illorum Nuntios Apostolicos, nec tamen contradicat, fatis evidens est indicium, tacito cum consensu talibus matrimoniis non velle derogari per decretum Trid. & meritò; qualis enim perturbatio successionum in bonis, inhabilitatum ad officia & dignitates, &c. maximè in conventu imperiali regni & provinciæ oriretur, si contrarium urgeatur, qualis confusio, & pacis publicæ juramentis confirmatæ perturbatio? Pro intelligentia conclusionis

Nota 1. Prædicantes in hujusmodi locis in ordine ad hunc effectum quâdam publicâ fictione juris ab Ecclesia tolerata, quasi pro veris Parochis haberi. Simile exemplum habetur in jure civili. *Legge Barberius de officio prætoris*, ubi decernitur valida haberi acta cujusdam, qui præturam invaserat, & de jure non erat qualificatus, scilicet ob diuturnam usurpationem illius dignitatis, & evitanda incommoda, ac perturbationes reip. quæ orirentur, si omnes contractus coram vel per illum celebrari declararentur invalidi. Idem applica ad casum nostrum, vel maximè, quia incommoda & perturbationes multò majotis ponderis in hac materia orirentur; licet verò ille textus sit juris civilis, cum tamen extendere possumus ad casum Theologicum, juxta *c. de novi operis nuntiatione*, sicut enim leges non dedignantur S. Canones imitari, ita & S. Statuta Canonum Principum Constitutionibus adjuvantur.

Nota

Nota 2. Conclusionem intelligendam esse de locis Principibus & Magistratui acatholico subiectis; unde excipiuntur loca acatholicorum, quæ Principem habent Catholicum, qui & resistit talibus conjugis, ut est in Bohemia, & in vicinis Silesiæ & Moraviæ partibus sub Catholico Imperatore, & in Galliæ regno, item in Ducatibus Montium & Juliæ sub Serenissimo Principe Neoburgico.

Dices 1. Congregatio Cardinalium anno 1627. ad instantiam Electoris Coloniensis facta declaravit ejusmodi matrimonia esse invalida, confirmante Urbano VIII. ut patet ex ejusmodi rescripto, quod ut authenticè constaret, ab Electore Coloniensi Maximiliano decretis Synodi Coloniensis insertum est, ergò.

2. Declarationem illam ac rescriptum Urbani VIII. sufficienter salvari *pro dominio temporali* Electoris Coloniensis, in quo non viget pax & libertas exercitii religionis, quæ acatholicis non conceditur, ideoque eorum matrimonia, sine proprio parrocho alibi contracta, in curia Ecclesiastica irrita declarantur, non autem extendi debet *ad alia loca jurisdictionis Ecclesiasticæ*, utporè in quibus viget pax & libertas publica exercitii religionis, adeoque matrimonia ibi taliter contracta valida sunt. Ita Stalenus de matrim. secutus plures Authores communiter receptos & sæpè cufos & recusos.

Contrà: Eadem Congregatio consulta super forma, quâ in partibus Hollandiæ, Zelandiæ & Frisiæ matrimonia contrahuntur, ita statuit: Heretici, ubi decretum Trid. est receptum, tenentur præ-

scriptam Trid. formam observare, & ideo ipsorum matrimonia absque tali forma sunt invalida. Alias declarationes refert *Gobat & alii*.

R. 1. Hanc & alias declarationes non habere vim legis, antequam sufficienter publicentur, jam autem non constat eas esse sufficienter promulgatas.

R. 2. Licet haberent vim legis, contraria tamen consuetudine illis esse derogatum.

R. 3. Declarationes illas esse datas in principio tumultuum, quando contraria consuetudo non ita invaluerat, nunc autem contraria consuetudo praescripsit, & hoc modo conciliari possunt declarationes Cardinalium, quarum aliquae dicunt illa matrimonia valere, aliae non, ut scilicet haec intelligantur pro tempore, quo primo ceptum est agi contra legem, illae vero pro tempore posteriore, quo cessat obligatio tum ob contrariam consuetudinem, tum ob tacitam legislatoris relaxationem.

Dices 2. Pertinax haereticorum malitia non debet eis patrocinari, sed patrocinaetur eis, ergo.

R. Non malitiam, sed legislatoris benignitatem illis patrocinari, licet eorum pertinacia sit hujus occasio, sicut duritia cordis Judaeorum fuit occasio licentiae dissolvendi matrimonium per libellum repudii.

Contra, Trid. ss. 24. c. 1. de reform. matrim. ita habet: *Non est dignus, qui Ecclesiae benignitatem facile experiatur, cujus salubria praecepta temere contempsit; sed tales haeretici hac temere contempserunt*, ergo.

R. Haeticos Ecclesiae benignitatem per hoc non experiri directe, sed ad summum indirecte.

Unde

Unde Nota: Authores sententiæ nostræ non esse fautores hæreseos aut Acatholicorum, sed potius spectare favorem, pacem & tranquillitatem orthodoxorum, & ne sequantur perturbationes Rerump. Provinciarum, Regnorum, totius Imperii Romani, item bella, seditiones, eliminationes Religionis Catholicæ. Unde non est, cur nos excommunicationem intra Bullam Cœnæ timeas incurfuros, eò quòd hæreticorum fautores videamur; non enim favemus hæresi aut hæreticis in sua rebellione contra Papam & Ecclesiam, quin potius paci communi orthodoxæ Religionis, ac tranquillitati universalis Ecclesiæ per hoc maximè consultum iri asseveramus, cujus Ecclesiæ irrefragabili iudicio omnia hîc dicta filialiter subjicio, ut si quid fortè ab illius sensu alienum exciderit, vel irrepsit, pro non dicto haberi velim.

Ad maiorem DEI, Deiparæ Virginis Mariæ,
SS. Patris nostri Dominici, D. Thomæ Aquinatis, omniumque Cœlitum gloriam
& honorem.

I N D E X

R E R U M E T V E R B O R U M,

Ordine Alphabetico digestus.

Numeri Paginam designant.

A.

A Bortum procurare, quale peccatum, quasque poenas inducat, Pag. 198.

Absolutio, an valeat, si ei apponatur conditio, 280. an absolvi possit absens, 278. an consuetudinarius, 66. concubiniarius, 66. frequenter recidivus, 280. an ignorans necessaria necessitate mediæ & præcepti, 6. an item is, qui dicit: Peccavi venialiter, 283. an absolvi possit moriturus nullum datus signum doloris, 280. item uxor incerta de obitu mariti, quæ ad secundas transiit nuptias, 284. an validè absolvat Parochus injustum habens sui Pastoratûs titulum, ibid. vel Regularis Episcopo præsentatus, sed injustè reprobatus, 3. absolvens unicâ absolutione, v. g. mille homines in statu peccati mortalis, quot peccata committat, 56. quis possit absolvere ab excommunicatione, 201. quis à casibus reservatis, 318. an regulares absolvere possint à casibus Bullæ Cœnæ, 319. vel à casibus Episcopo reservatis, ibid. Absolventi à casu reservato quid observandum, 320. An & quando possit quis indirectè absolvi à casibus reservatis, 320. Absolutus in agone à casu reservato, si convalescat, an teneatur iteratò confiteri, 322. Potestne Superior majori excommunicatione ligatus absolvi à suo subdito, & qui-

quidem etiam excommunicato, v. g. in casu mutue percussione? 304.

Acceptio personarum quid & quale peccatum, 191. in quibus locum habeat, 193.

Accessio quid, quotuplex, an & quando dominium transferat, 142. 143.

Accusatio quid, & per quid reddatur injusta, 208. quomodo differat à denuntiatione, 209. quoniam repellantur ab accusatione, ibid. Accusator quid possit, & ad quid teneatur 207. Accusatus quid possit, & ad quid teneatur, 211.

Acedia quid & quale peccatum, 71.

Actus indifferens an detur, 51. externus an addat specialem malitiam vel bonitatem actui interno, 55. an idem possit habere duas oppositas species moralitatis, 52.

Acolychatus quid, ejus officium, materia & forma, ejusque institutio. 349. ejus vestis ibid. Acolythus, an possit tangere sacra vasa 350.

Adoratio quotuplex & quibus debeatur, 88.

Adulterium quid, 64. Solvatur matrimonium, quando sit impedimentum dirimens, 411. adulter & adultera ad quid teneantur, 156. quid si adultera prolem exposuit, 158. adulter incestuosus an & quando privetur jure petendi debitorum, 413.

Advocatus quid possit, & ad quid teneatur, 216. an possit advocare, si causa sit dubia, ibid. quid si alleget falsas leges, ibid. an possit suscipere patrocinium causæ probabilis concurrenti probabiliori, 12. ejus officium, ibid.

Affinitas quid, 440. quotuplex, 441. ad quorum gradum dirimat matrimonium, 440. an pariat affinitatem, 442.

Ambitio quid 63.

Amens an teneatur legibus, 25. an habeat dominium, 128. an irregularis, 307.

Animalia domestica errantia cujus sint, 139. item sylvestria, ibid.

Appellans ad Tribunal Dei, an peccet, 215.

Apostasia quid, quotuplex, & quale peccatum, 79.

Approbatio quid, 2. à quo detur Religiosis, & à quo aliis Sacerdotibus, ibid. approbatus pro una Diocesi, an possit

I N D E X R E R U M.

excipere confessiones in alia, 3. Approbatus semel an possit
sine justa causa revocari ad examen, ibid.

Arreptitius quis, an irregularis, 307.

Aristocratia quid, ejusque leges, 25.

Ars notoria quid, 76.

Assasinus quis, 194. an gaudeat jure asyli, ibid.

Astrologia judiciaria quid, 76.

Ætas requisita ad sponsalia, 380.

Attentio quid & quotuplex, 102. quæ requiratur in reci-
tante horas Canonicas, ibid. quæ in suscipiente & conficien-
te Sacramentum, 247. quomodo differat ab intentione, 102.

Attritio. v. Contritio.

Avaritia quid & quale peccatum, 53.

Augurium quid, 76.

B.

Baptismus quid, 250. quando institutus, ibid. ejus ma-
teria & forma, ibid. ejus minister, 253. necessitas,
254. initerabilitas, 257. an verè baptizet, qui ex intentio-
ne baptizandi projicit aliquem in flumen, 253. quem præfe-
ret Sacerdos vocatus simul ad baptizandum infantem & ab-
solvendum adultum, 254. quid si infans periclitetur in pelle
secundina, ibid. vel sine periculo non possit expectari per-
fecta cativitas prolis, 255. an possit obstetrix manu adintus
puerum attingere & abluere, ibid. quid faciendum, si mon-
strum sit baptizandum, 256. quid si proles ex illicito con-
cubitu afferatur baptizanda, & Parochus adigat mulierem,
ut prodat nomen patris, an peccet, 258.

Bellum quid, 83.

Beneficiatus an teneatur ad horas, 96. præsertim, si bene-
ficio sit valde tenue, 97. vel si nihil accipiat, ibid. vel si
beneficium sit quidem collatum, sed nondum in possessio-
ne, ibid. an omittens horas teneatur ad restitutionem pro-
rata, ibid. an eodem modo rata omissionis horarum acci-
pienda de parcho, ac de beneficiato simplici, 98. si duo
habeat beneficia, teneretur bis orare, ibid. & 135. Benefi-
ciatus, an & quorum bonorum habeat dominium, 132. si
habeat filios vel filias an possit illos alere ex redditibus Eccle-
siasticis,

E T V E R B O R U M.

fiasticis, 133. an possit testari de bonis superfluis ad causas profanas, vel an teneatur ex iustitia applicare pauperibus, 134. an peccet, qui plura simul habet beneficia, 135.

Bestialitas quid, 65. coitus cum dæmone, an ad eam reducatur, ibid.

Bigamus quis, an irregularis, 307.

Blasphemia quid, & quale peccatum, 80.

Bona castrensia & quasi talia, 128.

Bona paraphernalia quæ, ibid.

Bona animæ quotuplicia, 154.

Bona Clericorum quotuplicia, 132.

Bona inventa cui danda, 141.

Breviario quo utendum, 102. causæ excusantes ab eo, 104. propositiones damnatæ super recitatione Breviarii, 105. v. Horæ Canonice.

C.

CAmbium quid, 235. quotuplex, ibid. an & quando licitum, 236.

Canonissæ sæculares an teneantur ad Chorum, 100. an ad horas privatim recitandas, 101.

Canonica & Canonissæ sæcularis quid, ibid. an sint personæ Ecclesiasticæ, ibid.

Canonicorum bona & dominium, 132. eorum obligatio ad horas, 96. v. Beneficiatus.

Carthusianus, an in extremo morbo possit vesci carnibus, 24.

Casuum reservatio quid, 312. differentia inter casus Papales & Episcopales, 318. casus reservati Papæ, 314. & seq. item reservati in Archi-Diœcesi Colonienfi, 317. licentia absolvendi ab iis expiratæ per mortem Episcopi reservantis vel eo excommunicato, 322. quis possit absolvere ab iis, v. absolutio.

Castratio an sit licita, 197. Castratus fornicans quot peccata committat, 66. potestne contrahere matrimonium, 445.

Caupo, an possit detinere meretrices, 68. item, an possit dare carnes hæreticis in die jejunii, 34.

Cen-

INDEX RERUM.

Censura quid, 298. quotuplex, 299. ejus species, ibid. ejus materia, 399. absolutio ab illis, 301. & seq.

Cessio bonorum quid, & qui ejus effectus, 175.

Character quid & quotuplex? imprimiturne indebiliter? ejus subjectum ac munera 336.

Charitas quid, 81. ejus objectum formale & materiale, ibid. ejus præceptum, actus, & vitia illi opposita, ibid. & seq.

Chirographorum emptio, 233.

Chocolate aut Caffi, an solvat jejunium, 31.

Circumstantiæ actuum humanorum quot, 43. quotuplices, 44. quæ circumstantiæ dicantur mutare speciem, quæ aggravare vel diminuire intra eandem speciem, ibid. quandonam dicantur notabiliter aggravare, 45. quænam circumstantiæ necessario sint exprimendæ in confessione, ibid. & seq.

Clandestinitas. v. Matrimonium.

Clavis Ecclesiæ quid, 1.

Claudus an irregularis, 307.

Clericorum obligatio ad horas, 96. Eorum bona & dominium, 132. An possint accusare, 210. condere testamentum, 149. v. beneficiatus.

Cognatio quotuplex, 435. An dirimat matrimonium, 436.

Collatiuncula an licita in die jejunii, 30. ejus quantitas, ibid.

Commodatum quid, 245.

Communio paschalis, quos & quando obliget, 267. an satisfiat præcepto per Communionem sacrilegam, 268. an debeat anticipari, si prævideatur impedimentum, ibid. in qua Ecclesia peragenda, 268.

Compensatio occulta respectu famulæ conquerentis de tenui stipendio, 183.

Concubinaris quis, 66. ejus poena, si sit Sacerdos, 67.

Consuetudinarius quis & an absolvendus, 66. differentia inter consuetudinem & occasionem proximam peccandi, ibid.

Concupiscentia quid, quotuplex, an causas involuntarium, 39. & 40.

Con-

ET VERBORUM.

Conditio, ut est impedimentum dirimens, 430
431.

Conductio quid, 238. ad quid conductor, ibid.

Confessarius quis, 1. ejus potestas & approbatio, ibid. ejus officium quoddam & quotuplex, 3. ejus virtutes, 4. an mortaliter peccet sine requisita scientia fungens officio, ibid. quid, si dubitet de sua capacitate, ibid. an teneatur semper in individuo judicare; Hoc vel illud est mortale vel veniale, 5. an teneatur examinare poenitentem, ibid. constitutus in mortali, an teneatur prius confiteri, 6. an possit absolvere aliquem nescientem necessaria, ibid. Si Confessarius sit probabiliorista, teneturne poenitens se illi accommodare? 11. Confessarius reservatorum, V. absolutio.

Confessio quid, 1. qualis debeat esse, 273. ejus materia, 270. an etiam peccata dubia sint confitenda, 282. præceptum ejus, quos & quando obliget, 274. estne aliquando præveniendum, 277. an satisfiat præcepto Ecclesiæ per confessionem sacrilegam, 276. an hoc præcepto teneatur, qui non habet nisi venialia, ibid. confessio per scriptum, internuntium vel interpretem an valeat, 278. integritas confessionis quotuplex, 273. quæ integritas requiratur, & sufficiat, ibid. causæ excusantes ab ea, ibid. teneturne poenitens ob confessionis integritatem revelare personam complicitis? 274. an satis integrè confiteatur, qui dicit: Totâ nocte in lecto impudicè conversatus sum cum una, quæcum feci, quod volui, 285. an teneatur quis confiteri circumstantias. V. Circumstantia.

Confirmatio quid & quando instituta, 260. ejus materia, forma, ibid. minister, 261. subjectum, ibid. effectus, ibid. necessitas, ibid. cognatio per eam contracta, ibid.

Consanguinitas. V. Cognatio.

Conjugum peccata, 417. quid, si conjux dubitet de valore matrimonii, 425. & seq.

Conscientia quid & quotuplex, 8. Licetne agere contra conscientiam scrupulosam? 9. causæ scrupulorum, eorumque remedia, 10. quotuplex sit conscientia dubia, 13. an liceat agere cum illa, 14. Regulæ quædam, juxta quas conscientia dubia, sicut & erronea, possit reformari, ibid. an pec-

I N D E X R E R U M

peccet . qui agit cum conscientia vincibiliter erronea, 17.
conscientia subsequens an vitiet actum, 18. quid sit consci-
entia vincibiliter erronea, ibid.

Consuetudo quid & quotuplex, 26. an & quando obti-
neat vim legis, 28. Consuetudo peccandi quâ differat ab oc-
casione proxima, 66.

Contentio quid, 83.

Contractus quid & quotuplex ad restitutionem obligans,
173. & seqq. Contractus strictè dictus quid & quotuplex,
217. Contractus societatis quid & quando licitus . 237.
Contractus Moharra an licitus, ibid.

Contritio quid, 270. quotuplex, ibid. qualis debeat esse,
ut sufficiat ad Sacramentum poenitentiae, ibid. Sufficitne
una attritio super omnia peccata, 271. Sufficitne dolor, si
quis doleat, quod non sufficienter doleat, ibid. si quis putet
se esse contritum, & non sit contritus, sufficitne? ibid. quan-
do obligatur quis ad contritionem, 272.

Contumelia & convitium quid, 160.

Creditores quotuplices, & quo ordine solvendi,
171.

Crimen, ut est impedimentum dirimens, 436.

Cruce Christi, an adoranda, 88.

Culpa quotuplex, 172. quæ requiritur, ut tenearis resti-
tuere famam, 162. vel commodatum, 174. mutuum, ibid.
depositatum, si perierint, ibid.

Cultûs disparitas, ut est impedimentum dirimens,
438.

Cura animarum quid & quotuplex, 1.

D.

Dæmon in- vel succubus. V. Bestialitas.

Decalogi præcepta quot & ad quam legem spe-
ctant, 20.

Delectatio morosa quid, & quale peccatum, 67
quæ sint causæ, ex quibus huiusmodi delectationes orian-
tur, ibid. an teneamur omnes has causas remove-
re, 68.

Democratia quid, ejusque leges, 25.

Deo

ET VERBORUM.

Denuntiatio, in quibus differat ab accusatione, 209. denuntians, ad quid teneatur, ibid.

Depositorum quid, 242. quid possit & ad quid teneatur depositarius, ibid. Casus quidam de deposito, ibid. & seqq.

Derisio quid, 161.

Desperatio quid, 82.

Detractio quid, 160. quale peccatum, ibid. qui differat à contumelia, 160. detractor quomodo restituat, 162. quando disobligetur ab ea restituenda, 163.

Devotio quid, 87.

Diaconatus quid, ejus officium, materia & forma, vestis, 354. an licitè Diaconus possit portare pixidem, in qua Eucharistia continetur, 355. an possit in necessitate vel jussu Episcopi administrare Sacramentum poenitentiae, vel assistere matrimonio, ibid.

Diaconandus, cum qua dispositione & veste debet comparere apud ordinationem, 357. teneaturne officio suo fungi jejunus, ibid.

Dignus ad officia quis, 193. quis dignior, quis indignus, ibid.

Discordia quid, 82.

Dispensatio quid, 28. an legislator dispensare possit in sua lege; ibid. an valeat dispensatio sine justa causa, vel ob tenta ex causa falsa, ibid. quid, si causa à principio sit vera, sed postea ex toto vel ex parte cesset, 29. valerne dispensatio continens errorem, ibid. valerne dispensatio super impedimento consanguinitatis vel affinitatis, quando praevidè habita est copula, & hæc non fuit expressa in libello supplici, ibid. quænam sint justæ causæ dispensandi, 30.

Divinatio quid, 75. ejus species, ibid.

Divortium ejusque causæ, 412. 413.

Dominium quid & quotuplex, 126. & 127. subjecta domini, 128. & seqq. varii modi acquirendi dominium, 139. & seqq. varii modi transferendi dominium, 143. & seqq.

Donatio, an & quando transferat dominium, 146. quinam possint donare, ibid. donatio liberè facta, an sit revocabilis, ibid.

I N D E X R E R U M.

Dubium quid & qualiter interpretandum, 124. casus super hoc, ibid. dubium quotuplex, 13. an liceat operari cum dubio, 14. regulæ reformandi conscientiam dubiam. V. conscientia. In dubiis tutior pars est eligenda, quomodo debeat intelligi, 15. novem resolutiones de conscientia dubia, 16. & 17. dubius in fide, an sit hæreticus, 79.

Duellum quid, an & quomodo licitum, 83. ejus poena, ibid. quid ergo provocatus ad duellum respondebit provocanti, 84.

Dulia cui competat, 88.

E.

EBrietas quale peccatum, 70. quid agendum cum eo, qui confitetur: Fui ebrius, ibid. Ebrio moribundo, potestne dari Eucharistia? 266.

Ecclesia quotuplex, 74. notæ vel characteres veræ Ecclesiæ, ibid. Ecclesiæ vetitum quid, 18.

Emphyteusis quid, & quâ differat ab usufructu, 126.

Emptio quid, ejusque pretium, 218. res empta cui peccet, 223.

Energumenus quis, an irregularis, 307.

Epilepticus quis, an irregularis, ibid.

Epikia quid, 21.

Error in contractu committibilis, quotuplex, 217. Error, ut est impedimentum dirimens, quid & quotuplex, 428. & seq.

Eucharistia quid, 261. ejus necessitas, ibid. ejus materia & forma, ibid. estne deneganda peccatoribus, 265. potestne dari ebrio moribundo, 266. cibus vel potus præsumptus impeditne summptionem Eucharistiæ, ibid. item sumptio tabaci, ibid. Eucharistiam pluribus distribuens in statu peccati mortalis, quot peccata committat, 56 quid si Sacerdos Eucharistiam distribuens videat foeminam quæ Sanctam Hostiam extrahit ex ore in strophium, 266.

Ex-

ET VERBORUM.

Excommunicatio quid & quod duplex, 299. quænam excusant ab illa, 300. quis potest absolvere ab illa, V. absolutio. Potestne quis excommunicare se ipsum, superiorem & æqualem, 302. quomodo & quando liceat communicare cum excommunicato excommunicatione majori, 302. quid faciet sacerdos actu consecrans, si videat intrare excommunicatum, 304.

Exorcismus quid, ejus officium, materia & forma ac institutio, 348.

Extrema Unctio quid & quando instituta, 328. ejus materia & forma, ibid. effectus, subjectum, minister, obligatio ad illam ministrandam, præsertim tempore pestis, 329. & seqq. quænam partes inungendæ, 329.

F.

Fama quid, 159. quodupliciter lædi possit, ibid. modus eam restituendi, 162. causæ excusantes ab ejus restitutione, 163.

Famulus ægrotus vel servitium deserens, debetne accipere integram mercedem, 239.

Festum quid & quando incipit, 105. quænam opera in die festo sunt facienda, 106. an sit præceptum audiendæ Sacram, ibid. quis censetur huic præcepto satisfacere, quis non, 107. an satisfaciat, qui dimidiam unius Missæ partem & reliquam dimidiam alterius audit? 108. quando hoc præceptum incipiat obligare pueros, ibid. quot sint causæ excusantes ab auditione Missæ, 108. & seqq. à quibus operibus abstinendum in die festo, 110. quoniam excusentur à celebratione festorum, 111. festum an liget extra territorium & itinerantes, 112.

Fides quid, 72. quodnam ejus objectum formale & materiale, ibid. quando obliget per se & per accidens præceptum fidei, 73. sitne idem credere in Deum, credere Deo, credere Deum, ibid. Regulæ fidei quot, ibid. quot ejus ymbola, ibid. quoduplicia sint vitia fidei opposita, 74. & seqq.

INDEX RERUM

Fidejussio quid, 240.
Fœtus masculi & femellæ, quando animetur, 198.
Fendum quid, & quâ differat ab emphyteusi, 127.
Fornicatio simplex quid, 64.
Fructus rei quotuplices, 168. ad quem spectent, ibid.
Furtum quid & quale peccatum, 199. **Furtum** oboli, quale sit peccatum ex suo genere, 68. quænam quantitas requiritur ad mortale? 200. per furta minuta, quomodo peccatur, ibid. licetne furari propter necessitatem, 201. si quis furetur Imperialem, quem imponit Lottheria, & 100. lucretur, ad quid, 184. si tres cooperentur ad furtum 300. aureorum, & secundus deficiat, ad quid primus, 182. si quis furetur bovem macrum, quem impinguat, & ex post ex illius incuria factus est macer, ad quid, 177. si quis furetur equum valentem re. Imperialibus, & ex post eum vendat pro 60. ad quid, ibid. si quis rem furto sublatam miscuit suis, 178. si quis furetur rem, quæ tamen æquè perisset apud dominum, ad quid, ibid.

G.

Gemma inventæ, cujus fiat, 142.
Geomantia quid, 76.
Gibbosus an irregularis, 307.
Gradus quid, 411. **Regulæ** dignoscendi gradum consanguinitatis, ibid.
Gula quid & quale peccatum, 70.

H.

Haruspicium quid, 76.
Hæresis quid, 78. quotuplex, quale peccatum, ejus pœna, ibid. dubius in fide, an sit hæreticus, 79. negans se esse Papiſtam, vel Presbyterum aut Religiosum, cum tamen sit, an sit hæreticus, 79.

Hermæ.

E T V E R B O R U M.

Hermaphroditus quis, an irregularis, 307. an capax ad matrimonium, 444.

Homicidium quid, 194. quotuplex, ibid. ejus poena, ibid. an & quando constituat impedimentum dirimens, 435. homicida ad quid teneatur, 155.

Honestas, ut est impedimentum dirimens, ad quem gradum dirimat matrimonium, 440. an perseveret post mortem, ibid.

Horæ Canonicae quid, 96. quinam ad eas obligentur, ibid. Professi ad Chorum deputati an teneantur extra Chorum ad horas. Item Religiosi ejecti, ad triremes damnati, extra claustrum degentes, fugitivi, incarcerati, 99. & seq.

Novitii, Conversi, Equites, Commendatores dicti, Moniales, Canonissæ &c. an teneantur ad horas, 99. & seq. omittens horas quid & cui restituet, 97. an & quæ requiratur intentio & attentio ad horas Can. 102. an infirmus, qui non potest persolvere totum, benè tamen partem, teneatur, 103. an, qui non potest per se, teneatur recitare per alium, ibid. ad quid, qui non habet nisi diurnum, 104. Cæcus & surdus, item degradatus & excommunicatus, an ad horas teneantur, ibid. V. Breviarium.

Hydromantia quid, 76.

Hyperdulia, cui competat, 88.

Hypotheca quid & quotuplex, 239. Hypothecariis quis præferendus, 171.

I.

Idololatria quid & quale peccatum, 75.

Jejunium quid & quotuplex, 30. quot sint de essentia jejunii, ibid. an in eo detur parvitas materiæ, 31. an prandium debeat esse continuum, ibid. an Théë, Caffi aut Chocolate frangat jejunium, ibid. vel potus vini immoderatiùs sumpti, 32. sitne licitus esus carniùm, si dies Natalis Domini cadat in feriam 6. vel Sabbathum, ibid. causæ excusantes à jejunio, 33. an peccet invitando, qui in die jejunii alium aliunde certò cœnaturum invitat ad suam cœnam, 34.

INDEX RERUM

Si quis sub initium Quadragesimæ ob morbum dispensetur à jejunio, post quindenam verò totaliter sanatur, an possit frui illâ dispensatione pro reliqua parte, 34. si quis exiturus est è loco jejunii ad alium, in quo non est jejunium, an possit manè jentare, 35.

Ignorantia quid & quotuplex, 41. an causet involuntarium, ibid. an excuset à peccato & à pœna, 59.

Immunitate Ecclesiasticâ quoniam gaudeant, 194. an etiam is, qui associat se in platea Sacerdoti portanti Eucharistiam, 195.

Impedimenta matrimonii. V. Matrimonium.

Impotentia quid, quotuplex, quænam dirimat matrimonium, 442. & seq. quantum temporis concedatur à jure ad explorandum, an impotentia sit perpetua, 445. Quid, si separatione factâ pars impotens deprehendatur non laborasse impotentia perpetuâ, eò quòd cum alio copulam habuerit, 446.

Improperium quid, 160.

Inædificatio, quando transferat dominium, 143.

Incestus quid, 64. incestuosus an & quando privetur jure petendi debitum, 413.

Interdictum quid & quotuplex, 306.

Indulgentia quid, 323. quis possit eas largiri, 324. an Papa possit lucrari indulgentias aliis concessas. ib. indulgentia quotuplex, & quâ differat à Jubilæo, ib. & 325. quæ conditiones requirantur in lucrante indulgentias, 325. an possit quis uno actu lucrari duplicem indulgentiam, etiam plenariam, 326. quæ requiratur intentio ad eas lucrandas, ib. quibus possint concedi, ib. translato festo, an transferantur indulgentiæ, 327.

Infamare se ipsum, an & quando liceat, 164.

Infidelitas quid & quotuplex, 77. an superveniens matrimonio illud solvat, 410. an valeat matrimonium cum infideli contractum, 407. qualiter peccet fornicans cum infideli, 49.

Innocens probatus nocens, an possit & debeat condemnari ad mortem, 203. Innocentem an liceat occidere, vel eum tradere tyranno occidendum, 195. & seqq.

ET VERBORUM.

Intentio quid & quoduplex. V. Attentio.

Invalorem an liceat occidere, 197.

Invidia quid & quale peccatum, 70.

Ira quid & quale peccatum, 71.

Irregularitas quid, 307. quoduplex, ib. quis possit dispensare in ea, 308.

Jubilæum quid, & quomodo differat ab indulgentia plenaria, 325.

Judas, quot commiserit peccata prodenda Christum, 55.

Judex, quid possit, & ad quid teneatur, 202. an possit acceptare munera vel sportulas, 206. an condemnare aliquem non accusatum vel non convictum, 205. an possit licite remittere poenam, ibid. an judicans in peccato mortali peccet mortaliter, 129. quam sententiam possit sequi, 11.

Judicium temerarium quid & quale peccatum, 123.

Juramentum quid, 94. quoduplex, 95. quid requiratur, ut licitum sit, ibid. quot modis tollatur, ibid. jurantes ex consuetudine, an peccent mortaliter, ibid.

Jurisdictio, à quo detur religiosi, à quo aliis Sacerdotibus, 2.

Jus asyli. V. Immunitas.

Jus quid & quoduplex, 121. justitia quid & quot ejus species, 122.

L.

Latria, quibus competat, 88. cur non competat B. Virgini, cum tamen competat Cruci & aliis, quæ Christum tetigerunt, ibid.

Lectoratus quid, ejus officium, materia & forma ac institutio, 342.

Lex quid, quoduplex, quæ differat à præcepto, 19. Lex naturalis quid, 20. sitne mutabilis, vel an patiatur interpretationem, vel Epikiam, ibid. an ejusdem possit dari ignorantia invincibilis, 21. Actus interni an possint præcipi lege humanâ, 22. Lex humana, an obliget in conscientia,

INDEX RERUM

cia, 23. Lex pœnalis obligetne statim ad pœnam subeundam, ibid. Regulæ dignoscendi, an lex humana obliget sub morrali, aut etiam cum periculo vitæ, 24. quidam subjiciantur legibus, ibid. & seqq. quandoam & quotuplitter cesset lex, 28.

Legislator, an possit dispensare in sua lege, ibid.

Libellus repudii, an olim licitus, & per illum solutum fuerit vinculum matrimonii, 406.

Linea quid, 411.

Locatio quid, 238. locare domos meretricibus an liceat, vel lupanaria sint licita, 68.

Ludus quid, an & quando transferat dominium, 152.

Luxuria quid, quot & quæ ejus species, 63. & 64. quam speciem luxuriæ committat peccans carnaliter cum persona conjugata sed mortua, 65.

M.

Magia quid & quotuplex, 75.

Maleficium quid & quotuplex, ibid.

Maledictio quid & quale peccatum, 114.

Mandatum quid, 241.

Matrimonium quid, 389. an cadat sub præcepto, ibid. quid, si omnes masculi morerentur, exceptis solis religiosis, tenenturne hi ad matrimonium? 390. materia & forma Sacramenti matrimonii, ejusque minister, 391. an possit divelli ratio contractus à ratione Sacramenti, 392. an valeat matrimonium sine præviis proclamationibus, ibid. consensus an sit de essentia matrimonii, 396. an ad ejus valorem requiratur consensus parentum, 397. an sufficiat consensus conditionatus, 399. an valeat matrimonium ex metu contractum, 397. vel hoc modo initum: Contraho tecum, si generationem prolis evitasti, si adultera fuisti, 401. vel initum tali modo: Contraho tecum, sed sub hac conditione, ut vivamus in perpetua castitate, vel ut non consummato matrimonio profiteamur religionem, ibid.

Matri-

E T V E R B O R U M.

Matrimonium siue insolubile, 402. an solvatur per professionem religiosam, 407. Quantum temporis concedatur neo conjugibus, ut matrimonio contraëto, aut non consummato, possint deliberare de ingressu religionis, 408. & seq. an solvatur matrimonium infidelium uno eorum ad fidem converso, 409. vel an infidelitas superveniens solvat vinculum matrimonii, 410. Impedimenta matrimonii quotuplicia, 417. quot sint impediencia tantum, 418. quot & quænam dirimentia, 419. quis possit in his dispensare, 420. matrimonium invalidum quomodo revalidandum, 421. & 422. Aliqui casus super hac materia, 422. & seq. quid si conjux dubitet de valore matrimonii, 425. qualiter constare debeat de morte conjugis, si superstes velit secundò nubere, 427. & quænam ad hoc requirantur adminicula, ibid. quid si quis putans uxorem suam vivere, contrahat cum aliqua volens eam decipere, postea verò intelligit uxorem suam reverà esse mortuam, valetne matrimonium, 427. quid censendum de matrimonio clandestino, 447. an valeant matrimonia in locis Germaniæ & aliorum locorum aut Provinciarum, in quibus viget pax religionum, non obstaute publicatione Concilii Trident. decreto, sine proprio Parocho Catholico coram ministris acatholicis celebrata, 451. & seq.

Medicus, qualia possit & debeat applicare remedia, 12.

Melitenenses, an teneantur ad ho.as. Vid. Horæ Can.

Meretricium quid, an licitum, 68.

Merus quid & quotuplex, 38. an causet involuntarium, ibid.

Missæ quid, & quando instituta, 361. Quotuplex sit fructus sacrificii Missæ, & pro quibus possit offerri, 362. & 363. An in Sacerdote requiratur intentio applicandi fructum Missæ? 366. Ad quem perveniat specialis fructus sacrificii Missæ in casu, quo Sacerdos obliviscitur applicationem facere, 367. Qualis debeat esse intentio applicativa sacrificii Missæ, ibid. Potestne quilibet Sacerdos

INDEX RERUM

dos pro legenda Missa stipendium accipere. 368. Quænam est obligatio Sacerdotis juxta accepta stipendia celebrandi, ibid. Quoties Sacerdos Curatus tenetur legere Missam, quoties Capellanus, quoties Sacerdos simplex? 370. & 371. Quo tempore liceat celebrare Missam, & quo in loco, 372. & 373. Quanta sit obligatio Sacerdotis circa verba Missæ & ritus Canonis, 374. Potestne Missa licite interrumpi, 375.

Mollities quid & quale peccatum, 65.

Monarchia quid, 125.

Moniales an teneantur ad horas. *Vid. Horæ Canonica.*

Monopolium quid, 223. quando licitum; & sub quæis pœnis prohibitum, ibid. & seq.

Mons pietatis quid, an & quando licitus, 234.

Moralitas actuum humanorum, in quo consistat, 150. quot sunt regulæ morum, ibid. quot principia moralitatis, ibid. quot & quæ species moralitatis, 51.

Moribundi absolutio. *V. Absolutio.*

Mutilator ad quid teneatur, 155.

Mutilatus an irregularis, 307.

Mutuum quid & quoduplex, 225. quomodo differat à commodato, ibid.

N.

Necessarium necessitate mediæ & præcepti quid sit, 6. quænam & quot sint talia, ibid.

Necromantia quid, 76.

Neophyrus quis, an irregularis, 307.

O.

Observatio sanitatum & eventuum quid, 76. 77.

Obstetrix quid possit respectu baptismi, si puer in utero

E T V E R B O R U M.

utero matris periclitetur, & illa possit manu ad intus eam attingere & abluere, 255.

Occasio peccandi qui differat à consuetudine, 66.

Odium quid, 82.

Olla fortunæ an sit licita, 233.

Oratio quid, 88.

Ordo ut est Sacramentum quid, & quando institutum, 332. 333. Ordines quot, ibid. & an omnes propriè sint Sacramenta, 334. materia & forma ordinis, ejusque effectus, 334. 335. Subjectum capax ordinis, prærequisita ad validam & licitam ejus susceptionem, 337. & 339. Minister ordinum, 344.

Ordines minores quot? quæ prærequisita ad eorum susceptionem? quæ obligationes? 345. ordinatus quibus gaudeat Privilegiis. 346.

Ostiaratus quid, quodnam ejus officium, quæ materia & forma, quando institutus. 347.

Ordo, ut est impedimentum dirimens, 438.

Oscula quoduplicis generis, & quænam licita, 67.

P.

Papa loquens ex Cathedra, an sit regula fidei, 73. Papa Simoniacus, an subiaceat poenis à jure statutis, 115.

Parapherna. v. Bona Paraphernalia.

Patrini, cum quibus & quando contrahant cognationem spiritualem, 435.

Peccatum quid & quoduplex, 54. unde peccata diversificentur specie, 55. unde multiplicentur numero, 56. an etiam distinguantur numero voluntate peccandi moraliter interruptâ aut renovatâ, 57. quid sit peccatum mortale ex suo genere, quid veniale, 58. præcipua inter peccatum mortale & veniale discrimina, ibid. quot modis peccata mortalia ex genere suo possint fieri venialia & è converso, 59. unde desumatur gravitas peccatorum, 60. regulæ unum peccatum ab altero distinguendi, 61. regulæ

I N D E X R E R U M

dignoscendi, an quis perfectè vel imperfectè in peccatum consenserit, ibid. peccata capitalia quot, 62. & seqq.

Percussor Clerici, quam pœnam incurrat, 314. quid si Petrus lethaliter percussit Clericum, & dubitetur, an mors sit secuta vi percussione, 184.

Peregrinus an teneatur legibus locorum, 35.

Perjurium quid, & an in eo detur parvitas materiæ, 95.

Phreneticus an irregularis, 307.

Pignus quid, 239.

Piscari contra prohibitionem Principis an liceat, 140.

Pœnitentia quid, 169. quando instituta, ibid. ejus partes seu materia & forma, ibid.

Polygamia, an licita, 390.

Pollutio. v. Mollities.

Possessor bonæ fidei ad quid, 166. item dubiæ ac malæ fidei, 167. possedi agrum alienum undecim annis, ad quid, 176. per novennium possedi agrum, per triennium bonâ fide, per triennium dubiâ fide, per triennium malâ fide, ad quid? ibid. qui bonâ fide possedit rem alienam, & voluntariè eam destruit, ad quid? 178.

Præceptum materialiter & formaliter diversum, 55. & 56. quomodo differat à lege, 19. differentia inter præceptum affirmativum & negativum, ibid. ut satisfiat præcepto affirmativo, an requiratur reflexa intentio satisfaciendi præcepto ut tali, 22. quid si quis expressè intendat per positionem actûs præcepti non satisfacere præcepto, 23.

Præscriptio quid, quænam & quot conditiones ad eam requisitæ, 143. 144. & seq. si quis dubitet, an res sit sua vel aliena, potestae præscribere, ibid.

Præstigium quid, 75.

Præsumptio quid & quale peccatum, 81. peccans ex præsumptione, quot peccata committat, ibid.

Presbyteratus quid, quod ejus officium, quæ materia & forma, quæ obligatio, quæ vestis? 357.

Presbyterandus, cum quâ dispositione & veste debet comparere apud ordinationem? 360.

ET VERBORUM.

Precarium quid, 246.

Pretium rei quoruplex, 218.

Probabile quid & quoruplex, 11.

Proclamations matrimonii, an sint de ejus essentia, 392.
quæ causæ in illis dispensandi, 393. & 394.

Professio Religionis, an solvat matrimonium,
407.

Promissio quid, an & quando transferat dominium, 146.
an obliget sub conditione turpi, ib.

Promulgatio quid, & an sit de essentia legis, 19.

Pyromantia quid, 76.

R.

Rapina quid & quale peccatum, 199. quænam reducatur ad illam, ibid.

Raptus quid, 64. quandonam constituat impedimentum dirimens, 447. ejus poenæ, ibid. quid si puella volens sit abducta, parentes verò sint invitæ, estne raptus? ibid.

Recidivi, an possint absolvi. v. Absolutio.

Regulæ fidei quor. v. Fides.

Regulæ morum. V. Moralitas.

Religio quid, & quor ejus actus, 87. & seqq.

Religiosus, an habeat dominium bonorum temporalium, 129. violans votum paupertatis, vel pecunias non imponens communi deposito, vel expendens eas aliter ac Prælati concessit, an peccet, 129. & 130. quid si luderet absque omni licentia, 130. quid, si Prælati videat & sciat subditum aliquid acquirere, ac distrahere, & non contradicat, an hæc taciturnitas excuset à vitio proprietatis, ibid. an teneatur ad horas. V. Horæ Canonice.

Restitutio quid, ejus necessitas & præceptum, 152. & 153. ejus radices, ibid. modi injustæ acceptionis; jussio, consilium, consensus &c. ibid. an omnes hi teneantur in solidum, 153. Restitutio cui facienda, si dominus sit ignotus, mortuus vel multum distans. 169. an possit fieri per confessorium, 170. quid si Confessarius ex oblivione vel malitia sibi

INDEX RERUM

sibi aliquid retineat, vel non moneatur poenitentem de onere restitutionis, an ipse teneatur restituere, *ibid.* quo ordine facienda sit restitutio, *ibid.* ex qua culpa oriatur obligatio restituendi in bonis fortunæ, 171. causæ excusantes à restitutione, 175. Appendix quorundam casuum circa materiam restitutionis, qui videantur, 176. usque 191. Restitutio in integrum quid, & quibus comperat, 145.

Reus quid possit, & ad quid teneatur, 211. quid faciat confessorius cum reo, qui juridicè interrogatus negat veritatem, 212. — Reus ad mortem condemnatus, an possit fugere ex carcere, rumpendo vincula vel parietes, *ibid.* an possit quis ei consulere fugam, vel dare instrumenta, quibus carcerem rumpat, *ibid.* & *seqq.* Reo favendum est potius, quàm actori, 15.

Rixa quid & quale peccatum, 83.

S.

Sacramentum quid, quot, & à quo instituta, 247. quæ requiratur intentio in conficiente & suscipiente Sacramentum, *ibid.* & 248. mali ministri an conficiant vera Sacramenta, & liceat ea ab iis petere, & ipsi peccent ea conficiendo, *ibid.*

Sacrilegium quid & quotuplex, 113. satisfactio sacramentalis quid, 294. conditiones ad eam requisitæ, *ibid.* possitne unus satisfacere pro alio, 295. an teneatur poenitens acceptare vel implere poenitentiam, *ibid.* qualis sit injungenda, 296. quandonam implenda, 297. an possit mutari & quando, *ibid.* an satisfaciat, qui eam adimplet in statu peccati mortalis, 298. ad quid teneatur, qui oblitus est satisfactionis sibi impositæ, *ibid.*

Sacrificium quid & quotuplex, 361. vide verb. *Missa.*

Scandalum quid & quotuplex, 84.

Schif-

ET VERBORUM.

Schisma quid, 80.

Serupulus quid & quotuplex, 9. ejus causæ & remedia, 10. v. Conscientia.

Seditio quid, 83.

Sententia probabilis, quæ, & quotuplex, 11. an liceat eam sequi relictâ probabiliori, ibid.

Servitus quid & quotuplex, 127. quando dirimat matrimonium, 431.

Servus an irregularis, 307. An habeat dominium, 128.

Sigillum confessionis quid, quo jure obliget & quos, 286. violans sigillum quot peccata committat, ibid. quàm stricta sit ejus obligatio, 287. an detur in eo parvitas materiæ, 287. quænam cadant sub sigillo, 288. quid faciet confessor de peccatis auditis interrogatus, 289. quid si quis ex sola confessione sciat aliquem esse indignum vel incapacem ad officium. an possit illi denegare votum, ibid. si confessor pœnitenti indisposito renuat dare schedulam, ibid. vel dicat: ille est mihi confessus venialia, 289. vel ingemiscat, dum excipit confessores, an frangat sigillum, 292. an & quando confessor possit uti scientia parva ex confessione, 290. possitne uti tali scientia, si sponsa subtrahat fornicationem, quam tamen novit ex confessione sponsi, 291. an possit fugere, si pœnitens dicat, quòd velit eum occidere, 287.

Simonia quid, 114. quotuplex, ibid. quale sit peccatum, 115. quas pœnas inducat, ibid. ejus pretium, qui vocetur, ibid. Simoniacus, ad quid teneatur, 116. regulæ dignoscendi, an simonia committatur in collatione beneficiorum, 120.

Sodomia quid, 65.

Sortilegium quid, 76.

Spes quid, ejus objectum formale & materiale, 80. quando obliget ejus præceptum, 81. vitia ei opposita, ibid.

Sponsalia quid, 376. in qua ætate possint contrahi, ibid. eorum effectus, 377. an valeant contracta sub conditione, si Papa dispenses, ibid. causæ sponsalia dissolventes & dispensantes, ibid. an peccet resiliens sine justa causa, 378. an

I N D E X R E R U M

an alter sponsorum, carnaliter peccans cum alio, teneatur hanc circumstantiam explicare, ibid. an sponsalibus possint apponi pœnæ, 392. an possint parentes ea contrahere pro filiis ante septennium, & filii debeant ea ratificare, 380. & 381. §. Appendix quorundam casuum circa sponsalia, qui videantur, 381. & seqq.

Sponsio quid & an transferat dominium, 152. Sportulæ quid, an & cui liceat eas acceptare, 207.

Spurius, an irregularis, 307.

Stuprum quid, & an distinguatur à simplici fornicatione, 64.

Stuprator, ad quid teneatur, 156.

Subdiaconatus quid, ejus officium, materia & forma, obligatio, subjectum, vestis. 351. teneturne Subdiaconus suum officium exercere jejunos, 353. quid si suo officio fungatur sine vestibus? cum quâ dispositione, ac veste debet comparere apud ordinationem? 354.

Sublannatio quid, 161.

Superbia quid, quale peccatum, quæ ejus filia, 62. & 63.

Superficies quid, 127.

Superstitio quid & quotuplex, 74.

Suspensio quid & quotuplex, ejusque pœnæ, 306.

Sufurratio quid & quale peccatum, 160.

Symbola fidei, quot. v. Fides.

Synderesis quid, & quâ distinguatur à conscientia. 8.

T.

TEmpus feriatum impediens matrimonium, quando incipiat, 418.

Tentatio Dei quid, 75.

Testamentum quid & quotuplex, 148. quinam possint illud condere, quinam non, 149. estne revocabile, ibid. quid si testamentum sit factum, & nascatur filius posthumus, ibid.

Testis quid possit, & ad quid teneatur, 214.

Thesaurus inventus cujus sit, 141.

Titulus quid, 127.

Transactio quid, 240. an possit transigi super re testamento relicta, 241. an & quando iudex possit cogere ad transactionem, ibid.

V.

Vagi, ubinam possint contrahere matrimonium, vel suscipere S. Communionem, 449. an teneantur legibus locorum, 25.

Vana gloria quid, 63. si quis ex vana gloria subeat martyrium, sitne verus martyr, ibid. quid si quis voveat, v. g. eleëmofynam ob vanam gloriam, 90.

Vana observantia quid, 76.

Venatio contra prohibitionem Principis an liceat, 140.

Venæ metallicæ inventæ cujus sint, 142.

Venditio quid, 218. ejus pretium, ibid. rei venditæ vitia, 221.

Veneficium quid, 75.

Violentia quid, an tollat voluntarium, 37.

Vis, ut est impedimentum dirimens, 439.

Vitium contra naturam quid & quot habeat species, 64. & seqq.

Voluntarium quid & quotuplex, 35. an differat à volito, & à libero, 36. an possit dari volitum expressè nolitum, 37.

Votum quid & quotuplex, 89. Quot requirantur ad obligationem voti, ibid. ejus materia, 90. an sit in potestate voventis in materia gravi obligare se sub veniali & e contra, 91. quænam vota sint soli Papæ reservata, ibid. quot modis votum possit tolli, ibid.

Usura quid & quale peccatum, 226. quo titulo liceat accipere quinque pro centum, 227. emptio census realis & personalis, contractus Mohatra, & olla fortunæ, an sint usuraria, 228. & seqq. 233. an & quando liceat aliquid accipere ultra sortem, 231. an liceat pecunias apud usurarium deponere, 234. pœnæ usurariorum, ibid.

INDEX RERUM ET VERBORUM.

Usucapio, v. Præscriptio.

Ufus & usufructus quid, 126.

Uxor, quarum rerum habeat dominium, an & quantum possit donare, 128.

Uxoricideum, an & quando constituat impedimentum dirimens, 419.

F I N I S.

APPEN-

Wigandt, Martin

Tribunal Confessariorum, Et Ordinandorum, Eximii P. M. Wigandt, Ord. Praed.
Compendiatum, Sive Epitome Ejusdem Theologiae moralis In qua Usitatores
materiae tractantur, Casúsque principaliores resolvuntur, ... ; Cum
Indicibus Necessariis,

Coloniae Agrippinae 1723

Mor. 1110

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10597725-5

VD18 14461641-001